Lan
237

19 99 66 61

ԿԱԶՄԱԿԱՆ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ-ՌՈՒՄԷԼԻԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵԱԼ

Ի ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ ԲՆԱԳՐԷՆ

1924

ՀՖ. 241

4 237-60

Ա.

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ

ԳԼՈՒԽ Ա. — ՀԱՍԱՐԱԿԱՑԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՆԱՀԱՆԳԻՆ

» Բ. — ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՓԱՂԱՓԱՑԵԱՑ

» Գ. — ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ

» Դ. — ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՆԳԻՆ

» Ե. — ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎ

» Զ. — ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ

» Է. — ԵԼՈՒՄՈՒՏՔ

» Ը. — ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ, ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՔ

» Թ. — ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

» Ժ. — ԿՐՕՆՔ

» ԺԱ. — ՀԱՆՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

» ԺԲ. — ՏԵՂԱԿԱՆ ՋԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

» ԺԳ. — ՈՍՏԻԿԱՆ ՋԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

» ԺԴ. — ՀՈՂԱՅԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

» ԺԵ. — ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ ՀԱՅԱՐԱԿԱՑԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐԱՑ

ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ-ՐՈՒՄԷԼԻԻ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՆԱՀԱՆԳԻՆ

ՅՕԴ. 1. — Արեւելեան Րումէլի վեհ. Սուլթանին քաղաքական և զինուորական ուղղակի իշխանութեան ներքեւ դրուած նահանգ մ'է՝ վարչական ինքնօրինութեան պայմաններով։

ՅՕԴ. 2. — Արեւելեան-Րումէլիի սահմանները՝ 1878 Յուլիս 13 ին պէրլինի մէջ վեհ. Սուլթանին, Գերմանիոյ վեհ. կայսեր, Աւստրիոյ վեհ. կայսեր, Գաղղիոյ Հանրապետութեան Նախագահին, Անգղիոյ վեհ. թագուհւոյն, Իտալիոյ վեհ. թագաւորին և Ռուսիոյ վեհ. կայսեր կնքած դաշնադրութեան 14 րդ յօդուածով որոշուածներն են, հանդերձ այն ուղղութեամբ, զորս սահմանները ձգելու պաշտօն ունեցող յանձնախումբն որոշած է։

ՅՕԴ. 3. — Սուլթանը նահանգին ցամաքային և ծովային սահմանապահութեան պաշտպանութիւնը կը հոգայ ըստ տրամադրութեան Պէրլինի դաշնադրութեան 15 և 16 րդ յօդուածոց։

Օսմանեան զօրքերն յիշեալ յօդուածոց ցուցած պարագայից մէջ և տրամադրած պայմաններուն համեմատ միայն կրնան մնալ յիշեալ նահանգը։

ՅՕԴ. 4. — Ոչ սահմանապահոց պահպանութեան ոչ ալ նահանգին ներքին բարեկարգութեան պահպանութեանը համար (Յօդուած 3 հատուած 2) Պաշը-Պօզուդներու և Չէրքէզներու պէս անկանոն զօրքեր չը պիտի դրծածուին։

ՅՕԴ. 5. — Նահանգին մէջ Չէրքէզներու գաղթականութիւն պիտի չը կրնայ երբեք հաստատուիլ։

ՅՕԴ. 6. — Տեղական գինուորութեան մէջ ծառայութիւնը պարտաւորական է Արեւելեան-Րումէլիի ամեն բնիկներուն համար՝ ժբ. գլխոյն մէջ որոշուած պայմաններով։

Արեւելեան-Րումելիի բնիկներն Օսմ. բանակին զինուոր գրուելու չեն կրնար բռնադատիլ, բայց կրնան իրենց կամքը Օսմ. զինուորական վարժարանաց դասերուն հետեւիլ կամ Օսմ. զօրագունդի մը մէջ զինուորիլ. բաւական է որ նահանգին աղգային զինուորութեան դործօն ծառայութեան տումարներուն մէջ դէռ արձանագրուած չը լինին, կամ զինուորական ծառայութենէ դադրած լինին։

Օսմ. բանակին մէջ անցած զինուորութեան ժամանակը նոյն տեւողութեամբ տեղական զինուորութեան տեղ պիտի հաշուի։

Պատերազմի ժամանակ տեղական զինուորութեան գործածութիւնն որոշուած է ԺԲ. գլխոյն մէջ յօդուած 363։

Պէտէլթը-Ազբէրիյէ կոչուած տուրքը չնչուած է Արեւելեան-Րումելիի նահանգին մէջ։

ՅՕԴ. 7. — Վ.Կ. Սուլթանը նահանգին մէջ իրեն ներկայացուցիչ ունի Քրիստոնեայ ընդհանուր կառավարիչ մը, զոր հինգ տարուան համար կանուանէ՝ Պերլինի դաշնադրութիւնն ստորագրող տէրութեանց հաւանութեամբ։

Վ.Կ. Սուլթանն ընդհանուր կառավարչին առաջարկութեամբ ընդհանուր քարտուղար մը կանուանէ, նոյնպէս Քրիստոնեայ, որ պաշտօն ունի ընդհանուր կառավարչին փոխանորդել՝ երբոր նա արդելք մ'ունենայ, և անոր մեռած կամ հրաժարած ժամանակ տեղակալել, մինչեւ որ յաջորդն անուանի, կամ այնպիսի ծանր հիւանդութեանց ժամանակ որ պաշտօնը շարունակելու անհնարութեան մէջ դնեն զընդհանուր կառավարիչն։

Ընդհանուր քարտուղարի անուանման համար ընդհանուր կառավարիչն երեք ընտրելեաց ցանկ մը կը ներկայէ Բ. Դրան, և Վ.Կ. Սուլթանն այն ցանկին մէջէն իր ընտրութիւնը կընէ միամեայ պայմանաժամու մէջ, որոյ լրանալէն յետոյ ընդհանուր կառավարիչն իրաւունք ունի ինքնին կատարել անուանումն և Վ.Կ. Սուլթանին ծանուցանել։

Ընդհանուր կառավարիչը Վ.Կ. Սուլթանին հաւանութեամբ կանուանէ վարչական դործոց անօրէնները, բարձրագոյն ատենին դատաւորներն, ինչպէս նաև դատաւոյ կառավարիչները։ Սոյն հաւանութիւնը կայսերական հրամանագրով մը կը տրուի։ Եթէ՝ ընդհանուր կառավարչին ըրած անուանումը Բ. Դրան ծանուցուելէն մինչև մէկ ամիս Վ.Կ. Սուլթանն իր որոշումը չյայտնէ, հաւանութիւնը տրուած կը համարուի։ Ցնօրէնի մը, բարձրագոյն ատենի դատաւորի մը կամ կառավարչի մը պաշտօնը թափուր մնացած ժամանակ, ընդհանուր կառավարիչն այն պաշտօնին համար մէկը կը կարդէ առժամանակեայ կերպիւ։ Վ.Կ. Սուլթանը կանուանէ աղգային զինուորութեան և ոստիկանութեան զօրավարներն և բարձրաստիճան սպայները։ Մընջեղնաւոր կերպիւ իրաւունք կուտայ ընդհանուր կառավարչին՝ մինչեւ հարիւրապետի աստիճան ունեցող ստորակարգեալ սպայներն անուանելու՝ Պերլինի դաշնադրութեան 15րդ յօդուածին մէջ յիշեալ սկզբանց համեմատ։

Ներկայ յօդուածին մէջ յիշուած պաշտօնատարք և սպայք կրնան պաշտօնէ ձգուիլ իրենց անուանման համար որոմադրեալ ձեւերով և պայմաններով։

ՅՕԴ. 8. — Արեւելեան-Րումելիի մէջ դատական վճիռներն յանուն Վ.Կ. Սուլթանին կը տրուին։

ՅՕԴ. 9. — Վ.Կ. Սուլթանն Արեւելեան-Րումելիի մէջ դատապարտելոց կեանքը չնորհելու և նուազելու իրաւունք ունի։

ՅՕԴ. 10. — Արեւելեան-Րումելիի մէջ նահանգային ժողով մը հաստատուած է՝ գլխաւորապէս ընտրեալ անդամներէ, որք ընդհանուր կառավարչին հետ համաձայնութեամբ իրաւունք ունին իրենց ձեռնհասութեան վերաբերեալ նիւթոց վրայ օրէնադրելու։

Սոյն ժողովին ե. գլխոյն մէջ նախատեսեալ ձեւերով ծնայուն մանախոհուրդ մը կանուանէ, որ ընդհանուր կառավարչին քով վարչական խորհրդոյ տեղ կը բռնէ։

Նահանգային օրէնքները Վ.Կ. Սուլթանին վաւերացուցմանը կը ներկային, և վաւերանալէ ետեւ ընդ. կառավարչին ձեռօք կը հրատարակին՝ յանուն Վ.Կ. Սուլթանին։ Եթէ վաւերացումը մինչեւ երկու ամիս չզլացուի, օրէնքը վաւերացեալ կը համարի։

ՅՕԴ. 11. — Պետութեան այն օրէնքներն՝ որք ներկայ կանոնադրին հակառակ չեն, դործադրելի են Արեւելեան-Րումելիի մէջ։

Նահանգային օրէնադրական իշխանութիւնը կրնայ նահանգին պատկանեալ օրինոց մէջ մտցնել այն ամեն բարեփոխումներն՝ որք նահանգին մասնաւոր շահուց և պետոյից համաձայն դատուին։

Նմանապէս կրնայ բարեփոխել պետութեան այն օրէնքներն՝ որ այսու հետեւ հաստատուին սահմանադրական ձեւերով, քանի որ ներկայ կանոնադրին հակառակ չլինին և նահանգին օրէնադրական իշխանութեան յատուկ ձեռնհասութեանը պատկանեալ նիւթոց չվերաբերին։

ՅՕԴ. 12. — Արեւելեան-Րումելիի նահանգը կը մասնակցի տերութեան ընդհանուր երեսփոխանութեան՝ նահանգին վերաբերեալ երեսփոխաններն իր նահանգական ժողովոյն միջոցաւ ընտրելով։

ՅՕԴ. 13. — Նահանգային օրէնադրական իշխանութեան յատուկ ձեռնհասութեանը կը վերաբերին.

Ներկայ կանոնադրութեամբ հաստատեալ վարչական, դատական և ելմտական կազմութեան դործոդութիւնը կանոնաւորելու սահմանեալ օրէնքները.

Ներկայ տուրքերը բարեփոխելու կամ ուրիշ ձեւի վերածելու սահմանեալ օրէնքները.

Նոր տուրքեր հաստատող օրէնքները.

Ելմտացոյցի (պիւճէի) օրէնքներն, և փակեալ շրջանի մը հաշիւներուն հաւանութիւն տուող օրէնքները.

Հասարակական կրթութեան վերաբերեալ օրէնքները.

Բաժի, հանքայ, ջրոյ և անտառաց վերաբերեալ օրէնքները.

Ճանըբայներու և նահանգային օգուտ մ'ունեցող երկաթուղիներու արտօնութեան, չինութեան և գործածութեան վերաբերեալ օրէնքներն, ինչպէս նաեւ տէրութեան ծախիւք չը կատարուած հասարակական չինութեանց վերաբերեալ ամէն օրէնքները.

Երկրագործութեան, վաճառականութեան և արուեստից վերաբերեալ օրէնքները.

Պանդաներու վերաբերեալ օրէնքները.

Նահանգային կալուածոց մասակարարութիւնը կանոնաւորող օրէնքները.

Դատարանաց կազմաւորութեան, ոճրագործական քննութեանց և քաղաքային դատարանաց առջեւ դատավարութեան վերաբերեալ օրէնքները:

ՅՕԴ. 14. — Նահանգային օրէնք մը մի միայն նահանգային օրէնսդրական իշխանութեան ձեռօք կրնայ բարեփոխիլ կամ փոխուիլ:

ՅՕԴ. 15. — Ամերիկեան-Րումելիի մէջ պետութեան վերաբերեալ անտառները, հանքերն և ընդհանրապէս բոլոր անշարժ կալուածները նահանգին կը վերաբերին:

ՅՕԴ. 16. — Ամերիկեան-Րումելիի նահանգը պետութեան ընդհ. պարտուց կը մասնակցի իւր հաստութեան երեք տասներորդին համեմատութեամբ, ի բաց առնելով պետութեան վերապահեալ հասոյթները:

ՅՕԴ. 17. — Նահանգին մաքսերուն, թղթադրութեանց և հեռագրաց հասոյթները պետութեան վերապահեալ են:

Նահանգին ելմտական վարչութիւնն անոնց արդիւնքը կայսերական կառավարութեան կը հատուցանէ ըստ տրամադրութեանց ներկայ կանոնադրին և յարակից կանոնաց:

ՅՕԴ. 18. — Նահանգին օրինաւոր դրամը պետութեան ոսկի դրամն է:

ՅՕԴ. 19. — Աֆին մաքսատունք, թղթադրութիւնք, հեռագիրք, փոստ և երկաթուղիք, որք տէրութեան այլ և այլ դատաց թէ իրարու և թէ Եւրոպիոյ հետ ունեցած հաղորդակցական դրութեան կը վերաբերին, ինչպէս նաեւ պատերազմական զինուց և վառօդի չինութիւնն ու վաճառումը՝ տէրութեան վերապահեալ են:

Պաշտամանց և կարգապահութեան տեսակէտով, մաքսատանց, թղթատարութեանց, հեռագրաց, փարոսաց և վերոյիշեալ երկաթուղեաց մեծ և փոքր պաշտօնատարք, ինչպէս նաեւ պատերազմական զինուց և վառօդի չինութեան և վաճառման յատկացեալ պաշտօնեայք՝ ընդհանուր կառավարչին իշխանութեան ներքեւ են՝ իրրեւ ներկայացուցչի կեդրոնական իշխանութեան:

ՅՕԴ. 20. — Բ. Դրան և օտար տէրութեանց միջեւ կնքուած կամ կնքուելիք որ և է դաշնադրութիւնք, պայմանադրութիւնք և միջազգային կար-

գադրութիւնք գործադրելի են Ամերիկեան-Րումելիի մէջ՝ ինչպէս համայն Օսմանեան պետութեան: Օտարաց տրուած իրաւունքներն ու առանձնաշնորհութիւնները, ինչ պայմաններով ալ լինին, այն նահանգին մէջ պիտի յարգուին:

ՅՕԴ. 21. — Հասարակային պաշտօնեներն արդարապէս պիտի բաշխուին՝ այլ և այլ շրջանակաց բնակիչներուն մեծամասնութեան մէջէն ընտրելու հոգ տանելով:

ՅՕԴ. 22. — Երկրին գլխաւոր լեզուներն, այսինքն թուրքերէնը, պուլղարերէնն ու ցունարէնը նահանգին մէջ կը գործածուին թէ իշխանութիւններէն և թէ մասնաւորներէ՝ իշխանութեանց հետ ունեցած յարաբերութեանց մէջ՝ ըստ հետեւեալ կանոնաց:

Գաւառաց, շրջանակաց և աւանաց վարչական և դատական իշխանութիւնները իրենց վճռադրոց թղթակցութեանց և հրատարակութեանց համար իրենց սահմանին մէջի բնակչաց մեծամասնութեան լեզուն կը գործածեն՝ եթէ առնուազն այն մեծամասնութեան կիսուն հաւասար փոքրամասնութիւն մը չկայ. այս պարագային մէջ՝ այդ փոքրամասնութեան լեզուն ալ մեծամասնութեան լեզուին հետ կը գործածուի:

Նահանգին կեդրոնական և գաւառական (վարչական և դատական) իշխանութիւնք, իրենց ստորակարգեալ իշխանութեանց հետ ունեցած թղթակցութեանց համար նոյն սահմանաց մէջի ժողովրդեան մեծամասնութեան լեզուն կը գործածեն:

Թուրքերէնն Ամերիկեան-Րումելիի իշխանութեանց թէ Բ. Դրան և թէ պետութեան ուրիշ մասերուն իշխանութեանց հետ ունեցած պաշտօնական յարաբերութեանց լեզուն է:

Նահանգին մէջ հրատարակուելիք օրէնքներն, ընդհանուր կառավարչին հրամանագրերը շրջաբերականներն ու հրատարակութիւնները, ինչպէս նաեւ ընդհանուր քարտուղարին և ընդհանուր տնօրէններուն բովանդակ նահանգին վերաբերեալ որոշումները, շրջաբերականներն ու հրատարակութիւնները թուրքերէն պուլղարերէն և ցունարէն լեզուներով կը խմբագրին:

Դատական ատեաններուն առջեւ մասնաւոր անհատք երեք գլխաւոր լեզուներէն ուրն ուզեն՝ գործածելու իրաւունք ունին:

Ամեն դատավճիռ կամ որոշում պէտք է պաշտօնապէս թարգմանուի այն երեք լեզուներէն միոյն, որ չահ ունեցող կողմը պահանջէ:

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՔԱՂԱՔԱՑԵԱՑ

ՅՕԴ. 23. — Աբեւելեան-Րումելիի բնիկ կը համարուին սոյն նահանգին մէջ ծնած ամեն Օսմ. հպատակները և բոլոր անոնք որ 1877 Յունվար 1 էն առաջ բնակութիւն հաստատած էին անդ։

Ամեն Օսմ. հպատակ նահանգին բնիկութեան իրաւունք կտանայ՝ եթէ անդ բնակութիւն հաստատէ եռեւ տարի մը նստի։

Ան օտարականն որ սոյն բնիկութեան իրաւունքն ստանալ ուզէ, պէտք է նախապէս Օսմ. հպատակութիւն ընդունի։

Օսմ. հպատակութենէ ելնողը Րումելիի բնիկութեան իրաւունքը կը կորսնանէ։

Սոյն իրաւունքը կը կորսնանէ նաեւ ով որ օտար տէրութեան մը զինուոր գրուի՝ առանց Ընդհանուր կառավարչին հաւանութիւնն ստանալու։

ՅՕԴ. 24. — Աբեւելեան-Րումելիի բնիկները մի և նոյն իրաւունքները կը վայելեն առանց ազգի և կրօնի խտրութեան։

Հասարակային ծառայութիւնք, պաշիւք և պաշտամունք՝ հաւասարապէս մատչելի են բնիկներուն՝ իրենց ընդունակութեան, արժանեաց և կարողութեան համեմատ։

Նահանգին մեծ և փոքր պաշտօնատարք նահանգին բնիկներէն կառնուին՝ այն բացառութիւններէն զատ՝ որք յետոյ պիտի հաստատուին հանրային վարչական կանոնադրութեամբ մը։

ՅՕԴ. 25. — Ամեն տուրք հասարակաց օգտին համար կը հաստատուի, և ամեն մարդ իւր կարողութեան ու հարստութեանց համեմատ կը մասնակցի։

ՅՕԴ. 26. — Նոր տուրք բնաւ չկրնար հաստատիլ ու հաւաքիլ առանց օրինաց։

ՅՕԴ. 27. — Աբեւելեան-Րումելիի ամեն բնիկ կարող է նահանգին մէջ համարձակ շրջիլ և ուզած տեղը բնակութիւն հաստատել, ՚ի բաց առեալ այն սեղմումներն՝ որոց ենթարկեալ է սոյն իրաւունքը թաղաքետական ոստիկանութեան վրայ հաստատեալ կանոնադրութեամբ։

ՅՕԴ. 28. — Ամեն մարդ իւր կրօնքն համարձակ կը դաւանի, և իւր կրօնական պաշտամանց կատարման համար հաւասար պաշտպանութիւն կստանայ իշխանութենէն։ Ամեն կրօնք պարտին օրինաց՝ ինչպէս նաեւ արտաքին արարողութեանց վրայ դրուած ոստիկանական կանոնադրութեանց համաձայն վարուիլ։

ՅՕԴ. 29. — Ոչ ոք կրնայ բռնադատիլ կրօնքի մը գործոց և արարողութեանց որ և է կերպիւ մասնակցելու՝ կամ անոր հանգստեան օրերը պահելու։

ՅՕԴ. 30. — Անհատական ազատութիւնն երաշխաւորեալ է։

Ոչ ոք կրնայ հալածուիլ, ձերբակալուիլ, բանտարկուիլ կամ ազատութիւնը սեղմուելու վիճակի մը մէջ դրուիլ, բայց միայն օրինաց նախատեսած պարագայներուն և տրամադրած ձեւերուն մէջ։

Ցանցանքի մէջ բռնուելու և օրինաւորապէս հաստատեալ պաշարման վիճակի կանոնաց գործադրութեան պարագաներէ դուրս՝ ոչ ոք կրնայ ձերբակալուիլ կամ բանտարկիլ՝ առանց դատարանի պատճառաբանեալ հրամանագրոյ մը, որ պէտք է հաղորդուի ձերբակալութեան ժամանակ կամ առ առաւելն մինչեւ 24 ժամ յետոյ։

ՅՕԴ. 31. — Ոչ ոք կրնայ իւր բնական դատաւորոյ ձեռքէն առնուիլ։

Եղեռնական գործոյ մէջ յատուկ յանձնաժողովներ չեն կրնար հաստատիլ։

ՅՕԴ. 32. — Որ և է պատիժ չը կրնար գործադրիլ՝ առանց կանխաւ հաստատեալ օրինաց տրամադրութեան։

ՅՕԴ. 33. — Աբեւելեան-Րումելիի մէջ բնակող ամեն անձի բնակարանն անբռնաբարելի է։ Ներելի չէ իշխանութեան անդ մտնել՝ բայց եթէ օրինաց նախատեսած պարագայից և տրամադրած ձեւոց մէջ։

ՅՕԴ. 34. — Աչխատութեան, արուեստից կամ մշակութեան և ոչ մի տեսակը կրնայ արգիլուիլ՝ եթէ հասարակաց բարոյականին, բնակչաց ապահովութեան կամ առողջութեան հակառակ չը լինի։

ՅՕԴ. 35 — Աբեւելեան-Րումելիի մէջ՝ հասարակային եկամուտները յառաջ բերելու նպատակաւ կամ հասարակաց ապահովութեան օգտին համար օրինաւք հաստատեալ մենաւաճառներէ զատ ուրիշ մենաւաճառ չը կրնար կենալ։

ՅՕԴ. 36. — Դէմն սեփականութիւնք անբռնաբարելի են։

Ոչ ոք կրնայ իւր սեփականութենէն զրկուիլ՝ բայց միայն օրինաւորապէս հաստատեալ հասարակային օգտի համար, նոյն պարագաներով և ձեւերով զորս օրէնքը կը տրամադրէ, նախապէս արդար հատուցում մ՚ընելով։

ՅՕԴ. 37. — Աբեւելեան-Րումելիի մէջ ստացուածոց գրաւում չը կրնար տեղի ունենալ։

Ամբաստանելոց և ՚ի բացակայութեան դատապարտելոց ստացուածքը չը կրնար արգելքի ներքեւ (սէքէսթր) դրուիլ։

ՅՕԴ. 38 — Ուսուցչութիւնն ազատ է։

Ուսուցչութեան ազատութիւնը կը դործադրի՝ օրինաք ապահմանեալ կարողութեան և բարոյականի պայմանաց համեմատ, և իշխանութեան հսկողութեան ներքեւ՝ բարի վարուց, հասարակաց բարեկարգութեան և պետական օրինաց պահպանութեան տեսակէտով։

Սոյն հսկողութիւնը կրթական և ուսումնական ամեն հաստատութեանց վրայ կը տարածի՝ առանց որ և է խտրութեան։

ՅՕԴ. 39. — Ամեն ոք իրաւունք ունի իւր կարծիքն յայտնելու խօսքով, գրով և մամլոյ միջոցաւ՝ համաձայն օրինաց։

ՅՕԴ. 40. — Մամլոյ ազատութիւնը նուիրագործեալ է։

Օրէնքը կը զսպէ սոյն ազատութեան վերջնուիլ։

Հրատարակութեանց համար կանխագատ քննութիւն (սանսիւռ) չկրնար հաստատուիլ։

Մամլոյ հրատարակութեանց վրայ որ և է տուրք չկրնար դրուիլ։

ՅՕԴ. 41. — Ամերիկեան-Րումելիի բնակիչք իրաւունք ունին խաղաղութեամբ և առանց զինուց՝ ի ժողով գումարուելու՝ համաձայնելով այն օրինաց, որք կրնան սոյն իրաւանց գործածութիւնը կարգադրել՝ առանց կանխաւ հրաման ստանալու պայմանին ենթարկելու։

Սոյն արամադրութիւնները բացօթեայ տեղերու մէջ գումարմանց չեն վերաբերիր երբեք, որ ոստիկանական օրինաց ենթարկեալ կը մնան կատարելապէս։

ՅՕԴ. 42. — Ամերիկեան-Րումելիի բնակիչք իրաւունք ունին ընկերակցութիւններ կազմելու, բաւական է որ սոյն ընկերակցութեանց նպատակն կամ գործածած միջոցներուն մէջ ապօրէն կամ պետութեան վտանգաբեր բան մը չգտնուի։

Հասարակաց ապահովութեան պահպանութեանը համար օրէնքը կը կանոնաւորէ ընկերակցութեան իրաւանց գործածութիւնը։

ՅՕԴ. 43. — Ամեն ոք իրաւունք ունի հասարակային իշխանութեանց աղերսագրեր ուղղելու՝ մէկ կամ քանի մ'անձանց ստորագրութեամբ։

Հաստատեալ իշխանութիւնք միայն իրաւունք ունին հաւաքական անուամբ աղերսագրեր ուղղելու։

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՌԱՎԱՐԻՉ

ՅՕԴ. 44. — Ընդհանուր կառավարիչը վեհ. Սուլթանին ներկայացուցիչն է նահանգին մէջ։

Գործադիր իշխանութիւնը կը վարէ։

Ներկայ կանոնագրին որոշած սահմաններուն և տրամադրած ձեւոյ մէջ նահանգային օրինաց պատրաստութեանը կը մասնակցի։

Իւր կանոնաւորապէս տուած ու հրատարակած որոշումներն հրամանագիր կը կոչուին։

ՅՕԴ. 45. — Ընդհանուր կառավարիչն իւր պաշտօնավարութեան մէջ կատարած ամեն գործերուն համար պատասխանատու է վեհ. Սուլթանին։

ՅՕԴ. 46. — Տէրութեան դէմ դաւաճանութիւն, նահանգին կազմական օրինաց բռնաբարութիւն, կամ՝ ի նպաս պետութեան՝ նահանգին կամ մասնաւոր զօշաքաղութիւն ըրած ժամանակ ընդհանուր կառավարիչը կրնայ ամբաստանուիլ բարձրագոյն ատենի մ'առջեւ, որ Բ. Դրնէն անուանեալ նախագահէ մ'և հինգ անդամներէ, և նահանգային ժողովէն ընտրեալ հինգ անդամներէ պիտի բաղկանայ։

Ամբաստանութեան իրաւունքը Բ. Դրան կողմէ՝ ի գործ կը դրուի՝ թէ իւր կողմէն և թէ նահանգային ժողովոյ դանգատին վրայ։ Նահանգային ժողովոյ կողմէ ընդհանուր կառավարչին դէմ եղած դանգատն անգամոց դէթ չորս եօթներորդէն ստորագրեալ պէտք է լինի։ Դանգատագիրն ուղղակի Բ. Դուռը կը ղրկուի, որ զայն բարձրագոյն ատենին կը յանձնէ։ Բարձրագոյն ատեանն ինք կորոշէ իւր դատավարութիւնը։

Ատեանն եթէ ընդհանուր կառավարչին դէմ հանուած ամբաստանութիւնն 7 ի դէմ 4 ձայնիւ իրաւացի դատէ, անոր պաշտօնանկութիւնը կը վճռէ՝ պատժական օրինօք տրամադրեալ պատիժներն ալ վերապահելով։

ՅՕԴ. 47. — Ընդհանուր կառավարիչը կատարեալ իրաւամբ պաշտօնանկութեան կենթարկի՝ եթէ առանց Բ. Դրան հաւանութիւնն ստանալու նահանգէն հեռանայ՝ Տէրութեան մայրաքաղաքէն զատ ուրիշ տեղ երթալու համար։

ՅՕԴ. 48. — Ընդհանուր կառավարչին առժամանակեայ կերպիւ հեռացած, կամ արգելք մ'ունեցած, ինչպես նաեւ նոյն պաշտօնին թափուր ձեացած ժամանակ, իւր պաշտօնն ու արտօնութիւններն ընդհանուր քարտուղարին կողմէն ի գործ կը դրուին։

Տեղապահութիւնն երեք ամսէ աւելի չկրնար տեւել։

ՅՕԴ. 49. — Ընդհանուր կառավարիչն իրաւունք ունի Օսմ. զօրքը կանչելու Պերլինի դաշնագրութեան 16րդ յօդուածին համեմատ՝ երբ դատէ և իւր պատասխանատուութեան ներքեւ յայտարարէ թէ նահանգին ներքին կամ արտաքին ապահովութիւնը վտանգի մէջ կը գտնուի։

ՅՕԴ. 50. — Ընդհանուր կառավարիչը կրնայ նահանգային ժողովոյն միանալ մասնակորհրդին հաւանութիւնն ստանալով՝ պաշարման վիճակ հրատարակել նահանգին մէկ կամ աւելի մասերուն համար՝ հետեւեալ պարագայից մէջ.

1. Երբոր ժողովուրդն ընդդիմանայ օրինքի մը, կանոնագրութեան մը, կամ օրինաւորապէս տուած հրամանագրի մը գործադրութեան, և հնազանդութեան հրաւիրուելէ յետոյ յամառի իւր ընդդիմութեան մէջ.

2. Երբոր ժողովրդեան մէջ գլխեալ չարժում մը կամ ծանր խռովութիւններ ծագին՝ նահանգին հասարակաց իրաւունքը բռնաբարելու դիտմամբ, և իշխանութիւնն իւր ձեռքը գանուած սովորական միջոցներով չը կրնայ բարեկարգութիւնը վերահաստատել։

Պաշարման վիճակ հրատարակող հրամանագիրը պատճառաբանեալ պէտք է լինի և անմիջապէս Բ. Դրան հաղորդուի։ Գործադրութիւնը բոլոր տեղերուն մէջ պէտք է հրատարակի, և հրատարակութենէն առքը միայն կրնայ օրինական զօրութիւն ունենալ։

Պաշարման վիճակը՝ հարկեցուցիչ պատճառը դադրելուն պէս՝ պէտք է վերնայ։

ՅՕԴ. 51. — Ընդհանուր կառավարիչն՝ իրրեւ գլուխ գործադիր իշխանութեան՝ կը հսկէ և հոգ կը տանի կաղմական կանոնաց պահպանութեան, օրինաց գործադրութեան, և հասարակաց բարեկարգութեան ու ապահովութեան անվրդով մնալուն։

Հաստատեալ օրինաց պարզ գործադրութենէն վեր գործոց համար Նահանգային Ժողովոյ Մնայուն մասնախորհրդին կարծիքը կառնու։

Ինք կանուանէ դատաւորները, պաշտօնատարներն և նահանգին գատական և վարչական գործակատարները, բայց անոնցմէ՝ որոց անուանումը վեհ. Սուլթանին վերապահուած է, կամ իշխանութեան ինչ ինչ տրամադրութենաց թողուած է, և կամ ընտրութեան ճանբով պիտի կատարի։

Առանց յատուկ օրինաց չկրնար նոր պաշտօններ սահմանել։

ՅՕԴ. 52. — Ընդհանուր կառավարչին հրամանին ներքեւ դրուած են ազգային զինուորութիւնն ու ոստիկանութիւնն, որոց ստորակարգեալ պետերն ալ ինք կանուանէ Ս. գլխոյն 7րդ յօդուածին տրամադրութենաց համեմատ։

ՅՕԴ. 53. — Ընդհանուր կառավարիչն ընտրողները կը գումարէ Նահանգային Ժողովոյն և Թաղապետական ընտրութեանց համար։ Նմանապէս Նահանգային Ժողովը կը գումարէ, և անոր նիստերուն չրջանը կը փակէ ըստ տրամադրութեանց 86 և 87 յօդուածոց։

ՅՕԴ. 54. — Ընդհանուր կառավարիչն օրինաց ծրագրեր կը ներկայէ Նահանգային Ժողովոյն՝ իրենց ձեռնհասութեան վերաբերեալ նիւթոց վրայ։ Ընդհանուր կառավարչին կողմէ ներկայացեալ ամեն օրինաց ծրագրի հետ պատճառաբանութեան տեղեկագիրը մ'ալ պէտք է գանուի։

Ընդհանուր կառավարիչն ամեն տարի Նահանգային Ժողովոյն կը ներկայէ հաստիքից և ծախուց եղմնացոյցն, և փակեալ չրջանին գործողութեանց վրայ հաչիւ կուտայ։

Նահանգային Ժողովոյն ընդունած օրինաց ծրագրերը վեհ. Սուլթանին կը ներկայէ՝ ի վաւերացումն։

Նահանգին մէջ գործադրելի ընդհանուր օրէնքներն և Նահանգին յատուկ եղած օրէնքները վաւերանալնուն պէս՝ Ադրեւելեան-Րումելիի մէջ կը հրատարակէ յանուն Սուլթանին։

ՅՕԴ. 55. — Ընդհանուր կառավարիչն օրինաց գործադրութեան համար պէտք եղած կանոնադրերը կը չինէ։

Նահանգային Ժողովոյ չրջանին փակման միջոցին՝ Մնայուն մասնախորհուրդին գործակցութեամբ իրաւունք ունի նաեւ հասարակային վարչութեան կանոնադրեր սահմանել այն նիւթոց վրայ՝ որք տակաւին օրէնքով մը չեն կանոնաւորուած։

Սոյն կանոնագրութեանց հետ պատճառաբանութեան տեղեկագիր մ'ալ պէտք է գանուի։

Ամեն անգամ որ այս տեսակ կանոնադիր մը չինուի, Ընդհանուր կառավարիչը պարտական է անմիջապէս ծանուցանել Բ. Դրան. ասկէց զատ պարտաւոր է կանոնադրին նիւթոյն վրայ օրինաց ծրագիր մը ներկայել Նահանգային Ժողովոյն՝ անոր առաջին սովորական չրջանին սկիզբը։

Նահանգին մէջ կաղմուող անանուն ընկերութեանց կանոնադրերը կը վաւերացնէ, և անոնց կաղմուելուն արտօնութիւն կուտայ։

ԳԼՈՒԽ Դ.

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՆԱՀԱՆԳԻՆ

ՅՕԴ. 56. — Նահանգին վարչական գործերը վեց Ընդհանուր Տնօրէններու ձեռօք կը կառավարին։

1. Ընդհանուր Քարտուղար, Տնօրէն ներքին գործոց.
2. Տնօրէն գատական գործոց.
3. Տնօրէն եկեմտից.
4. Տնօրէն երկրագործութեան, վաճառականութեան և հասարակային չինութեանց.
5. Տնօրէն հասարակային կրթութեան.
6. Հրամանատար տեղական զինուորութեան և ոստիկանութեան։

ՅՕԴ. 57. — Վեց Ընդհանուր Տնօրէններն Ընդհանուր կառավարչին ռանձնական խորհուրդը կը կազմեն։

Այս խորհուրդն Ընդհանուր կառավարչին նախագահութեան ներքեւ կը գումարի. իսկ անոր բացակայութեան ժամանակ Ընդհանուր Քարտու-

ղարն, և եթէ առ ալ չդտնուի, միւս անդամոյ հնագոյնը կը նախադահէ։ Եթէ երկու անդամք դտնուին հաւասարապէս հնագոյն, հասակաւ երիցագունին կիյնայ նախագահութիւնը։

Խորհուրդը չկրնար բնաւ որոշում մ՚ընել՝ եթէ առ նուազն երեք անդամք ներկայ չդտնուին։

Երբոր այնպիսի անօրէնութեան մը վրայ որոշում տալու կոչուի, որոյ համար իւր համաձայն կարծիքը կը պահանջուի օրէնքով մը, Ընդհանուր կառավարիչը չմասնակցիր խորհրդակցութեան, և գոնէ հինգ անդամոց ներկայութիւնն հարկաւոր է։

ՅՕԴ. 58. — Ազգային խորհուրդը կարծիք կուտայ ամեն անօրէնութեան, ամեն գործի և հասարակային չահու վերաբերեալ ամեն խնդրոց վրայ, որոյ համար Ընդհանուր կառավարիչը խորհուրդ հարցընէ իրեն, թէ կաղմական կանոնադրին կամ օրէնքի մը տրամադրութեան հնազանդելով, և թէ իւր կողմանէ պատշաճ դատելով։

Ընդհանուր կառավարիչն երբէք չկապուիր Ազգային խորհրդին տուած կարծեօքն, այլ միշտ պատասխանատու է իւր ըրած որոշմանց։

ՅՕԴ. 59. — Ընդհանուր անօրէնք, իւրաքանչիւրն իւր իրաւասութեան չրջանակին մէջ կապահովեն օրինաց, վարչական կանոնադրութեանց և Ընդհանուր կառավարչին տուած որոշմանց և հրամանագրաց գործադրութիւնը։

Իրենց ստորադաս պաշտօնեայները, գործակատարներն ու սպասները կը վարեն հրամաններով և հրահանգներով։

Որոշումներ կուտան թէ իրենց ստորադասելոց կողմէ իրենց ներկայացեալ գժուարութիւնները լուծելու, և թէ մանաւորաց կողմէ իրենց ուղղեալ խնդիրներն ընդունելու կամ մերժելու համար։

Իրենց տուած որոշումներէն որոնք որ դատական ճանբով չեն կրնար բողոքի ենթարկիլ, Ընդհանուր կառավարչին կողմէ կրնան բարեփոխիլ։

Իրենց պաշտօնատան վերաբերեալ պիտոյքը դնելու համար սակարկութիւններ և պայմանագրութիւններ կը կնքեն Ազգանձնական խորհրդոյն կարծիքն առանալով։

Նմանապէս իրենց պաշտօնատան կամ իրաւասութեան վերաբերեալ պաշտամանց ծախքերը դերիչխանաբար կը հրամայեն։

Օրինօք սահմանեալ պարագայից մէջ՝ կանոնադրական իշխանութեան, իրաւասութեան և հսկողութեան իրաւունք ունին։

ՅՕԴ. 60. — Ընդհանուր Քարտուղարին իրաւասութեան կը վերաբերին՝ Նահանգին կրօնական հասարակութեանց հետ յարաբերութիւնք, կրօնից բարեկարգական հսկողութիւնք, վարչական վէճեր կամ դատեր դատող դերագոյն ատեանին հետ յարաբերութիւնք, յիշեալ ատեանի պաշտօնէից կազմութիւնն, Ընդհանուր ոստիկանութիւնը, Նահանգին այլ և այլ տոհմաբաժանման վարչութիւններուն տրուելիք ուղղութիւնն և ընդհանրապէս այն գործերն ու պաշտօններն՝ որք միւս Ընդհանուր անօրէններէն միայն իրաւասութեան չեն վերաբերիր։

ՅՕԴ. 61. — Դատական գործոց Տնօրէնին իրաւասութեան կը վերաբերին.

1. Դատական դերագոյն ատենին և դատարանաց անդամներուն և պաշտօնէից կազմութիւնը.

2. Պատժական խնդրոց մէջ Ընդհանուր դատախազի պաշտօնական գործողութիւնը.

3. Բանտերու վարչութիւնն և պատժոց գործադրութիւնը.

4. Դատապարտելոց չնորհ խնդրելու համար տուած աղերսագրոց քննութիւնն և ներողութեան ծրագրերու պատրաստութիւնը.

5. Դատական օժանդակաց և հասարակային կամ դատական պաշտօնակալաց հսկողութիւնը.

6. Ծննդոց, ամուսնութեանց և մահուանց արձանագրութեանց տումարներուն հսկողութիւնը։ Այս հսկողութիւնը դիւրացնելու համար, յիշեալ տումարները բռնելու պաշտօն ունեցող անձինք՝ պարտին այն տումարաց վաւերական մէկ պատճէնն ամեն ամիս Գաւառական դատարանին դիւանատունը յանձնել։ Սոյն անօրէնութեան հակառակ վարուողները գաւառական օրէնքով մը սահմանուելիք պատժոց պիտի ենթարկին։

7. Դատական վիճակագրութիւնը.

8. Դատական կազմութեան, եղեռնական քննութեան, բանտերու և քաղաքային ու առևտրական դատավարութեան վերաբերեալ օրինաց և կանոնաց պատրաստութիւնը։

ՅՕԴ. 62. — Ելմտից Տնօրէնին իրաւասութեան կը վերաբերին.

1. Տրոց քանակին որոշման ու բաշխման հսկողութիւնը.

2. Հասարակային հասութից և որևէ անուամբ նահանգին վճարուելիք տուգանաց և դումարաց հաւաքումն ըստ տրամադրութեանց։ Գլխոյն։

3. Հասարակային գանձուն օգտին համար հաստատեալ մենավաճառութեանց վարչութիւնը կամ վարձումը.

4. Ընտանեաց ու հանքերէն գաս նահանգային սեփականութիւնը բաղկացնող անշարժ կալուածոց վարչութիւնը.

5. Նահանգին վերաբերեալ ծախուց վճարումը.

6. Նահանգին հասարակային հաշուակալութիւնը.

7. Նահանգային ելմտացոյցին պատրաստութիւնը.

8. Հարկաց վերաբերեալ օրինաց, ինչպէս նաեւ ելմտական այլ և այլ պաշտամանց վերաբերեալ օրինաց և կանոնաց պատրաստութիւնը։

ՅՕԴ. 63. — Երկրագործութեան, վաճառականութեան և հասարակային չինութեանց Տնօրէնին իրաւասութեան կը վերաբերին.

1. Երկրագործութեան, վաճառականութեան և արուեստից տրուելիք

քաջալերութեան, ինչպէս նաեւ սոյն արտադրական ճիւղերուն վրայ հասարակային չահու տեսակէտով պէտք եղած հսկողութիւնը.

2. Ճանապարհաց և կամրջաց չինութիւնն ու պահպանութիւնը.

3. Տէրութեան չվերաբերող և մասնաւորաց չինութեան չյանձնուած երկաթուղեաց չինութիւնը, շահագործութիւնն ու պահպանութիւնը.

4. Նահանգին շահաւոր լինելիք և մասնաւորաց յանձնուած երկաթուղեաց և թրամուայներու չինութեան, շահագործութեան և պահպանութեան հսկողութիւնն ու համարառութիւնը.

5. Տէրութեան վերաբերեալ երկաթուղեաց վարչութեան և շահագործութեան հսկողութիւնն՝ անոնց վերաբերեալ օրինաց և կանոնաց ճշդիւ պահպանութեան տեսակէտով.

6. Կամուրջներու, թունելներու և ծովային ճարտարապետութեան վերաբերեալ ուրիշ գործոց չինութիւնն ու պահպանութիւնը.

7. Գետերը նաւարկելի ընել, և յորդութեանց դէմ պաշտպանելու համար թունելը և այլ պէտք եղած բանները չինել, նաւարկելի ջրանցքը բանալ և պահպանել.

8. Ճահիճները ցամքեցնելու և անջրդի երկիրներն ոռոգանելու ձեռնարկութիւնք՝ի հաշիւ Նահանգին. նմանապէս գետառաց, լճանակաց և աւանաց ինչպէս նաեւ մասնաւոր ընկերութեանց և հոգաբարձութեանց կողմէ ձեռնարկեալ սոյն տեսակ ձեռնարկութեանց հսկողութիւնն ու համարառութիւնը.

9. Նահանգին վերաբերեալ չէնքերու չինութիւնը, կահաւորումն ու պահպանութիւնը.

10. Նահանգին վերաբերեալ ծառաստանաց և անտառաց պահպանութիւնը, գործածութիւնն ու հսկողութիւնը. նմանապէս աւանաց կամ գիւղերէից և այլ բարոյական անձանց (կրօնական կամ հանրօգուտ հաստատութեանց) վերաբերեալ ծառաստանաց և անտառաց պահպանութիւնն և մասնաւորաց անտառներուն ու ծառաստաններուն նկատմամբ պէտք եղած կանոնական տնօրէնութիւնները.

11. Ջրոց և առուաց հսկողութիւնը.

12. Որսորդութեան և ձկնորսութեան համար հարկ եղած կանոնադրութիւնն.

13. Հանքաց, բոլուց և քարահատից հսկողութիւնն, ինչպէս նաեւ Նահանգին վերաբերեալ հանքաց, բոլուց և քարահատից չահագործութիւնը.

14. Նախընթաց պաշտօններուն վերաբերեալ օրինաց և կանոնաց պատրաստութիւնը։

ՅՕԴ. 64. — Հասարակաց կրթութեան Տնօրէնին իրաւասութեան կը վերաբերին.

1. Նահանգին հիմնած դպրոցներն ու վարժարանները.

2. Թաղերէն, գիւղերէն, կրօնական հասարակութիւններէն և մասնաւորներէ հիմնեալ նմանօրինակ հաստատութեանց հսկողութիւնը.

3 Ս.յլ և այլ աստիճանի ուսուցչութեան և այլ քանի մ'արհեստից համար պահանջուած հմտութեանց քննութիւնն և այն քննութեանց արդիւնքը հաստատող վկայականներ տալու գործը.

4. Նահանգին հիմնած դպրոցներուն ու վարժարաններուն համար դասատիարակութեան և ուսուցման լաւագոյն մեթոտներու ուսումն ու տարածումը։

5. Գեղարուեստից համար պէտք եղած քաջալերութիւնները.

6. Կրթութեան ստացումը դիւրացնելու և չքաւորութեան մէջ ինկող ծերկամ անկար վարժապետաց համար պէտք եղած օգնութիւնք.

7. Հասարակային կրթութեան վերաբերեալ օրինաց և կանոնաց պատրաստութիւնը։

ՅՕԴ. 65. — Տեղական գինուորութեան և ոստիկանութեան հրամանատարին իրաւասութեան կը վերաբերին.

1. Գինուորութեան և ոստիկանութեան զօրաժողովը, կազմութիւնը, կրթութիւնը, գինուորումը, հանդերձանքը, զգեստաւորումը, կարգապահութիւնը, թոշակն ու մնունդը։

2. Գինարանը, մթերքներն և տարուէ տարի անոնց հաշուեցուցակին պատրաստութիւնը.

3. Գինուորութեան և ոստիկանութեան ընդհանուր կարգադրութիւններուն պատրաստութիւնը։

ՅՕԴ. 66. — Վարչական դատերու Գերագոյն ատեանը կը բաղկանայ մէկ նախագահէ, երկու խորհրդականէ և երկու ունկնդիր դատաւորէ։

Նախագահն Ազգարարութեան բարձրագոյն ատենին խորհրդականներէն մին է, զոր ամեն տարուան սկիզբն յիշեալ ատեանը կը նշանակէ։

Երկու խորհրդականք ամեն տարուայ սկիզբը կը նշանակուին, մին ընդհանուր կառավարչէն, միւսը Նահանգային ժողովին Մնայուն մասնախորհրդէն։ Այս խորհրդականք չեն կրնար ոչ Ազանձնական խորհրդոյ (Տնօրինաց խորհրդոյ) անդամից, ոչ ալ Նահանգային ժողովոյ Մնայուն մասնախորհրդին անդամից մէջէն առնուիլ։

Երկու ունկնդիր դատաւորք երկու խորհրդականաց պէս կը նշանակուին։ Ասոնք ատեանին ներկայացած գործերուն վրայ տեղեկագիր կը չինեն, և կամ արդելք մ'ունեցած խորհրդականաց բացակայ գտնուած ժամանակ միայն կրնան որոշող ձայն ունենալ։

Ատեանին քով ընդհանուր դատախազի պաշտօնը կը կատարեն Ընդհանուր Քարտուղարին երկու պատուիրակներն, զորս ամեն տարուան սկիզբը նա կը նշանակէ իւր դիւանին պաշտօնատարաց մէջէն։

Քարտուղար դիւանադպիր մ'ալ կայ Ատեանին քով։

ՅՕԴ· 67· — Վարչական դատերու գերագոյն ատեանն առաջին և վերջնական կերպիւ կը դատէ ·

1· Ընդհանուր անօրէններուն որոշմունքը , զորս մանաւոր անձինք իրենց շահուն ի՛մաստակար համարելով , և վարչական կարգէ շահու մը նկատմամբ ձեռք բերուած իրաւունք մը յառաջ բերելով գերագոյն ատենին կը բողոքեն ·

2· Վարչութեան և մանաւորաց միջեւ ծագած վէճերն ընդհանուր տնօրէններուն կնքած պայմանագրութեան և սակարկութեան պատճառաւ ։ Այս պարագայից մէջ գերագոյն ատեանն իբրեւ վերաքննիչ ատեան վճիռ կուտայ ընդհանուր անօրէններուն և գաւառական խորհրդոյ տուած նախնական որոշմանց դէմ առ ինքն եղած բողոքներուն վրայ ։

ԳԼՈՒԽ Ե·

ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

1· ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎՈՑՆ

ՅՕԴ· 68· — Նահանգային ժողովը կը բաղկանայ ·

1· Իրաւամբ անդամներէ ·

2· Ժողովրդէն ընտրեալ անդամներէ ·

3· Ընդհանուր կառավարչէն անուանեալ անդամներէ ։

ՅՕԴ· 69· — Նահանգային ժողովոյն իրաւամբ անդամներն են ·

1· Մհ֊ֆթիճ , հինգ Քրիստոնեայ հասարակութեանց հոգեւոր գլուխներն և Նահանգին մայրաքաղաքը բնակող Խախամագլուխը ·

2· Դատական գերագոյն ատենին նախագահը ·

3· Վարչական դատերու Գերագոյն ատենին նախագահը ·

4· Ելեմտից գլխաւոր քննիչ համարակալը ։

ՅՕԴ· 70· — Նահանգային ժողովոյն անդամ ընտրուելու կամ անուանելու համար՝ պէտք է Աբեւելեան-Րումելիի բնիկութեան իրաւունք ունենալ , և Նահանգին մէջ բնակութիւն հաստատած լինիլ ։

ՅՕԴ· 71· — Նահանգային ժողովին գործօն անդամներն ուղղակի ընտրութեամբ և գաղտնի քուէով կընտրուին ։ Անոնց թիւն 36 է և երկու տարին անդամ մը կիսով կը նորոգին ։

Նահանգն 36 ընտրական շրջանակաց պիտի բաժնուի , որոց իւրաքանչիւրը գրեթէ նոյն թուով բնակիչ պիտի պարունակէ ։ Սոյն շրջանակաց

սահմաններն այն կերպիւ պիտի գծուին , որ շրջանակ մ՚երբեք երկու գաւառի վերաբերեալ գիւղեր չպիտի պարունակէ ։

Սոյն շրջանակներն ընտրական օրինօք կ՚որոշուին ։

ՅՕԴ· 72· — Նահանգային երեսփոխանաց նորոգումն , որ երկու տարին անգամ մը տեղի կ՚ունենայ , շրջանակաց համեմատ կը կատարի ։

Ներկայ կանոնադրին հրատարակութենէն յետոյ գալիք երկրորդ տարւոյն վախճանէն առաջ տեղի ունենալիք նորոգման առաջին ընտրութեանց համար , Նահանգային ժողովոյն տարեւոր սովորական երկրորդ շրջանին վերջին նիստերէն միոյն մէջ կատարուելիք վիճակարկութիւն մը նորոգման ենթարկեալ շրջանակաց առաջին դասը պիտի որոշէ ։ Մէն մի դաս՝ շրջանակաց ամբողջ դումարին կէսը պիտի պարունակէ ։

Թափուր մնացած ամիռոյ համար ընտրեալ երեսփոխանաց պաշտօնը նախորդներուն պաշտօնավարութեան պայմանաժամէն աւելի չպիտի տեւէ ։

ՅՕԴ· 73· — Ընտրեալ երեսփոխանք՝ իրենց նիստերուն և երթեւեկութեան տեւողութեանը համար հատուցում մը կ՚ստանան , որոյ դումարն ընտրական օրինօք որոշուած է , օրականի հաշուով ։

ՅՕԴ· 74· — Ընդհանուր կառավարչէն անուանեալ անդամոց թիւը տասն է ։ Սոյն անդամք կարելի եղածին չափ հատասար թուով պէտք է ընտրուին հետեւեալ երեք դասերուն մէջէն · այն է՝ Նահանգին մէջ ամենէն աւելի տուրք վճարող 100 կալուածատէրներէ , վաճառականներէ և դործարանատէրներէ , քաղաքային պաշտօնատարներէ և դատաւորներէ , ազատական արհեստ գործող և համալսարանի աստիճան ունեցող բարձրագոյն վարժարանէ մը վկայական ունեցողներէ ։

Երկու տարին անգամ մը վերանորոգելի են երկու դասակարգով ։

Ընդհանուր կառավարիչն ամեն մէկ դասակարգին վերանորոգման կը ձեռնարկէ՝ վերանորոգման ընտրութիւններէն անմիջապէս յետոյ , որք ամեն երկու տարւոյ վերջը տեղի կունենան ։

Մէն մի նորոգելի դասակարգ կիսով չափ վիճակարկութեամբ կորոշուի , ինչպէս որ ըսուած է ընտրելի անդամոց առաջին վերանորոգելի դասակարգին համար ։

Երբ անուանեալ անդամ մը պակսի , Ընդհանուր կառավարիչն հնար եղածին չափ կարճ միջոցի մէջ անոր յաջորդ մը կանուանէ ։

2· ԸՆՏՐՈՂՈՒԹԻՒՆ, ԸՆՏՐԵԼԻՈՒԹԻՒՆ, ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ· 75· — Ընտրող լինելու համար պէտք է ·

1· Րումելիի բնիկութիւն վայելել ·

2· Քսան և մէկ տարին լրացուցած լինել ·

3· Աբեւելեան-Րումելիի մէջ բնակութիւն հաստատած լինել ·

4. Ընչարժ սեփականութիւն մ'ունենալ, կամ այնպիսի սեփականութիւն մ'ունեցող հօր կամ մօր մը զաւակ լինել, և կամ առեւտրական կամ արուեստական հաստատութեան մը դլուխ լինել։

4 րդ հատուածին մէջ յիշուած պայմանները կատարելէ աղատ են կղերն և այլ և այլ կրօնից պաշտօնեայք, հասարակային վարժապետք և դաստիարակք, դատաւորք, վարչական պաշտօնատարք, և Օսմ. Տէրութեան կամ օտար երկիրներու մէջ համալսարանէ մը կամ ուրիշ բարձրագոյն վարժարանէ մ'առաջին կամ երկրորդ կարգի վկայական ունեցող անձինք։

Ընտրական իրաւանց գործածութենէն զրկեալ են նահանգին գինուորութեան և ոստիկանութեան սպայներն ու գինուորները՝ քանի որ գործօն ծառայութեան մէջ գտնուին։

Ներկայ կանոնագրին հրատարակութենէն տասն և հինգ տարի ետքը չափահաս եղող ամեն մարդ, որ ընտրական իրաւանց կիրառութիւնը պահանջէ, պարտի՝ վերոգրեալ պայմաններէն զատ՝ Թուրքերէն, Պուլկարերէն և Յունարէն լեզուներէն մին կարդալ և գրել գիտնալ։

ՅՕԴ. 76. — Ընտրական իրաւունք վայելելու անկարող են.

1. Ոճրագործութեան, գողութեան, անհաւատարմութեան, խարդախութեան կամ անբարոյականութեան համար դատապարտեալ անձինք.

2. Քաղաքական իրաւունքէ դատաստանաւ արգիլեալ անձինք.

3. Պահեստին տեղը չբերուած անանկներ.

4. Օտար տէրութեան մը հասարակային պաշտօնի յարեալ անձինք։

ՅՕԴ. 77. — Ոչ ոք կրնայ ընտրական իրաւունք գործածել՝ եթէ իւր բնակած տեղւոյն ընտրական ցուցակին մէջ անունը նշանակուած չէ, 'ի բաց առեալ այն որ ձեռքը կանոնաւոր դատաւճիռ մ'ունենայ՝ իւր արձանագրութիւն հրամայող կամ անոր անուան ջնջումն ընդունող։

ՅՕԴ. 78. — Ընտրական ցուցակները միայոյն են։ Սոյն ցուցակները քաղաքին չրջանակաց մէջ թաղային յանձնախմբի մը միջոցաւ կը շինուին, որ թաղապետէն, օգնականներէն և թաղապետական խորհրդին չորս անդամներէն կը բաղկանայ։ Գիւղերու մէջ սոյն ցուցակները գիւղապետաց կողմանէ կը շինուին, որոց հետ կը գտնուին նաեւ Ծերոց խորհրդին կամ խորհրդոց չորս անդամները։ Ցուցակներն ամեն տարի կը վերաքննուին։

ՅՕԴ. 79. — Ընտրական ցուցակներն հրապարակային են։ Քաղաքային թաղերուն ցուցակները թաղապետական գիւանաց մէջ կը կենան. գիւղային թաղերուն ցուցակները թաղապետաց քով կամ գիւանին մէջ։ Սոյն ցուցակներուն մէկ մէկ պատճէնն իւրաքանչիւր թաղի կամ գիւղի մէջ պիտի կախուի ինչպէս որ սովորութիւն է պաշտօնական հրատարակութեանց համար։

ՅՕԴ. 80 — Ով որ իւր անունն ընտրական ցուցակին մէջ յանիրաւի չը դրուած տեսնէ, կրնայ իւր անուան դրուիլը պահանջել, ինչպէս որ հատուած է առժամանակեայ կանոնագրին մէջ։

ՅՕԴ. 81. — Նահանգային ժողովոյն անդամակցութեան ընտրելի են քսան և հինգ տարին լրացուցած ընտրողք։

ՅՕԴ. 82. — Նահանգային ժողովոյն անդամ չեն կրնար ընտրուիլ իրենց պաշտօնին տեւողութեան ժամանակ.

1. Դատաւոց և չրջանակաց մէջ կառավարութենէն անուանեալ վարչական պաշտօնատարք.

2. Ոստիկանութեան և գինուորութեան վերաբերեալ անձինք.

3. Նահանգին հասարակային հաստատից հաշուակալք։

ՅՕԴ. 83. — Նորոգման ընտրութիւնք միահաղոյն կը կատարին մի և նոյն օր ամեն ընտրական չրջանակաց մէջ՝ տարւոյն սովորական չրջանին բացուելէն գոնէ երկու ամիս առաջ։

ՅՕԴ. 84. — Ընդհ. կառավարչին մէկ հրամանագիրն ընտրութեան օրը կորոշէ և ընտրողներն 'ի քուէարկութիւն կը կոչէ։ Սոյն հրամանագիրն ընտրութեան օրէն գոնէ երկու չաբաթ առաջ կը հրատարակուի ընտրութեան չրջանակին ամեն թաղերուն ու գիւղերուն մէջ։

ՅՕԴ. 85. —Երեսփոխանք համեմատական մեծամասնութեամբ կընտրուին, ինչ որ ալ լինի քուէարկուաց թիւն։

Եթէ երկու ընտրելիք հաւասար քուէ ստանան, ութ օր ետքը նորէն քուարկութիւն կը լինի այն երկուքին վրայ։

Նահանգային ժողովոյ ընտրեալ անդամոց վաւերականութիւնը Դատական բարձրագոյն ատենէն կ'ստուգուի։

Եթէ ընտրութեան մը վաւերականութիւնը խնդրոյ ներքեւ կինայ, անոր համար եղած դատավարութիւնը ձախքէ աղատ է։ Ժողովին անդամները կրնան մասնակցիլ ընտրութեան մը վաւերականութեան վրայ եղած վիճաբանութեանց։ Վաւերականութեան վերաբերեալ դատավարութեան մէջ առեանն իւր սովորական դատավարութեան պիտի հետեւի։

3. ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎՈՑՆ

ՅՕԴ. 86. — Նահանգային ժողովն ամեն տարի Հոկտ. ամսոյն (Հ. Տ.) երկրորդ երկուշաբթի օրն իւր սովորական նիստերու չրջանը կ'սկսի փետրուարի մէջ։

Սովորական նիստերուն չրջանն առ առաւելն երկու ամիս կը տեւէ։

Ընդհանուր կառավարիչը սոյն պայմանաժամուն աւարտելէն յետոյ կամ յառաջ ժողովը կը փակէ՝ երբ դիւանի անդամոց յայտարարութիւնը հաստատէ թէ ժողովն իւր օրակարգն սպառած է։

Ընդհանուր կառավարիչն ամեն տարի Նահանգային ժողովոյ նիստերուն չրջանը կը բանայ և կը փակէ անձամբ կամ յատուկ պատուիրակի մը միջոցաւ։

Եթէ Ընդհանուր կառավարիչն իւր իրաւունքը չը գործադրէ, ժողովին երիցագոյն անդամը չրջանը փակեալ կը հրատարակէ։

ՅՕՂ. 87.— Ընդհատում կատարողական ելույթի ժամանակ։

Ելույթի ընթացքում հանդիսատեսի ուշադրությունը կարող է շեղվել ինչ-որ անսպասելի երևույթներից։ Ելույթ ունեցողը չպետք է կորցնի ինքնատիրապետումը, այլ պետք է ցույց տա, որ ինքն է ղեկավարում ելույթի ընթացքը։

Ելույթ ունեցողը կարող է ընդհատել իր խոսքը, եթե նկատում է, որ լսարանում ուշադրությունը սկսում է թուլանալ։ Ընդհատելով խոսքը՝ նա կարող է հարցնել լսարանին, թե արդյոք հասկանալի է իր ասածը, կամ հետաքրքրվել, թե ինչ են մտածում լսարանում նստածները։ Ելույթ ունեցողը կարող է նաև կատակել, ժպտալ, ինչպես նաև ցույց տալ, որ ինքը ևս նկատել է ուշադրության թուլացումը։

ՅՕՂ. 88.— Ընդհատում հանդիսատեսի կողմից չպլանավորված դեպքերի պատճառով։

Ելույթ ունեցողը պետք է պատրաստ լինի նաև այնպիսի դեպքերի, որոնք կարող են ընդհատել իր ելույթը։ Օրինակ՝ ներս է մտնում մի մարդ, որը ելույթ ունեցողի համար անծանոթ է, կամ էլ ներս է մտնում մի ամբողջ խումբ մարդկանց։ Ելույթ ունեցողը պետք է կարողանա ճիշտ ընտրել իր վարքագիծը, որպեսզի ընդհատումը չխանգարի իր ելույթի հաջող ընթացքին։

ՅՕՂ. 89.— Ելույթ ունեցողի իրարամերժ կամ դիտողական դիրքերը լսարանի հանդեպ։

Ելույթ ունեցողը կարող է հանդիպել լսարանի տարբեր դիրքերի, որոնք կարող են ինչպես նպաստել, այնպես էլ խանգարել նրա ելույթին։ Ելույթ ունեցողը պետք է կարողանա ճիշտ որոշել լսարանի տրամադրությունը և ելնելով դրանից՝ ընտրի ելույթի ամենահարմար ձևը։

Ելույթ ունեցողը կարող է ելույթ ունենալ կանգնած կամ նստած վիճակում։ Ելույթ ունեցողը կարող է ելույթ ունենալ նաև ինչ-որ առարկայի մոտ, օրինակ՝ սեղանի, ամբիոնի, գրատախտակի մոտ։ Ելույթ ունեցողը կարող է նաև տեղաշարժվել լսարանում։ Ելույթ ունեցողի դիրքը կարող է ազդել լսարանի վրա։

ՅՕՂ. 90.— Ելույթ ունեցողի հագուստը, որ կարող է ազդել լսարանի վրա։

Ելույթ ունեցողի հագուստը պետք է համապատասխանի այն միջավայրին, որտեղ նա ելույթ է ունենում։ Ելույթ ունեցողի հագուստը չպետք է շեղի լսարանի ուշադրությունը։ Ելույթ ունեցողի հագուստը պետք է ընդգծի նրա անհատականությունը։

ՅՕՂ. 91.— Ելույթ ունեցողի ձայնի ուժգնությունը։

Ելույթ ունեցողը պետք է խոսի այնպիսի ուժգնությամբ, որ լսարանի բոլոր անդամները հստակ լսեն նրան։ Ելույթ ունեցողը պետք է հետևի, որ իր ձայնի ուժգնությունը չափազանց մեծ կամ փոքր չլինի։ Ելույթ ունեցողը պետք է կարողանա ճիշտ ընտրել ձայնի ուժգնությունը՝ կախված լսարանի մեծությունից։

ՅՕՂ. 92.— Ելույթ ունեցողի խոսքի տեմպը։

Ելույթ ունեցողը պետք է խոսի այնպիսի տեմպով, որ լսարանի բոլոր անդամները հստակ լսեն նրան։ Ելույթ ունեցողը պետք է հետևի, որ իր խոսքի տեմպը չափազանց արագ կամ դանդաղ չլինի։ Ելույթ ունեցողը պետք է կարողանա ճիշտ ընտրել խոսքի տեմպը՝ կախված լսարանի մեծությունից։

Ելույթ ունեցողը պետք է հետևի, որ խոսքի տեմպը չափազանց դանդաղ կամ արագ չլինի։

ՅՕՂ. 93.— Ելույթի ընթացքում հուզական վիճակների առաջացում։

Ելույթ ունեցողը պետք է ձգտի հուզական վիճակների առաջացման, որպեսզի լսարանի անդամները ավելի ակտիվ մասնակցություն ունենան ելույթին։ Ելույթ ունեցողը կարող է հուզական վիճակներ առաջացնել ինչպես իր խոսքի, այնպես էլ իր ոճի միջոցով։ Ելույթ ունեցողը կարող է հուզական վիճակներ առաջացնել նաև իր հագուստի միջոցով։

ՅՕՂ. 94.— Ելույթ ունեցողի ինքնավստահությունը։

Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։

ՅՕՂ. 95.— Ելույթի ընդհատումների և լռության, դադարների ճիշտ օգտագործում։

Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։

ՅՕՂ. 96.— Ելույթ ունեցողի հագուստի կարևորությունը և նշանակությունը։

Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։

ՅՕՂ. 97.— Ելույթ ունեցողի ինքնավստահությունը։

Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։

ՅՕՂ. 98.— Ելույթ ունեցողի ինքնավստահությունը։

Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։ Ելույթ ունեցողը պետք է ելույթ ունենա այնպիսի ոճով, որը կարտահայտի նրա ինքնավստահությունը։

ՅՕԴ· 98· — Ընդհանուր կառավարիչը ժողովոյն հետ կը հաղորդակցի գրաւորապէս, կամ իւր կողմէն նշանակեալ մէկ կամ աւելի Ընդհանուր տնօրէններու միջոցաւ, և կամ ժողովին մէջէն կամ դուրսէն ընտրած պատուիրակներու միջոցաւ։

Ամեն նատի մէջ երեն ներկայիչ պէտք է ունենայ դէթ Ընդհանուր տնօրէն մը կամ պատուիրակ մը։

Ընդհանուր տնօրէնք աղատապէս կը մտնեն Նահանգային ժողովին և ուզած ժամանակնին պէտք է լսել լինին։

Նահանգային վարչութեան գործոց վրայ Ընդհանուր տնօրէններուն և պատուիրակաց հարցումները կրնան լինիլ։

4. ՊԱՇՏՕՆ ԺՈՂՈՎՈՑՆ

ՅՕԴ· 99· — Նահանգային ժողովին՝ Ս· Գլխոյն 13րդ յօդուածին համեմատ՝ իւր ձեռնհասութեան վերաբերեալ և Ընդհանուր կառավարչէն ներկայեցեալ օրինաց ծրագրերը քննելով առանց փոփոխութեան կ'ընդունի, կը բարեփոխէ կամ կը մերժէ։

Ընդհանուր կառավարիչը կրնայ եւս առնուլ ամեն օրինաց ծրագիր, քանի որ ժողովը դուէ տուած չէ անոր ամբողջութեան վրայ։

ՅՕԴ· 100· — Նահանգային ժողովը կրնայ՝ ուղերձի միջոցաւ Ընդհանուր կառավարչին յանձնարարել այն ամեն խնդրոց քննութիւնն, որոց վրայ օրինաց ծրագրի մը կամ հանրօգուտ առաջարկութեան մը պատրաստութիւնն ու ներկայացումն յարմար դատէ։

Նահանգային ժողովէն առ Ընդհանուր կառավարիչն մատուցուելիք ուղերձը կրնայ նշանակել այն սկիզբներն՝ որոց համեմատ կուզէ որ օրինաց ծրագիրը կամ հասարակաց օգտի վերաբերեալ առաջարկութիւնը խմբագրի։

Ընդհանուր կառավարիչը պարտի խնդրուած ծրագիրն անպատճառ ներկայել, և մինչեւ որ ժողովն որոշում չտայ, չկրնար եւս առնուլ զայն։

Ժողովը կրնայ Ընդհանուր կառավարչին պէս օրէնք առաջարկել, քանի որ նահանգին եկամտոյցին վրայ ծախք մը բեռնաւորելու խնդիր չլինի։

Ընդհանուր կառավարչին կողմէ առաջարկեալ օրինաց ծրագրերէն զատ՝ անդամոց կողմէ ալ կրնայ օրինաց ծրագիր առաջարկիլ, բայց առ նուազն վեց անդամէ ստորագրեալ պէտք է լինի։

5. ԻՐԱՒՈՒՆՔ ԺՈՂՈՎՈՑՆ ԵԿԱՄՏՈՑՅԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ

ՅՕԴ· 101· — Ամեն տարւոյ սովորական նիստերու չրջանին սկիզբն՝ յաջորդ տարւոյն եկամտոյցին ծրագիրն Ընդհանուր կառավարչին կողմէ կը ներկայի ժողովոյն։

Յաջորդ տարւոյն եկամտոյցի ծրագրին հետ Ընդհանուր կառավարիչը կը ներկայէ նաեւ փակեալ տարւոյն սրբագրեալ եկամտոյցն։ Եթէ այս սրբագրեալ եկամտոյցը չկրնայ ժամանակին պատրաստուիլ, առ առաւելն ժողովոյն յաջորդ չրջանին մէջ պէտք է ներկայի։

ՅՕԴ· 102· — Եթէ ժողովն առաջարկեալ ծախքերէն մի քանին նուազեցունէ կամ բոլորովին ջնջէ, իւր որոշման պատճառը կը յայտնէ և կը ցուցնէ թէ ուր և ինչպէս խնայութիւնը կրնայ իրանալ առանց ձկաս բերելու կազմական կանոնադրին զօրութեամբ Նահանգին վրայ տրուած պարտականութեանց կատարման, կամ այնպիսի պարտուց վճարման, որք դատական ճանբով կրնան պահանջուիլ։

ՅՕԴ· 103· — Եթէ ժողովն Ընդհանուր կառավարչին տուած բացատրութիւնները լսելէ ետեւ՝ դարձեալ մերժէ անոր խնդրած ծախքը, կամ եթէ չրջանին վախճանին հասնի՝ առանց եկամտոյցը քուէարկելու, Ընդհանուր կառավարիչը կրնայ Ընդհանուր Տնօրինայ համաձայն խորհրդին համեմատ՝ հրամանագիր մը հանելով՝ ներկայ եկամտական տարւոյն եկամտոյցին յաջորդ եկամտական տարւոյն համար ալ գործադրել, վար երթալով այն գումարներէն՝ որք նախատեսեալ պէտքի մը յատկանալով նշանակուած են, բայց արդէն այն պէտքը հոգացուած է։

6. ՄՆԱՑՈՒՆ ՄԱՍՆԱԽՈՐՀՈՒՐԴ

ՅՕԴ· 104· — Մնայուն Մասնախորհուրդը կը բաղկանայ 10 բուն և 3 տեղակալ անդամներէ, որք ցանկի վրայ կ'ընտրուին Նահանգային ժողովոյ բոլոր անդամներէն՝ առանց զանազանութեան։

Բուն անդամոյ ընտրութեան համար քուէթուղթ մը չկրնար 6 էն աւելի անուն պարունակել· իսկ տեղակալ անդամոյ ընտրութեան համար երկուքէն աւելի անուն չկրնար պարունակել։

Մնայուն Մասնախորհուրդը Նահանգային ժողովոյ մէն մի սովորական չրջանին սկիզբը կը նորոգի։

Եթէ սովորական կամ արտաքոյ կարգի չրջանի մ'ընթացքին մէջ Մնայուն Մասնախորհրդոյ բուն անդամներէն կամ տեղակալներէն մին պակսի, անմիջապէս ուրիշ մը կ'ընտրուի անոր տեղ։ Եթէ պակասումը մէկ չրջանէն միւսին միջեւ անցած ժամանակին մէջ պատահի, յառաջիկայ սովորական կամ արտաքոյ կարգի չրջանին մէջ այն պակասը կը լցուի։

Մնայուն Մասնախորհրդին թէ բուն և թէ տեղակալ անդամք վերընտրելի են միշտ։

Ամեն բուն անդամ իրաւունք ունի իւր ընտրութեան ժամանակ նշանակել այն կարգն, որուն համեմատ տեղակալ անդամք պէտք եղած ժամանակ իւր տեղը փոխանորդելու պիտի կոչուին։

Մնայուն Մասնախորհրդին անդամք թոշակ մը կ'ստանան, որոյ գումարը նահանգային օրէնքով մը կորոշուի։

ՅՕԴ· 105· — Մնայուն Մասնախորհուրդը նախագահ մը, դեր-նախագահ մ'եւ Ատենադպիր մ'ունի, զորս ինք կընտրէ։ Իւր որոշումն օրինաւոր լինելու համար հարկ է որ առնուազն եօթն անդամք ներկայ գտնուին։

ՅՕԴ· 106· — կրօնական հասարակութեանց գլուխները, որք նահանգային ժողովոյ անդամ են, բայց ոչ Մնայուն Մասնախորհրդոյ, իրաւունք ունին իրենց հասարակութեան չահուն վերաբերեալ խնդրոց մէջ Մնայուն Մասնախորհրդին նիստերուն մասնակցիլ՝ կարծիք միայն յայտնելով։ Մասնախորհրդին նախագահն ամեն անգամ խմաց պէտք է տայ անոնց երեք օր առաջ, ապա թէ ոչ՝ առանց անոնց ներկայութեան որոշումը կ'ոչընչանայ։

ՅՕԴ· 107· — Մնայուն Մասնախորհուրդը նահանգային ժողովոյ կողմէն իրեն յղուած գործերն իւր ձեռնհասութեան սահմանին մէջ կը կարգադրէ և օրինօք իրեն յանձնուած ամեն խնդրոց վրայ կը խորհի։ Ընդհանուր կառավարչին իրեն յանձնած կամ նահանգին չահուն համար իւր ուշադրութիւնը հրաւիրել պարտք համարած ամեն խնդրոց վրայ իւր կարծիքը կուտայ։

Նահանգին և գաւառաց այլ և այլ վարչութեանց գլուխները պարտաւոր են նահանգին չահուն վերաբերեալ խնդրոց վրայ Մնայուն Մասնախորհրդին պահանջած ամեն տեղեկութիւնները տալ բանիւ կամ գրով. նմանապէս նահանգին եկամտից վերաբերեալ հաշուական թղթերն հաղորդել անոր, երբոր գրով խնդրէ։

Մնայուն Մասնախորհուրդն՝ ընդհանուր անօրէններուն սորակարգեալ ուրիշ պաշտօնապետաց հետ բանակցելու կամ անոնցմէ տեղեկութիւն մը և կամ թուղթ մը խնդրելու համար ընդհանուր անօրէններուն կը դիմէ, որոց պարտքն է հսկել և հոգ տանիլ, որպէս զի Մնայուն Մասնախորհրդին խըն-դրած տեղեկութիւնները ու թուղթերը շուտով և ճշդիւ տրուին անոր։

Մնայուն Մասնախորհուրդն իրաւունք ունի Արեւելեան-Րումելիի որ և է պաշտօնատարաց ամբաստանութեան նիթարկումն առաջարկել Նահանգային ժողովոյն, երբոր հասարակաց չահուն դէմ ոճիր մը գործեն կամ գործելու կասկած տան։

Ժողովական տարեւոր շրջանին բացուելէն դ'նէ տասն և հինգ օր առաջ եկմտացոյցին ծրագիրն և եկմտական վերջին տարւոյն հաշիւները կ'ստանայ և անոնց վերաբերեալ ամեն թղթոց կը տեղեկանայ, և տեղեկագրեր կը պատրաստէ ու կը ներկայէ ժողովոյն՝ թէ եկմտացոյցի ծրագրին և հաշուոց՝ և թէ իւր բուն աշխատութեանց վրայ։

Ժամպողական պարագայից մէջ վարկի յատկացուածները կը բանայ ընդհանուր կառավարչին, երբոր հաստատուի թէ պաշտաման մը համար եկմտացոյցին մէջ յատկացեալ դումարներն անբաւական են։

ԳԼՈՒԽ Զ.

ՍՏՈՐԱԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ԵՒ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ՆՈՑԱ

1. ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ ՆԱՀԱՆԳԻՆ

ՅՕԴ· 108· — Արեւելեան-Րումելիի նահանգը վեց գաւառի և քսան և ութ շրջանակի բաժնուած է։

ՅՕԴ· 109· — Գաւառապետութիւնները են փիլիպէ, Թաթար-Պազարճըդ, Հասքէօյ, Էսքի-Զաղրա, Սլիվնօ, Պուրկազ։

ՅՕԴ· 110 — Գաւառաց և շրջանակաց սահմանները նահանգային օրէնքով մը կորոշուին։

Գաւառաց ոչ մին չկրնար վեցէն աւելի և չորսէն պակաս շրջանակ ունենալ։

Գաւառաց և շրջանակաց սահմաններն որոշած ժամանակ՝ նահանգային օրէնքն՝ ի հաշիւ կառնու վարչական պէտոյքը, տեղական չահերն և հաղորդակցութեանց դիւրութիւնները։ Շրջանակաց վերաբերեալ օրինաց ծրագիրն ընդհանուր կառավարիչը պէտք է ներկայէ նահանգային ժողովոյ առաջին շրջանին։ Մինչեւ այն ժամանակ՝ շրջանակներն առժամանակեայ կերպիւ կորոշուին ընդհանուր կառավարչին հրամանագրով։

ՅՕԴ· 111· — Շրջանակներն աւաններու կամ գիւղային հասարակութեանց կը բաժնուին, իւրաքանչիւրն իւր յատուկ երկրական սահմանն ունենալով։

Քաղաքային հասարակութիւնք կամ աւանք՝ վաղուց՝ի վեր երկրին մէջ այնպէս ճանչուածներն են։ Գիւղային հասարակութիւն մը չկրնար քաղաքային հասարակութիւն կամ աւան դառնալ՝ առանց օրինաց։

ՅՕԴ· 112· — Նահանգին վարչական սահմաններն, ինչպէս նաեւ աւանաց և գիւղական հասարակութեանց սահմաններն առանց օրինաց չեն կրնար փոխուիլ։

2. ԳԱՒԱՌ, ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ

ՅՕԴ· 113· — Գաւառը կը կառավարի Գաւառապետէ մը, օժանդակ ունենալով Գաւառական խորհուրդ մը, որ գաւառական քարտուղարէ մը և երկու խորհրդականէ կը բաղկանայ։

Այս պաշտօնատարք ընդհանուր կառավարչէն կանուանին՝ առաջարկութեամբ ընդհանուր քարտուղարին, որ միանգամայն ներքին գործոց ընդհանուր տնօրէնն է։

Գաւառապետը Գաւառական խորհրդին կարծիքը կառնու այն ամեն խնդրոց վրայ, յորս խորհրդին կարծիքը պահանջուած է օրինօք և վարչական կանոնադրութեամբ։ Սակայն զատ Գաւառապետը կրնայ անոր քննութեան յանձնել այն ամեն գործ, որոյ համար անոր խորհուրդն առնուլ պատշաճ դատի։ Սակայն իւր գործոց պատասխանատուն ինքն է միայն, թէեւ Գաւառական խորհրդոյ կարծեաց համաձայն լինի։

ՅՕԴ. 114. — Գաւառին մէջ Գաւառապետն՝ Ընդհանուր կառավարչին երեսփոխանն է։

Կրնայ հրամանագրեր հանել, Գաւառին բնակչաց ամբողջութեան կամ մի մասին համար պարտաւորիչ անօրէնութիւններ ընել՝ Գաւառին մէջ հաստատեալ օրինաց և կանոնաց՝ ինչպէս նաեւ Ընդհանուր կառավարչին հրամանագրերուն համաձայն։

Իւր ստորադասեալ պաշտօնատարներէն անոնք, որոց անուանումն Ընդհանուր կառավարչին կամ անոր տեղապահին վերապահեալ չեն, կամ ընտրութեամբ չեն, ինք կանուանէ։ Գաւառին ոստիկանութեան գլուխն է, և կրնայ՝ ի հարկին զինուորական զօրութիւն բերել տալ։

Վարչական ձեռնհասութեան վերաբերեալ գործոց համար դատ բանալու պաշտօն ունի Գատական իշխանութեան առջեւ։ Ուղղակի որոց ըստ կանոնի որոշուած սակագինները գործադրել կուտայ։

Հասարակութեանց և ոչ-կրօնական բայց օրինաւոր և բարոյական հանգանք ունեցող հանրօգուտ հաստատութեանց վարչութեան վրայ հսկողութիւն ու լսանմակալութիւն կընէ։

Վանդատուր, վատառողջ կամ անհանգստութիւն պատճառող հաստատութեանց հիմնուելուն թոյլտուութիւն կուտայ կամ կը ղլանայ. բայց թոյլտուութիւն տանալ ուղղը կրնայ Ընդհանուր կառավարչին դիմել, և շահ ունեցող ընդդիմադիրք ալ վարչական դատարանին դիմել։

Գաւառապետը նաեւ որոշում կուտայ այն ամեն գաւառային, շրջանակային և գիւղային գործոց վրայ, որք ներկայ կանոնադրին յարակից Ա. Բ. Գ. Դ. ցուցակներուն մէջ համրուած են, և ընդհանրապէս այն ամեն գաւառային, շրջանակային և գիւղային գործոց վրայ, որք Ընդհանուր կառավարչին, Գաւառական Ընդհանուր խորհրդին, Գաւառական Մասնախորհրդին կամ Թաղապետութեանց ձեռնհասութեան վերապահեալ չեն։ Վերոյիշեալ ցուցակները կրնան բարեփոխիլ գաւառական օրէնսդրութեամբ։ Գ. ցուցակին մէջ համրուած գործոց համար Գաւառապետը Գաւառական Մասնախորհրդին կարծիքը կառնու։

ՅՕԴ. 115. — Գաւառապետը Նահանգին Ընդհանուր Ցնօրէններուն ձեռնհասութեան սահմանին մէջ իրեն տրուած հրամանները կը գործադրէ. և անոնց ձեռնհասութեան վերաբերեալ գործոց համար ուղղակես կը թղթակցի անոնց հետ։

Բարձրագոյն իշխանութեան որոշումները, կանոնադրութիւնները ու հրահանգները ստորադաս իշխանութեանց կը հաղորդէ։

Տեղեկութիւններ կ'ստանայ Ընդհանուր Ցնօրէններուն համար, իւր կարծիքը կուտայ անոնց և առաջարկութիւններ կընէ։

Հասարակային այլ և այլ պաշտամանց ընթացքին կը հսկէ։

ՅՕԴ. 116 — Գաւառապետը գաւառին Ընդհանուր խորհրդոյն՝ ինչպէս նաեւ Գաւառական Մասնախորհրդին որոշմունքը կը գործադրէ, և օրինական միջոցներով անոնց ապօրէն որոշումներն ոչնչացնելու հոգ կը տանի։

ՅՕԴ. 117. — Գաւառապետութեան քարտուղարին կը վերաբերի Գաւառապետի դիւանոյ պաշտօնատարներուն հսկողութիւնը։ Նմանապէս անոր կը վերաբերի Գաւառապետական խորհրդոյ որոշմանց և վարչական պաշտօնադրոյ արձանագրութիւնը, անոնց պատճէններուն ստորագրութիւնն ու պահպանութիւնը։

Գաւառագլուխ քաղաքին շրջանակին մէջ գաւառապետի տեղակալի պաշտօն կը կատարէ։

Գաւառապետէն առժամանակեայ փոխանորդութիւններ կրնայ ստանալ, որք գաւառին վարչութեան մէկ մասն իրեն կը յանձնեն։ Այս փոխանորդութիւնք միայնութիւն ստանալու համար Ընդհանուր կառավարչին հաւանութիւնն ու հրամանագիրը պէտք է ստանան։

Գաւառապետութեան քարտուղարը գաւառին վարչական դատարանին քով կառավարական փոխանորդի պաշտօն կը կատարէ և անդ ներկայացեալ խնդրոց մէջ եղրակացութիւններ կուտայ։

ՅՕԴ. 118. — Գաւառապետը՝ գաւառէն բացակայ գտնուած ժամանակ՝ կրնայ իրեն երեսփոխան կամ ներկայացուցիչ կարգել գաւառապետութեան քարտուղարը՝ կամ Գաւառապետական խորհրդոյ անդամներէն մին, ուր որ ուզէ։

Գաւառապետական պաշտօնին թափուր մնացած ժամանակ, գաւառապետութեան քարտուղարը կը տեղակալէ առժամանակեայ կերպիւ։

ՅՕԴ. 119. — Գաւառապետը կրնայ վարչական ինչ ինչ գործողութեանց մէջ փոխանորդ կարգել գաւառապետութեան խորհրդականներէն մին, երբոր օրինական կամ կանոնական պատճառութիւն մ' իրեն արգելութիւն տուած լինի, զինքը ներկայացնելու և ստիպողական պարագայից մէջ իւր տեղակալներէն միոյն պաշտօնը վարելու համար՝ երբոր նա բացակայ լինի կամ արգելք մ'ունենայ և կամ պաշտօնը թափուր մնայ։

ՅՕԴ. 120. — Ամեն գաւառի մէջ վարչական դատերու տաեան մը կայ։ Այս տաեանը կը բաղկանայ. 1՝ երեք քուէարկուներէ. այսինքն գաւառին քաղաքային տաենի դատաւորէ մը, որ ամեն տարւոյ սկիզբը կը նշանակուի վիճակաւ մէկ տարուան համար. Նահանգային ժողովոյ անդամէ մը, զոր ժողովը կընտրէ երկու տարւոյ համար, և գաւառապետութեան երիցագոյն

Ընտանեկան գործերով, որոնք պահանջում են անձնական ներկայություն, դատավորը կարող է հրաժարվել գործից միայն հատուկ դեպքերում, երբ նրա անձնական շահերը կապված են գործի հետ։

Դատավորը չի կարող ներկայացուցիչ ունենալ։

Դատավորի ինքնաբացարկի կամ հրաժարման հարցը լուծում է նրա անմիջական ղեկավարը

ՅՕԴ· 131· — Ընդհանուր խորհրդոյ ընտրելի անդամները չորս տարուան համար կընտրուին և միշտ վերընտրելի են։ Ընդհանուր կառավարչէն ան-ուանեալ անդամք ալ նոյն տեւողութիւնն ունին և միշտ վերընտրելի են։ Եթէ խորհրդականի մ' աթոռը թափուր մնայ կանոնական ժամանակէն առաջ, պէտք է նոր ընտրութիւն կամ անուանում լինի ժամանակին, որպէս զի նոր անդամը կարող լինի յառաջիկայ շրջանին ներկայ գտնուիլ։

ՅՕԴ· 132· — Ընդհանուր խորհուրդը կրնայ Ընդհանուր կառավարչին առանձնական խորհրդոյն որոշմամբ տուած հրամանագրովը լուծուիլ։

Այս լուծումն հնգետասնօրեայ սովորական շրջանէ մ'ետեւ միայն կրնայ հրամայուիլ։

Նոր ընտրութիւնք մինչեւ երկու ամիս պէտք է կատարին։

ՅՕԴ· 133· — Ընդհանուր խորհուրդք երկու սովորական շրջան կունենան մէկ տարւոյ մէջ։ Այս շրջաններուն դէխաւորն, որոյ մէջ գառաւոյ ելմտացոյցերը կորոշուին, Սեպտեմբեր ամսոյ (Հ· Ց·) տասնեւհինգէն ետեւ եկող առաջին երկուշաբթի օրը կսկսի լիով իրաւամբ։ Իսկ երկրորդ սովորական շրջանին բացումը նախընթաց Սեպտեմբեր ամսոյ շրջանին մէջ Ընդհանուր խորհրդոյն որոշած օրը կը կատարի։

Նիստերու շրջաններուն տեւողութիւնը տասնեհինգ օրը չկրնար անցնիլ։

Ընդհանուր խորհուրդք կրնան նաեւ յարտաքոյ կարգի նիստ գումարիլ Ընդհանուր կառավարչին հրամանագրով։

Արտաքոյ կարգի նիստերու մէջ Ընդհանուր խորհուրդը գումարման հրամանագրին մէջ նշանակուածէն զատ ուրիշ խնդրով չկրնար զբաղիլ։

ՅՕԴ· 134· — Ընդհանուր խորհրդոյ որոշումները կրնան ոչնչանալ անձեռնհասութեան պատճառաւ, Ընդհանուր կառավարչին հրամանագրովը, զոր վարչական կանոնադրի մ'որոշած ձեւովը կուտայ։

ՅՕԴ· 135· — Սեպտեմբերի շրջանին մէջ Ընդհանուր խորհուրդը գառաւրին վերաբերեալ ուղղակի տրոց բաշխումը կը կատարէ ըստ օրինաց։

ՅՕԴ· 136· — Ընդհանուր խորհրդոյ պաշտօնին և ձեռնհասութեան վերաբերեալ ուրիշ գործերը մի առ մի նշանակուած են ներկայ Հիմնական կանոնագրին յարակից 3 թիւ կանոնագրին մէջ։

Ընդհանուր խորհուրդը նաեւ օրինօք իրեն յանձնուած ամեն խնդրոց վրայ խորհուրդ և որոշում կընէ։

ՅՕԴ· 137· — Ընդհանուր խորհուրդը կրնայ իր Նախագահին միջոցաւ ուղղակի Ընդհանուր կառավարչին կամ Ընդհանուր տնօրէններուն ուղղել գառաւրին յատուկ շահուն համար ունեցած խնդրանքն ու պահանջքն, ինչպէս նաեւ հասարակային այլ և այլ պաշտամանց ոլիտոյիցը կամ գառաւրին վերաբերեալ ամեն տնտեսական խնդրոց վրայ ունեցած կարծիքը։ Քաղաքական (աչխարհավարական) որ և է իղձ կամ խնդրանք յայտնելն արգիլեալ է իրեն։

ՅՕԴ· 138· — Գառաւրին մէջ հասարակային վարչութեանց պաշտօնապետները պարտաւոր են գառաւրին շահուն վերաբերեալ խնդրոց վրայ Ընդհանուր խորհրդին պահանջած ամեն տեղեկութիւնները տալ բանիւ կամ գրով։

ՅՕԴ· 139· — Դատաստանի մէջ գառաւրին ներկայիչն է Ընդհանուր խորհրդոյ նախագահն, որ միանգամայն Գառաւրական Ցանձնախորհրդոյ նախագահն է։ Այս նախագահը՝ գառաւրին վերաբերեալ բայց ժամանակ անցնելով ոչնչացած իրաւունքները պահելու կամ դադրեցնելու համար ամեն պէտք եղած գործողութիւնները կը կատարէ ինքնին կամ գառաւապետին հրաւիրմամբ։

Դատավարութեան բոլոր թուղթերուն վաւերական պատճէնները Գառաւապետին պէտք է յանձնուին. ապա թէ ոչ՝ կոչնչանան։

ՅՕԴ· 140· — Սեպտեմբեր ըի շրջանին մէջ Գառաւապետը մանրամասն տեղեկագրով մը գառաւրին կացութեանն և հասարակային այլ և այլ պաշտամանց վրայ համար կուտայ Ընդհանուր խորհրդոյ։ Միւս սովորական շրջանին մէջ ալ՝ Գառաւապետը նոյն շրջանին մէջ խորհրդոյն որոշմանց վերաբերեալ գործոց վրայ տեղեկագիր մը կուտայ։

ՅՕԴ· 141· — Գառաւրին ելմտացոյցին ծրագիրը Գառաւապետը կը պատրաստէ, որ պարտաւոր է Գառաւրական Ցանձնախորհրդոյն հաղորդել զայն Սեպտեմբերի շրջանին բացումէն գոնէ տասն օր առաջ, ապացուցական թուղթերով հանդերձ։ Ընդհանուր խորհրդոյ որոշած ելմտացոյցը վերջնականապէս կը կանոնաւորի Ընդհանուր կառավարչին հրամանագրով։

Եթէ Ընդհանուր խորհուրդ մը մտնայ ելմտացոյցին մէջ բաւական գումար մը յատկացնել օրինօք իւր վրայ դրուած ծախուց համար, ինչպէս են ոստիկան գինուորաց բնակութեան, բանտերու կամ պահանջելի պարտուց հատուցման համար, այն գումարն Ընդհանուր կառավարիչն 'ի պաշտօնէ կը նշանակէ ելմտացոյցին մէջ։ Ուրիշ որ և է ծախուց գումար չկրնար 'ի պաշտօնէ աւելցուիլ գառաւրի մ'ելմտացոյցին մէջ։

ՅՕԴ· 142· — Ընդհանուր խորհուրդը կը քննէ վարչութեան հաշիւները, զորս Գառաւապետը կը ներկայէ իրեն՝ գառաւրին ելմտացոյցին հաստատիչն և ծախուց նկատմամբ։ Այս հաշիւները Սեպտեմբերի շրջանին բացուելէն գոնէ տասն օր առաջ Գառաւրական Ցանձնախորհրդոյ պէտք է հաղորդուին՝ հանդերձ ապացուցական թուղթերով։ Իւր քննութեան ներկայացեալ հաշուոց վրայ Ընդհանուր խորհրդոյ դիտողութիւններն ուղղակի Ընդհանուր կառավարչին կը հաղորդուին Նախագահին ձեռօք։ Ընդհանուր խորհրդոյն առաջանակեալ կերպիւ որոշած հաշիւները վերջնականապէս կորոշին՝ հասարակային վարչութեան կանոնագրի մը ձեւին մէջ տրուած հրամանագրով։

ՅՕԴ· 143· — Գառաւաց ելմտացոյցներն ու հաշիւները քննուելէ և որոշուելէ ետեւ կը հրատարակին լրագրաց միջոցաւ։

ՅՕԴ· 144· — Գառաւրական Ցանձնախորհուրդն երեք անդամէ կը բաղ-

կանայ, ընդ նախագահութեամբ ընդհանուր խորհրդոյ նախագահին։ Միւս երկու անդամք ալ կարգաւ քարտուղարի պաշտօն կը կատարեն։

Գաւառական ցանձնախորհրդին անդամք որ և է վարձ կամ վոխարէնութիւն չեն ստանար երթէ գաւառագլուխ քաղաքը կը բնակին. իսկ երթէ ոչ, ընդհանուր խորհուրդը կրնայ վոխարինութիւն մը կապել անոնց։

Եթէ անդամոց մին բացակայ լինի կամ արգելք մ'ունենայ, գաւառագլուխ քաղաքը գտնուող ընդհանուր խորհրդականաց երիցագոյնն անոր պաշտօնը կը վարէ առժամանակեայ կերպիւ։ Գաւառական ցանձնախորհուրդը մէկ տարուան համար կ'ընտրուի Սեպտեմբերի չրջանին մէջ, և գոնէ ամիսը մի անգամ կը գումարի։ Գաւառական ցանձնախորհրդոյ անդամակցութեան պաշտօնը չկրնար համաձայնիլ Նահանգային ժողովոյ անդամակցութեան պաշտօնին հետ։

ՅՕԴ. 145. — Գաւառապետը կամ իր ներկայիչը նիստերուն ներկայ կը գտնուի, և երբ խօսիլ ուզէ, պէտք է լսելի լինի։

Գաւառային վարչական պաշտօնապետները Գաւառական ցանձնախորհրդին ձեռնհասութեան ներքեւ դրուած գործոց վրայ իրենցմէ խնդրած ամեն տեղեկութիւնները բանիւ կամ գրով տալու պարտական են։

Գաւառական ցանձնախորհրդոյ պաշտօնավարութիւնը վարչական կանոնագրով մը պիտի որոշի։

ՅՕԴ. 146. — Գաւառական ցանձնախորհուրդն ընդհանուր խորհուրդէն առ ինքն յղուած գործերն իր ձեռնհասութեան սահմանին մէջ կը կարգադրէ։

Օրինօք իրեն յանձնուած ամեն խնդրոց վրայ որոշումի կընէ, և Գաւառապետին կողմէ իրեն յղուած կամ գաւառին շահուն համար անոր (գաւառապետին) ուշադրութիւնը հրաւիրել արժան դատած ամեն խնդրոց վրայ կարծիք կը յայտնէ։

ՅՕԴ. 147. — Գաւառական ցանձնախորհուրդը տեղեկութիւն կտանայ գաւառին հաշուակալութեան վրայ։ Գաւառապետը պարտական է ամեն ամիս գաւառին հաշուակալութեան նկատմամբ նախորդ ամսոյն մէջ տուած վճարման հրամանագրերուն մանրամասն հաշիւը ղրկել ցանձնախորհրդին։

ՅՕԴ. 148. — Ընդհանուր խորհրդոյ մէն մի սովորական չրջանին բացման ժամանակ Գաւառական ցանձնախորհուրդն իր աշխատութեանց ամբողջին վրայ տեղեկագիր մը կուտայ անոր և առաջարկութիւններ կըներկայէ։ Սեպտեմբերի չրջանին բացման ժամանակ Գաւառապետին առաջարկած ելմտացոյցին վրայ տեղեկագիր մը կուտայ անոր։

ՅՕԴ. 149. — Սեպտեմբերի չրջանին բացման ժամանակ Գաւառական ցանձնախորհուրդն ընդհանուր խորհրդին կը ներկայէ նախորդ Սեպտեմբերի չրջանէն ի վեր քննարկեալ քաղաքապետական կամ թաղապետական փոխառութեանց և արտաքոյ կարգի հանգանակութեանց հաշիւն, իւրա-

քանչիւր քաղաքի կամ աւանի բոլոր պարտքն և արտաքոյ կարգի տուրքերը նշանակելով։

ՅՕԴ. 150. — Գաւառական ցանձնախորհուրդը՝ Գաւառապետին կարծիքը կամ առաջարկութիւնները լսելէ ետեւ, 1° գաւառին ելմտացոյցին մէջ նշանակուած այլ և այլ դրամական նպաստից (subvention) բաշխումը կընէ, որոց բաշխումն ընդհանուր խորհուրդն իրեն վերապահած չէ. 2° գաւառին վրայ դրուած շինութեանց առաջնութեան կարգը կորոշէ, երբոր ընդհանուր խորհրդէն որոշուած չէ. 3° գաւառական փոխառութեանց նուազուրդի դրուելու ժամանակն ու եղանակը կորոշէ, երբոր ընդհանուր խորհրդէն որոշուած չեն. նմանապէս գաւառին հանրօգուտ շինութեանց նուազուրդի դրուելու ժամանակը կորոշէ։

Գաւառական ցանձնախորհուրդը նաեւ ներկայ կազմական կանոնագրին 4 թիւ յարակից ցուցակին մէջ համրուած պաշտօններն ու իրաւասութիւնները ունի։

ՅՕԴ. 151. — Գաւառական ցանձնախորհուրդը կ'սուգէ գաւառին վերաբերեալ թուղթերուն և կարասեաց վիճակը։

ՅՕԴ. 152. — Գաւառական ցանձնախորհուրդը կրնայ իր իրաւասութեան վերաբերեալ նիւթոց համար պաշտօն մը յանձնել իր անդամներէն միոյն։

ՅՕԴ. 153. — Գաւառապետին և Գաւառական ցանձնախորհրդին միջեւ անհամաձայնութիւն մը ծագած ժամանակ, գործը կրնայ ընդհանուր խորհրդին յառաջիկայ չրջանին յղուիլ, որ վերջնականապէս կորոշէ։ Եթէ երկու իշխանութեանց միջեւ գժտութիւն ծագի, ինչպէս նաեւ եթէ ցանձնախորհուրդն իր իրաւասութեան սահմանէն դուրս ելնէ, ընդհանուր խորհուրդն անմիջապէս կը գումարի և իրեն ներկայացեալ գործոց վրայ որոշում կուտայ։ Ընդհանուր խորհուրդը կրնայ՝ եթէ պատշաճ դատի, Գաւառական ցանձնախորհուրդ մ'անուանելու ձեռնարկել։

ՅՕԴ. 154. — Գաւառապետը կրնայ ընդհանուր խորհրդոյ անդամներէն մին քաղաքապետի փոխանորդ կարգել առժամանակեայ կերպիւ։

ՅՕԴ. 155. — Գաւառական օգտի վերաբերեալ՝ և ընդհանուր խորհրդոյ իրաւասութեան պատկանեալ գործ մ'երբոր քանի մը կամ բազմաթիւ գաւառաց չահուն միանգամայն վերաբերութիւն ունենայ, նահանգային ժողովոյ ձեռօք կը կարգադրի։ Նահանգային ժողովն այս պարագային մէջ իրեւ ընդհանուր խորհուրդ կը վարուի, այնպէս որ՝ իր որոշումը գործադրական զօրութիւն ունենալու համար վեհ. Սուլթանէն վաւերացուելու պէտք չունի, այլ պարզապէս ընդհանուր կառավարչէն։

3. ՇՐՋԱՆԱԿ

ՅՕԴ· 156· — Ամեն շրջանակի մէջ, ՚ի բաց առեալ զանոնք, որոց դէմս քաղաքը միանգամայն գաւառական վարչութեան պաշտօնատեղի է, ընդհանուր կառավարիչը կառավարչի փոխանորդ կամ ցեղակալ մը կանուանէ ընդհանուր խորհրդոյն և գաւառապետին համաձայն խորհրդով ներկայացեալ ցանկի մը մէջէ։ Սոյն փոխանորդ կամ ցեղակալ կառավարիչը գաւառապետին իշխանութեան ներքեւ կը գործադրէ և գործադրել կու տայ՝ թէ՛ գերագոյն իշխանութեան և թէ՛ գաւառապետին կողմէ իւր ձեռնհասութեան սահմանին մէջ հրամայուած ամեն անօրէնութիւններն, որք հասարակաց շահու կը վերաբերին։

Ցեղակալ կառավարիչը շրջանակին ոստիկանութեան գլուխն է, և պաշտօն ունի՝ հասարակաց ապահովութեան տեսակէտով պարագայից պահանջած կամ յարմար երեւցած բարեկարգութեան միջոցները անօրինել։ Այս նպատակաւ, կրնայ ստիպողական պարագայից մէջ շրջանակին ոստիկանութեան և աղգային գինուորութեան խումբերը կամ դումարտակները խնդրել անոնց հրամանատարներէն, բայց անմիջապէս գաւառապետին իմացնելու պարտական է։

Օրինօք և նահանգային վարչական կանոնադրութեամբք, ինչպէս նաեւ ներկայ կանոնադրին յարակից Թիւ 3 կանոնադրութեամբ իրեն տրուած յատուկ իրաւասութիւնները կը գործադրէ։

ՅՕԴ· 157· — Ամեն շրջանակադլուխ քաղաքաց, ինչպէս նաև 4000 հոգիէն աւելի բնակիչ ունեցող ամեն քաղաքաց մէջ ոստիկանութեան տեսուչ մը կայ, որ ընդհանուր ոստիկանութեան վերաբերեալ գործոց համար ցեղակալ կառավարչին, իսկ թաղական կամ գիւղական ոստիկանութեան վերաբերեալ գործոց համար թաղապետին կամ գիւղապետին օժանդակն է։

ՅՕԴ· 158· — Շրջանակադլխոյ ոստիկանութեան տեսչին իշխանութիւնը բոլոր շրջանակին մէջ կը տարածի· իսկ ուրիշ քաղաքաց ոստիկանութեան տեսուչներուն իշխանութիւնը ցեղակալ կառավարչին կողմէ իրենց հսկողութեան յանձնուած սահմանին մէջ կը տարածի։

ՅՕԴ· 159· — Ոստիկանութեան տեսուչներուն իրաւունքն ու պարտականութիւնները, ինչպէս նաեւ ոստիկանութեան գինուորաց հետ անոնց պաշտօնական յարաբերութիւնները նահանգային յատուկ օրէնքով մը կանոնաւորեալ են։

4. ԱԻԱՆՔ ԿԱՄ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

Քաղաքային Հասարակութիւն

ՅՕԴ· 160· — Ամեն քաղաքի մէջ՝ քաղաքապետ մը կայ՝ մէկ, երկու կամ երեք օգնականով և քաղաքապետական խորհրդով։

Այն քաղաքներն, որոց բնակիչքն 2000 հոգիէն վար են, քաղաքապետի օգնական մ՚ունին· 2000 էն 10000 հոգի ունեցող քաղաքներն երկու օգնական ունին։ Իսկ 10000 էն աւելի ժողովուրդ ունեցողներն երեք օգնական ունին։

ՅՕԴ· 161· — Գաւառագլուխ կամ շրջանակագլուխ քաղաքաց մէջ քաղաքապետք և օգնականք՝ քաղաքապետական խորհուրդներէն կընտրուին և ընդհանուր կառավարչէն կը հաստատուին։ Միւս քաղաքաց մէջ քաղաքապետական խորհուրդներէն կընտրուին և գաւառապետէն կը հաստատուին։ Իրենց պաշտօնը ձրի է։ Սակայն քաղաքապետական խորհուրդք կարող են՝ անոնց պաշտօնական ծախուց համար գումար մը սահմանել՝ գաւառապետին հաւանութեամբ։

ՅՕԴ· 162· — Քաղաքապետ կամ օգնական չեն կրնար լինել, ոչ ալ քաղաքապետական խորհրդականի տիտղոսով անոնց վարչական պաշտօնը վարել առժամանակեայ կերպիւ·

1· Կրօնից պաշտօնեայք·

2· Թոշակաւոր պաշտօնատարք և քաղաքապետական վարչութեան թոշակաւոր պաշտօնեայք·

3· Գաւառին կամ Ա.անին վերաբերեալ հասութից վարձակալք·

4· Գաւառին կամ Ա.անին վերաբերեալ շինութեանց ձեռնարկուք·

5· Ծառայութեան մէջ գտնուող կամ չգտնուող զինուորականք։

ՅՕԴ· 163· — Քաղաքապետական խորհուրդք առ նուազն 9 անդամէ, և առ առաւելն 11 անդամէ կը բաղկանան ժողովրդեան թուոյն համեմատ։ Իւրաքանչիւր քաղաքի համար քաղաքապետական խորհրդականաց թիւը վարչական կանոնադրութեամբ մը կորոշի։

Քաղաքապետական խորհրդականք երեք տարուց համար կընտրուին այն բնակչաց կողմէ, որք Ա.անին մէջ ծնած և ընտրական ցանկերուն մէջ արձանագրուած են, կամ ուրիշ տեղ ծնանելով՝ Ա.անին կամ քաղաքին մէջ բնակելու պարտաւորեալ են իբրեւ պաշտօնատար, կամ իբրեւ ծանուցեալ կրօնի մը պաշտօնեայ, կամ ընտրական ցանկերուն մէջ արձանագրուած ժամանակին տարիէ մ՚աւելի ժամանակէ ՚ի վեր բնակութիւն հաստատած են անդ, կամ վերջապէս ամուսնացած են անդ և արձանագրուած ժամանակին տարիէ մ՚աւելի ժամանակէ ՚ի վեր անդ կը բնակին։

ՅՕԴ· 164· — Քաղաքապետական խորհրդականի պաշտօնն անհամաձայ-

նելի է Նահանգին Ընդհանուր Տնօրէնին, Գաւառապետին, չրջանակի կառավարչին և ոստիկանութեան տեսչին պաշտօններուն հետ։

Ոչ ոք կրնայ քանի մը քաղաքաց կամ աւանաց միանգամայն քաղաքական խորհրդական լինիլ։

ՅՕԴ. 165. — Քաղաքապետական ընտրութեանց համար ընտրողք՝ ընտրելիք խորհրդականաց թուոյն հաւասար ընտրական հատուածներու կը բաժնուին։ Ամեն կրօնական հասարակութիւն, որ Ա.անին կամ քաղաքին մէջ իւր պաշտաման նուիրեալ չէնք մը կամ գպրոց մ'ունի, քաղաքապետական խորհրդական մ' ընտրելու իրաւունք ունի, երբոր ընտրուելիք խորհրդականաց թուով ամբողջ ընտրողաց թիւը բաժնելով ելած քանորդն իւր ընտրողաց թուոյն գոնէ հաւասար է։ Նահանգին Ընդհանուր կառավարիչը կրնայ տակաւին հասարակային վարչութեան կանոնագրի ձեւով տրուած հրամանագրաւ մ'արտօնութիւն տալ կրօնական հասարակութեան մը՝ յատուկ ընտրողական ժողով կազմելու, թէ և իւր ունեցած ընտրողաց թիւն չհիշեալ քանորդէն պակաս է։ Եթէ քաղաքապետական ընտրողաց ամբողջ թիւն ընտրուելիք խորհրդականաց թուովը բաժնուելէ ետեւ ելած քանորդէն կրկնապատիկ աւելի ընտրող ունենայ, այն ատեն երկու քաղաքապետական խորհրդական ընտրելու իրաւունք ունի և երկու ընտրական հատուած պէտք է կազմէ։ Եթէ ունեցած ընտրողներուն թիւը քաղաքապետական խորհրդական մ'ընտրելու իրաւունք տուող ընտրողաց թիւէն եռապատիկ և աւելի մեծ է, նոյն համեմատութեամբ քաղաքապետական խորհրդական կընտրէ, և ասոր համար նոյն համեմատութեամբ ընտրողական հատուածները կը կազմէ։

Կրօնական հասարակութեան մ'անդամք, որք Ա.անի կամ քաղաքի մը մէջ իրենց կրօնական պաշտաման նուիրեալ չէնք մը կամ գպրոց մը չունին, իրենց ուզած ընտրողական հատուածին կը յարին անհատաբար։

ՅՕԴ. 166. — Քաղաքապետական խորհուրդը տարին չորս սովորական չրջան ունի նիստերու, որք փետրուար, Մայիս, Օգոստոս և Հոկտեմբեր ամսոյ առաջին երկուշաբթի օրերը կ'սկսին և տասնական օր կրնան տեւել։

Երբոր խորհուրդը չկրնայ աւարտել այնպիսի գործեր, որք ետ չեն կրնար ձգուիլ, կամ եթէ քաղաքին կամ Ա.անին չահերը կը պահանջեն որ խորհուրդը սովորական չրջանէ մ'ուրիշ սովորական չրջան յանձնելու միջոցին մէջ գումարի, քաղաքապետը կը գումարէ խորհուրդը, ծանուցանելով կառավարչի ցեղակալին (չրջանակի կառավարչին)։ Կառավարչի ցեղակալն ալ նոյն իրաւունքն ունի։ Խորհրդին արտաքոյ կարգի գումարումը կրնայ տեղի ունենալ նաեւ յատուկ և որոշ գործի մը համար, երբոր քաղաքապետական խորհրդոյ անդամոց մէկ քառորդն ուղղակես կը պահանջէ քաղաքապետէն կամ կառավարչի ցեղակալէն, որք առանց պատճառաբանելու որոշման չեն կրնար մերժել։ Այս որոշումը կը ծանուցուի պահանջողներուն, որք կրնան գաւառապետին բողոքել։

Քաղաքապետական խորհրդոյ արտաքոյ կարգի գումարումը պէտք է երեք օր առաջ ծանուցուի անդամոց իւրաքանչիւրին տունը։

ՅՕԴ. 167. — Երբոր քաղաքապետական խորհրդոյ անդամ մ'առանց բաւական պատճառի երեք յաջորդական գումարմանց ներկայ չգտնուի, իւր պաշտօնակցաց խնդրանօք հրաժարեալ կրնայ հրատարակիլ կառավարչի ցեղակալէն. բայց կրնայ սոյն որոշման համար գաւառապետին բողոքել։

ՅՕԴ. 168. — Երբոր քաղաքապետական խորհրդոյ մէջ աթոռ մը թափուր մնայ, մինչեւ մէկ ամիս տեղը կը լցուի։

ՅՕԴ. 169. — Քաղաքապետն իրաւամբ կը նախագահէ քաղաքապետական խորհրդոյն, 'ի բաց առեալ այն նիստերն, ուր իւր վարչութեան հաչիւները քննուին։

ՅՕԴ. 170. — Քաղաքապետը կը նախագահէ քաղաքին կամ Ա.անին վարչութեան, Գաւառապետին կամ ցեղակալ կառավարչին հսկողութեան ներքեւ։

Իւր պաշտօնն է.

1. Քաղաքին և գիւղերուն ոստիկանութեանն և փողոցներուն չինութեանն ու մաքրութեանը հսկողութիւնն, ինչպէս նաեւ հասարակային պաշտամանն այն ճիւղերուն նկատմամբ բարձրագոյն իշխանութեան որոշմանց և հրամանագրոյ գործադրութիւնն.

2. Քաղաքին կամ Ա.անին վերաբերեալ սեփականութեանց վարչութիւնն ու պահպանութիւնն և հետեւաբար ասոնց վերաբերեալ իրաւանց պաշտպանութեան համար ամեն պէտք եղած պաշտօնագրոց և ապահովագրոց պատրաստութիւնն.

3. Հասարակային հաստութից մատակարարութիւնն, ինչպէս նաեւ հասարակային հաստատութեանց և հաշուակալութեան հսկողութիւնն.

4. Ելմտացոյցին առաջարկութիւնն և ծախուց հրամայումն.

5. Հասարակային չինութեանց տնօրէնութիւնն.

6. Հասարակային պիտոյից սակարկութեան և գնման ստորագրութիւնն, հասարակային սեփականութեանց վարձումն և հասարակային չինութեանց նուազագրով ձեռնարկութեան յանձնումն։

7. Վաճառմանց, փոխանակութեանց, բաժանմանց, նուիրաց կամ հրատակաց և տուրեւառութեանց վերաբերեալ գրութեանց ստորագրութիւնն, երբոր կանոնաւորապէս հրամայեալ կամ թոյլատրեալ են։

8. Դատաստանի մէջ քաղաքին կամ Ա.անին փոխանորդութիւնը՝ թէ իբր դատախազ և թէ իբր պաշտպանող։

9. Քաղաքին կամ Ա.անին ծախիւք հաստատուած և հոգացուած դպրոցներուն հսկողութիւնն։

Այս ամենն համաձայն օրինաց, կանոնագրութեանց, նահանգական և գաւառապետական հրամանագրոց և կանոնաւոր որոշմանց քաղաքապետական խորհրդոց։

ՅՕԴ· 171· — Քաղաքապետը կանուանէ և կը հրաժարեցնէ իւր դիւանաց պաշտօնեայներն ։ Իսկ քաղաքապետութեան ուրիշ պաշտօնատարները Քաղաքապետական խորհրդէն կընտրուին և անոր հաւանութեամբ պաշտօնէ կը հանուին Քաղաքապետին ձեռամբ ։

ՅՕԴ· 172· — Քաղաքապետն, իբրեւ գործակատար իշխանութեան՝ պաշտօն ունի ·

1· Օրէնքները, վարչական կանոնադրութիւնները, ընդհանուր կառավարչին հրամանագրերն և գաւառապետին որոշումները՝ ինչպէս նաեւ վարչական ամեն հրատարակելի պաշտօնագրերն հրատարակել·

2· Նահանգական օրէնքներո՛ւ կանոնադրութիւնները, ինչպէս նաեւ ընդհանուր կառավարչին հրամանագրերն և գաւառապետին որոշումները գործադրել·

3· Նահանգին կեդրոնական վարչութենէն, գաւառապետէն կամ ցեղակալ կառավարչէն հրամայեալ ընդհանուր ապահովութեան միջոցները գործադրել·

4· Տրոց տումարն հրատարակել·

5· Ջինուորութեան կոչուած երիտասարդաց ցանկերը չինել·

6· Օրինօք և նահանգային կանոնադրութեամբ իրեն յանձնուած յատուկ պաշտօնները կատարել ։

ՅՕԴ· 173· — Եթէ Քաղաքապետը չուզէ կամ անհոգութիւն ընէ օրինօք իւր վրայ պարտք դրուած գործ մը կատարել, Գաւառապետը պաշտօնապէս անոր ազդարարէ եաեւ՝ այն գործն ինք անձամբ կամ ուրիշ պաշտօնատարի մը ձեռօք կը կատարէ և ընդհանուր կառավարչին կիմացնէ ։

ՅՕԴ· 174· — Քաղաքապետը կանոնական կամ անհատից վերաբերեալ հրամանագրերով կը գործէ ։ Առաջինները ցեղակալ կառավարչին պէտք է հաղորդուին, որ ստացած լինելը կը ծանուցանէ Քաղաքապետին, և մինչեւ որ հրատարակեալ չլինին՝ պարտաւորիչ չեն կրնար լինիլ ։ Երկրորդները հրատարակուելու պէտք չունին, և երբոր շահ ունեցող կողմանց հաղորդուին՝ պարտաւորիչ կը լինին ։

Մշանջենապէս պարտաւորիչ հրահանգները ցեղակալ կառավարչին ուղած ատացադրին թուականէն մէկ ամիս յետոյ գործադրելի են ։ Անոնք անցնելէն յետոյ չեն կրնար ջնջուիլ կամ խափանիլ Բարձրագոյն իշխանութենէն ։ Առժամանակեայ կանոնական հրամանագրերն անմիջապէս գործադրելի են ։ Բայց Բարձրագոյն իշխանութիւնը կարողութիւն ունի միշտ զանոնք խափանելու՝ առանց մէկու մ՚իրաւանց ինաս տալու ։

ՅՕԴ· 175· — Քաղաքապետական խորհուրդը Քաղաքին կամ Գւանին վերաբերեալ ընչից վայելման, վարչութեան և շահագործութեան եղանակը կը կանոնաւորէ, ինչպէս նաեւ Գաւառապետին հաւանութեան հարկը՝ Նահանգային օրինաց որոշած պարագաներուն մէջ ։

Քաղաքին կամ Գւանին հաշուոյն համար ամեն տեսակ ընչից վաճառումը, գնումն ու բաշխումը կը քուէարկէ ։

Քաղաքապետական տուրքերն ու հանգանակութիւնները կը քուէարկէ Նահանգային օրինաց գծած սահմաններուն մէջ ։ Նմանապէս քաղաքապետական փոխառութիւնները կը քուէարկէ ։

Վաճառանոցաց, չուկայից և տօնավաճառաց մէջ տեղերու տրոց սակաղինը կը կանոնաւորէ · ինչպէս նաեւ փողոցներու, հրապարակներու և այլ հասարակային տեղեաց մէջ տուրեւառութեան նպատակաւ վարձելու թոյլտուութեան համար առնուելիք տուրքը ։

Քաղաքապետական ելմտացոյցը կ՚որոշէ, որոյ մէջ պարտաւորիչ կերպիւ կը նշանակուին Նահանգային օրինօք սահմանեալ ծախքերը ։

Քաղաքապետական վարչութեան հաշիւները կ՚ստուգէ և կ՚որոշէ ։

Հասարակաց օգտի նուիրեալ ամեն հաստատութեանց (դպրոցք, վարժարանք, լուացարանք եայլն) հիմնարկութիւնը կամ ընդարձակումը կ՚որոշէ՝ ապահովեալ դրամական միջոցներով, այսինքն պատրաստ գտնուած դրամներով, կամ քաղաքապետական հասոյթներն աւելցնելով, հաւանութեամբ Բարձրագոյն իշխանութեան ։

Քաղաքին կամ Գւանին վերաբերեալ անշարժ սեփականութեանց մեծամեծ նորոգութիւններուն ծրագրերն ու յատակագծերը կ՚որոշէ ։

Նմանապէս որոշում կուտայ փողոցներու և հրապարակաց բացմանն ու գծմանը, քարայատակմանն ու լուսաւորութեանը վրայ, ծառաշարք պողտաններու և հասարակաց պարտէզներու հիմնարկութեանն ու պահպանութեան վրայ, քաղաքին վերաբերեալ ջուրի ճանբաներու, կոյանոց առուներու, փոսերու, թումբերու և կամուրջներու, և ընդհանրապէս փողոցներու մաքրութեան, կանոնաւորութեան և բարեկարգութեան վերաբերեալ իրաց, Քաղաքին կամ Գւանին վերաբերեալ դատական գործոց, կամ անոր հաշուոյն կնքուելիք ամեն պայմանագրութեանց, սակարկութեանց և տուրեւառութեանց վրայ ։

ՅՕԴ· 176· — Քաղաքին կամ աւանին ելմտական տարեգլուխը Նահանգին ելմտական տարւոյն կը համապատասխանէ ։

ՅՕԴ· 177· — Քաղաքապետական ելմտացոյցը՝ Քաղաքապետը կամ Քաղաքապետական խորհուրդը կառաջարկէ փետրուարի սովորական չրջանին մէջ ։

Եթէ ելմտացոյցը Քաղաքին կամ Գւանին համար պարտաւորիչ եղող մի կամ քանի մը ծախքեր նախատեսած չլինի, Գաւառապետը զանոնք պաշտօնապէս ելմտացոյցին մէջ կանցունէ ։ Եթէ Քաղաքին կամ Գւանին սովորական հասոյթներն այն ծախքերը դոցելու չբաւեն, Գաւառապետը պէտք է հոգայ զանոնք՝ առաջարկելով Ընդհանուր կառավարչին որ արտաքոյ կարգի տուրք մը դնէ Քաղաքին կամ Գւանին վրայ ։ Ընդհանուր կառավարիչն իւր առանձնական խորհրդին կարծիքն ստանալէ եաեւ այն տուրքը

կը հաստատէ՝ վարչական կանոնագրութեան ձեւով հրամանագիր մը տալով։

Քաղաքապետական խորհրդին ձեռնհասութեանը վերաբերեալ ծախուց համար տուած որոշումներն անվերաքննելի են։

ՅՕԴ· 178· — Եթէ քաղաքապետական խորհուրդը նահանգային օրինաց կամ ընդհանուր խորհրդոյ որոշման հակառակ տուրք մը քուէարկէ, Գաւառապետը կ'ոչնչացնէ Քաղաքապետական խորհրդին այն քուէն, ինչպէս նաեւ ելմտացոյցին այն յօդուածն՝ ուր այնպիսի տուրքի մը հասոյթը նշանակուած է։

Եթէ քաղաքապետական խորհուրդն այնպէս կարծէ թէ Գաւառապետը սխալ մեկնած է օրէնքը կամ ընդհանուր խորհրդոյ որոշումն, ընդհանուր կառավարչին կը դիմէ, որ իւր առանձնական խորհրդին՝ ինչպէս նաեւ նահանգային ժողովոյ Մնայուն ցանձնախորհրդին կարծիքն ստանալէ ետեւ վճռը կը կարէ։

ՅՕԴ· 179· — Քաղաքապետին վարչութեան հաշիւները քաղաքապետական խորհուրդէն կը քննուին և Գաւառապետին հաւանութիւնը կ'ստանան։

Քաղաքապետական ընդհանուր դանձապահին հաշիւներն ելմտից ընդհանուր համարակալին քննութեան կը յանձնուին։

ՅՕԴ· 180· — Քաղաքապետական խորհուրդները կ'ընտրեն այն ցանձնախորհուրդներն, որք պաշտօն ունին բաշխելի հարկերն ինչպէս նաեւ գաւառական և քաղաքապետական տուրքերը քաղաքացւոց վրայ բաշխել՝ ելմտական վարչութեան հսկողութեանը ներքեւ։

ՅՕԴ· 181· — Քաղաքապետական խորհուրդներն իրենց հարցուած ամեն խնդրոց վրայ կարծիք կուտան վարչութեան, և տեղական շահու վերաբերեալ ամեն գործոց վրայ ալ բաղձանք կը յայտնեն։

ՅՕԴ· 182· — Քաղաքապետական խորհուրդները կրնան լուծուիլ ընդհանուր կառավարչին հրամանաւ։ Այս պարագայիս մէջ իրենց պաշտօնը տեղւոյն կարեւորութեան համեմատ հինգէն տասն անդամէ բաղկացեալ քաղաքապետական ցանձնախորհրդի մը ձեռքը կը կատարի, որուն անդամները Գաւառապետը կանուանէ տեղւոյն բնակչաց աղգութիւնն ու կրօնքն՝ ի հաշիւ առնելով, և ընդհանուր կառավարիչը կը հաստատէ։

Լուծման հրամանագիրը միանգամայն կատարուելիք նոր ընտրութեանց ժամանակը կը նշանակէ, որ երեք ամսէն աւելի եւս չկրնար ձգուիլ։

Գիւղային Հասարակութիւն

ՅՕԴ· 183· — Ամեն գիւղային հասարակութեան մէջ, որոյ բնակիչք ամենն ալ մէկ կրօնէ են, Գիւղապետ մը կայ օգնականով մը, որոյ յանձնուած է այն գիւղերուն ոստիկանութիւնը։ Անոնց պաշտօնն է գիւղային հասարակութեան հաւաքական շահերը պահպանել, ինչպէս և բնակչաց խնդրուած-

քըն ու բողոքները Տեղակալ կառավարչին, և եթէ հարկ լինի Գաւառապետին յանուցանել։

Ինչպէս Քաղաքապետք և նոցա օգնականք, Գիւղապետներն և իրենց օգնականներն ալ իշխանութեան գործակատարն են, և պէտք է հնազանդին Տեղակալ կառավարչին հրահանգներուն, ի հարկին Գաւառապետին դիմելու պայմանաւ։

ՅՕԴ· 184· — Ամն գիւղօրէից մէջ, որոց բնակիչք երկու կամ երեք կրօնական հասարակութեան կը բաժնուին, երկու կամ երեք հատուած կը հաստատուի, որոց իւրաքանչիւրը Գիւղապետ մը, և եթէ պէտք լինի Օգնական մը կ'ունենայ, զոր զատաբար կ'ընտրէ։

ՅՕԴ· 185· — Գիւղապետն, ինչպէս նաեւ օգնականք մէկ տարւոյ համար կ'ընտրուին գիւղօրէից այն բնակիչներէն՝ որք նահանգական ընտրութեանց համար չինուած ընտրական ցանկերուն մէջ արձանագրեալ են։

Գիւղապետութեան և օգնականութեան ընտրելի են միայն չիշեալ ընտրողներէն անոնք՝ որք առնուազն երեսուն տարեկան են և 162 յօդուածին համրած անկարողութեան պարագաներէն միոյն մէջ չեն գտնուիր բնաւ։

Պաշտօնավարութեան պայմանաժամին լրանալով եղնող Գիւղապետք և օգնականք միշտ վերընտրելի են, ի բաց առեալ յաջորդ յօդուածին մէջ նախատեսեալ պարագաներն։

Գիւղապետաց և Օգնականաց ընտրութիւնը տեղւոյն հին սովորութեամբ նուիրագործեալ ժամանակին կը կատարի, և անմիջապէս Տեղակալ կառավարչին (Ջրջանակապետին) կը ծանուցուի։

ՅՕԴ· 186· — Գիւղապետք և Օգնականք եթէ տուգանքէ աւելի պատժոյ մը արժանի եղող յանցանքի մը կամ ոճրի մը համար դատապարտուին կրեն, Գաւառապետը զանոնք պաշտօնէ կը ձգէ իրրեւ անարժան։ Նմանապէս կրնան պաշտօնանկ լինիլ, եթէ իրրեւ Բարձրագոյն իշխանութեան ներկայացուցիչ՝ ծանր պարտաղանցութիւն մ'ընեն, կամ եթէ իրենց դէմ հիմնաւոր գանգատ մը լինի գիւղօրէից Ծերոց խորհրդին կողմէ։ Այս երկու վերջին պարագայից մէջ՝ պաշտօնանկութենէ առաջ քննութիւն մը պէտք է լինի Տեղակալ կառավարչին ձեռօք։

Պաշտօնանկութեան հրամանագիրը միեւնոյն տան օր գիւղային հասարակութեան ընտրողները պիտի դումարէ նոր Գիւղապետի մը կամ նոր Օգնականի մ'ընտրութիւն ընելու։ Ծանր պարտաղանցութեան պատճառաւ պաշտօնանկ եղող Գիւղապետը կամ Օգնականն երկու տարիէն յետոյ կրնան վերընտրելի լինիլ։

ՅՕԴ· 187· — Գիւղային հասարակութեան մէջ գտնուած մէն մի հատուածի համար Ծերոց խորհուրդ մը կայ՝ առնուազն չորս և առ առաւելն տասներկու անդամէ բաղկացեալ՝ ըստ կարեւորութեան տեղւոյն։

Իսմաիլներն և ոչ-Մահմետական հասարակութեանց կրօնական գլխ-

ներն իրաւամբ անդամ են իրենց հասարակութեանց խորհուրդներուն։

Միւս անդամք, որք դոնէ 30 տարու պէտք է լինին, մէկ տարւոյ համար կ'ընտրուին իրենց հասարակութեանց այն անդամներէն, որք նահանգական ընտրութեանց համար չինուած ընտրական ցանկերուն մէջ արձանագրեալ են։ Ասոնք անսահմանաբար վերընտրելի են։

ՅՕԴ. 188. — Եթէ տարւոյն աւարտելէն առաջ Գիւղապետի մը, օգնականի մը կամ Վերոյ խորհրդին անդամներէն միոյն տեղ նոր ընտրութիւն մ'ընել պէտք լինի, ընտրողք արտաքոյ կարգի գումարում մ'ընելով ընտրութիւնը կընեն, որ մինչեւ նոր տարւոյն վերջը զօրութիւն կ'ունենայ։

ՅՕԴ. 189. — Վերոյ խորհուրդներուն պաշտօնն է՝ խորհուրդ և որոշում ընել.

1. Իրենց ներկայացուցած կրօնական հասարակութեանց վերաբերեալ հաստատութեանց, աղբերաց, Ընդհորոց, Ընչեղէից, լուացարանաց, Ընթանիք, առուաց, փոսից, գերեզմանատանց, վարժարանաց, բարեգործական հաստատութեանց և այլոց չինութեանն ու պահպանութեանը վերաբերեալ խնդրոց վրայ.

2. Փողոցներու և հրապարակներու կանոնաւորութեան, մաքրութեան և երկրագործական շահուց վերաբերեալ խնդրոց վրայ.

3. Իրենց հասարակութեան վերաբերեալ սեփականութեանց և ընչից վաճառման, գնման և բաշխման, ինչպէս նաեւ հասարակութեան հաշուոյն համար կնքուելիք պայմանագրութեանց, սակարկութեանց և տուրեւառութեանց վրայ։

Օրինաց և կանոնագրութեանց սահմանին մէջ քուէով կ'որոշեն և եկեղեցական վարչութեան պաշտօնէից հսկողութեան ներքեւ կը բաշխեն իրենց հասարակութեան շահուն համար հաստատուելիք տրոց հանգանակութիւնները։

ՅՕԴ. 190. — Նախընթաց յօդուածին մէջ համրուած նիւթերն, որք խառն բնակեալ գիւղային հասարակութեան մը հաւաքական շահուց կը վերաբերին, Գիւղապետաց երկցագունին նախագահութեան ներքեւ գումարեալ Վերոյ խորհուրդներէն կը վճռաբանուին ու կ'որոշուին։

ՅՕԴ. 191. — Վերոյ միակ խորհուրդը կամ Համագումար խորհուրդները կը կանոնաւորեն գիւղային հասարակութեան վերաբերեալ՝ անտառաց, արօտոց և այլ ընչից վայելման կամ գործածման եղանակն։

Դաշտաց և անտառաց պահապանները կանուանեն կամ կը ճանաչեն։

Նահանգին հարկերն՝ ինչպէս նաեւ գաւառական և գիւղական տուրքերը կը բաշխեն՝ եկեղեցական վարչութեան պաշտօնէից հսկողութեան ներքեւ։

Գիւղային հասարակութեան եկեղեցացոյցը կը քուէարկեն, որ՝ գրութեանց կանոնաւորութեան համար պէտք է եկեղեցական վարչութեան յատուկ պաշտօնեի մը ձեռօք չինուի։

ՅՕԴ. 192. — Գիւղային հասարակութեան մը կամ անոր մէկ հատուածին վրայ նոր տուրք մը դնելու նպատակաւ եղած որ և է որոշում Տեղակալ կառավարչին հաւանութիւնը պէտք է ստանայ՝ երբոր այն նոր տուրքը Նահանգին կամ գաւառին վճարուած տրոց վրայ փարայի յաւելուած ընկերով չկրնար դոցուիլ։

Ծոյն կանոնը կը գործադրի նաեւ գիւղային ամբողջ հասարակութեան կամ կրօնական մանաւոր հասարակութեան մը հաշուոյն համար վաճառմանց գնմանց կամ բաժանմանց նպատակաւ եղած որոշմանց նկատմամբ։

Գիւղային հասարակութեան մը հատուածներուն միջեւ ծագած վէճերը բարեկամաբար կը կարգադրին խառն խորհրդի մը խնամօք, որ վիճող հատուածներէն յատկապէս ընտրեալ վեց կամ տասներկու Վերերէ կը բաղկանայ։

Ծոյն խաղաղարար խորհրդին անդամներն հաւասար թուով կ'առնուին վիճող հատուածոց մէջէն, և Գիւղապետաց երիցագունին նախագահութեան ներքեւ կը գումարին։

Եթէ հաշտարարութեան այս փորձը չյաջողի, վէճն՝ եթէ սեփականութեան խնդրոյ մը վրայ է, քաղաքային դատարանին առջեւ կը հանուի. իսկ եթէ վարչական դատի վերաբերեալ խնդիր է, վարչական դատարանին առջեւ։

Ծոյն միջոցը կը գործադրի նաեւ երկու կամ քանի մը հասարակութեանց միջեւ ծագած վէճերու համար, այն տարբերութեամբ որ խաղաղարար խորհուրդն այս պարագային մէջ Տեղակալ կառավարչին կամ անոր կողմէ կարգեալ փոխանորդի մը նախագահութեան ներքեւ կը գումարի։

ԳԼՈՒԽ Է.

ԵԼՈՒՄՈՒՏՔ

1. ՏԷՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՊԱՀԵԱԼ ՀԱՍՈՑՔ

ՅՕԴ. 194. (*) — Ա րեւելեան-Րումելիի Նահանգը Տէրութեան ընդհանուր պարտուց կը մասնակցի, ինչպէս որ ըսուած է գլուխ Ա. յօդուած 16 և 17։

ՅՕԴ. 195. — Մաքսատանց տարեկան զուտ հասոյթին փոխարէնը՝ հատատպէս հինգ հազար լիրա որոշուելով՝ կայսերական կառավարութեան կը վճարուի։

(*) 193 յօդուած նշանակուած չկայ Գաղղիերէն և Թուրքերէն բնագիրներուն մէջ, ուստի մնաց անոնց հետեւեցանք։ Ը. Թ.

ՅՕԴ· 196· — Մաքսատուրքը Նահանգին ելմտական վարչութեան ձեռօք կը հաւաքուի՝ համաձայն դաշնադրութեանց և տէրութեան մէջ գործադրեալ սակագնոց ։

ՅՕԴ· 197· — Արեւելեան-Րումելիի և տէրութեան ուրիշ գաւառաց միջեւ մաքս չկայ ։ Հետեւաբար Ա՛րեւելեան-Րումելիի բերքերն և անոի դուրս հանուած վաճառքներն ազատ մուտք ունին և ազատաբար կը շրջաբերին տէրութեան ուրիշ ամեն գաւառաց մէջ ։ փոխադարձաբար տէրութեան ուրիշ ամեն գաւառներէն Արեւելեան-Րումելի տարուած ամեն բերքերն ու վաճառքներն ազատաբար կը մտնեն ու կը շրջաբերին անդ ։

ՅՕԴ· 198· — Թղթատարութեանց և Հեռագրաց հասոյթներուն փոխադրինութեան համար հետեւեալ կարգադրութիւնն հաստատուած է ·

1· Օսմանեան կայսերական կառավարութիւնը Նահանգին Թղթատարութեան պէտք եղածին չափ յատուկ նամակադրոշմ կուտայ ընդհանուր կառավարչին ·

2· Ա՛յն նամակադրոշմաց վաճառումէն դոյացած գումարին կէսը կեդրոնական կառավարութեան կը վճարուի ·

3· Միւս կէսը Նահանգին կը մնայ Թղթատարութեանց և Հեռագրաց վարչութեան ծախքը գոյելու համար, որ Նահագին վրայ է ·

4· Միջազգային հեռագրական Թղթակցութենէն դոյացած հասոյթից համար յատուկ հաշուետումար կը բռնուի, և այս կարգի հասոյթք տէրութեան Հեռագրական վարչութեան կը հատուցուին Ընդհանուր կառավարչին կողմէ՝ ըստ հաստատեալ կանոնադրութեանց ։

ՅՕԴ· 199· — փարոսաց ընկերութեան կողմէ գործակալ մը դրուած է Գուրկապի փառանթինային մէջ փարոսի տուրքն առնելու՝ ըստ հաստատեալ սակագնոց և կանոնադրութեանց ։

ՅՕԴ· 200· — փարոսաց հաստատութիւնն ու պահպանութիւնը վարձակալ ընկերութեան վրայ են ։

ՅՕԴ· 201· — Եթէ Արեւելեան-Րումելիի ծովեզերայ վրայ նոր փարոսներ հաստատելու հարկն ապացուցուի, Նահանգին հետ կանխաւ համաձայնութեամբ պիտի հաստատուին ։

Գ. ՏՆՕՐԵՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՇՏՈՆԵԱՅՔ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ա) Տնօրէնութիւն ելմտական.

ՅՕԴ· 202· — Արեւելեան-Րումելիի հիւպատոսարանին մէջ ելմտական տնօրէնութիւն մը կայ հետեւեալ կերպիւ կազմուած ·

Ա) ելմտից տնօրէն մը ·

Բ) Գլխաւոր քննիչ մը, որուն յանձնուած է նաեւ ելմտական տեսչութեան տնօրէնութիւնն ·

Գ) երկրորդ տնօրէն մը (քարտուղար) ·

Դ) Ընդհանուր գանձապահ մը ·

Ե) Հաշուակալութեան գլուխ մը ·

Զ) Թղթակցութեան գլուխ մը ։

ՅՕԴ· 203· — Նախընթաց յօդուածին մէջ նշանակեալ պաշտօնատարք ելմտից Մնայուն խորհուրդը կը կազմեն ։

ՅՕԴ· 204· — ելմտից խորհուրդը չաթաթը միանգամ կը գումարի ընդ նախագահութեամբ ելմտից տնօրէնին, և անոր կողմէ իրեն ներկայացեալ գործոց վրայ խորհելով իւր կարծիքը կուտայ ։

ՅՕԴ· 205· — ելմտից անօրէնութեան կողմէ որոշեալ ժամանակներ՝ բաւական թուով քննիչ-տեսուչք Նահանգին այլ եւ այլ գաւառներն այցելութեան պիտի երթեն տուրք վճարող ժողովրդոց գանգատները լսելու, և անոնց մէջէն հիմնաւոր գտածնին՝ տնօրէնութեան իմացնելու պաշտօնով ։

քննիչ-տեսչաց այցելութիւնն 211 յօդուածին մէջ յիշուած տրոց քաշմանն ցուցակին հրատարակուելէն յետոյ պիտի կատարի ։

Բ) Ելմտական վարչութիւն եւ պաշտօնեայք ի Գաւառս·

ՅՕԴ· 206· — Մէն մի գաւառի մէջ կայ ·

1· Ելմտից գործակալ մը՝ գլուխ ելմտական պաշտաման ·

2· Անուղղակի տրոց գլուխ մը ·

3· Հարկահանաց գլուխ մը ·

4· Գանձապահ մը ։

Ա՛յս պաշտօնատարք պատասխանատու են ելմտական տնօրէնութեան, և գաւառապետին հսկողութեան ներքեւ դրուած են ։

ՅՕԴ· 207· — Յիշեալ պաշտօնատարք գաւառական յանձնախորհրդին հետ միաբանութեամբ գաւառին ելմտական խորհուրդը կը կազմեն, որ ելմտական պաշտաման վերաբերեալ ամեն բողոքոց և պահանջմանց վրայ իւր կարծիքը կուտայ ։

Գ) Եմտական վարչութիւն եւ պաշտօնեայք ի Շրջանակս·

ՅՕԴ· 208· — Մէն մի չրջանակի մէջ հարկահան մը, գանձապահ մը, և եթէ պէտք լինի՝ անուղղակի տրոց հաւաքման գործակալ մը կայ ։

Ա՛յս պաշտօնատարք ցեղակալ կառավարչին հսկողութեան ներքեւ են և գաւառին ելմտական գործակալէն կախում ունին ։

Դ) Եմտական վարչութիւն եւ պաշտօնեայք յԱռանս.

ՅՕԴ· 209· — Ա՛մեն Ա՛ւանի կամ գիւղային հաստատութեան և անոնց հատուածոց մէջ Գիւղապետական խորհրդին կամ Ծերոց խորհրդին անդամ ներէն մին գանձապահ կը նշանակուի, ուրիշ մ՛ալ համարակալ ։

Ասոնք քաղաքապետին կամ Գիւղապետին հսկողութեան ներքեւ են։

ՅՕԴ. 210. — Քաղաքային հասարակութեանց մէջ հարկաց բաշխումը Զ. գլխոյն 180 յօդուածին համեմատ ցանձնախորհրդի մը ձեռօք կը կատարի, իսկ գիւղային հասարակութեանց մէջ հարկաց բաշխումը նոյն գլխոյն 191 յօդուածին համեմատ կը լինի։

ՅՕԴ. 211. — Հարկաց բաշխման ցուցակ մը կը չինուի՝ բաշխումն ընելու պաշտօն ունեցող իշխանութեանց խնամքը, և այն ցուցակին պատճէններն՝ ի տես հասարակութեան կը դրուին, ինչպէս որ սովորութիւն է պաշտօնական հրատարակութեանց համար։

ՅՕԴ. 212. — Գիւղապետք և հատուածոց գլուխք՝ հարկաց ճշդիւ հաւաքման հոգ տանելու պաշտօն և պատասխանատուութիւն ունին։

Յ. ՄԵՆԱՎԱՃԱՌՔ

Ա) Վառօդ.

ՅՕԴ. 213. — Պատնաւորաց արգիլեալ է վառօդ չինել Արեւելեան-Րումելիի մէջ կամ օտար երկրէ ներածել։

ՅՕԴ. 214. — Տէրութեան ուրիշ նահանգներէն եկած վառօդը չկրնար Արեւելեան-Րումելի մտնել առանց Նահանգին կառավարութեան յատուկ հրամանին։ Ասոր համար տրուած հրամանագիրը ձրի է։

ՅՕԴ. 215. — Կայսերական գործարաններէն եկած և Նահանգին վարչութենէն վճարուած վառօդը Նահանգին վարչութեան հաշուոյն կը վաճառի թէ Նահանգին մթերանոցներուն մէջ, և թէ յատուկ արտօնագիր ունեցող խանութպաններէ։

Բ) Աղ.

ՅՕԴ. 216. — Պատնաւորաց արգիլեալ է օտար երկրէ աղ ներածել։

ՅՕԴ. 217. — Աղահանք, աղալիճ, աղի ջրհոր կամ աղբիւր բնական կամ արուեստական՝ չեն կրնար բնաւ չահագործիլ առանց հրամանի Նահանգին կառավարութեան։ Սոյն հրամանը չկրնար ղլացուիլ ներկայ չահագործութեանց։

ՅՕԴ. 218. — Հանքաց վերաբերեալ օրէնքներն ու ընդհանուր կանոնադրութիւնները աղահանքաց չահագործութեան ալ կը պատկանին։

4. ՈՒՂՂԱԿԻ ՀԱՐԿԵՔ

ՅՕԴ. 219. — Նահանգին ուղղակի հարկերը կրնան չափաւորիլ կամ ձեռնհասիլ Նահանգային օրէնքներով։

Մինչեւ այն ժամանակ գործադրելի կը մնան առժամանակեայ կանոնադրութեամբ հաստատեալ ուղղակի հարկերը։

Նոր վարչութիւնն ամեն բանէ առաջ պիտի չանայ տասանորդի հարկն հողային հարկի փոխարկել։

Յ. ԱՆՈՒՂՂԱԿԻ ՀԱՐԿԵՔ

Ա) Ծխախոտ.

ՅՕԴ. 220. — Արեւելեան-Րումելիէն արտադրեալ կամ դուրսէն հոն ներածեալ ծխախոտը պէտք է յայտնուի անուղղակի հարկաց վարչութեան։

ՅՕԴ. 221. Տերեւ ծխախոտը չրջաբերութեան տուրքի մ'ենթարկեալ է։

Անուղղակի հարկաց վարչութեան դիւանը դուրս տարուած ծխախոտին քանակութեան վրայ կը հատուցանէ յիշեալ չրջաբերութեան տուրքը։

ՅՕԴ. 222. — Շրջաբերութեան տուրքին վճարումն հաստատելու համար Արեւելեան-Րումելիի իշխանութեանց կողմէ արուած ստացագրերը Տէրութեան ուրիշ նահանգաց մէջ ալ վաւեր են. նմանապէս Օսմանեան իշխանութեանց կողմէ տրուած ստացագրերն Արեւելեան-Րումելիի մէջ։

ՅՕԴ. 223. — Անուղղակի հարկաց դիւանէն արտօնացեալ գործարաններէ զատ ուրիշ տեղեր ծխախոտ չարգելէն արգիլեալ է մանաւորաց։ Յիշեալ գործարանք անուղղակի հարկաց դիւանին մշանջենաւոր հսկողութեան ներքեւ են։

ՅՕԴ. 224. — Սպառման տրոց հաւաքումն երիզատոմսաց (պանտրօլ) վաճառմամբ կը կատարուի։

ՅՕԴ. 225. — Արեւելեան-Րումելիի մէջ սպառման տուրքը չվճարող ծխախոտ և գլանիկք չեն կրնար վաճառուիլ հասարակութեան։

ՅՕԴ. 226. — Ծխավաճառք բաթանթ մը պէտք է ունենան անուղղակի հարկաց դիւանէն։

ՅՕԴ. 227. — Բաթանթներն ամեն տարի կը նորոգին։

ՅՕԴ. 228. — Օտար երկրէ բերուած և ներածական տուրքը վճարուած ծխախոտին և գլանիկներուն վրայ երիզատոմս կը դրուի, որով ազատաբար կրնան շրջաբերիլ Տէրութեան ամեն նահանգաց մէջ։

Բ) Ոգելից ըմպելիք.

ՅՕԴ. 229. — Գինի, ցքի և այլ ոգելից ըմպելիք չինողներն՝ իրենց գործարանին արտադրութեանց համար տուրք մը կը վճարեն գանձուն։

ՅՕԴ. 230. — Ելմտից Տնօրէնն ամեն տարի կ'որոշէ գինիներուն և այլ ոգելից ըմպելեաց գինն, և ըստ այնմ նախընթաց յօդուածին մէջ յիշուած տուրքը կը վճարի։

Ելմից ՝ Ցնօրէնին որոշումն օրէնքով մը պէտք է վաւերանայ ։

ՅՕԴ· 231· — Ոգելից ըմպելի վաճառողք՝ ոստիկանութեան հրամանագիր ձ՚և անուղղակի հարկաց դիւանէն տրուած բաթանթ մը պէտք է ունենան ։

ՅՕԴ· 232· — Բաթանթներն ամեն տարի կը նորոգին ։

Գ) Դրոշմ.

ՅՕԴ· 233· — Առեւտրական արժեթուղթեր, վճարատոմսեր, մուրհակներ և այլ որ և է թուղթեր, որք որշեալ գումար մը վճարելու խոստում կը պարունակեն, ինչպէս նաեւ բաժնեթուղթ դրոշմի ենթարկեալ են Աբեւելեան-Րումելիի մէջ, մինչեւ իսկ եթէ օտար երկրի մէջ վճարելի լինին ։

Ցիշեալ արժեթղթոց, տոմսակաց, մուրհակաց և բաժնեթղթոց վճարելիք դրոշմատուրքն իրենց պարունակած գումարին համեմատութեամբն է ։

ՅՕԴ· 234· — Աբեւելեան-Րումելիի դրոշմը կրող թուղթք Տէրութեան ուրիշ նահանգաց մէջ դրոշմատրոց ենթակայ չեն ։ Նմանապէս Օսմանեան տէրութեան դրոշմը կրողներն ալ Աբեւելեան-Րումելիի մէջ դրոշմատուրք չեն վճարեր ։

Ե. ՆՊԱՐԱՏՈՒՐՔ

ՅՕԴ· 235· — Քաղաքաց և Ազանաց հասոյթներուն անբաւական եղած ժամանակ՝ քաղաքապետական կամ Գիւղապետական խորհրդոց կողմէ նըպարեղինաց և այլ քաղաքային տուրքեր հաստատելու և անոնց ստացման վերաբերեալ կանոնադրութիւնները չինելու իշխանութիւնն ընդհանուր խորհրդոյ որոշմամբ կը տրուի ։

ՅՕԴ· 236· — Նպարատրոց ստացման եղանակն որոշելու պաշտօնը քաղաքապետական կամ Թաղապետական խորհրդոց կը վերաբերի ։

ՅՕԴ· 237· — Նպարատրոց հասոյթն ամբողջապէս քաղաքապետական կամ Գիւղապետական մնաուկին կը յանձնուի ։

ՅՕԴ· 238· — Քաղաքային կամ գիւղային հասարակութեան մէջ սպառուելիք նպարեղէնք միայն նպարատուրք կը վճարեն ։

ՅՕԴ· 239· — Նպարատրոց դործակալները քաղաքապետական կամ Գիւղապետական խորհուրդներէն կ՚անուանին՝ ելմտական վարչութեան հսկողութեան ու քննութեան ներքեւ ։

ԳԼՈՒԽ Ը·

1.

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ, ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ· 240· — Հողի ազատութիւնն և մշակութեան ազատութիւնն երաշխաւորեալ են ։

ՅՕԴ· 241· — Նահանգին կառավարութիւնը պէտք չէ միջամտէ երկրագործութեան վերաբերեալ լընդրոց, բայց միայն պաշտպանելու, քաջալերելու և հասարակաց առողջութեան յարմար եղող միջոցները կանոնաւորելու համար ։

ՅՕԴ· 242· — Երկրագործութեան, վաճառականութեան և հասարակային շինութեանց անօրէնութիւնը Տիպար-ագարակներ կամ երկրագործական վարժարաններ հաստատելու համար օրինաց ծրագիր մը պիտի ներկայէ Նահանգային ժողովին հաւանութեան ։

2.

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ, ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ

ՅՕԴ· 243· — Երկրագործութեան, վաճառականութեան և հասարակային շինութեանց Տնօրէնութիւնն երկու հատուածի բաժնուած է ·

1· Հատուած Երկրագործութեան և վաճառականութեան ·

2· Հատուած Հասարակային շինութեանց ։

ՅՕԴ· 244· — Երկրագործութեան և վաճառականութեան հատուածը կը բաղկանայ ·

Ա) Մէկ հատուածապետէ ·

Բ) Ընդհանուր կառավարչէն անուանեալ երեք պատուակալ անդամներ մէկ խորհրդէ ։

Ա.յս պաշտօնատարք երկրագործութեան և վաճառականութեան հատուածին խորհուրդը կը կազմեն ։

ՅՕԴ· 245· — Հասարակային շինութեանց հատուածը կը բաղկանայ ·

Ա) Մէկ Արուեստական (technique) Հատուածապետէ ·

բ) Մէկ չինուածեանց ձարտարապետէ.

գ) Մէկ կամրջոց և խճուղեաց ձարտարապետէ։

Այս պաշտօնատարք Հասարակային չինուածեանց հատուածին Մնայուն խորհուրդը կը կազմեն։

ՅՕԴ. 246. — Նախընթաց յօդուածոց մէջ յիշուած երկու խորհուրդք՝ երկրագործութեան, վաճառականութեան և Հասարակային չինուածեանց Տնօրէնին կողմէ իրենց խորհրդածութեան ներկայացեալ խնդրոց և գործոց վրայ կարծիք կուտան։

ՅՕԴ. 247. — Նահանգային օրէնք մը՝ Գաւառաց մէջ Երկրագործութեան, վաճառականութեան և Հասարակային չինուածեանց Տնօրէնութենէն կախում ունեցող գործերն ու պաշտօնները պիտի կանոնաւորէ։

ԳԼՈՒԽ Թ.

ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

1. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ. 248. — Քաղաքային և պատժական խնդրոց մէջ դատաստան տեղող և արդարութիւն ընող իշխանութիւններն են հետեւեալք.

1. Այն քաղաքաց կամ Գիւղօրէից մէջ՝ ուր Շրջանակի դատաւոր չգտնուիր, քաղաքապետք կամ Գիւղապետք.

2. Շրջանակաց դատաւորք.

3. Գաւառական դատարանք.

4. Բարձրագոյն դատարան.

ՅՕԴ. 249. — Դատական իրաւասութեան երկու աստիճանք կան։

ՅՕԴ. 250. — Առաջին աստիճանի իրաւասութիւնը կը գործադրէ.

1. Գաւառաց վեց դատարաններէն, որք Աբեւելեան-Րումելիի վեց գաւառապետից մէջ կը նստին։ Այս գաւառական դատարանք երկու հատուածէ կը բաղկանան. քաղաքային և պատժական.

2. Շրջանակի դատաւորներէ՝ իրենց օժանդակներով։

3. Գիւղապետներէ՝ իրենց օժանդակներով, այն ամեն գիւղական հատածներու մէջ՝ ուր Շրջանակի դատաւոր չգտնուիր։

ՅՕԴ. 251. — Վերաքննութեան իրաւասութիւնը Գաւառական դատարաններուն և փիլիպէ նստող Բարձրագոյն դատական ատենին կը պատկանի։

ՅՕԴ. 252. — Դատական իշխանութեանց կազմութեան մէջ երկու տեսակ դատաւորք կան. Մնայուն և Առժամանակեայ։

ՅՕԴ. 253. — Մնայուն կամ Մշտնջենաւոր դատաւոր են.

1. Շրջանակի դատաւորք.

2. Գաւառական դատարանաց նախագահք և անդամք.

3. Բարձրագոյն դատական ատենի նախագահք և խորհրդականք։

ՅՕԴ. 254. — Առժամանակեայ դատաւոր են.

1. Դատաւորական պաշտօն ունեցող Քաղաքապետք և Գիւղապետք.

2. Ցիշեալ Քաղաքապետաց և Գիւղապետաց օժանդակք.

3. Շրջանակի դատաւորաց օժանդակք.

4. Գաւառաց քաղաքային առեւտրական դատարանաց օժանդակք։

ՅՕԴ. 255. — Մնայուն դատաւորք Նահանգին Ընդհանուր կառավարչէն կ'անուանին և անփոփոխելի են, ՚ի բաց առեալ դատաստանաւ պաշտօնազրկութեան և փոփոխութեան պարագաներն։

Առժամանակեայ դատաւորք ժողովրդէն կ'ընտրուին և անսահմանաբար վերընտրելի են։

Մնայուն դատաւորք հաստատուն թոշակ ունին։

Առժամանակեայ դատաւորք Ընդհանուր խորհուրդներէն որոշեալ հատուցում մը կ'ստանան իրենց ներկայ դտնուած դատական նիստերուն համար։

Մանրամասն տրամադրութիւնք՝ ներկայ Հիմնական կանոնագրին յարակից Թիւ. 11 կանոնագրութեամբ որոշուած են։

ՅՕԴ. 256. — Չեն կրնար Առժամանակեայ դատաւոր ընտրուիլ.

1. Կարդալ գրել չգիտցող անձինք.

2. Վարձկան սպասաւորք և ծառայք.

3. Պատժական օրինաց համեմատ՝ քաղաքային, քաղաքական կամ ընտանեկան իրաւունքներէ արգիլեալ անձինք։

4. Պատիւնին չվերահաստատուած անանկք.

5. Ամբաստանութեան ներքեւ գտնուող կամ ՚ի բացակայութեան դատապարտեալ անձինք.

6. Մարմնական կամ անուանարկիչ պատժոց կամ առնուազն տարի մը բանտարկութեան դատապարտեալ անձինք։

Նմանապէս դատաւոր չեն կրնար ընտրուիլ հասարակային պաշտօնատարք և գործօն ծառայութեան մէջ գտնուող զինուորականք։

ՅՕԴ. 257. — Շերիաթի Մահմետական դատարանք և այլ կրօնական հասարակութեանց եկեղեցական իշխանութիւնք՝ ամուսնական և որդեծնական խնդրոց և խնամակալութեան գործոց համար միայն ձեռնհասութիւն պիտի ունենան այսուհետեւ։

Կալուածական, ժառանգական և այլ ամեն խնդիրք՝ որք մինչեւ՝ ցարդ

անոնց ձեռնհասութեան կը պատկանէին, այսուհետեւ քաղաքային դատարանաց պիտի պատկանին։

ՅՕԴ. 258. — Եղեռնական դատեր տեսնող ամեն դատարանաց մէջ ընդհանուր դատախազի պաշտօն կատարող պաշտօնատար մը կայ։

ՅՕԴ. 259. — Քաղաքային կամ եղեռնական դատարանի մ'առջեւ եկնող ամեն մարդ իրաւունք ունի իւր կողմէ խօսելու պաշտօն ունեցող փոխանորդի կամ փաստաբանի մը յանձնել իւր պաշտպանութիւնն։ Իսկ իրեն եղած հարցմանց ինք կը պատասխանէ։

Դատին տէրը ներկայ գտնուած ժամանակ փոխանորդը կամ փաստաբանը փոխանորդագիրը ներկայելու պէտք չունենար։

ՅՕԴ. 260. — Դատաստանք հրապարակային են, և դատավճիռք հրապարակաւ կը տրուին, 'ի բաց առեալ այն պարագաներն, յորս բարոյականութեան պատճառներով դռնփակն հարկաւոր ճանչուի։

Այն ամեն պարագայից մէջ, ուր դատախազին պատիւն ու վարկը բացարձակապէս պահանջեն, դատարանք կրնան իրենց վճռոյն մէկ քաղուածքը կամ բովանդակութիւնը նահանգին գլխաւոր լրագրին մէջ հրատարակելու հրաման տալ՝ դատապարտելոյն ծախիւք։

ՅՕԴ. 261. — Այն պարագայից մէջ, ուր օրէնքը վկայութիւն կընդունի, ամեն անձանց վկայութիւնն ընդունելի է առանց կրօնի խտրութեան. բայց վկայելէն առաջ հրապարակաւ պիտի երդնու սովորական ձեւերով։

ՅՕԴ. 262. — Վերջնապէս տրուած պատժական դատավճիռք վարչական իշխանութեան ձեռօք կը դործադրին։

Ի մահ դատապարտեալ ոճրագործ մը չկրնար մահուան պատիժ կրել՝ մինչեւ որ իւր դատապարտութիւնը Վեհ. Սուլթանէն հաստատուի։

ՅՕԴ. 263. — Քաղաքային դատավճռոց գործադրութիւնը դատարանաց կը պատկանի։ Դատապարտելոյն չարժական ստացուածքէն սկսեալ՝ անշարժ ստացուածոյն և մինչեւ անձին կը հասնի՝ առանց կրօնի և ընկերական դըրից կամ աստիճանի խտրութեան։

Անշարժ ստացուածոց վրայ գործադրութիւնն ամեն տեսակ սեվակատութենէ կրնայ հանիլ։ Բնաւ որ և է անշարժ սեվականութիւն չկրնար այսուհետեւ անվաճառելի լինիլ, 'ի բաց առեալ ՅԴ. գլխոյն 492 յօդուածին մէջ (Բ) նախատեսեալ պարագայն։

Դատապարտեալ պարտապանի մ'անձին և ընչից վրայ բռնի գործադրութեան ճանբաները Նահանգական օրէնքով մը պիտի սահմանուին։

ՅՕԴ. 264. — Ամեն դատավճռի գործադրութիւն կը դադրի երբոր դատապարտեալը վերաքննութեան դիմէ. և դիմողն ապահովութիւն տալու պարտաւոր չէ, 'ի բաց առեալ այն պարագայն, ուր առժամանակեայ գործադրութիւնն օրէնքով ներեալ է կամ դատարանէն վճռուած՝ երաշխաւորով կամ առանց երաշխաւորի, առանց 'ի բաց թողլու այն պահպանո-

ղական միջոցները, զորս դատավարք լսնդրեն կամ դատարանն հարկաւոր համարի թէ քաղաքային և թէ պատժական դատերու մէջ։

Գ. ՅԱՏՈՒԿ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ա) Քաղաքային դատական իշխանութիւնք.

ՅՕԴ. 265. — Քաղաքային դատեր կը տեսնեն.

1. Գիւղապետք, երբոր Շրջանակի դատաւոր չգտնուի։
2. Շրջանակի դատաւորք.
3. Գաւառական դատարանաց քաղաքային հատուածը.
4. Դատական բարձրագոյն ատեանը։

ա) Գիւղապետ.

ՅՕԴ. 266. — 250 յօդուածին 3 պարբերութեան մէջ նախատեսեալ պարագային մէջ Գիւղապետն 300 ղրուշը (ոսկի) չանցնող առնելիքի տալիքի դատերը կը տեսնէ, և ձրիապէս վճիռ կուտայ։

ՅՕԴ. 267. — Գիւղապետը դատաւորական պաշտօն կը վարէ միայն այն վիճերուն մէջ, ուր իւր վարչութեան ներքեւ գտնուող հասարակութեան մէկ կամ քանի մ'անդամոց վրայ է գործը։

Այն գիւղային հասարակութեանց մէջ, ուր մէկէն աւելի Գիւղապետ կայ, իւրաքանչիւրն իւր իշխանութեան ներքեւ դրուած հատուածին համար դատաւորի պաշտօն ունի։

ՅՕԴ. 268. — Գիւղապետն իւր դատաւորական պաշտօնին մէջ երկու օրամիջոց ունի, որք կարճիք միայն կրնան յայտնել. բայց անոնց կարճիքը, որուն Գիւղապետը հետեւելու պարտաւոր չէ, պէտք է արձանագրուի դատավարութեան թուղթին մէջ, որ Գիւղապետին որոշումը պիտի պարունակէ։

ՅՕԴ. 269. — Գիւղապետական խորհուրդք ամեն տարի քուէից մեծամասնութեամբ չորս օժանդակ կընտրեն, որոց երկուքը վեց ամիս, և միւս երկուքն ալ նոյնպէս վեց ամիս պաշտօն կը վարեն։

ՅՕԴ. 270. — Եթէ օժանդակներէն մին վախճանի կամ պաշտօնանկ լինի, Գիւղապետական խորհուրդք անմիջապէս ուրիշ մը կ'ընտրեն անոր տեղ։

ՅՕԴ. 271. — Եթէ օժանդակներէն մին բանաւոր արդելք մ'ունենայ իւր պաշտօնը վարելու, նոյն վեց ամսին մէջ պաշտօն չվարող ընկերներէն մին անոր տեղ կ'անցնի։

ՅՕԴ. 272. — Եթէ Գիւղապետին կամ այլ որ և իցէ անձի մը կողմէ օժանդակներուն դէմ դանգատ ծագի՝ անոնց պաշտօնավարութեան նկատմամբ, 'ի բաց առեալ ոճրագործութեան դէպքերը, Գիւղապետական խորհրդին կը ներկայանայ, որ քննելով, յանցաւոր օժանդակը տուգանքի կամ պաշտօնանկութեան կը դատապարտէ ձայնից մեծամասնութեամբ։

ՅՕԴ· 273· — 266 յօդուածին մէջ նշանակեալ դատերէն զատ ուրիշ ամեն դատերու համար Գիւղապետն լինքզինք անձեռնհաս յայտարարելով դատ ունեցողները ձեռնհաս իշխանութեան կը յղէ ։

ՅՕԴ· 274· — Գիւղապետներուն տուած վճիռները վերաքննելի չեն ։

բ) Շրջանակի դատաւորք·

ՅՕԴ· 275· — Ամեն Շրջանակ՝ ի հարկին քանի մը Դատական Թեմերու կը բաժնուի , որոց թիւը Նահանգային օրէնքով մը կ՚որոշի ։

ՅՕԴ· 276· — Այս դատական Թեմերուն իւրաքանչիւրը շրջանակային դատաւորի մը կը յանձնուի ։

ՅՕԴ· 277· — Դատաւորը՝ որ Մնայուն դասէն պէտք է լինի , երկու օ֊ ժանդակ ունի , որք կարծիք միայն կրնան տալ և ոչ վճիռ ։

ՅՕԴ· 278· — Օժանդակները՝ նոյն դատական Թեմին մէջ գտնուող բոլոր Գիւղապետական խորհուրդներէն կ՚ընտրուին ։

ՅՕԴ· 279· — Օժանդակաց Թիւն իւրաքանչիւր դատական Թեմի համար չորս է՝ երկու ցեղակալով , որք Օժանդակներէն միոյն կամ երկուքին բա֊ ցակայ գտնուած կամ արգելք մ՚ունեցած ժամանակ անոնց տեղը կանցնին ։

ՅՕԴ· 280· — Գիւղապետին Օժանդակներուն համար հաստատեալ ամեն կանոնք Շրջանակի դատաւորին Օժանդակներուն ալ կը վերաբերին , այս տարբերութեամբ՝ որ վերջիններուն դէմ ծագած դանդատները Գատա֊ կան ցանձնախորհրդին կը ներկայանան ։

Ուրիշ ամեն ծանր պարագայից մէջ՝ Դատաւորը կրնայ պաշտօնէ դադրե֊ ցընել Օժանդակ մը , և ցեղակալներէն միւն դնել անոր տեղ առ ժամանա֊ կեայ կերպիւ , մինչեւ որ Գատական ցանձնախորհուրդն իւր վճիռը տայ ։

ՅՕԴ· 281· — Ամեն Շրջանակի դատաւորի քով երդուեալ օժանդակ ա֊ տենադպիր մը կայ , որոյ պաշտօնն է դատական թուղթերը պահել իւր անձնական պատասխանատուութեան ներքեւ , և դատական դրութիւնները խմբագրել ։

Ատենադպիրը կրնայ օգնական ունենալ իրեն երկրորդական դրադիր մը և մէկ կամ քանի մը բարապան , զորս դատական դործոյ ծնօրէնը կանուանէ ։ Այս բարապաններուն պաշտօնը ոստիկան գինուորք (ժանտարմ) ալ կրնան կատարել ։

ՅՕԴ· 282· — Շրջանակի դատաւորին իրաւասութեան կը պատկանին ամեն անձնական կամ մինչեւ 1000 ղուրուշ ոսկւոյ արժողութեան հանդող չարժա֊ կան ընչից վերաբերեալ դատերն առանց վերաքննութեան , և մինչեւ 10000 ղուրուշ ոսկւոյ արժողութեան հանդող դատերը՝ վերաքննելի լինելու պայ֊ մանաւ ։ Վերաքննութիւնը նոյն Շրջանակը պարունակող Գաւառին դատա֊ կան ատեանին կը պատկանի ։

ՅՕԴ· 283· — Գաւառական դատարանաց քաղաքային հատուածը կը դա֊ տէ ամեն չարժական և անշարժ սեփականութեանց և տուրեւառութեան վերաբերեալ դատերն , ՚ի բաց առեալ այն դատերն՝ որք Շրջանակի դա֊ տաւորաց , Շերիաթի դատարանին և կրօնական իշխանութեանց վերապահ֊ եալ են ։

դ) Գաւառական դատարան·

ՅՕԴ· 284· — Մէն մի Գաւառական դատարանի քաղաքային հատուածը կը բազկանայ երեք մշտնջենաւոր անդամներէ , որոց մին Նախագահ և երե֊ կուքը Դատաւորք ։

ՅՕԴ· 285· — Գաւառական դատարանին մէջ կան չորս Օժանդակք և երե֊ կու Ցեղակալ Օժանդակք ։ Սոյն Օժանդակաց երկուքը միայն ներկայ կը գտնուին՝ երբոր առեւտրական դատեր ներկայացած լինին դատարանին , և կարծիք միայն կրնան յայտնել ։

ՅՕԴ· 286· — Օժանդակները ամեն տարւոյ սկիզբն ընդհանուր խորհրդը֊ դէն կ՚ընտրուին դատարանին նստած քաղաքը բնակող վաճառականաց մէջէ ։

Շրջանակի Դատաւորին Օժանդակներուն վերաբերեալ կանոններն , որք 280 յօդուածին մէջ նշանակուած են , ասոնց ալ կը վերաբերին ։

ՅՕԴ· 287· — Գաւառական դատարանաց քաղաքային հատուածն ամեն դատ կը տեսնէ՝ վերաքննելի լինելու պայմանաւ ։

ՅՕԴ· 288· — Քաղաքային դատերու մէջ Գաւառական դատարանաց բըռ֊ նելիք դատաւարութիւնն Օսմանեան առեւտրական Օրինագրքին դատա֊ վարութիւնն է , քանի որ ներկայ կազմական կանոնագրին հատատած կա֊ նոններուն հակառակ կամ անհամաձայն չէ ։

ՅՕԴ· 289· — Գաւառական դատարանաց մէջ բաւական լինելու չափ ա֊ տենադպիրք և բարապանք կան Նախագահին հրամանին ներքեւ ։

ՅՕԴ· 290· — Գաւառական դատարանաց քաղաքային հատուածին ներ֊ քին պաշտօնավարութեան վերաբերեալ ամեն գործոց և պարագայից հա֊ մար Օսմանեան առեւտրական Օրինագրքին յաւելուածին Դ· գլխոյն մէջ գծուած կանոնները պիտի գործադրին՝ քանի որ սոյն կազմական կանոնա֊ գրին տրամադրութեանց հակառակ չեն ։

ՅՕԴ· 291· — Գաւառական դատարանաց քաղաքային հատուածներուն տուած վճիռներուն վերաքննութիւնը Բարձրագոյն Դատական ատեանին կը պատկանի ։

Բ) Եղեռնական եւ պատժական դատաւորք·

ՅՕԴ· 292· — Եղեռնական և պատժական դատերը կը տեսնեն ·

1· Ամն գիւղական հասարակութեանց Գիւղապետներն , ուր Շրջանակի դատաւոր չկայ ·

2. Շրջանակի դատաւորք.
3. Գաւառական դատարանք.
4. Բարձրագոյն դատական Ատեանն։

ա) Գիւղապետ.

ՅՕԴ. 293. — Գիւղապետը կը դատէ իրենց վարչութեան ներքեւ գըտնուող գիւղօրէից մէջ ոստիկանութեան կանոնաց հակառակ եղող այն յանցանքներն, որոց պատիժը 24 ժամ բանտարկութենէ և 50 ղրուշ (ոսկի) տուգանքէ անդին չանցնիր։

ՅՕԴ. 294. — Գիւղապետին պաշտօնն է դատել և պատժել նախընթաց յօդուածին մէջ նշանակեալ յանցանքներն։

ՅՕԴ. 295. — Երբոր լսանայ թէ իւր վարչութեան յանձնուած գիւղին կամ հասարակութեան մէջ կանոնազանցութիւն կամ յանցանք մը գործուած է, անմիջապէս իւր պարտականութիւնը կատարելու պիտի ձեռնարկէ։

ՅՕԴ. 296. — Գիւղապետին վճիռները վերաքննելի չեն։

ՅՕԴ. 297. — Այն հասարակութեանց մէջ, ուր Շրջանակի դատաւոր չկայ, Գիւղապետն՝ ինչպէս նաեւ ոստիկան զօրաց (Ժանտարմ) մեծ և փոքր սպայք կրնան ձերբակալել յանցանքի վրայ դանուած ամեն ոճրագործ, այս պայմանաւ որ մինչեւ քսան և չորս ժամ Գաւառին հանրական դատախաղներուն Ծանուցանեն ուղղակէս կամ իրենց գլխաւորներուն միջոցաւ։

բ) Շրջանակի դատաւոր.

ՅՕԴ. 298. — Շրջանակի դատաւորը կը դատէ այն ամեն յանցանքներն, որոց պատիժը մինչեւ մէկ ամիս բանտարկութեան և 1000 ղրուշ (ոսկի) տուգանքի կը հասնի։

Սոյն ձեռնհասութեան սահմանին մէջ տրուած վճիռք վերաքննելի են Գաւառական դատարանէն։

ՅՕԴ. 299. — Շրջանակի դատաւորն իւր Շրջանակին մէջ գործուած և իւր դատաւորական իրաւասութենէն բարձր յանցանաց վերաբերեալ ամբաստանութիւնները կ'ընդունի։ Եթէ յանցատուրն յանցանքի վրայ դանէ, կամ տանտիրոջ մը կողմէ կոչուի, տեղեկագիր կը չինէ, վկայից յայտարարութիւնները կ'ընդունի, և այս պարագայից մէջ Գաւառական դատարանայ քով դանուող հանրական դատախաղներուն ձեռնհասութեան վերաբերեալ այցելութիւնները և այլ օրինական գործողութիւնները կը կատարէ։ Ստացած ամբաստանութիւնները և չինած տեղեկագրերն անյապաղ Գաւառին հանրական դատախաղին պէտք է ղրկէ, յորմէ ինք կախում ունի։

Շրջանակի դատաւորը կրնայ Գաւառին հանրական դատախաղին կամ

քննիչ դատաւորին կողմէ փոխանորդ կարգուիլ օրինաց որոշած պարագայից մէջ՝ քննութեան կամ դատական ոստիկանութեան գործեր կատարելու, զորս յիշեալ դատական պաշտօնատարք որ և է պատճառաւ ինքնին չկատարեն։

ՅՕԴ. 300. — 298 յօդուածին մէջ նշանակեալ պարագայից մէջ, ամբաստանեալը չկրնար ոչ բռնութեամբ դատաստանի տարուիլ, ոչ ալ առանց դատավճռոյ կանխաւ բանտարկիլ։

ՅՕԴ. 301. — 298 յօդուածին մէջ յիշուած պարագայից մէջ, Շրջանակի դատաւորը կը դատէ նաեւ դատախաղներուն պահանջած զէնուզինան՝ իւր ձեռնհասութեան սահմանին վերաբերեալ դուռներին համեմատութեամբ։

ՅՕԴ. 302. — Պատժական խնդրոց մէջ Շրջանակի դատաւորին ամեն վճիռները վերաքննելի են՝ նոյն Գաւառին դատարանէն։

գ) Գաւառական դատարան.

ՅՕԴ. 303. — Գաւառական դատարանին եղեռնագատ հատուածը կը բաղկանայ. 1° երեք Պնայուն դատաւորներէ, որոց մին նախագահի պաշտօն կը կատարէ. 2° մէկ կամ՝ի հարկին քանի մը քննիչ դատաւորներէ։

ՅՕԴ. 304. — Գաւառական դատարանայ մէն մի եղեռնագատ հատուածին մէջ երդուեալ Ատենագպիր մ'և մէկ կամ քանի մ'օժանդակ Ատենագպիրք կան նոյնպէս երդուեալ։

ՅՕԴ. 305. — Հրապարակաւ ոճրագործութեան պարագային զատ՝ ուրիշ որ և է պարագայի մէջ քննիչ դատաւորը չկրնար որ և է մէկը քննութեան ենթարկել՝ մինչեւ որ Հանրական դատախաղին կողմէ չպահանջուի կանխապէս։

ՅՕԴ. 306. — Հրապարակաւ ոճրագործութեան պարագային մէջ՝ քննիչ դատաւորն՝ի պաշտօնէ կը ձերբակալէ ոճրագործը, ոճիրը գործուած տեղն աչքէ կ'անցունէ, և այլ ամեն դատական գործոց և քննութեանց կը ձեռնարկէ, մինչեւ քսան և չորս ժամ Հանրական դատախաղին ծանուցանելու պայմանաւ։

ՅՕԴ. 307. — Նախընթաց յօդուածոց մէջ նախատեսեալ պարագաներէն դուրս՝ ոչ ոք կրնայ բանտարկիլ կամ իւր ազատութենէն զրկուիլ առանց Գաւառական դատարանին քով գտնուող Հանրական դատախաղին կամ անոր կողմէ արտօնացեալ քննիչ դատաւորի մը գրաւոր հրամանին։

ՅՕԴ. 308. — Քննիչ դատաւորը կրնայ՝ իւր քննութեան միջոցին որ և է մէկը բերելու կամ բանտարկելու հրաման տալ, երբոր անոր բանտարկումը կամ իւր առջեւ ներկայանալն հարկաւոր դատէ։

ՅՕԴ. 309. — Քննութեան աւարտելէն յետոյ քննիչ դատաւորն իւր տեղեկագիրն Հանրական դատախաղին կը ղրկէ։

ՅՕԴ· 310· — Հանրական դատախազը քննիչ դատաւորին տեղեկագրին համեմատ ամբաստանագիրը կը չինէ ։

ՅՕԴ· 311· — Դատարանն՝ յետ լսելոյ զամբաստանեալն, անձնական իրաւունք պահանջող կողմն և Հանրական դատախազն, իւր վճիռը կուտայ ։

ՅՕԴ· 312· — Գաւառական դատարանին ամեն վճիռները վերաքննել ի են Բարձրագոյն դատական ատենին առջեւ ։

ՅՕԴ· 313· — Վերաքննութիւն խնդրելու իրաւունք ունին՝ դատապարտեալն և Հանրական դատախազն ։ Իսկ անձնական իրաւունք պահանջող դատախազը մի միայն զէն ու ձիասի համար կրնայ վերաքննութիւն խնդրել ։

Դ) Բարձրագոյն դատական ատեան.

ՅՕԴ· 314· — Բարձրագոյն դատական ատենն երկու հատուածի բաժնուած է. քաղաքային և ոճրական ։

ՅՕԴ· 315· — Առաջին հատուածն երեք սենեակի ստորաբաժանեալ է.
1· Ընչաքաղց ստացուածոց վերաբերեալ դատերու համար.
2· Շարժական ստացուածոց վերաբերեալ դատերու համար.
3· Առեւտրական դատերու համար ։

ՅՕԴ· 316· — Երկրորդ հատուածն երկու սենեակի ստորաբաժանեալ է.
1· Ոճրագատ սենեակի.
2· Պատժական սենեակի ։

ՅՕԴ· 317· — Իւրաքանչիւր սենեկին նախագահն առաջին Նախագահ կը կոչուի, միւսներն երկրորդ Նախագահ ։

ՅՕԴ· 318· — Առաջին Նախագահին կը վերաբերի իւր հատուածին ներքին տնօրէնութիւնը ։

ՅՕԴ· 319· — Իւրաքանչիւր սենեակ կը բաղկանայ Նախագահէ մ'և չորս Մշանջենաւոր դատաւորէ, որք Խորհրդական կը կոչուին, և պէտք եղածին չափ ատենադպիրներէ և բարապաններէ ։

ՅՕԴ· 320· — Իւրաքանչիւր սենեկի ներքին պաշտօնավարութիւնն Օսմանեան Առեւտրական օրինագրքին Ցաւելուածոյն չորրորդ գլխոյն տրամադրութեանց համեմատ կանոնաւորեալ է ։

ՅՕԴ· 321· — Բարձրագոյն դատական ատենին ամեն պաշտօնատարք, ատենադպիրք և Օգնականք ալ 'ի միասին, երդուեալ են ։

ՅՕԴ· 322· — Հատուածոց գումարում ըսելով կ'իմացուի հինգ սենեկաց Նախագահներուն և մէն մի հատուածի առաջին սենեկին Խորհրդականներէն միոյն 'ի մի վայր գումարումը ։

Հատուածոց գումարումն առաջին հատուածին առաջին սենեկին Նախագահը կը հրաւիրէ իւր Նախագահութեան ներքեւ ։

ՅՕԴ· 323·— Հատուածք կը գումարին՝ այլ և այլ սենեկաց կամ ատոնց

դատարանաց միջեւ ծագած ձեռնհասական վէճերը լուծելու, ինչպէս նաև Ատեանին և դատարանաց ներքին պաշտօնավարութեան հարկ եղած բարեկարգութիւնքը կամ բարեփոխմունքը որոշելու համար ։

ՅՕԴ· 324· — Գումարեալ հատուածք կը դատեն նաեւ Գաւառական դատաւորաց դէմ ծագած գանգատները, քանի որ այն գանգատները Պատժական դատարանի ձեռնհասութեան վերաբերեալ ոճրոց չեն վերաբերիր ։

ՅՕԴ· 325· — Հատուածոց գումարումը տեղի կ'ունենայ երբոր Ատեանին սենեակներէն միոյն Նախագահէն կամ Հանրական դատախազէն պահանջուի՝ առաջին հատուածի Նախագահին ուղղեալ գրութեամբ ։

Դ) Հանրական դատախազ.

ՅՕԴ· 326· — Հանրական դատախազի պաշտօնը Բարձրագոյն դատական Ատենին մէջ կը վարէ Ընդհանուր դատախազ մը ։

ՅՕԴ· 327· — Այս պաշտօնատարն երկու օժանդակ ունի Ատենին սենեակներուն մէջ Հանրական դատախազի պաշտօն վարելու համար. երկու օժանդակ ալ իրեն ստորակարգեալ Հանրական դատախազէց ժողովին գործերուն կարգադրութեան համար ։

ՅՕԴ· 328· — Սենեակներուն մէջ պաշտօն վարող օժանդակներն Ընդհանուր փաստաբան կը կոչուին,

ՅՕԴ· 329· — Ընդհանուր դատախազը բոլոր Նահանգին ոճրագործական դատերը կը քննէ, ոճրագործաց դէմ դատախազութիւն կ'ընէ, դատարանաց բարեկարգութիւնը պահպանելու հոգ կը տանի, և դատական ոստիկանութեան պաշտօնակալներուն վրայ կը հսկէ ։

Գաւառական դատարանաց տուած վճիռներուն դէմ յօգուտ ընկերութեան առ բարձրագոյն Ատեանն ուղղեալ դիտողութիւնները կը ներկայէ և կը պաշտպանէ. մանաւորաց կողմէ ներկայացեալ դիտողութեանց կը պատասխանէ և Ատեանին տուած վճռոց գործադրութեանը կը հսկէ ։

ՅՕԴ· 330· — Քաղաքային դատերու մէջ Ընդհանուր դատախազն 'ի պաշտօնէ կը գործէ ամեն անգամ որ օրէնքը պաշտպանել պէտք լինի ։ Դատաստաններուն ներկայ կը գտնուի և Ատեանին վերաքննութեան ներկայացեալ ամեն գործոց մէջ իւր եղրակացութիւնները կուտայ ։ Օրինաց և դատավճռոց գործադրութեան կը հսկէ, և հասարակայ բարեկարգութեան պարագաներու մէջ զանոնք գործադրել տալու կաշխատի ։

ՅՕԴ· 331· — Ընդհանուր դատախազին օժանդակները նոյն պաշտօնները կը վարեն անոր հսկողութեան ու տնօրէնութեան ներքեւ ։

ՅՕԴ· 332· — Վերաքննիչ դատաւորք իրենց որոշմանց մէջ բնաւ պարտաւոր չեն Հանրական դատախազին խորհրդոյն և կարծեաց հետեւիլ. այլ իրենց համոզման համեմատ ազատ են անոր եղրակացութիւնները կամ միւս կողմանէ ներկայացեալ հակառակ եղրակացութիւններն ընդունիլ ։

ՅՕԴ· 333· — Ամեն Գաւառական դատարանաց քով Հանրական դատախաղ մը կայ Գաւառին բոլոր քաղաքային և եղեռնական դատերուն համար։

Գաւառական դատախաղն՝ ի հարկին մէկ կամ քանի մ՚օժանդակները կ՚ունենայ։

Դատերու քննութիւնները ընելու և դատական ոստիկանութիւնը վարելու պաշտօններուն մէջ, Բարձրագոյն դատական ատենին Ընդհանուր դատախաղին հրամանին ներքեւ է, որուն օժանդակն է ինք։

ՅՕԴ· 334· — Պատժական դատերու մէջ, Գաւառական դատախաղը ինքնիշ դատաւորին կը յղէ անոր ձեռնհասութեան վերաբերեալ դատերն, և եթէ պէտք լինի՝ անոր որոշմանց դէմ դիտողութիւն կընէ, և ամբաստանագիր չներելով՝ դատարանին առջեւ կը պաշտպանէ, և պատժական դատավճռոց գործադրութեան կը հսկէ։

Քաղաքային դատերու մէջ՝ պարտաւոր է իւր եզրակացութիւնները տալ՝ անկարող անձանց վերաբերեալ գործոց նկատմամբ, ինչպէս նաեւ այն գործոց նկատմամբ, ուր օրէնքը կը պահանջէ. իսկ այլ ամեն գործոց մէջ ազատ է եզրակացութիւն տալու կամ չտալու։

Օրինաց և դատավճռոց գործադրութեան կը հսկէ, և հասարակաց բարեկարգութեան պարագաներու մէջ զանոնք՝ ի պաշտօնէ գործադրել տալու կաշխատի։

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ԿՐՕՆՔ

ՅՕԴ· 335· — Ամբեւելեան-Րումելիի մէջ օրինաւորապէս գոյութիւն ունցող կրօնական հասարակութիւնք պատերազմին առաջ իրենց վայելած իրաւունքները, արտօնութիւնները, առանձնաշնորհութիւններն ու արտօնութիւնները կը պահեն։

ՅՕԴ· 336· — Բնաւ արգելք չկրնար դրուիլ այլ և այլ կրօնական հասարակութեանց նուիրապետական կազմաւորութեանն, ինչպէս նաեւ իրենց հոգեւոր գլուխներուն հետ ունեցած յարաբերութեանց, թէ՛ բնիկ լինին և թէ՛ օտարազգի։

ՅՕԴ· 337· — Այլ և այլ հասարակութեանց կղերք չեն կրնար բնաւ՝ որ և է պարագայի Ամբեւելեան-Րումելիի մէջ զրկուիլ այն պատիւներէն ու գահերիցութիւններէն (նախաթոռութիւններէն) զորս Սուլթաններ շնորհած են անոնց։

ՅՕԴ· 338· — Ամբեւելեան-Րումելիի մէջ ուղեւորող կամ առժամապէս բնակող ամեն աղգէ եկեղեցականք, ուխտաւորք և կրօնաւորք՝ իրենց կրօնակից բնիկ կղերին վայելած ազատութիւններն ու արտօնութիւնները կը վայելեն։

ՅՕԴ· 339· — Պերլինի դաշնագրին 62 յօդուածին տրամադրութիւններուն՝ որք նախընթաց յօդուածին մէջ յիշուած անձանց և անոնց կրօնական կամ բարեգործական հաստատութեանց կը վերաբերին, կատարելապէս կը գործադրին Ամբեւելեան-Րումելիի մէջ։

ՅՕԴ· 340· — Բնաւ որ և է նոր հասարակութիւն մը՝ չկրնար արգէն օրինաւորապէս հաստատեալ կրօնական հասարակութեանց վայելած իրաւանց, արտօնութեանց և ազատութեանց հաւասար կամ նման իրաւունք արտօնութիւն և ազատութիւն վայելել՝ առանց նահանգային յատուկ օրինաց։

Սակայն ծանուցեալ կրօնական հասարակութեան մ՚անդամ չեղող անձինք ալ կրնան իրենց կրօնքն ազատութեամբ պաշտել, բաւական է որ հասարակաց բարոյականի և բարեկարգութեան հակառակ բան մը չունենան, և կրօնական արտաքին պաշտամանց կամ կիրառութեանց վերաբերեալ օրինաց և կանոնաց համաձայնին։

ՅՕԴ· 341· — Ամբեւելեան-Րումելիի մէջ օրինաւոր գոյութիւն ունեցող կրօնական հասարակութիւնք իրենց չարժական և անշարժ սեփականութիւնները կը պահեն։ Իրենց անշարժ սեփականութիւնները չեն կրնար իրենց ձեռքէն առնուիլ՝ բայց միայն ըստ արժանւոյն ծանուցեալ հանրական օգտի համար, օրինաց հաստատած եղանակաւն և պարագային մէջ արդար և կանխիկ փոխարինութեամբ։ Իրենց չարժական ինչքն ալ չկրնար իրենց ձեռքէն առնուիլ՝ բայց միայն հասարակային ողջպահութեան ամենակարեւոր պատճառաւ։

ՅՕԴ· 342· — Կրօնական հասարակութիւնք կը չարունակեն սովորութեամբ նուիրագործեալ տուրքերն հաւաքել՝ հասարակային իշխանութեանց պաշտպանութեամբ և օգնութեամբ։ Այս տրոց դումարը չկրնար աւելնալ՝ բայց միայն Ընդհանուր կառավարչին կողմէ վարչական կանոնագրութեան ձեւով տրուած հրամանագրի մը զօրութեամբ։

Ցիշեալ տրոց արգիւնքն հարկէ ազատ է։

ՅՕԴ· 343· — Նմանապէս հարկէ ազատ են կրօնական պաշտամանց, կրթութեան և բարեգործութեանց նուիրեալ չէնքերն, ինչպէս նաեւ այլեւայլ կղերականաց թէ՛ քաղաքի և թէ՛ գիւղի բնակարանները. վերջապէս այն չրջափակ տեղերն՝ որոց մէջ գտնուին այս չէնքերն ու բնակարանները։

Սոյն ազատհարկութեան արտօնութիւնը կը վայելեն նաեւ՝ կրօնից, կրթութեան և բարեգործական նպատակի նուիրեալ չէնքերուն կարասիները, կղերն և որ և է անուամբ կրօնական կրթական կամ բարեգործական հաստատութեանց մէջ ծառայող կամ պաշտօն վարող անձանց գործածած կարասիները։

ՅՕԴ· 344· — Ա.յլ և այլ հասարակութիւնք իրենց կրթական և բարեդործական հաստատութեանց խնամարկութեան համար այժմ իրենց վրայ կը ցած ծախքերն հոգալու պարտական են ։

ՅՕԴ· 345· — կրօնական հասարակութեանց վերաբերեալ այն անչարժ սեփականութիւնք, որք ուղղակես կրօնի, կրթութեան կամ բարեգործութեան չեն ծառայեր, այլ միայն եկամուտ բերող կալուածներ կը նկատուին, որոց մասին հասարակային իրաւանց ենթարկեալ են ։ Սոյն պայմանին մէջ են նաեւ եկամուտ բերող չարժական սեփականութիւնք ։

ՅՕԴ· 346· — Ոչ-Մահմէտական հասարակութեանց կրօնական դլուխներն և բարձր աստիճանաւորներն, որք ասկէ առաջ իրենց պէտքերը Բ· Դռնէն կ'ստանային, այսուհետեւ թէ Բ· Դռնէն և թէ ընդհանուր կառավարչէն պիտի առանան՝ որ յանուն և 'ի դիմաց վեհ· Սուլթանին պիտի չնորհէ իրենց ։

ԳԼՈՒԽ ԺԱ·

ՀԱՆՐԱԿԱՆ ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 347· — Նախնական և երկրորդական վարժարանաց հիմնարկութեան և վարչութեան ծախքերը կրօնական հասարակութեանց վրայ են ։

Վարժարանաց ներքին և յատուկ վարչութիւնն, ինչպէս նաեւ ուսուցչաց ընտրութիւնն ու անուանումը՝ ծախքը մատակարարող կրօնական հասարակութեան կը վերաբերի ։

ՅՕԴ· 348· — Եթէ հասարակութիւն մը՝ նախնական վարժոյներ ինչպէս նաեւ հարկաւոր ճանչուած երկրորդական վարժարանները հիմնելու կամ պահելու կարողութիւն չունի, Նահանգին ելմտացոյցին օրինօք կրնայ դրամական յատուկ նպաստ մը կապուիլ յիշեալ հասարակութեան ։

ՅՕԴ· 349· — Ա.մեն տարւոյ ելմտացոյցին մէջ դումար մ'որոշուած է վարժարանաց նպաստի համար ։ Ա.յն դումարին բաշխումը վարչական կանոնադրութեամբ մը կը կատարի՝ այն կերպիւ, որ նախընթաց և ներկայ յօդուածոց համեմատ այլ և այլ կրօնական հասարակութեանց ինկած նպաստին դումարները՝ մերձաւորադոյն հաշուով պատասխանեն այն համեմատութեան՝ որով յիշեալ հասարակութիւնք կը մասնակցին Նահանգին ծախուց ։

ՅՕԴ· 350· — Նահանգին ծախիւք հոգացուելիք նախնական, երկրորդական, արուեստական, ուսուցչական և այլ որ և է վարժարան՝ յատուկ օրէնքով մը կրնայ հաստատուիլ կամ պահուիլ ։

Ա.յն օրէնքը պիտի կարգադրէ վարժարանին ներքին վարչութիւնը, ուսուցչաց անուանման եղանակը, ուսմանց հիմնադիրն և ընդհանրապէս վարժարանին բարւոք ընթացքին համար պէտք եղած ամեն բանները ։

Նահանգին վարժարանաց մէջ պաշտօն վարող վարժապետք և դաստիարակք՝ հասարակային պաշտօնատարաց հրահանգն, իրաւունքն ու պարտականութիւնները կանոնաւորող օրինաց ենթարկեալ են ։

ՅՕԴ· 351· — Եթէ Նահանգային օրէնքով մը ձեմարանի մը հիմնադրութիւնն որոշուի, այն օրէնքն հետեւեալ սկզբանց վրայ պէտք է հիմնուի ·

Ա.) Ուսուցիչ մարմինը երկու կարգի պէտք է բաժնուի · առաջինն՝ կառավարութենէն հաստատուն թոշակ ստացող պաշտօնատէր ուսուցիչներու, երկրորդ՝ հաստատուն թոշակ չունեցող օժանդակներու ·

Բ) Պաշտօնատէր ուսուցիչներն՝ հանրական կրթութեան Ցնօրէնին առաջարկութեամբ ընդհանուր կառավարչէն կ'անուանին ։ Ուսուցիչ մարմինը կազմուելէ յետոյ, թափուր պաշտօնատեղեաց համար անուանումներն ընդհանուր կառավարիչը կ'ընէ պաշտօնատէր ուսուցչաց կողմէ ներկայացեալ անձերէ ։

Գ) Պաշտօնատէր ուսուցչաց անուանման համար՝ ընդհանուր կառավարիչը Նահանգին բնակիչ երեք դլխաւոր աղդաց համեմատական թիւն հընար եղածին չափ 'ի հաշիւ պիտի առնու ։

Դ) Օժանդակ ուսուցիչ լինելու համար՝ օրինաց պահանջած կարողութեան և բարոյականի պայմաններն արդարացնել բաւական են ։

Ե) Ա.մեն ուսուցիչ իւր դասախօսութեան համար գործածելիք լեզուն ինք ընտրելու իրաւունք ունի ։

ՅՕԴ· 352· — Ա.մեն մանաւոր անհատ, ինչ աղդէ և կրօնքէ լինի, վարժարան բանալու իրաւունք ունի, բաւական է որ օրինաց պահանջած բարոյականի և կարողութեան պայմանները լինի ։

ՅՕԴ· 353· — Նախնական կրթութիւնը պարտաւորական է ։

Եօթն տարեկան եղող տղայք նախնական վարժոյներն երթալու պարտական են ։ Ա.յս պարտականութիւնը մինչեւ ամբողջ սան երեք տարեկան լինելու հասակը կը տեւէ ։

ՅՕԴ· 354· — Տղու մը հայրը կամ խնամակալը կրնայ իւր որդին կամ սանը՝ փոխանակ հասարակային վարժարանները ղրկելու՝ առանձին վարժապետի կամ վարժուհւոյ մը յանձնել, եթէ ապացուցանէ թէ իւր ընտրած վարժապետը կամ վարժուհին օրինաց պահանջած կարողութեան և բարոյականութեան պայմանները կը լցնէ ։

ՅՕԴ· 355· — Ոչ մէկ տղու՝ իւր կրօնքէն ուրիշ կրօնք չկրնար ուսուցուիլ ։

ՅՕԴ· 356· — Հասարակային և առանձնական վարժարանաց գերագոյն

հսկողութիւնն հանրական կրթութեան Տնօրէնին կը վերաբերի, որ օրինաց և կանոնադրութեանց համաձայն՝ ի գործ կը դնէ իւր հսկողութիւնը մէն մի Շրջանակի համար անուանեալ բաւական թուով տեսուչներու միջոցաւ։

Այս տեսուչներն իւրաքանչիւր կրօնական հասարակութեան երեւելի-ներու միջէն կ'ընտրուին նոյն հասարակութեան վարժարաններուն հսկողու-թեան համար։

Վարժարանաց տեսուչները թոշակաւոր չեն. սակայն կրնայ հատուցում մը կապուիլ անոնց՝ շրջագայութեան ծախուց համար։

Տեսչաց պարտքն է հսկել, որպէս զի նախնական վարժարանաց աշա-կերտք կանոնաւորապէս յաճախեն՝ ի վարժարան։ Նմանապէս ուսուցչաց վրայ կը հսկեն, և պարբերական տեղեկագրեր կը ղրկեն Հանրական կրթութեան Տնօրէնին՝ ուսուցչաց և դաստիարակաց վարքաջանութեանն և վարուց, ինչպէս նաեւ ուսմանց հիմնադրին վերաբերեալ օրէնքներն ու կանոնադրութիւնները ճշդիւ գործադրելնուն վրայ։

Նահանգային օրէնք մ'անոնց թիւը պիտի որոշէ և պաշտօնները ման-րամասնաբար սահմանէ։

ՅՕԴ. 357. — Եթէ կրօնական հասարակութեան մը վերաբերեալ վարժա-րանի վարժապետ մը կամ դաստիարակ մը կոչտ կերպիւ զանց առնէ իւր վարժապետական պարտականութիւնները, կամ ղեղծ վարուք ինք զինք ա-նարժան ընէ իւր պաշտօնը վարելու, տեսուչը պէտք է ամբաստանէ զայն Հանրական կրթութեան Տնօրէնին, որ պարտաղանդը Գաւառական դատա-րանին առջեւ դատաստանի կ'ենթարկէ։

Դատարանն՝ յանցաւորութիւնը քննութեամբ հաստատեալ վարժապետը կամ դաստիարակն ինք զինք արդարացնելու հրաւիրելէ յետոյ՝ պաշտօ-նանկութեան կը դատապարտէ։

ՅՕԴ. 358. — Նահանգային օրէնք մը՝ նախնական և երկրորդական կրթութեան համար կանոնաւոր հիմնադիր մը պիտի սահմանէ։

ՅՕԴ. 359. — Կրօնական հասարակութիւն մ'իւր վարժարանաց մէջ իւր սեփական լեզուէն ուրիշ լեզու մը մոռնալու պարտական չէ։

ՅՕԴ. 360. — Ամեն կրօնական հասարակութիւն ազատ է իւր վարժարա-նաց մէջ օգտակար դատած հին և նոր լեզուներն ուսուցանել տալու և մին-չեւ իսկ այն լեզուներով դասախօսութիւն ընել տալու։

ՅՕԴ. 361. — Նախընթաց երկու յօդուածոց տրամադրութիւնները մաս-նաւորաց (ըստ 352 յօդուածոյ) հիմնած և անօրինած վարժարաններուն համար ալ գործադրելի են։

ԳԼՈՒԽ ԺԲ.

ՏԵՂԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

1. ՀԻՄՈՒՆՔ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ

ՅՕԴ. 362. — Տեղական զինուորութիւնը բնիկ, գանուած տեղւոյն յատուկ և միշտ հոն կեցող զինուորական զօրութիւն մ'է։ Սովորաբար իւր բնակա-նաց մէջ կը նստի և չկրնար ամբողջապէս կամ մասամբ շարժուն (պատե-րազմական) վիճակի մէջ դրուիլ, բայց միայն Ընդհանուր կառավարչին հրամանաւ, որ վեհ. Սուլթանին ինայուն վոխանորդն է։

ՅՕԴ. 363. — Տեղական զինուորութիւնը խաղաղութեան ժամանակ՝ ի հարկին ոստիկանութեան օգնելու կը կոչուի՝ ներքին բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։

Նահանգին վրայ դուրսէն արշաւանք կամ Նահանգին սահմանագլուխ-ներուն վրայ պատերազմական գործողութիւն եղած ժամանակ՝ իրրեւ Օս-մանեան զինուորական զինուորութիւն կայսերական զօրաց պաշտպանողա-կան գործողութեան պիտի օժանդակէ։

Նմանապէս, Բ. Դռնէն ուղղած ժամանակ պիտի կրնայ օգնել վեհ. Սուլթանին զօրաց՝ Տէրութեան Եւրոպական սահմաններուն մէջ, երբոր կայսերական կառավարութեան արդէն տուած խոստման համաձայն՝ յա-տուկ օրէնքով մը Տէրութեան ամեն հպատակներուն իրապէս հաւասար իրաւունք տրուի զինուորական պաշտամանց, պատուոց և պարտականու-թեանց։

Այս երկու պարագայից մէջ՝ տեղական զինուորութիւնն օժանդակ զօրա-բանակ մը կը կազմէ իւր ուղղակի գլխոյ հրամատարութեան ներքեւ, որոյ կը վերաբերի միշտ անոր ներքին պաշտօնավարութիւնը անօրինել։ Տեղական զինուորութեան պատերազմական վիճակի մէջ դրուելէն պատճառեալ ծախքը Տէրութեան գանձէն կը վճարուի։

ՅՕԴ. 364. — Նահանգին բնիկ եղող ամեն արու մարդ անձնապէս պար-տական է Տեղական զինուորութեան և անոր պահեստին մէջ ծառայել։

ՅՕԴ. 365. — Իւր տեղ ուրիշ մարդ դնել կամ ուրիշի տեղ ծառայելն արգիլեալ է։

ՅՕԴ. 366. — Զինուորական ծառայութենէ վերջնական կերպիւ ազատու-թիւնը մի միայն բնական անկարողութեան կը չնորհուի։

Երկրորդ հատուածին մէջ նախատեսեալ ազատութիւնք վերջնական չեն։

ՅՕԴ. 367. — Ցառաջուց մարմնական կամ անուանարկիչ պատժոյ դատապարտեալ մարդիկ չեն ընդունուիր Տեղական ղինուորութեան մէջ։

ՅՕԴ. 368. — Ոչ ոք կրնայ ծառայել Տեղական ղինուորութեան մէջ՝ եթէ նահանգին բնիկ չէ, կամ եթէ յատկապէս արտօնութիւն ստացած չէ ընդհանուր կառավարչէն՝ վարչական կանոնադրութեան ձեւի մէջ տրուած հրամանագրով։

Զ. ՋԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 369. — Նահանգին երկիրը տասներկու ղինուորական շրջանակի բաժնուած է՝ վարչական վեց գաւառաց իւրաքանչիւրին երկերկու շրջանակ համապատասխանելու կերպիւ։

Բարձրաստիճան սպայ մը կամ հարիւրապետ մը Շրջանակին ղինուորական հրամատարութիւնը կը կատարէ, օժանդակ ունենալով իրեն՝ ղինուորագրութեան տումարը բռնելու համար՝ նոյն Շրջանակին յիսնապետի տեղակալներէն (պաշ չավուշ) մին։

ՅՕԴ. 370. — Ներկայ Հիմնական կանոնագրին հրատարակուելէն անմիջապէս յետոյ ամեն թաղերու և գիւղերու մէջ տումար մը կը սահմանուի, որոյ մէջ կ'արձանագրին այն թաղին կամ գիւղին մէջ բնակեալ նորածինները մինչեւ երասնուերկու տարին լրացուցած արուներուն անունը։

ՅՕԴ. 371. — Գիւղ կամ թաղ մը օրինաւորապէս բնակիչ կը համարուին.

1. Հոն ծնած և հաստատուած մարդիկ.

2. Եաքէն հոն հաստատեալ մարդիկ, որք ուրիշ գիւղի կամ թաղի մը մէջ արձանագրեալ լինելնին չեն կրնար ապացուցանել.

3. Բացակայք, որոց հայրը, մայրը կամ խնամակալը գիւղին կամ թաղին մէջ կը բնակին, և չեն կրնար ապացուցանել թէ նահանգին մէկ ուրիշ քաղաքին կամ գիւղին մէջ հաստատուած են։

ՅՕԴ. 372. — Ամեն գիւղերու կամ թաղերու մէջ արձանագրութեան տումար պիտի հաստատուի՝ Գիւղապետէն կամ Թաղապետէն, Օգնականներէն և իրաքանչիւր հասարակութեան կրօնական գլխէն բաղկացեալ Ցանձնախորհրդի մը խնամքը։ Գիւղապետաց կամ Թաղապետաց երիցագոյնն իրաւամբ կը նախագահէ Ցանձնախորհրդին, և անձնապէս պատասխանատու է արձանագրութեան տումարին ճշդութեան։

ՅՕԴ. 373. — Արձանագրութեան տումարը բաց պիտի պահուի միշտ՝ ամեն նորածին արուներն և անդ նոր բնակութիւն հաստատող մարդիկն արձանագրելու համար։

ՅՕԴ. 374. — Ամեն Գաւառական շրջանակի համար ղինուորագրութեան Մնայուն խորհուրդ մը կազմուած է, որ կը բաղկանայ Տեղական կառավարչէն, Գաւառապետութեան Քարտուղարէն Գաւառադլուխ քաղաքաց շրջանակներուն համար, Շրջանակին Ընդհանուր խորհրդոյն վիճակաւ նշանակեալ մէկ անդամէն, Շրջանակին գլխաւոր քաղաքին մէջ նստող դատաւորէն, և Շրջանակին մէջ գտնուող կրօնական հասարակութեանց իւրաքանչիւրէն ընտրեալ աշխարհական կամ եկեղեցական ներկայացուցչէ մը։ Շրջանակին Տեղակալ կառավարութեան պաշտօնեայներէն մին՝ խորհրդին Քարտուղարի պաշտօնը կը վարէ։

Սոյն խորհուրդը կ'որոշէ արձանագրութեան տումարներուն հաստատութեանը վերաբերեալ ամեն բողոքներն ու պահանջումները։ Իւր որոշումները մի միայն Գաւառական ցանձնախորհրդէն վերաքննելի են։

ՅՕԴ. 375. — Քաղաքապետք և Գիւղապետք ներկայ կաղմական կանոնադրին հրատարակուելէն մինչեւ երեք ամիս իրենց քաղաքին կամ գիւղին արձանագրութեան տումարին մանրամասն վիճակացոյցը պիտի ղրկեն Տեղակալ կառավարչին։ Սոյն վիճակացոյցներուն օգնութեամբ Շրջանակին արձանագրութեան տումարը պիտի չինուի։

Վախճանումներէ, ծնունդներէ և բնակութեան փոփոխութիւններէ յառաջ եկած փոփոխութիւնք նոյնպէս ամեն տարի Տեղակալ կառավարչին պիտի հաղորդուին Քաղաքապետաց և Գիւղապետաց խնամքն և պատասխանատուութեամբ։ Արձանագրութեան տումարներուն վիճակացոյցները Դեկտեմբեր 31 ին պատրաստուած պիտի լինին և Յունվար ամսոյ մէջ Տեղակալ կառավարիչներու հաղորդուին, որ Շրջանակային արձանագրութեան տումարն ըստ այնմ կ'ուղղեն ու կ'ամբողջացնեն։

ՅՕԴ. 376. — Շրջանակային տումարին արձանագրութենց համեմատ՝ յառաջիկայ Յունվար 1 ին իրենց քսաներորդ տարին լրացնող երիտասարդաց յատուկ ցանկը կը չինուի փետրուար ամսոյ մէջ Տեղակալ կառավարչին խնամքը։

Սոյն շրջանակային ցանկէն իւրաքանչիւր աւանի կամ գիւղական հասարակութենց վերաբերեալ յատուկ ցանկեր չինուելով Գիւղապետաց կը ղրկուին, որք հնար եղածին չափ ընդարձակ կերպիւ կը հրատարակեն։ Սոյն արձանագրութենց ցանկերուն դէմ բողոքներն ու դիտողութիւնները՝ ցանկերուն հրատարակումէն մինչեւ տասն և հինգ օր պէտք է վերատին մատուցուին։

Գիւղային ցանկերն յետոյ Տեղակալ կառավարչաց կը ղրկուին բողոքող կամ դիտողութիւն ընողներուն դիրերուն հետ։ Տեղակալ կառավարիչք ալ ղինուորագրութեան խորհուրդներուն կը յանձնեն, որ բողոքներն ու դիտողութիւնները քննելով պէտք եղած որոշումը կատան և շրջանակային ցանկերը վերջնապէս կորոշեն։ Արձանագրութենց ցանկերը պէտք է միշտ պարունակեն նաև արձանագրեալ մարդուն հօրն անունը։

ՅՕԴ. 377. — Վիճակարկութեան գործողութիւնք Շրջանակին գլխաւոր

քաղաքին կամ շրջանակային գինուորագրական խորհրդէն նշանակեալ տեղերը կը կատարուին։ Ա.յս տրամադրութիւնք հրապարակային ծանուցմամբ կը հրատարակին։

Զինուորագրութեան խորհուրդն որոշեալ օրը նշանակեալ տեղը կ'երթայ շրջանակին գինուորական հրամանատարին կամ անոր մէկ նշանակեալ սպայի մը և գինուորագրութեան տումարը բռնող յիւսապետի տեղակալին հետ։

Դիւղապետք միշտ ներկայ պէտք է գտնուին վիճակարկութեան և վերաքննութեան գործողութիւններուն։ Գաւառապետէն նշանակեալ բժիշկ մը խորհրդին ներկայ կը գտնուի վիճակ ստացող երիտասարդաց ֆիզիքական (մարմնական) վիճակը քննելու համար։

ՅՕԴ· 378· — Վիճակարկութեան համար գինուորագրութեան ցանկին վրայ նշանակեալ անուանց հաւասար թուով վիճակառումներ կը պատրաստուին։

Սոյն վիճակառումները 1 թիւէն սկսեալ թուաբանական յառաջատութեան կարգաւ թուադրուելէ և խորհրդին բոլոր անդամներէն ստորագրուելէ յետոյ, ցանկին վրայ արձանագրեալ երիտասարդաց կամ նոցա նեղկայացուցչաց աչքին առջև քուէատուփին մէջ կը դրուին։

Վիճակարկութեան ենթարկեալ երիտասարդք այբուբենի կարգաւ կը կոչուին իրենց վիճակառումը տուփէն հանելու։ Եթէ հրաւէրին չպատասխանեն կամ եթէ մէկը չներկայանայ անոնց կողմէ, անոնց գիւղին կամ հասարակութեան հաստատած Դիւղապետը կը հանէ վիճակառումը։ Խորհրդին նախագահը բարձր ձայնիւ կը կարդայ և թուահամարն անմիջապէս կ'արձանագրի վիճակարկութեան ցանկին վրայ՝ թուահամարն ստացողին անուան և մականուան քով։

Վիճակարկութիւնն աւարտելէ ետեւ՝ գործողութիւնը վերջնական կը համարուի և չկրնար նորէն սկսիլ։ Վիճակարկութեան ցանկն այսպէս հաստատելէ ետեւ՝ բարձր ձայնիւ կը կարդացուի և կ'ստորագրուի բոլոր Դիւղապետներէն և խորհրդին անդամներէն։

ՅՕԴ· 379· — Վերաքննութեան գործողութիւնները՝ եթէ հնար է՝ վիճակարկութենէն անմիջապէս յետոյ կը կատարին։

Բժիշկն իւր կարծիքը կուտայ հետզհետէ Զինուորագրութեան խորհրդին առջև կոչուած երիտասարդաց իւրաքանչիւրին վրայ։ Խորհուրդը բժիշկին կարծիքն ստանալէ ետեւ՝ ձայնից մեծամասնութեամբ կ'որոշէ անոնց գինուորական յարմարութիւնն։ Եթէ ձայները հաւասար բաժնուին, բժիշկին կարծիքը կը յաղթէ։

ՅՕԴ· 380· — Ա.յն երիտասարդք, որք մարմնական սակարութեան մը պատճառաւ գինուորական ծառայութեան անկարող ճանչուին, աղատ կը մնան գինուորական ծառայութենէ։

Խորհուրդը կրնայ յաջորդ տարւոյն թողուլ այն երիտասարդները, որոց

վիճակը կաղմուածքը կրնայ բարւոքիլ։ Ա.յս յետաձգումները կրնան երեք տարի շարունակիլ։

ՅՕԴ· 381· — Խաղաղութեան ժամանակ գինուորական ծառայութենէ ազատ կը մնան.

1· Հօրէ և մօրէ որբերու անդրանիկները.

2· Մէկհատիկները, այրի կանանց անդրանիկները, և եթէ որդի կամ փեսայ չունին, անդրանիկ թոռները, օրինաւորապէս բացակայ ճանչուած մարդու մը կնոջ, և կոյր կամ հիւանդ և կամ եօթանասնամեայ հօր մը անդրանիկ որդին։ Եթէ վերը նախատեսուած պարագաներէն միոյն մէջ անդրանիկ որդին կոյր կամ խեղ լինի, անոր կրտսեր եղբայրն ալ ազատ կը մնայ.

3· Նա որ մնայուն կերպիւ գինուոր գրուած եղբայր մ'ունի.

4· Զինուորական ծառայութեան մէջ մեռած կամ վիրաւորուելով և կամ խեղանդամ լինելով ծառայութենէ քաշուած զօրականի մ'եղբայրը։

Նախընթաց 3 և 4 պարբերութեանց մէջ նախատեսուած ազատութիւնը մէն մի ընտանիքէ մէկ որդւոյ համար միայն գործադրելի է· բայց որչափ անգամ ազատութեան իրաւունք ծագի, այնչափ անգամ կրնայ նոքոգիլ։

Ա.յս ամեն ազատութիւնք գինուորագրութենէ ետեւ ալ գործադրելի են այն անձանց համար, որք յետոյ կրնան ընտանեկան այնպիսի պայմաններու մէջ գտնուիլ կամ կրնալ, որոց մէջ եթէ Զինուորագրութեան խորհուրդին ներկայացած ժամանակ գտնուած լինէին, ազատութեան իրաւունք կ'ստանային։

ՅՕԴ· 382· — Զինուորական ծառայութենէ առժամանակեայ կերպիւ ազատ են.

Նահանգին մէջ ծանուցեալ այլ և այլ կրօնից կղերականք.

Ընծայարանաց և մկրտիի վարժարանաց (մէորէսք) այն աշակերտք՝ որք արդէն աստուածաբանական ուսմունքն ակսած են.

Վարժապետք և վարժապետանոցի աշակերտք, այս պայմանաւ որ 12 տարի շարունակ վարժապետութիւն ընեն։

Եթէ ատնք իրենց յանձն առած վիճակէն կամովին հրաժարին, իսկոյն գինուորական օրինաց կ'ենթարկուին, և նոյն տարւոյն զմարդահամարի ցանկին մէջ կ'արձանագրուին։

ՅՕԴ· 383·— Նմանապէս գինուորական ծառայութենէ ազատ են իրենց պաշտօնին տեւողութեան ժամանակ.

Ա) Նահանգական վարչութեան Տնօրէնք, Ընտանեական խորհրդոյ անդամք, Նահանգական ժողովոյն անդամք և Պաշտօնատարք.

Բ) Հեռագրաց և Թղթատարութեանց վարչութեան պաշտօնատարք.

Գ) Քաղաքային հիւանդանոցաց տնօրէնք և հիւանդապահք, բանտերու

տնօրէնը և պահապանը, դիւղական ոստիկանութեան դործակալը, մաքսապանը և անտառապահը։

Դ) Երկաթուղեայ պաշտօնեայք։

ՅՕԴ· 384· — Բժիշկները, բժշկական վարժարանի աշակերտները և կենդանաբոյժները իրենց մասնագիտութեան համար միայն կրնան դործածուիլ տեղական գինուորութեան մէջ։ Ասոնց յատուկ ոստիճանական դասակարգը նշանակուած է՝ ներկայ կազմական կանոնադրին յարակից առժամանակեայ կանոնադրութեան մէջ։

ՅՕԴ· 385· — Օսար երկիրներու ճեմարանաց մէջ ուսման պարապող երիտասարդաց աղատութեան արտօնութիւն կը շնորհուի առ առաւելն չորս տարի պայմանաժամու, և երբոր իրենց երկիրը վերադառնան, իրենց դասակարգի երիտասարդներէն պահանջուած ծառայութեան տարիներն ամբողջապէս գինուորական ծառայութեամբ պիտի անցունեն։

ՅՕԴ· 386· — Պատերազմի ժամանակ գինուորական ծառայութենէ աղատութիւնք ամբողջապէս կրնան ոչնչանալ Ընդհանուր կառավարչին վարչական կանոնադրութեան ձեւի մէջ հանած հրամանագրով։

ՅՕԴ· 387· — Գինուորադրութեան խորհուրդն՝ աղատութենց, յետաձգմանց և բացառութեանց վրայ խորհրդակցութիւններն ու որոշումներն աւարտելէ ետև, գինուորադրութեան շրջանակային ցանկը վերջնապէս կ'ոդրոշուի, խորհուրդին բոլոր անդամներէն կ'ստորագրուի, և անփոփոխելի կը հրատարակուի։ Այս ցանկն հինդ մասի բաժնուած է, որք վիճակարկութեան թուահամարին կարդաւ կը պարունակեն·

1· Այն երիտասարդներն, որք գինուորական ծառայութեան կարող ճանչուած են և հետեւեալ դասակարդերէն միայն չեն վերաբերիր·

2· 381 յօդուածին տրամադրութեամբ աղատ թողուած մարդիկ·

3· 382 և 383 յօդուածոց զօրութեամբ աղատեալ մարդիկ·

4· Ցետաձգեալ մարդիկ·

5· Հասակի կարճութեան կամ տկար կազմութեան պատճառաւ գինուորական օժանդակ ծառայութեանց սահմանեալ մարդիկ։

ՅՕԴ· 388· — Գինուորադրութեան շրջանակային ցանկին վերջնապէս փակուելէն յետոյ, խորհուրդը նոյն շրջանակի մարդոց միջեւ թուահամարի փոփոխութեան խնդիրները կ'որոշէ։

ՅՕԴ· 389· — Գինուորադրութեան խորհրդոց աշխատութիւնները ամեն տարի առ առաւելն մինչեւ Յունիս 1 կատարելապէս պէտք է աւարտին։

ՅՕԴ· 390· — Գինուորական շրջանակաց իւրաքանչիւրին յինապետի տեղական՝ 387 յօդուածին մէջ յիշուած ցանկերուն հիման վրայ հաստատեալ գինուորագրական տումարը կը բռնէ՝ շրջանակին գինուորական հրամանատարին հսկողութեան և պատասխանատուութեան ներքեւ։

Անձնագրեալ մարդոց ամեն փոփոխութիւնները հետզհետէ կը նշանակուին մարդահամարի տումարին մէջ՝ նոյն մարդոց ըրած յայտարարութենց կամ քաղաքապետաց և գիւղապետաց տուած տեղեկութեանց համեմատ։

Շրջանակին յինապետը նմանապէս տեղական գինուոր գրուող կամաւորաց համար ալ յատուկ տումար մը կը բռնէ։

Յ. ԳԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 391· — Ադրեւելեան-Րումելիի այն ամեն բնիկները՝ որ գինուորական ծառայութեան կարող ճանչուին·

1· Չորս տարի տեղական գինուորութեան Ա· կարդին·

2· Չորս տարի տեղական գինուորութեան Բ· կարդին·

3· Չորս տարի տեղական գինուորութեան Պահեստին անդամակցելու կոչուած են։

Ա·ռաջին կարդը կը բաղկանայ, Տեղական գինուորութեան և վարժոց-վաչտին մնայուն սպայակոյտին վերաբերեալ կամաւորներէն զատ, գինուորական ծառայութեան յարմար ճանչուած և գինուորութեան կոչուած վերջին չորս դասերուն անդամ եղող ամեն մարդոցմէ։

Երկրորդ կարդը կը բաղկանայ առաջին կարդին չորս դասերէն անմիջապէս առաջ դանուող չորս դասերուն վերաբերեալ և գինուորական ծառայութեան յարմար ճանչուած մարդոցմէ։

Պահեստը կը բաղկանայ այն ամեն մարդոցմէ, որք Տեղական գինուորութեան առաջին և երկրորդ կարդերուն մէջ ծառայութեան ութ տարին աւարտած և չորս յաջորդ դասերուն կը վերաբերին։

Ազգային վտանդ մը ծագած ժամանակ, Նահանգին 18 տարեկանէն մինչեւ 50 տարին լրացուցած ամեն կարող բնակիչք՝ Նահանգին պաշտպանութեան համար Ընդհանուր կառավարչին հրամանին ներքեւ կը գտնուին։

ՅՕԴ· 392· — Շրջանակաց գինուորագրութեան ցանկերուն մէջ արձանագրեալ ամեն մարդիկ, որք աղատ Ժնայած, յետաձգուած կամ դուրս ձգուած չեն, առաջին կարդի գինուորութեան անդամ են։

Հետեւաբար, անմիջապէս իրենց գինուորագրական շրջանակին առաջին կարդի գինուորութեան վաչտին տումարներուն մէջ կ'արձանագրին և գինուորական իշխանութեան հրամանին ներքեւ կը դրուին։

Սակայն, պատերազմական վիճակի մէջ դրուելու պարագայ'ի բաց առեալ, գինուորագրական ամեն շրջանակաց մէջ տարուէ տարի գործօն ծառայութեան կը կոչուին միայն առաջին կարդի գինուորութեան վաչտին պատերազմական վիճակի մէջ դրուած ժամանակ (Ժնայուն գումարտակի շրջանակն'ի բաց առեալ) ունեցած ամբողջ թուոյն քառորդին հաւասար մարդիկ։

Այս մարդիկ՝ զինուորագրութեան շրջանակային ցանկին առաջին մասին մէջէն կ՚առնուին վիճակարկութեան թուահամարին կարգաւ՝ եթէ երկու կամ քանի մը գաւառական շրջանակք մասնակից լինելու կոչուած են մի և նոյն զինուորագրական շրջանակին։ Զինուորութեան և ոստիկանութեան հրամանատարին առաջարկութեամբ ընդհանուր կառավարչէն տրուած հրամանագիր մը՝ մէն մի շրջանակի մէջէն զինուորական գործօն ծառայութեան կոչուած մարդոց թիւը կ՚որոշէ՝ նոյն ծառայութեան կարող ճանչուած մարդոց թուոյն համեմատութեամբ։

ՅՕԴ. 393. — Զինուորագրութեան ցանկին առաջին մասին մէջ արձանագրեալ մարդիկ, որք 392 յօդուածին համեմատ՝ ծառայութեան կոչուած մարդոց թիւէն աւելի են, անմիջապէս պատրաստականութեան դասը կը դրուին։ Ամբողջապէս կամ մասամբ՝ ի զէն կոչուելու պարագային մէջ զինուորական իշխանութեան տրամադրութեանը ներքեւ են։ Ասկէ զատ իրենց գիւղերուն մէջ զինուորական մանրամասն վարժութեանց մասնակցելու պարտական են, և եթէ էլմտական վիճակը ներէ, կրնան առաջին կարգի զինուորաց տասն և հինգ օրն անգամ մ՚ընդելիք վարժութեան և տարեկան փորձերուն մասնակցութեան կոչուիլ։

ՅՕԴ. 394. — Աշխատութիւն ստացող երիտասարդք ընդհանուր զինուորութեան՝ ի զէն կոչուելու պարագային մէջ միայն կրնան գործօն ծառայութեան կոչուիլ։

ՅՕԴ. 395. — Ծառայութեան տարին հոկտեմբեր 1 էն սկսեալ կը հաշուի։ Ամէն տարի սեպտեմբեր 30 ին, առաջին կարգի զինուորութեան մէջ ծառայութեան ժամանակին լրացուցած, – երկրորդ կարգի զինուորութեան մէջ ծառայութեան ժամանակին լրացուցած, – կամ պահեստի մէջ ծառայութեան ժամանակին լրացուցած մարդոց՝ առաջին կարգէն երկրորդ կարգն անցնելու, – կամ երկրորդէն պահեստն անցնելու, – և կամ վերջապէս աշխատութեան վկայական կը տրուի։

Երբոր պատերազմական պարագայից պատճառաւ զինուորագրեալք՝ ի զէն կոչուած և պատերազմական վիճակի մէջ դրուած լինին, աշխատեալ մարդոց վկայականներն՝ իրենց տեղն անցնելու համար նոր դրուած զինուորաց իրենց գունդերն հասնելէն յետոյ կը տրուին։

ՅՕԴ. 396. — Առաջին կարգէն երկրորդ կարգն անցած ժամանակ, զինուորք՝ իւրաքանչիւր Շրջանակի մէջ առաջին կարգի վաշտին տումարէն կը ջնջուին և երկրորդ կարգին տումարը կ՚անցնին։

Սոյն արձանագրութեանց մէջ՝ զինուորաց վիճակարկութեան թուահամարը միշտ կը յիշուի։

ՅՕԴ. 397. — Պահեստն անցնող մարդիկ՝ իւրաքանչիւր զինուորագրական շրջանակէ հաստատեալ յատուկ տումարի մը մէջ կ՚արձանագրին։ Պատրաստականաց բաւական թիւ չկեցած ժամանակ, ընդհանուր շարժա-

կանութեան (՝ի զէն կոչուելու) պարագայի մէջ առաջին և երկրորդ կարգաց վաշտերն ամբողջացնելու կը կոչուին դաս առ դաս, ամենէն երիտասարդ դասէն սկսելով։

Եթէ շարժականութիւնը միայն առաջին կարգին վրայ տարածի, վաշտն ամբողջացնելու սահմանեալ մարդիկն Զինուորութեան երկրորդ կարգի վաշտին տումարներուն մէջ արձանագրեալ մարդոց մէջէն կ՚առնուին, ամենէն երիտասարդ դասէն սկսելով և իւրաքանչիւր դասու մէջ վիճակարկութեան թուահամարներուն հետեւելով միշտ։

ՅՕԴ. 398. — Զինուորութեան կոչուած մարդիկ կրնան առանց հրամանի ամուսնանալ երբոր Զինուորութեան առաջին կարգին ծառայութեան առաջին տարին լրացուցած լինին։ Ամուսնացեալ մարդիկ իրենց ուրիշ զինուորական դասակիցներուն պարտականութեանցն ենթակայ կը մնան միշտ։

4. ԿԱԶՄԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 399. — 369 յօդուածին տրամադրութեանց համեմատ հաստատեալ զինուորական շրջանակաց իւրաքանչիւրն առաջին կարգի զինուորութեան վաշտ մ՚և երկրորդ կարգի զինուորութեան վաշտ մը կը զինուորագրէ։

Իւրաքանչիւր շրջանակի զինուորական հրամանատարը միանգամայն նոյն շրջանակին առաջին կարգի զինուորութեան վաշտին հրամանատարն է։

ՅՕԴ. 400. — Զինուորութեան առաջին կարգի մէն մի վաշտ մեայուն ըստպայակոյտ մ՚ունի, որ կը բաղկանայ վաշտին հրամանատարէն, երկու սպայէ և տաններկք զինուորէ. այսինքն մէկ հաղարապետի տեղակալէ, (թանուր գօղաղաղը), երկու ստորակարգ սպայէ, ութ զօրականէ, որոց երեքն հրամանակիր (հրաման տանող), երեքը գործաւոր և երկուքը գրագիր, մէկ յիւնապետի տասնման ունեցող հրազինապետէ (թիւֆէնքճի պաշի) և երկու հրազինագործէ։

ՅՕԴ. 401. — Զինուորութեան առաջին կարգի մէն մի վաշտ՝ խաղաղութեան ժամանակ գործօն գումարտակ մ՚ունի, պատրաստ ֆոմպոպէ անուամբ, որոյ պաշտօնն է մի կողմէ զինուորաց կրտսերագոյն դասը կրթել՝ իրենց ծառայութեան առաջին տարին դրօշակի ներքեւ անցունելիք վարժութեան շրջանին ժամանակ. և միւս կողմէ հասարակաց բարեկարգութեան նպաստել և պահապանութեան պաշտօն կատարել։

Պատրաստ գումարտակը մեայուն սպայակոյտ մ՚ունի, որ կը բաղկանայ մէկ հարիւրապետէ, մէկ տեղակալէ, երկու օղնական տեղակալէ, մէկ յիւնապետէ, հինգ քառասնապետէ, որոց մին մատակարար, լին տաննապետէ, որոց մին փողար։

Պատրաստ գումարտակաց մէջ մեայուն զինուորաց թիւն ամէն տարի եղմտացոյցին քաէարկուած ժամանակ կ՚որոշի, և 50 մարդէն պակաս չկրնար լինել, առանց հաշուելու հրամանակիրներն ու փողարները։

ՅՕԴ· 402· — Զինուորագրական չրջանակաց մէն մի յիսնապետ օժանդակ ունի երեն տասնապետ մ'և զինուոր մը, որք քարտուղարի պաշտօն կը վարեն։ Ա.յս մարդիկը պատրաստ գումարտակին կը վերաբերին, բայց անոր կանոնական մնայուն մարմինէն յաւելուած են։

ՅՕԴ· 403· — Տեղական զինուորութեան առաջին և երկրորդ կարգերուն վաշտերը չորսական գումարտակէ կը բաղկանան, որոց կազմութիւնը նշանակուած է 'ի տորեւ Ա. աղիւսակին մէջ։

ՅՕԴ· 404· — Տեղական զինուորութիւնն ոստիկան զօրաց հրամանատարին հրամանատարութեան և վերատեսչութեան ներքեւ է։

Տեղական զինուորութեան և ոստիկանութեան հրամանատարը զօրավարի աստիճան ունի։

Իւր սպայակոյտը կը բաղկանայ.

1· Մէկ սպայակոյտի դլխէ, որ զինուորական թղթակցութեան դիւանին անօրէնութիւնը կը վարէ, իւր ուղղակի հրամանին ներքեւ ունենալով անձանց և զինուորական նիւթոց վերաբերեալ դիւաններուն դլուխ երկու սպայ.

2· Բարձրաստիճան սպայէ մը, որ զինուորական վարչութեան անօրէնն է, իւր ուղղակի հրամանին ներքեւ ունենալով վարչութեան և տեսչութեան դիւաններուն դլուխ երկու սպայ.

3· Երկու օժանդակ սպայներէ, որք բանակի օդնականութեան պաշտօն ալ կը վարեն.

4· Բաւական թուով ստորին սպայներէ, տասնապետներէ և զինուորներէ, որք քարտուղարի պաշտօն կը վարեն։

ՅՕԴ· 405· — Տեղական զինուորութեան վաշտերէն զատ, վարժոց-վաշտ մ'ալ կազմուած է, որ պաշտօն ունի Տեղական Զինուորութեան և Ոստիկանութեան բնիկ սպաներուն վարժութիւնն ամբողջացնել և միօրինակել. միանգամայն արուեստագէտ գործաւորներ կազմել և զինուորական հաստատութեանց կանոնաւոր վարչութիւնն ապահովել։

Վարժոց-վաշտը, որ Տիպար-վաշտ ալ կը կոչուի, կը բաղկանայ.

1· Երկու հետեւակ գումարտակներէ, որոց կազմութիւնը Տեղական զինուորութեան առաջին կարգին վաշտերուն մէջ գտնուած պատրաստ գումարտակներուն կազմութեան պէս է.

2· Մէկ հեծելոց գումարտակէ.

3· Կէս պաթարիա թնդանօթէ և փամփշտագործաց և հրազինագործաց մէկ հաստուածէ.

4· Մէկ արուեստագործաց գումարտակէ, որ կը բաղկանայ մէկ հատուած տապարաւոր և մէկ հաստուած ամրութիւն չինող գործաւորներէ։

Վարժոց-վաշտին կազմութեան մանրամասնութիւնները Բ աղիւսակին մէջ նշանակուած են։

ՅՕԴ· 406· — Տեղական Զինուորութեան սպայակոյտին, վաշտերու կազմութեան մնայուն չրջանակներուն, զինուորագրութեան պաշտօնին և վարժոց-վաշտին վերաբերող սպայք, տասնապետք և զինուորք միայն Նահանգին դանձէն ռոճիկ և նպար կ'ստանան։

ՅՕԴ· 407· — Նախընթաց 406 յօդուածին մէջ մանրամասնեալ պատրաստ գումարտակաց մնայուն անդամները կամաւորներէ կը կազմուին՝ ըստ տրամադրութեանց հետեւեալ 6րդ հատուածին։

Եթէ բաւական թուով կամաւոր չդտնուին, պակասը կը լցուի դրօշակի ներքեւ պահելով զինուորութեան առաջին կարգին կրասերագոյն դասին մէջէն տարուէ տարի առնուած մարդոցմէ։ Ա.սոնց ծառայութեան տեւողութիւնն երկու տարիէն աւելի չկրնար լինիլ։ Ա.յս մարդիկը վիճակարկութեան դանկին ամենէն ստորին թուահամարաց մէջէն կ'առնուին։ Ա.յս դասակարդի մարդոց թիւը տարուէ տարի Ընդհանուր կառավարչին կողմէ վարչական կանոնադրութեան ձեւի ներքեւ տրուած հրամանագրով կ'որոշուի։

Ց. ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 408· — Տեղական զինուորութեան առաջին կարգին վերաբերեալ զօրականաց վարժութիւնն իւրաքանչիւր վաշտերու պատրաստ գումարտակներուն մէջ կը տրուի։ Երիտասարդ զինուորաց վարժութեան տեւողութիւնն երկու տարի որոշուած է։

Ա.սոր համար, տարուէ տարի գործօն ծառայութեան կոչուած զինուորագրեալք, 392 յօդուածին տրամադրութեանց համեմատ, իրենց չրջանակին առաջին կարգի վաշտին տումարին մէջ արձանագրուած ժամանակ նոյն վաշտին չորս գումարտակներուն մէջ կը բաժնուին։

Չորս գումարտակաց իւրաքանչիւրին վերաբերող զինուորագրեալք՝ երկու ամիս երկու ամիս կարգաւ վարժութեան կը կոչուին, այնպէս որ վարժութիւնն հոկտեմբեր 1 ին սկսելով, իւրաքանչիւր վաշտի մէջ ութերորդ ամսոյն վերջն աւարտի, այսինքն հետեւեալ տարուոյն մայիս 31 ին։

ՅՕԴ· 409· — Ցաջորդ եռամսեան, որ յունիս, յուլիս և օգոստոս ամիսները կը պարունակէ, Զինուորութեան առաջին և երկրորդ կարգերուն ոչ-մնայուն չրջանակաց սպաներուն վարժութեանը նուիրուած է։

Ա.յս չրջանակներուն վերաբերեալ մեծ և փոքր սպայք պարտաւոր են վարժութեան դասերուն մասնակցիլ տարին 15 օր։ Սակայն Զինուորութեան և Ոստիկանութեան հրամանատարը կրնայ աղատ մնալու արտօնութիւն չընորհել խնդրող սպայից, այս պայմանաւ որ երկու տարուան մէջ մէկ անդամէն աւելի չխնդրուի։

Ա.յս տրամադրութիւնը չվերաբերիր կառավարական պաշտօնատարաց,

որք միանչենաւոր կերպիւ աղատ մնալու արտօնութիւն կրնան ստանալ, և-թէ իրենց պաշտօնին բնութիւնը պահանջէ։

Փոքր կամ ստորին սպայք, վարժութեան միջոցին անունդ և բնակարան ստանալու իրաւունք ունին. իսկ մեծ սպայք իրենց աստիճանին թոշակը կ'ստանան.

ՅՕԴ. 410. — Սեպտեմբեր ամիսը Զինուորութեան տարեկան փորձերուն նուիրուած է, որոց տեւողութիւնը չորս շաբաթէն աւելի չկրնար լինել։

Ա.յս զինուորական վարժութեան փորձերուն մասնակցելու կոչուած են առաջին կարգին վերաբերեալ ամեն զինուորք, ի բաց առեալ կրտսեր-դոյն դասին վերաբերեալք, և պատահաբար առաջին կարգին պատրաստական զինուորականք։

ՅՕԴ. 411. — Եթէ Նահանգին ընտանեկան վիճակը ներէ, նմանօրինակ կոչում մը կրնայ ուղղուիլ երկրորդ կարգի զինուորայ։ Ա.յս կոչման տեւողութիւնը տարին 15 օրէ աւելի չկրնար լինել։

Պահեստականք իրենց քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ կը մասնակցին վարժութեանց, որոց մանրամասն պարագաները Ընդհանուր կառավարչին որոշմամբ սահմանուած են։

ՅՕԴ. 412. — Զինուորութեան առաջին և երկրորդ կարգերուն մարդիկը կանոնաւորապէս տարեկան փորձերուն մասնակցելու կոչուած ժամանակ մնունդ և բնակարան ստանալու իրաւունք ունին։ Մնունդը կամ կերակուրը քաղաքապետութեանց և գիւղապետութեանց կողմէ կը տրուի՝ նահանգին դանձուն ծախքով։ Իսկ բնակարանը բնակիչք կուտան, եթէ զինուորական շէնքերու մէջ տեղ չգտնուի։ Հնար եղածին չափ հոգ պիտի տարուի որ զինուորք՝ իրենց գրաւած տեղերը գտնուած կրօնակիցներուն տուներն օթեւանին։

Տարեկան փորձերուն մասնակցելու կոչուած մեծ և փոքր սպայից և զինուորաց ճանբու ծախք սահմանուած չէ։

Ոչ-սպայն չրջանակաց սպայք իրենց աստիճանին թոշակը միայն կ'ստանան, իրենց ճանբայ ելած օրէն մինչեւ իրենց սովորական բնակատեղին վերադարձած օրն անցած օրերուն հաշուով։

ՅՕԴ. 413. — Զինուորական գործողութեանց փորձերը կրնան գումարտակներով կամ վաշտերով կատարիլ, երբեմն ալ՝ պատահաբար քանի մը վաշտ մէկէն կը կատարեն։ Ա.յս վերջին պարագային մէջ՝ վարժոց-վաշտին չարժուն մասերն ալ կրնան մասնակցութեան կոչուիլ։

Ընդհանուր կառավարչին կողմէ վարչական կանոնադրութեան ձեւով տրուած հրամանագիր մ' ամեն տարի կ'որոշէ զինուորական գործողութեանց փորձերուն բնութիւնն ու տեւողութիւնը։ Փորձերը պէտք է միշտ աւարտին հոկտեմբեր 1-էն առաջ, որ երևտասարդ զինուորագրելոց ծառայութեան մտնելու թուականն է։

ՅՕԴ. 414. — Տեղական զինուորութեան մեծ և փոքր սպաներէն անոնք որոց համար այլ և այլ աստիճաններու մէջ յառաջացում առաջարկուի, պէտք է որ վարժոց-վաշտին մէջ կենալով վարժութիւն ըրած լինին, որ երկու ամսէն պակաս և վեց ամսէն աւելի չկրնար տեւել։

Վարժոց-վաշտին մէջ կեցած ժամանակ՝ մեծ սպայք իրենց աստիճանին թոշակին ստանալու, փոքր սպայք ալ մնունդ և օթեւան ստանալու իրաւունք ունին։

Հեծելազօրական զինուորութեան կամաւոր գրուող մարդիկ նախ վարժոց-վաշտին մէջ կը գրուին, ուր հեծելոց գումարտակին վարժութեանց կը հետեւին՝ գոնէ վեց շաբաթ։ Ոստիկան զինուորայ սպայութեան առաջարկեալ մարդիկ ալ իրենց անուանումէն յետոյ հնար եղածին չափ չուտով վարժոց-վաշտին մէջ նոյնչափ ժամանակ կենալով վարժութիւն պիտի ընեն։

Ե. ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ԿՐԿԻՆ ԿԱՄԱՒՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 415. — Նահանգին բնիկ եղող ամեն մարդ կրնայ կամաւոր գրուիլ Զինուորութեան առաջին կարգին կամ վարժոց-վաշտին մնայուն չրջանակին մէջ, հետեւեալ պայմաններով.

Կամաւոր գրուողը պէտք է.

1. Տասնեւութ տարին լրացուցած լինի և զինուորական ծառայութեան պահանջած ֆիզիքական (մարմնական) յարմարութիւնն ունենայ.

2. Իր քաղաքային իրաւունքները վայելէ, և երեք ամիս բանտարկութենէ աւելի պատիժ կրած չլինի։

3. Ամուսնացեալ չլինի, ոչ ալ կինը մեռած լինելով՝ զաւակներ ունենայ.

4. Եթէ քսանեւմէկ տարին լրացուցած չէ, իր հօրը, մօրը կամ խնամակալին գրաւոր հաճութիւնն ունենայ.

5. Բարի վարուց վաւերական վկայագիր ներկայէ։

ՅՕԴ. 416. — Կամաւորագրութեան տեւողութիւնն երկու տարի է։ Կամաւորագրութեամբ զինուորական ծառայութեան մէջ անցած տարիները՝ Զինուորութեան առաջին և երկրորդ կարգերուն և պահեստի մէջ պահանջեալ ծառայութեան ժամանակէն կը զեղչուին։

ՅՕԴ. 417. — Առաջին կարգին վերաբերեալ զինուորք՝ ինչ դասակարգէ և լինին, կրնան կամաւոր գրուիլ նախընթաց յօդուածոց մէջ նշանակեալ պայմաններով։

ՅՕԴ. 418. — Կամաւորագրութիւնը զինուորագրութեան չրջանակին յիսնապետին առջեւ կը կնքուի մարմնական յարմարութեան վկայագրով մը, զոր չրջանակին զինուորական հրամանատարին կողմէ նշանակեալ բժիշկ մը կուտայ։

ՅՕԴ· 419· — Կամաւորագրութեանց թիւը տարուէ տարի Ընդհանուր Գառավարիչը կ'որոշէ Տեղական ղինուորութեան Ելմնացոյցին քուէարկութեան յետոյ։

Զինուորութեան վաշտերուն համար կամաւորագրութիւնք՝ տարեկան վարժութեանց վակման և վերակման միջեւ անցած չորս ամսոց միջոցին կ'ընդունուին։ Վարժոց-վաշտին համար կամաւորագրութիւնք բոլոր տարւոյն մէջ կ'ընդունուին՝ նախընթաց պարբերութեամբ նշանակեալ թուական սահմանին մէջ։

ՅՕԴ· 420· — Մնայուն կերպիւ ծառայող յիւնապետի տեղակալը, տասնապետ և ղինուորք կրնան իրենց հրամանատարէն արտօնութիւն ստանալ վերստին կամաւոր գրուելու՝ առնուազն մէկ տարուան և առ առաւելն երկու տարուան համար։

Վերստին կամաւորագրութիւնք չեն կրնար ընդունուիլ երբոր գրուելու մարդը քսանևութ տարին անցած է, և տասնապետ կամ ղինուոր է։

Ցիւնապետի տեղակալոյ վերստին կամաւորագրութիւնը կրնայ ընդունուիլ մինչեւ որ իրենց ծառայութեան ժամանակն հանդստեան իրաւունք տայ իրենց։

ՅՕԴ· 421· — Վերստին կամաւոր գրուող ամեն ղինուոր իրաւունք ունի իւր մնայուն ծառայութեան հինգերորդ տարւոյն առաջին օրէն սկսեալ՝ հնութեան օրական բարձր վարձ կամ թոշակ ս'ստանալու, որոյ գումարն յիւնապետի տեղակալաց, տասնապետաց և ղինուորաց համար որոշուած է ներկայ կանոնադրին յարակից Թիւ 12 առժամանակեայ կանոնադրութեամբ։

Սոյն բարձր օրական վարձը կամ թոշակը տարուէ տարի կ'աւելնայ մինչեւ ծառայութեան ութերորդ տարին, և այնուհետեւ կը դադրի աւելնալէ։

ՅՕԴ· 422· — Վերստին կամաւոր գրուած ամեն ղինուոր Թեւերն վրայ բուրդէ ժապաւէն մը կ'ունենայ։ Այն ժապաւէնը ոսկեթել կը լինի վեց տարի ամբողջ ծառայող յիւնապետի տեղակալաց, տասնապետաց և ղինուորաց համար։

ՅՕԴ· 423· — Վերստին կամաւորագրութիւնք չընդունուին ղինուորական հրամանատարին կամ Վարժոց-վաշտին հրամանատարին առջեւ կ'ընդունուին։

7· ՇԱՐԺԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 424· — Շարժականութիւնը (պատերազմական վիճակի մէջ գրուիլ կամ 'ի ղէն կոչուիլ) մանական է կամ ընդհանուր։

Մանական շարժականութիւնը կը կատարուի Ընդհանուր Գառավարչին կողմէ արուած վարչական հրամանագրով։

Ընդհանուր շարժականութիւնն՝ յատկապէս գումարեալ Նահանգային Ժողովոյ քուէէն յետոյ միայն կրնայ հրամայուիլ Ընդհանուր Գառավարչին։

'ի բայ առեալ ներկայ դլխոյն 363 յօդուածին մէջ նախատեսուած պարագայն։

ՅՕԴ· 425· — Զինուորութեան առաջին կարգին չարժական վիճակի մէջ դրուելու պարագային մէջ, անոր դրօշակի ներքեւ կոչուած չորս դասերուն վարժ ղինուորոյ վրայ կ'աւելնան, եթէ հարկ լինի, նոյն դասերուն պատրաստականներն և մինչեւ իսկ երկրորդ կարգին ցանկերուն մէջ արձանագրեալ մարդիկ։

ՅՕԴ· 426· — Զորս գումարտակէ բաղկացեալ չարժական վաշտէն զատ, այն ժամանակ Տէքօի հատուածի մ'ալ կը կազմուի, որոյ մէջ կը չրջանակին չարժական վաշտին սովորական գումարէն աւելցածներն։ Պատրաստ գումարտակին հարիւրապետը սոյն հատուածին հրամատարութիւն կընէ, և երկրական չրջանակին ալ առժամանակեայ հրամատարութիւնը կը կատարէ։

ՅՕԴ· 427· — Զինուորութեան երկրորդ կարգն ալ նոյնպէս՝ չարժականութեան պարագայի մէջ չորս գումարտակէ չարժական վաշտ մը կը կազմէ։ Մարդոց աւելորդը երկու վաշտերուն յատկացեալ Տէքօի հատուածին մէջ կ'անցնին։ Վաշտին լրութիւնը կը կազմուի երկրորդ կարգին վարժ ղինուորներէն, նոյն դասակարգին վերաբերեալ պատրաստականներէն և հարկաւոր եղած պահեստականաց թիւէն։

ՅՕԴ· 428· — Եթէ ղինուորութեան երկու կարգերը միանգամայն չարժական վիճակի մէջ դրուին, երկու կարգին վաշտերուն լրացուցիչ մարդիկը՝ մի միայն պատրաստականաց և պահեստականաց մէջէն կ'առնուին։

ՅՕԴ· 429· — Մանական կամ ընդհանուր չարժականութեան ժամանակ ծառայութեան կոչուած ամեն աստիճանի սպայք իրաւունք ունին իրենց աստիճանին թոշակն ստանալու՝ այն օրէն որ իրենց դունդերուն քով երթալու համար ճանբայ կելլեն։

Հասարակ ղինուորք, 'ի բայ առեալ մնայուն չրջանակաց վերաբերողք, միայն մունդի և օթեւանի իրաւունք ունին։

ՅՕԴ· 430· — Երբոր պատերազմական պարագայից պատճառաւ Նահանգը պէտք եղածին չափ ղինուորական զօրութենէ թափուր գտնուի, Ընդհանուր կառավարիչը կրնայ պատրաստ պահեստականներով առժամանակեայ պահեստի գումարտակներ կամ վաշտեր կազմել, որք հարկին պահանջմանն պատճառաւ ստեղծուած լինելով մնայուն չրջանակներ չեն կրնար ունենալ։

ՅՕԴ· 431· — Սովորական ժամանակ զօրաբաժինք կամ կիսաբաժինք չեն կազմուիր։

Ղինուորական գործողութեանց տարեկան փորձերուն առթիւ կազմուած առժամանակեայ զօրաբաժինք կամ կիսաբաժինք, ոչ մնայուն գլուխներ ունին, ոչ ալ կազմեալ սպայակոյտեր։

Այն պարագային մէջ միայն, ուր նախընթաց 363 յօդուածին տրամադրութեան գործադրութեամբ, վեհ· Սուլթանին կառավարութիւնը Ղին-

ուորութեան գործակցութիւնը հրաւիրէ, ցօրաթաժինք և կիսաթաժինք կրնան կազմուիլ։

Կիսաթաժինք սովորաբար 6 վաշտէ պիտի բաղկանան, ցօրաթաժինն 2 կամ 3 կիսաթաժիններ միացմամբ կը կազմուի։

Ցօրաթաժինք և կիսաթաժինք կրնան՝ անկախ Զինուորութեան առաջին և երկրորդ կարգի վաշտերէ բաղկանալ։

Ցօրաթաժնի և կիսաթաժնի հրամանատարութեան պաշտօնը Զինուորութեան մէջ արդէն ծառայող սպայից պիտի տրուի առաժամանակեայ կերպիւ։

ՅՕԳ. 432. — Զինուորութեան ամբողջին կամ մէկ մասին շարժական (պատերազմական) վիճակի մէջ դրուելուն պատճառաւ՝ հեծելոյ դումարտակներ, թնդանօթի պարթարեաններ, փոխադրութեանց, հիւանդարանաց և այլ գործոց յատկացեալ ցօրականոց կազմութիւնը նահանգային օրէնքով մը կը հրամայուի։

ՅՕԳ. 433. — Ժողովրդէն նպար և այլ պիտոյք պահանջելու իրաւունքը մի միայն Զինուորութեան ամբողջական կամ մասամբ շարժական վիճակի մէջ գրուած ժամանակ՝ ի գործ կը դրուի, երբոր այն պիտոյքն ուրիշ միջոցներով հայթայթել անկնար է։

Խաղաղութեան ժամանակ՝ մի միայն բնակարան, պարէն, խոտ և վառելիք պահանջելու, և զինուորական գործողութեան փորձերու առթիւ՝ մշակեալ հողեր, անասուններ, ապրիւրներ և այլն առժամանակեայ կերպիւ գրաւելու վրայ կը կայանայ։

Սոյն պահանջումն ընելու իրաւունքը մի միայն ցօրաթաժնի կամ ցօրագունդի մը գլխոյն կը պատկանի, զոր իւր անձնական պատասխանատուութեան ներքեւ՝ ի գործ կը դնէ։

Օթևանի կամ ջրոյ գործածութեան վերաբերեալ պահանջումէ զատ՝ ուրիշ ամեն պահանջմանց հատուցման համար պօնօ մը կը տրուի։

ՅՕԳ. 434. — Պատերազմի ժամանակ պահանջման իրաւունքը կը տարածի ձիոց, կառաց և ամեն տեսակ փոխադրութեան միջոցներու, երկաթուղի-ներն ալ՝ ի միասին առնելով, գետական և ծովային նաւերու, և այլ ամեն նիւթոց վրայ, որք կրնան պատերազմական նպատակաւ օգտակար լինիլ. միով բանիւ, այն ամեն իրաց և ծառայութեանց վրայ, որոց գործածութիւնը բացառապէս հարկաւոր է զինուորական շահուն։

ՅՕԳ. 435. — Նահանգային օրէնք մը, նախընթաց երկու յօդուածոց մէջ նշանակեալ հիմանց վրայ հաստատեալ, պահանջելի նիւթոց համար վճարուելիք հատուցմանց սակագինը պիտի որոշէ, և սոյն իրաւանց գործածութեան պայմանները սահմանէ։

ՅՕԳ. 436. — Թէ խաղաղութեան և թէ պատերազմի ժամանակ, բժիշկ-ներն, ողջախոհական սպայներն և դեղագործները պարտաւոր են, երբոր զինուորական բժշկութեան անդամները չդանուին կամ պակսին, դարման

կամ խնամ տանիլ ցօրագունդի մէջ գտնուող Զինուորութեան և Ոստիկանութեան սպայից և զինուորաց։ Նմանապէս պարտաւոր են, իրենց բնակութեան տեղւոյն մօտ զինուորական գործողութեանց փորձեր կատարուած ժամանակ՝ առժամանակեայ հիւանդանոցներու կազմութեանն ու պաշտօնավարութեան նպաստել ըստ պիտոյից։

Ցաւն անգամ որ զինուորաց և ոստիկանաց բժշկական խնամք տալու համար առ նուազն մէկ ժամու ճանբայ տեղ երթալ հարկ լինի, տեղւոյն հեռաւորութեան համեմատ ուղեւեայ կը կապուի բժշկաց։ Տրուած դեղերուն տակն ալ պիտի վճարի դեղագործաց՝ ֆաթուրայի դնով։

8. ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԳ. 437. — Զինուորութեան ցօրաց վարչութիւնն ու համարակալութիւնը, խաղաղութեան ժամանակ, մէն մի զինուորական շրջանակի մէջ զինուորական հրամանատարին սպայակոյտին անգամ եղող վարչական սպայից յանձնուած են։

Ա.յս սպայն Զինուորութեան առաջին և երկրորդ կարգի վաշտերուն վարչութիւնն ու համարակալութիւնը կը կեդրոնացնէ, վարչական յանձնախումբի մը տնօրէնութեան ու հսկողութեան ներքեւ, որուն ինք ալ անգամ է որոշողական ձայնիւ։

Զինուորութեան առաջին կարգին միայն գումարտակին և վաշտին վերաբերեալ ամեն գործոց համար՝ վարչական յանձնախումբը կը բաղկանայ երկրին զինուորական շրջանակին հրամանատարէն, որ նախագահի պաշտօն կ'ունենայ, պատրաստ գումարտակին սպայից մէկէն, և վարչութեան սպայէն։ Երկրորդ կարգին վերաբերեալ ամեն գործոց համար ալ յանձնախումբին վրայ կ'աւելնան երկրորդ կարգի վաշտին հրամանատարն և նոյն վաշտին մէկ սպայն։

ՅՕԳ. 438. — Երբոր Զինուորութիւնը շարժական վիճակի մէջ դրուի, վարչութեան սպայն, որ առաջին և երկրորդ կարգերուն յատկացուածներէն բաղկացեալ Տէքօի հատուածին հրամանատարին քով կը մնայ, շարժական վիճակի մէջ դրուած երկու վաշտերուն վարչութեան ու հաշուակալութեան վերաբերեալ ամեն դրութիւնները կը կեդրոնացնէ։ Իսկ այն երկու վաշտերուն իւրաքանչիւրին մէջ իւր տեղ վճարող սպայ մը կը դրուի՝ վաշտին հրամանատարէն և սպայէ մը բաղկացեալ առժամանակեայ ցանձնախորհրդի մը տնօրէնութեան ներքեւ, որուն ինք ալ անդամ է։

ՅՕԳ. 439. — Վարժոյ-վաշտին վարչութիւնը զատ կը կատարուի՝ վաշտին վարչութեան սպային և վարչական ցանձնախորհրդի մը խնամքէ, որ Զինուորութեան առաջին կարգին վաշտերուն վարչական յանձնախորհրդոյ պէս մի և նոյն հիմանց վրայ կը հաստատուի։

Եթէ վարժոց-վաշտին մէկ շարժական մասը պահ մը զատուի, անոր վարչութիւնը՝ գտնուած տեղւոյն գինուորական չրջանակին վարչական յանձնախորհրդին ձեռօք կը կատարի առժամանակեայ կերպիւ։

ՅՕԴ. 440. — Վարչութեան հսկողութիւնն ու հաշուոց քննութիւնը կը կատարէ Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարի սպայակոյտին անդամ եղող բարձրաստիճան սպայ մը, իբրեւ անօրէն վարչութեան և հսկող համարառութեան։

Ջեռնհաս սպայները չգտնուած ժամանակ՝ քաղաքային պաշտօնատարք կրնան օժանդակ տրուիլ հաշուոց քննութեան համար։ Նոյնը կրնայ լինիլ նաև Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարի սպայակոյտին վերաբերեալ վարչական այլ և այլ պաշտօններուն համար։

Վարչական քննչութեան պաշտօնը՝ մինչեւ ՚ի հաստատութիւն քննիչ պաշտօնատարաց՝ Գինուորութեան բարձրաստիճան սպայից յանձնուած է, զոր Տեղական և Ոստիկան հրամանատարը կը նշանակէ։

ՅՕԴ. 441. — Թոշակաց վճարման, գինուորագրական տումարակալութեան, հաշուակալութեան, զգեստուց, գինուց, ձիակազմածոց, բանակմանց, վարչութեան տարեկան հաշուոց, և վերջապէս թղթոց և գրութեանց պահպանութեան վերաբերեալ տրամադրութիւնք Նահանգային օրէնքով մը կը սահմանուին, կամ, եթէ դրամական ծախուց հարկ չկենայ՝ ընդհանուր կառավարչին հրամանագրով։

Մինչեւ ՚ի նոր անօրէնութիւն, ամենէն տիպողական տրամադրութեանց նկատմամբ՝ սոյն Հիմնական կանոնագրին յարակից Թիւ 12 առժամանակեայ կանոնագրութեան 3, 4, 5 և 6 հատուածներն ՚ի գործ կը դրուին։ Ցիշեալ կանոնագրութիւնը գործադրելի կը մնայ մինչեւ որ նախընթաց պարբերութեան մէջ նախատեսեալ Նահանգային օրէնքն հաստատուի։

ՅՕԴ. 442. — Նահանգային օրէնք մը պիտի որոշէ Տեղական գինուորութեան և Ոստիկանութեան մեծ և փոքր սպայից և գինուորաց ՚ի հանդիստ ընդունելու պայմանները, հանգստեան թոշակաց դումարներն, անկարող կամ խեղանդամ զօրականաց չնորհուելիք պարգեւներն ու նպաստները։

Ց. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ. 443. — Նահանգին 12 գինուորագրական չրջանակի բաժանումն, ըստ տրամադրութեանց 369 յօդուածին, Ընդհանուր կառավարչին վարչական հրամանագրով կը հաստատուի, և Թիւ 12 առժամանակեայ կանոնագրութեան 1 հատուածով առժամանակեայ կերպիւ կ՚որոշի։

ՅՕԴ. 444. — Առաջին գլխոյն 7 յօդուածին տրամադրութեանց համեմատ՝ Տեղական Գինուորութեան ստորակարգ սպաներն Ընդհանուր կառավարիչը կ՚անուանէ՝ վեհ. Սուլթանէն ստացած փոխանորդական հնայուն իշխանութեամբ։

ՅՕԴ. 445. — Գինուորութեան մնայուն և ոչ-մնայուն գումարտակաց և չրջանակաց մէջ յառաջանալու պայմաններն յատուկ օրէնքով պիտի որոշուին։ Առ այժմ Թիւ 12 Առժամանակեայ կանոնագրութեան 2 հատուածովը որոշուած են։

ՅՕԴ. 446. — 368 յօդուածին համեմատ Գինուորութեան մէջ ընդունուած օտարազգի մեծ և փոքր սպայք՝ ԺԴ. գլխոյն 473 յօդուածին տրամադրութեանց համեմատ հաստատեալ պայմանագրովք կապուած են ծառայութեան։

ՅՕԴ. 447. — Գինուորութեան բնիկ սպայից աստիճաններուն ստացումը ԺԴ. գլխոյն 474 և 475 յօդուածոց մէջ պայմանագրեալ երաչխաւորութեամբք չրջապատեալ է։

Խաղաղութեան ժամանակ Գինուորութեան մնայուն և ոչ-մնայուն չրջանակաց սպաներն՝ իրենց դասուն մարդոցը վրայ դրուած գինուորական պարտականութեանց ներքեւ մնալու պայմանաւ՝ իրենց սպայութեան աստիճանէն հրաժարելու իրաւունքը կը պահեն։ Հրաժարող սպայն չկրնար իւր անկախութիւնը դանել մինչեւ որ իւր հրաժարականը չընդունուի, որ մէկ ամսէն աւելի չկրնար յապաղիլ՝ եթէ սպայն կարգապահական պատժոյ մը կամ գինուորական ատենիյ առջեւ դատաստանի ենթակայ չգտնուի։

Գինուորութեան ստորակարգ սպայք և տանձապետք ԺԴ. գլխոյն 476 յօդուածին տրամադրութեանց ներքեւ են։

ՅՕԴ. 448. — Գինուորաց բնակութեան վերաբերեալ տրամադրութիւնք Նահանգային օրէնքով մը պիտի որոշին։

Մինչեւ ցնոր անօրէնութիւն, գինուց ներքեւ գտնուող զօրականք՝ բնակչաց տուները պիտի օթեւանին։

ՅՕԴ. 449. — Մէն մի գինուորագրական չրջանակի Գինուորութեան երկու վաշտերուն վերաբերեալ զէնքերն, ինչպէս նաեւ հանդերձեղէնք և այլ կարասիք՝ նոյն չրջանակի գինուորական հրամանատարին հսկողութեան ներքեւ դրուած յատուկ մթերանոցի մը մէջ կը պահուին սովորաբար։

Գինուորք չեն կրնար իրենց զէնքն ու գինուորական կարասիներն իրենց տունը տանիլ։ Այս կանոնին բացառութիւն կրնայ լինիլ միայն Ընդհանուր կառավարչին յատուկ հրամանաւ՝ մերթ ընդ մերթ հրազինական վարժութիւն ընելու համար։

ՅՕԴ. 450. — Գինուորք իրենց կրօնական պարտականութիւնները կատարելու համար՝ գինուորական ծառայութեան օգտին համաձայնող ամեն առթուութիւն պիտի վայելեն։

ՅՕԴ. 451. — Գինուորութեան վաշտերն՝ իրարմէ զանազանուելու համար՝ տարբեր դոյներով մանր դրօշակներ կը գործածեն, որոց վրայ վաշտին թուահամարէն զատ ուրիշ յատկանիշ չկրնար գտնուիլ։

ՅՕԴ. 452. — Ըստ որում գինուորական կազմաւորութեան մ՚արժէքն իր

Հանրամատնութեանց մէջ առանց փորձառութեան չկրնար հասկցուիլ, Նահանգին օրէնսդրական իշխանութեան արտօնութիւն տրուած է՝ ներկայ կազմական կանոնադրին հրատարակումէն երկու տարի յետոյ հարկաւոր դատուած փոփոխութիւններն ընել նախընթաց 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 381, 383, 387, 388, 389, 390, 395, 402, 403, 404, 405, 409, 410, 411, 412, 414, 415, 416, 417, 418· 420, 421, 422, 423, 429, 436, 437, 438, 439, 440, 446 և 447 *յօդուածոց տրամադրութեանց մէջ, որք վարչական նշանակութիւն միայն ունին։ Այս փոփոխութիւնք նահանգային օրէնքով մը կրնան կատարիլ։*

ԱՌԱՄԱՆԱԿԵԱՅ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 453· — *Մինչեւ որ Նահանգին գինուորութեան համար յատուկ պատժական օրինագիրք մ'ևս այլ գինուորական և պաշտօնավարական կանոնադրութիւնք հրատարակին, Օսմանեան բանակին մէջ գործադրուած պատժական օրինագիրքն և խաղաղութեան կենքուելէն 'ի վեր առժամանակեայ կերպիւ կազմեալ զօրագունդերուն մէջ գործածուած կանոնադրութիւնք պիտի գործադրին Զինուորութեան և Ոստիկանութեան մէջ, 'ի բաց առեալ այն փոփոխութիւններն, որք նոյն իսկ Զինուորութեան կազմուրութենէն յառաջ եկած են։*

ԱՂԻՒՍԱԿ Ա

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՎԱՇՏԻՑ ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

(Պատերազմական վիճակ)

ԳՈՐԾՕՆ Վ.ԱՇՏ

	Սպայ·	Սրէն ոզայ·	Փոքր·	Տ-ն-ով· և պ-ն-որ·	Զէն· և Լոէ·
Սպայակոյտ	4	»	»	»	3
Փոքր սպայակոյտ	»	4	1	2	29
Զօրս գումարտակ	20	40	16	896	»
	24	44	17	898	29
					64

ՏԷՐՕ

Սպայակոյտ	2	1	»	5	»	1
Հատուած	3	6	2	112	»	»
	5	7	2	117	»	1
Համագումար	29	51	19	1015	29	65

1114 *մարդ·*

Դիտողութիւն

Զինուորութեան երկրորդ կարգին վաշտն ալ առաջին կարգին կազմութիւնն ունի, բայց Տէբօի հատուած չունի։

Ընդհանուր շարժականութեան ժամանակ երկրորդ կարգին վաշտէն ա-ւելցած մարդիկն առաջին կարգին Տէբօին մէջ կ'անցնին, և այն ժամանակ Տէբօին հատուածը կը կրճատպատկի։

ԱՂԻՒՍԱԿ Բ

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՎԱՐԺՈՑ-ՎԱՇՏԻՆ

		Սպայ·	Սրէն ոզայ·	Տ-ն-ով·	Փոքր·	Զէն·	Զէն-ով·
1· Սպայակոյտ վաշտին *		3	4	1	»	2	8
2· Հետեւակ (2 գումարտակ)		8	12	16	4	2	108
3· Հեծեալ (1 գումարտակ)		4	8	14	4	101	84
4· Թնդանօթաձիգք	կէս պաթարիա	3	6	8	2	70	48
	Հատուած հրա-գինագործաց	1	5	8	»	»	20
	Հատուած փամ-փեշտագործաց	1	7	12	»	»	30
5· Գումարտակ արուեստագործաց	Սպայակոյտ	1	3	»	3	1	»
	Հատուած ճար-տարապետաց	2	4	6	»	»	40
	Հատուած գոր-ծաւորաց	2	5	8	»	»	40
		25	54	73	13	176	378
				140			378

518 *մարդ·*

* *Վարժոց-վաշտին մէջ կրնայ փոքրաց կամ նուագածուաց խումբ մը կազմուիլ՝ թէ՛ վաշտին կանոնաւոր շրջանակին մարդոցմէն, և թէ՛ վերը նշանակեալ գումարէն աւելցած կամաւորագրեալներէ։ Այս պարագային մէջ սպայակոյտը նուագածուաց գլուխ և անոր օգնական մ'ալ աւելի կ'ունենայ։*

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՈՍՏԻԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

(Ժանտարմա)

1. ՀԻՄՆԱԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ

(ՆՊԱՏԱԿ ԵՒ ՊԱՇՏՕՆ)

ՅՕԴ. 454. — *Ոստիկան զինուորութիւնը բնիկ զօրութիւն մ'է հասարակաց ապահովութեան հսկելու, բարեկարգութիւնն և ձեռնհաս իշխանութեանց կողմէ հաստատեալ օրինաց և բարեկարգական կանոնաց գործադրութիւնն ապահովելու սահմանեալ։ Իւր պաշտօնին էութիւնն է անընդհատ և զսպիչ հսկողութիւն մը. իւր գործողութիւնը նահանգին ամեն կողմը կը տարածի։*

ՅՕԴ. 455. — *Ոստիկան զինուորութիւնը մանաւորապէս քաղաքաց, գիւղջրէից և հաղորդակցական ուղեաց ապահովութեանն հսկելու սահմանուած է։ Անկէ զատ, գիւղական ոստիկանութեան տեսուչներուն հետ համաձայնութեամբ հասարակային տեղեաց վրայ կը հսկէ և բարեկարգութիւնը կը պահպանէ։ Ա.յս նպատակաւ միշտ վարչական իշխանութեան ներկայիչներուն հրամանին ներքեւ կը կենայ՝ խռովայոյզ դումարումներն օրինաւոր միջոցներով ցրուելու համար։*

Ոստիկան զինուորութիւնը նմանապէս դատական պաշտօնատարաց որոնումդրութեան ներքեւ կը կենայ՝ քննութիւններ ու խուզարկութիւններ ընելու, անոնց արդիւնքը տեղեկագրելու և դատական իշխանութենէն եւլած հրամանագրոյ զօրութեամբ ձերբակալութիւններ ընելու համար։

Հրապարակաւ ոճիր մը գործուած կամ արժանահաւատ տեղեկութեամբ արդարացի կասկածներ ունեցած ժամանակ իրաւունք ունի ինքնին ձերբակալութիւն ընելու, բայց պէտք է որ անմիջապէս տեղեկագիր չինէ, և ձերբակալած անձինքն ալ՝ առ առաւելն մինչեւ 24 ժամ՝ նոյն չրջանակին դատական ոստիկանութեան սպային առջեւ տանի։

Վերջապէս կրնայ քաղաքային կամ զինուորական բանտարկեալները, վտանգաւոր խելագարներն և զինուց ու ռազմամթերաց կառքերը տանիլ կամ անոնց ուղեկցիլ, և ընդհանրապէս կատարել այն ամեն պաշտօնները՝ զորս վարչական իշխանութիւնը կը յանձնէ իրեն՝ նահանգին ներքին բարեկարգութիւնը պահպանելու համար։

ՅՕԴ. 456. — *Ոստիկան զինուորութիւնը՝ կարգապահութեան, կրթութեան և ներքին վարչութեան մասին տեղական և ոստիկան զինուորութեանց Հրամանատարին ուղղակի իշխանութեան ներքեւ է։*

ՅՕԴ. 457. — *Ոստիկան զինուորութիւնն ուղղակիս վարչական և դատական իշխանութեանց հրամանին ներքեւ է 455 յօդուածին պարունակած տրամադրութեանց գործադրութեան համար. հետեւաբար պարտաւոր է յիշեալ պաշտօնատարաց կողմէ իրեն ուղղուած ամեն հրամանաց և պահանջմանց հնազանդիլ։*

Հրամանք կամ պահանջմունք միշտ Ոստիկան զօրաց խմբապետին, կամ անոր չընդունած ժամանակ անոր երկրորդին պէտք է ուղղուին միշտ, և եթէ խմբապետը խնդրէ՝ գրաւոր պէտք է լինին։ Սոյն հրամանք կամ պահանջմունք տուողին և ստացողին իշխանութեան կամ պաշտաման չրջանակին մէջ միայն կրնան տրուիլ ու գործադրիլ։

ՅՕԴ. 458. — *Ոստիկան զինուորութիւնը պէտք եղած ժամանակ կրնայ, իւր պաշտօնին կատարման համար կամ ամեն անգամ որ իրեն դէմ ծանր սպառնալիք մ'ղեայ, Գիւղական ոստիկանութեան գործակալներուն, անտառաց պահապաններուն, և մինչեւ իսկ պարզ քաղաքացւոց աջակցութիւնը խնդրել։*

Եթէ տեսնէ կամ ղեայ որ իրեն յանձնուած պաշտօն մը չպիտի կրնայ առանց օգնական զօրութեան մը կատարել, Տեղական զինուորութեան մնացեալ խմբակներուն գործակցութիւնը կը խնդրէ վարչական իշխանութենէն։

ՅՕԴ. 459. — *Երբոր վարչական պաշտօնատար չգտնուած տեղ մը զինեալ հրոսախումբեր երեւան եկնելով այն տեղւոյն ապահովութիւնը վտանգի մէջ դնեն, Ոստիկան զինուորութիւնը քաղաքացւոց կեանքն ու ինչքը պաշտպանելու համար հարկ եղած միջոցներն անմիջապէս ձեռք կ'առնու՝ անյապաղ համաձայնութեան պայմանաւ։ Ցարձակումմը վանելու կամ խռովարարաց ետեւէն կնալու համար՝ կրնայ Տեղական ոստիկանութեան գործակալաց աջակցութիւնը պահանջել, և անոնց հրամայողութիւն ընել իրաւամբ։*

ՅՕԴ. 460. — *Ամեն Ոստիկան զինուոր, իւր պաշտօնավարութեան միջոցին պահակ զօրականի (գարաղոլ) մ'իրաւունքն ու իշխանութիւնն ունի. իրեն որ և է թշնամանք կամ ընդդիմութիւն մ'ընողը դատաստանի կ'ենթարկի, և պահակ զօրականի մ'եղած թշնամանաց կամ դիմադրութեան սահմանեալ պատիժը կը կրէ։*

ՅՕԴ. 461. — *Ոստիկան զինուորութեան պաշտօնէից իրաւունքն ու պարտիքն, այլ և այլ կարգի քաղաքային իշխանութեանց հետ ունեցած յարաբերութեանց մանրամասնութիւնքն, և սովորական ու արտասովոր պաշտօնց վերաբերեալ յատուկ հրահանգները վարչական կանոնադրութեամբ պիտի սահմանուին։*

Ներկայ կազմական կանոնագրին յարակից Թիւ 3 կանոնագրութիւնը սոյն տրամադրութեանց անմիջական դործադրութեան եղանակն առժամանակեայ կերպիւ կը սահմանէ։

2. ԿԱԶՄԱԽՈՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 462. — Ոստիկան-զինուորութեան կազմաւորական միութիւնն է խմբակն, որ 6—8 մարդէ կը բաղկանայ, հետեւակ կամ հեծեալ։ Կրնայ նաեւ խառն խմբակներ կազմել հետեւակ ու հեծեալ մարդոցմէ։

Խմբակին հրամանատարն է սորին սպայ մը կամ խմբակապետ մը։

ՅՕԴ. 463. — 6—12 խմբակ միանալով հատուած մը կը կազմեն սպայի մը հրամատարութեան ներքեւ։

ՅՕԴ. 464. — Գումարտակը կը կազմուի 2—6 հատուած միանալով մի և նոյն հրամատարութեան ներքեւ։ Գումարտակին գլուխն հարիւրապետ մ'է։

ՅՕԴ. 465. — Գումարտակայ հրամանատարք գաւառագլուխ քաղաքները կը նատին. իրենց պաշտօնը Գաւառին սահմաններէն անդին չտարածիր։

Հատուածոց հրամանատարք Շրջանակաց գլխաւոր քաղաքները կը նըստին. սակայն երկու շրջանակ կրնան միանալ և մէկ հատուածի շրջանակ կազմել։ Այս պարագային մէջ սորին սպայ մ'ուղղակի հրամատարութիւն կ'ընէ այն շրջանակին մէջ՝ ուր հատուածին հրամանատարը չնստիր։

ՅՕԴ. 466. — Գաւառական Ոստիկան-Զինուորութեան գումարտակներէն դուրս, Նահանգին մայրաքաղաքին մէջ շարժուն Ոստիկան զինուորայ մարմին մը կազմուած է, քաղաքին ապահովութեանն ու բարեկարգութեանն հսկելու յատուկ պաշտօնով։ Այս մարմինը միանգամայն Ընդհանուր կառավարչին տրամադրութեան ներքեւ է, որ օժանդակ զօրութեան մը ներկայութիւնն առժամապէս հարկաւոր եղած տեղերը կը ղրկէ։

Շարժուն Ոստիկան-զինուորութիւնն, որոյ թիւը Նահանգին երկնական կարողութեան վիճակին համեմատ կը զանազանի, հետեւակայ գումարտակ մ'և հեծելոյ կէս գումարտակէ կը բաղկանայ։

Հետեւակայ գումարտակին մնայուն թիւը 70 մարդէն պակաս չկրնար լինիլ, հեծելոյ կէս գումարտակին մնայուն թիւն ալ 40 ձիաւորէ պակաս չկրնար լինիլ։

Շարժուն Ոստիկան-զինուորութեան հրամանատարն հարիւրապետ մը կամ բարձրաստիճան սպայ մ'է։

ՅՕԴ. 467. — Ոստիկան-զինուորութեան սպայակոյտը կը կազմեն, Տեղական զինուորութեան և Ոստիկան-զինուորութեան հրամանատարէն զատ.

1. Տեսչութեանց պաշտօնէն յատկացած և՛ի հարկին գլխաւոր հրամանատարին փոխանորդելու կոչուած բարձրաստիճան սպայ մը.

2. Հարիւրապետ մը կամ բարձրաստիճան սպայ մը, դիւանադպրութեան գլուխ.

3. Գանձապահ սպայ մը.

4. Գանձապահի օժանդակ սպայ մը (եթէ ուղուի կամ հարկաւոր դատուի).

5. Զգեստուց, կարասեաց և սպառազինմանց վերակացու սպայ մը։

Փոքր սպայակոյտ մը, բաղկացեալ սորին սպաներէ, խմբակապետներէ և Ոստիկան-զինուորներէ, որոյ անդամոց թիւը պիտոյից և դրամական կարողութեան համեմատ կ'որոշուի, Ոստիկան-զինուորութեան սպայակոյտին անդամոց տրամադրութեան ներքեւ դրուած է, քարտուղարի և մթերապահի պաշտօն կատարելու համար։ Այս մարդիկը չարժուն Ոստիկան-զինուորութեան գունդին մէջ կանոնական թիւէն դուրս յաւելուած մը կը կազմեն։

Գունդին մէջ վարչական խորհուրդ մը կազմուած է՝ բաղկացեալ.

1. Բարձրաստիճան տեսուչ սպայէ մը, որ կը նախագահէ խորհրդոյն.

2. Դիւանադպրութեան գլխէն.

3. Գանձապահ սպայէն.

4. Զգեստուց վերակացու սպայէն.

5. Նահանգին գլխաւոր քաղաքին գաւառական գումարտակին հրամանատար հարիւրապետէն կամ չարժուն Ոստիկան-զինուորաց հրամանատար սպայէն, կարգաւ։

Խորհուրդը դրամոյ և նիւթոյ բարւոք մատակարարութեան համար հաւաքական պատասխանատու է։

ՅՕԴ. 468. — Գաւառաց և Շրջանակաց մէջ Ոստիկան-զինուորութեան հատուածոց և խմբակաց բաշխումն Ընդհանուր կառավարիչը կ'որոշէ՝ Տեղական և Ոստիկան-զինուորութեանց հրամանատարին և ներքին գործոց Նախարարութեամբ։

Խմբակաց թիւն և հետեւակ ու հեծեալ Ոստիկան-զինուորաց թիւն ամեն տարի եղմտացոյցին քաւէարկուած ժամանակ Նահանգային ժողովէն կ'որոշուին՝ 462 և 463 յօդուածներով ցոյց տրուած սահմաններուն մէջ։

Խմբակաց հետեւակ և հեծեալ Ոստիկան-զինուորներուն կազմութիւնը Տեղական և Ոստիկան-զինուորութեանց հրամանատարէն կ'որոշուի ներքին գործոց Նախարարութեամբ։

Ընդհանուր կառավարիչը՝ Տեղական և Ոստիկան-զինուորութեանց հրամանատարին և ներքին գործոց Նախարարութեամբ՝ ծառայութեան պիտոյից պահանջման համեմատ՝ սպայից փոխոխութեանց կը ձեռնարկէ։ Սորին սպայից, խմբակապետաց և Ոստիկան-զինուորաց փոխոխութիւնները Տեղական և Ոստիկան-զինուորութեանց հրամանատարէն կը հրամայուին։

ՅՕԴ. 469. —Հատուածոց հրամանատար սպայք և գումարտակաց հրամայող հարիւրապետք իրենց հատուածին կամ գումարտակին պաշտօնավարութեան

չրջանակին մէջ Ոստիկանութեան բօմիսէրի և կեդրոնական բօմիսէրի պաշտօն կը կատարեն։

Բացառաբար, Նահանգին գլխաւոր քաղաքին գաւառական գումարտակին հրամանատար հարիւրապետ Ոստիկանութեան բօմիսէրի և կեդրոնական բօմիսէրի պաշտօնները չունի յիշեալ քաղաքին մէջ։ Այս պաշտօնները չարժուն Ոստիկանութեան հրամանատարին կը պատկանին, որ իւր ուղղակի հրամանին ներքեւ գանուող սպայից օժանդակութեամբ կը վարէ։

30Դ· 470· — Գաւառապետք արտօնութիւն ունին խմբակաց բաշխման վիճակն՝ի հարկին առժամապէս փոփոխելու՝ իրենց հարկաւոր դատած չափ Ոստիկան-զինուորները ղրկելով այս կամ այն տեղ։

Այս նպատակաւ հրամանները կը ղրկեն գումարտակաց հրամանատարները, որք անմիջապէս կատարելու պարտաւոր են։ Գաւառապետք անյապաղ տեղեկութիւն պիտի տան ընդհանուր քարտուղարին, որ միանգամայն ներքին գործոց նօթրէն է։ Գումարտակաց հրամանատարներն ալ՝ իրենց կողմէ՝ Տեղական և Ոստիկան-զինուորութեանց հրամանատարին կ'իմացնեն։

3. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

30Դ· 471· — Ոստիկան-զինուորութեան ստորին սպայք Ա. գլխոյն 7 յօդուածին արտօնագրութեանց համեմատ վեհ· Սուլթանին հնազանդութեան փոխանորդութիւնն ունեցող ընդհանուր կառավարչէն կ'անուանին՝ թէ Տեղական զինուորութեան սպայից մէջէն՝ առաջարկութեամբ իրենց գլխաւոր սպայից, և թէ Ոստիկան-զինուորութեան ստորին սպայից մէջէն, յառաջացման կանոնաց համաձայն։

Եթէ այս երկու դասակարգերուն մէջէն ընտրելիները չգտնուին, մասնաւորապէս վերակազմութեան չրջանին համար, ընդհանուր կառավարիչն արտօնութիւն ունի, Տեղական և Ոստիկան-զինուորութեանց հրամանատարէն նախագահեալ ձանձնախորհրդի մ'առաջարկութեամբ թէ՛ Նահանգին բնակչաց մէջէն, և թէ՛ օտարազգի հին և նոր զինուորականաց մէջէն անուանելու։

Սակայն ատոնց ամենն ալ արուեստական ընդունակութիւններն ստուգուելէ եաեւ միայն կրնան ընդունուիլ։

30Դ· 472· — Առաջին կարգի ստորին սպայք և Ոստիկան-զինուորք Տեղական և Ոստիկան-զինուորութեանց հրամանատարէն կ'անուանին՝ գումարտակաց հրամանատարներէն առաջարկեալ և Գաւառապետներէն հաւանեալ վիճակագրի մը վրայ։

30Դ· 473· — Օտարազգի մեծ և փոքր սպայք, կրնան՝ 471 յօդուածին համեմատ Ազբեւելեան-Րումելիի Ոստիկան-զինուորութեան մէջ ընդունուիլ սահմանաւոր պայմանաժամու վերանորոգելի պայմանագրովք, որք անոնց

ծառայութեան տեւողութիւնը, աստիճանը, և պայմանաժամէն առաջ պայմանագրերն ոչնչացնել պէտք եղած կամ ուղուած ժամանակ անոնց տրուելիք հատուցումը կ'որոշեն։ Սոյն պայմանագիրք Մնայուն Մանախորհրդէն կը հաստատուին, և առանց անոր հաւանութեան ընդհանուր կառավարիչը չկրնար ոչնչացնել զանոնք։

Երբոր օտարազգի սպայ մը՝ յանցանք կամ ոճիր մը գործելով՝ պատերազմական առեներն վճռով պաշտօնանկ լինի, պայմանագիրն ինքնին կ'ոչնչանայ և սպայն հատուցում առանալու իրաւունքը կը կորուսանէ։

30Դ· 474· —Նահանգին բնիկ կամ բնիկութեան իրաւունք առացող սպայից արուած աստիճաններն հեռեւեալ երաչխաւորութեամբք ապահովեալ են։

Բնիկ սպայ մը՝ ընդհանուր կառավարչին որոշմամբ կամ պատերազմական առենին վճռով միայն կրնայ պաշտօնէ դադրիլ կամ հինալ։

Պաշտօնէ դադարումն ընդհանուր կառավարիչը կը վճռէ առանձնական խորհրդին առաջարկութեամբ։ Կարդապահական պատճառաւ պաշտօնէ դադարումը վեց ամսէ աւելի չկրնար տեւել։ Եթէ ժամանակաւոր հիւանդութեան կամ տկարութեան համար լինի, մէկ տարիէն աւելի չկրնար տեւել։ Սոյն վեցամսեայ կամ տարեկան պայմանաժամէն յետոյ, ընդհանուր կառավարիչը Մնայուն Մանախորհրդին կը յանձնէ սպային վերահաստատման խնդիրը· Մանախորհուրդն ալ անոր պաշտօնանկութիւնը, հանգիստը կամ վերահաստատումն եղրակացնող պատճառաբանեալ որոշում մը կը ներկայէ։

Դադարեալ սպայն կը պահէ իւր սպայական աստիճանն, և դադարման միջոցին ոչ-գործօնութեան թոշակ առանալու իրաւունք ունի՝ այս պայմանաւ որ ընդհանուր կառավարչին կողմէ նշանակեալ տեղ մը նստի։ Եթէ չհնազանդի, իրաւամբ պաշտօնանկ կը լինի։

Ընդհանուր կառավարիչն՝ առանց Նահանգային ժողովոյ Մնայուն Մանախորհրդին հաւանութեան չկրնար պաշտօնանկութիւն վճռել· սակայն Մանախորհրդին հաւանողական որոշումը չհարկադրեր ընդհանուր կառավարիչը պաշտօնանկութիւն հրամայել, բայց միայն կրկնամեղութեան պարագայի մէջ։

Պատերազմական առենին վճռով պաշտօնանկութիւնը Նահանգին մէջ գործադրեալ զինուորական օրինաց համաձայն կրնայ որոշիլ։

Պաշտօնանկ եղող սպայն՝ իւր աստիճանին թոշակն ու պատիւներն և հանգստեան թոշակ առանալու ամեն իրաւունք կը կորուսանէ և Ոստիկան-զինուորութեան անդամ լինելէ կը դադրի։

Խաղաղութեան ժամանակ, Ոստիկան-զինուորութեան ամեն սպայ կրնայ իւր սպայական աստիճանէն հրաժարիլ, իւր դասուն մարդոց վրայ դրուած ընդհանուր զինուորական պարտականութեանց ներքեւ մնալու պայմանաւ։ Հրաժարեալ սպայն՝ մինչեւ որ իւր հրաժարականը չընդունուի՝ չկրնար անկախութիւն առանալ։ Հրաժարականին ընդունելութիւնը

չկրնար մէկ ամէն աւելի յապաղիլ, եթէ սպայն կարգապահական պատիժ մը կամ դատաստանի ենթարկեալ չէ։

ՅՈԴ. 475. — Դադարման կամ պաշտօնանկութեան վերաբերեալ որոշումնք անմիջապէս գործադրելի են առանց վերաքննութեան։

Սպայն ընդհանուր տրամադրութենէն բացառութեամբ, ընդհանուր կառավարիչը պարտաւոր է վեհ. Սուլթանին վաւերացման ներկայել որ և է բարձրաստիճան սպայի դէմ արուած պաշտօնանկութեան վճիռը։ Մինչեւ որ կայսերական որոշումը ժամանէ, յիշեալ բարձրաստիճան սպայն դադարեալ միայն կը նկատուի։

ՅՈԴ. 476. — Սորբին սպայից և խմբակապետաց կամ սանձապետաց պաշտօնանկութիւնն ու աստիճանազրկութիւնն ընդհանուր կառավարչէն կը վճռուի Ոստիկան-զինուորութեան վարչական խորհրդին առաջարկութեամբ, որ այս պարագայից մէջ կարգապահական խորհրդի դեր կը կատարէ։

Սորբին սպայից և խմբակապետաց պաշտօնէ դադարումն և առաջին կարգի Ոստիկան-զինուորաց աստիճանազրկութիւնը Տեղական և Ոստիկան-զինուորութեանց հրամանատարէն կը վճռուի։

Դադարման տեւողութիւնն երեք ամիսը չկրնար անցնիլ։

ՅՈԴ. 477. — Ոստիկան-զինուորութեան կազմութիւնն ընդհանուր կառավարչէն կը կարգադրի Տեղական և Ոստիկան-զինուորութեանց հրամանատարին և ներքին գործոց Նազիրէն միաբան առաջարկութեամբ. այն կերպիւ որ արդար համեմատութիւն մը հաստատուի նահանգին ժողովրդեան այլ և այլ տարերաց միջեւ։

Այս համեմատութիւնն՝ հնար եղածին չափ սպայական չրջանակաց կազմութեան մէջ պէտք է պահուի։

Նոյն սկզբունքը պէտք է յարգուի նաեւ Ոստիկան-զինուորութեան անդամներն այլեւ այլ տեղերու վրայ բաժնելու պարագային մէջ։

ՅՈԴ. 478. — Ոստիկան-զինուորութիւնը կամաւորագրութեամբ կը կազմուի։

Այն մարդիկ միայն Ոստիկան-զինուորութեան կ'ընդունուին, որք Տեղական զինուորութեան մէջ ծառայութեան առաջին տարին լրացուցած են։ Այս արամադրութիւնը այն կազմական կանոնադրին հրատարակութենէն երկու տարի յետոյ գործադրելի է։

Առաջին կամաւորագրութեան տեւողութիւնն երկու տարի է։ Կրնայ տարուէ տարի նորոգիլ՝ մինչեւ որ մարդը 25 տարի գործօն ծառայութիւն ընէ, յորմէ յետոյ հանդստեան իրաւունք ունի։

Ընդհանուր կառավարիչը միշտ իրաւունք ունի կամաւորագրութիւններն դադրեցնելու։

ՅՈԴ. 479. — Ոչ ոք կրնայ կամաւորագրութեան ընդունուիլ իբրեւ ոստիկան-զինուոր.

1. Եթէ բարուց վաւերական վկայադրեր չներկայացնէ։

2. Եթէ մարմնական լաւ կազմութիւն չունենայ։

Ոչ ոք կրնայ իբրեւ խմբակապետ կամ տանձապետ ընդունուիլ կամ այդ աստիճանին հասնիլ, եթէ նահանգին երեք դպրոցներէն մին կարդալ ու գրել չգիտէ։

ՅՈԴ. 480. — Վերոյին կամաւորագրեալ ամէն Ոստիկան-զինուոր հինգերորդ տարուն առաջին օրէն սկսեալ հնութեան բարձր վարձ կամ թոշակ մը կ'ստանայ, որոյ գումարն ստորին սպայից խմբակապետաց և զինուորաց համար ներկայ կազմական կանոնադրին յարակից թիւ 13 առժամանակեայ կանոնադրութեամբ որոշուած է։

Այս բարձր թոշակը տարուէ տարի կ'աւելնայ մինչեւ ծառայութեան ութերորդ տարին, յորմէ յետոյ կը դադրի աւելնալէ։

Վերոյին կամաւորագրեալ ամէն Ոստիկան-զինուոր թեւին վրայ բուրդէ ժապաւէն մը կ'ունենայ, որ ստորին սպայից և վեց տարի ծառայութիւն ըրած զինուորաց համար ոսկեթել կը լինի։

ՅՈԴ. 481. — Ամէն հին Ոստիկան-զինուոր, ութ տարի ծառայելէ յետոյ երբոր իւր տունը դառնայ և Ոստիկան-զինուորութեան վարչական խորհրդէն բարի վարուց վկայագիր ունենայ, ամէն տարապարհակ աշխատութիւններէ և զինուորական պիտոյից համար կառք, ձի և այլն փոխ տալու կամ վարձու հարկերէն ազատ կը մնայ։

ՅՈԴ. 482. — Նահանգային օրէնք մը պիտի որոշէ մեծ և փոքր սպայից և Ոստիկան-զինուորաց թոշակը, համադրեստը, զէնքն ու կազմածը, և արտաքոյ ուղեւորութեանց և չրջագայութեանց համար եղած ծախուց, փոխարինմանց և պարզեւաց սակագինները։ Նմանապէս ձիոց, խոտոց, զօրանոցաց կամ զինուորական բնակարանաց, նպարաց, ինչպէս նաեւ հանդըստեան թոշակաց և նպաստից վերաբերեալ մասակարարութեանց կազմութիւն։ Ամենայն Ոստիկան-զինուորաց զաւակներուն կրթութիւնն ապահովելու համար յատուկ տրամադրութիւնք պիտի որոշուին։

Սոյն տրամադրութեանց ամենէն ստիպողականներն առժամանակեայ կերպիւ որոշուած են թիւ 13 կանոնադրութեամբ, որ գործադրելի կը մնայ մինչեւ որ նախընթաց պարբերութեան մէջ նախատեսեալ օրէնքը հաստատուի։

ՅՈԴ. 483. — Նահանգին օրէնսդրական իշխանութեան արտօնութիւն տրուած է՝ ներկայ կազմական կանոնադրին հրատարակութենէն երկու տարի յետոյ՝ հարկաւոր դատուած փոփոխութիւնները մտցնել նախընթաց 465, 466, 467, 469, 471, 473, 478, 480, 481 յօդուածներուն տրամադրութեանց մէջ, որք վարչական կարգի կը վերաբերին։

Այս փոփոխութիւնք նահանգային օրէնքով մը պէտք է կատարին։

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ՀՈՂԱՅԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 484. — Ընդհանուր կառավարիչը՝ Նահանգային ժողովոյ եթէ ոչ առաջին՝ գոնէ երկրորդ չրջանին մէջ անպատճառ չորս օրինաց ծրագիրը պիտի ներկայացնէ հողային կամ անշարժ սեփականութեան վերաբերեալ։

ՅՕԴ. 485. — Սոյն ծրագրաց առաջինը Նահանգին մէջ գտնուած հողային սեփականութեանց արձանագիրը տումար մը սահմանելու վրայ պիտի լինի։

ՅՕԴ. 486. — Երկրորդ ծրագիրը պէտք է ազատ սեփականութեան (միւլք) վերածէ ներկայ սեփականատէրոջ կամ անոնց փոխանորդաց ձեռքը գըտնուած հետեւեալ հողերն.

1. Այն հողերն և այլ անշարժ կալուածներն, որք մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական (կրօնական) հասարակութեանց, կամ անոնց կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութիւններուն նուիրուած կամ վաքֆ եղած են։

2. Այն հողերն և այլ անշարժ կալուածներն, որք կալուածապետական հարկերու (Զիամէթ) ենթարկեալ են։

Այս օրէնքն հետեւեալ սկզբանց վրայ պիտի հիմնուի.

ա) Այն հասութաբեր կամ վարձաբեր կալուածներն, որք մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական (կրօնական) հասարակութեանց կամ անոնց կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութեանց կողմէ ուղղակի կը մատակարարին կամ որոշեալ ժամանակի մը համար վարձու տրուած են, նոյն հասարակութեանց կամ հաստատութեանց սեփականութիւն կը մնան։

Ցիշեալ անշարժ կալուածոց հասոյթները սեփականատէր հասարակութեանց կամ հաստատութեանց դասաստանաւ ապացուցեալ պարտուց համար գրաւեալ են։

Ցիշեալ հասարակութեանց կամ հաստատութեանց վրայ առնելիք ունեցողներն՝ իրենց պահանջին ապահովութեան համար կրնան Գաւառական դատարանաց դիմելով վերոյիշեալ կալուածներն արդելքի (սեքուէսթրօ) ենթարկել։

բ) Վերոյիշեալ կալուածներն, ինչպէս նաեւ ծանուցեալ այլ և այլ կրօնից պաշտօնեայներուն ու սպասաւորներուն բնակութեան յատկացեալ կալուածները չեն կրնար վաճառուիլ, ոչ ալ գրաւի դրուիլ։

գ) Այն հասութաբեր կամ վարձաբեր կալուածներն, որք սուղակի չեն մատակարարուիր կամ որոշեալ ժամանակի մը համար վարձու տրուած չեն մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական (կրօնական) հասարակութեանց կամ անոնց կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութեանց կողմէ, իրենց արդի տէրերուն կամ անոնց փոխանորդներուն ազատ սեփականութիւնը պիտի լինին, այս պայմանաւ որ փոխարինութիւն մը տան յիշեալ մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական հասարակութեանց կամ անոնց կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութեանց։

դ) Այս փոխարինութիւնը գաւառական կառավարութեան խնամօք պիտի կատարուի հետեւեալ ձեւոց և պայմանաց համեմատ։

ե) Մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական (կրօնական) հասարակութեանց կամ անոնց վերաբերեալ կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութեանց վճարուելիք փոխարինութեան գումարը պէտք է որոշուի մէն մի անշարժ կալուածի համար՝ անոր վճարած տարեկան վարձը (իճար) դրամագլխի վերածելով, ինչ որ ալ լինի այն վարձուն անունն ու բնութիւնը, և այսպէս դրամագլխի վերածեալ գումարին վրայ աւելցնելով վաճառման կամ ուրիշի վրայ դարձման պարագայի մէջ ի նպաստ մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական (կրօնական) հասարակութեան կամ անոր կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութեանց նախատեսեալ դարձուղձէքի վարձուն և մատակարարական իրաւանց համեմատ որոշուելիք գինը։

զ) Նախընթաց պարբերութեան մէջ նշանակեալ փոխարինութիւնն այն կերպիւ պիտի որոշուի, որ գումարը ոսկեդրամի վրայ հաշուելով կարենայ 100 թուով բաժնուիլ։

է) Փոխարինելի մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական (կրօնական) հասարակութեան կամ անոր վերաբերեալ կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութեան՝ տտանալիք հատուցման փոխարէն՝ 100, 500, 1000, 10,000 ղրուշնոց բաց պօնօներ պիտի տրուին որոշեալ տոկոսով մը, որք Տէրութեան ամէն պօրսաներուն մէջ պիտի ընդունուին։

Այն վաքֆ կալուածոց համար՝ որք յատուկ մատակարար (միւթէվէլլի) ունին, պօնօները նոյն մատակարարին ձեռքը պիտի տրուին, իսկ այն վաքֆ կալուածոց համար, որք Կ. Պոլսոյ Էվղաֆի նախարարութեան, կամ Պատրիարքարանաց, կամ Պուլկարաց Էկզարքութեան և կամ ուրիշ որ և է կրօնական իշխանութեան մը ձեռօք կը մատակարարին. պօնօներն Էվղաֆի նախարարութեան, Պատրիարքարանաց, Էկզարքութեան կամ ուրիշ կրօնական իշխանութեանց պիտի յանձնուին։

Պօնօներուն դրամագլուխն ու տոկոսները պիտի երաշխաւորին. 1. Նահանգին ելմտական մնաւուածներուն հասոյթով. 2. Ազատ սեփականութեան (միւլք) վերածեալ կալուածոց ամբողջութեամբ. 3. Պօնօն ուր կալուածէ

վոխարէն որ տրուած է, այն կալուածով։ Յիշեալ կալուածն՝ իրեն համար տրուած պնօթին մէջ պիտի յիշուի իբրեւ երաշխաւորութիւն։

ը) Ա.յն օրէն՝ որ մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական հասարակութիւնք և անոնց վերաբերեալ կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութիւնք, ինչպէս որ նախընթաց պարբերութեան մէջ ըսուած է, իրենց վաքֆ կալուածները մասակարարողներուն ձեռամբ իրենց վոխարինման պնօթներն ստանան, այն վաքֆ կալուածները ներկայ տէրերուն կամ անոնց օրինաւոր վոխանորդներուն ազատ սեփականութիւնը (միւլք) պիտի լինին։

թ) Ազատ սեփականութեան վերածեալ կալուածի մը տէրն ամեն տարի նահանգին գանձուն տուրք մը պիտի վճարէ, որ պիտի պարունակէ. 1. Ա.յն կալուածին վաքֆ եղած ժամանակ վաքֆին տէր եղող մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական հաստատութեան կամ անոր կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութեան վճարած տարեկան տուրքը (իճար)։ 2. Ե պարբերութեան մէջ նախատեսեալ վոխարինութեան դէպքին վճարին յատկացեալ դումար մը, այն կերպիւ հաշուած, որ տրուած պնօներն առ առաւելն երսուն տարուան մէջ ամբողջապէս վճարին։

ժ) Ազատ սեփականութեան վերածեալ կալուածի մը տէրը կրնայ նախընթաց պարբերութեան մէջ նախատեսեալ պարտականութիւններէն ազատիլ՝ եթէ Ե պարբերութեան մէջ նախատեսեալ վոխարինութեան դումարն ամբողջապէս վճարէ նահանգին գանձուն։ Ա.յս պարագայիս մէջ նահանգին գանձն անվիջապէս չընջաբերութենէ կը հանէ համապատասխանող պնօներն և կ'ոչնչացնէ։

ի) Ամեն գաւառի մէջ յատուկ պաշտօնեայ մը նախագահութեամբ ցանձնախորհուրդ մը պիտի կազմուի, որոյ պաշտօնը պիտի լինի.

1. վաքֆ կալուածոց և անոնց այժմ վճարած տրոց (իճար) վիճակագրական տումարը չինել։

2. Բաց պնօներու ձեւով մահմէտական կամ ոչ-մահմէտական հաստատութեանց կամ անոնց կրօնական, դպրոցական կամ բարեգործական հաստատութեանց վճարուելիք փոխարինութեանց դումարն որոշել.

3. Ազատ սեփականութեան վերածեալ կալուածոց տէրերուն Ե պարբերութեան համեմատ վճարելիք տրոց դումարն որոշել։

լ) Վերոյիշեալ ցանձնախորհուրդն՝ առանց շահ ունեցող կողմերը լսելու՝ չկրնար որ և է որոշում մ'ընել։

խ) Բոլոր որոշումները կրնան վերաքննութեան ենթարկիլ վարչական խնդիրներ դատող ատեանին առջեւ։

ծ) Ազատ սեփականութեան վերածեալ կալուածոց տէրերուն վճարելիք տարեկան տրոց հաւաքումը, չընջաբերութեան հանած պնօներու տակովին վճարումը, նոյն պնօներուն դէպքամասին վճարումն և ընդհանրապէս հոդին

ազատման վերաբերեալ օրինաց նախատեսած ամեն միջոց և գործողութիւնք՝ ելմտական տնօրէնութեան իրաւասութեանը կը վերաբերին։

կ) Օրէնքը պիտի որոշէ թէ այս գործողութենց մի մասն արդէն կատած պանքայի մը պէտք է յանձնել՝ թէ յատկապէս այս նպատակաւ պանքա մը պէտք է հաստատել։

հ) Կալուածապետական (Զիամէթ) տրոց գնման համար ալ նոյն կանոնները պիտի գործադրին։

ՅՕԴ. 487. — Նախընթաց 484 յօդուածին մէջ նախատեսեալ օրինաց երրորդ ծրագիրը կալուածական դրաւի դրութիւնը պիտի կանոնաւորէ, և կալուածական տումարաց արդի դրութիւնը բարենորոգէ։

Նոր տումարները պիտի պարունակեն.

1. Մէն մի կալուածի տիրոջ անունն, և ձեռքն ունեցած կալուածագրոց արձանագրութիւնը.

2. կալուածական ծառայութիւններն և այլ հնայոն հարկերն, ինչպէս նաեւ իւրաքանչիւր կալուածի ազատման համար տրուած պնօներուն պատճառաւ վճարելիք տուրքը։

3. Մէն մի կալուածի վրայ գտնուած դրաւ և այլ պատճառութիւնք։

ՅՕԴ. 488. — Նախընթաց 484 յօդուածին մէջ նախատեսեալ չորրորդ օրինաց ծրագիրն՝ հասարակային օգտի պատճառաւ պէտք եղած կալուածոց առնուելուն դրութիւնը պիտի կանոնաւորէ։

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ՕՐԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏՃԱՌՔ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐԱՑ

ՅՕԴ. 489. — Ընտանեալ կամ ընտրեալ պաշտօնատարք իրենց պաշտօնավարութեան մէջ ըրած ամեն գործերնուն համար անձնապէս պատասխանատու են պետութեան։

Պետութիւնն ուղղակի պատասխանատու է այն ամեն ձեռնասուց և կոռըպտեանց, զորս պաշտօնատարք անփութութեամբ կամ դիտմամբ պատճառեն մասնաւորաց։

Պետութիւնն իրաւունք ունի յանցաւոր պաշտօնատարները դատաստանի քաշելու, և անոնց պատճառած ձեռնասուց և կորստեանց համար վճարած հատուցումներն անոնցմէ պահանջելու։

իրենց առանձնական գործոց համար պաշտօնատարք ուրիշ քաղաքացի-
ներէն աւելի պատասխանատուութիւն մը չունին ։

ՅՕԴ· 490· — Պաշտօնատարաց կարգապահական պատիժներն են՝ յան-
դիմանութիւն, տուգանք և պաշտօնէ դադարում ։

Ա.յս պատիժները կ'արտասանուին, դատաւորաց համար՝ բարձրագոյն
ատեանէն. բարձրագոյնատեան դատաւորաց համար՝ նոյն ատենին համա-
գումար հատուածներէն. իսկ ուրիշ պաշտօնատարաց համար՝ իրենց անմի-
ջական գլուխն եղող իշխանութենէն ։

ՅՕԴ· 491· — Ոչ մի պաշտօնատար չկրնար առանց դատաստանի պաշտօ-
նանկ լինիլ, ոչ ալ իւր կամայ հակառակ հանգստեան վիճակի մէջ դրուիլ ։

Պետութենէն անուանեալ և Նահանգին ելմտացոյցին մէջ արձանագ-
րեալ կանոնաւոր թոշակ ստացող ամեն պաշտօնատար՝ երբոր առանց պաշ-
տօնանկ լինելու դադրի իւր պաշտօնէն, հանգստեան թոշակ ստանալու
իրաւունք ունի, բաւական է որ տասն տարի չարունակ պաշտօն վարած
լինի,

Հանգստեան թոշակին գումարը ծառայութեանց տեւողութեան համե-
մատութեամբ կ'աւելնայ ։ Քառասուն տարի չարունակ ծառայող պաշտօնա-
տարն իւր պաշտօնավարութեան ամնականին հաւասար հանգստեան թոշակ
կ'ստանայ ։

Պաշտօնավարութեան միջոցին մեռած կամ հանգստեան թոշակ ստացող
վաշէմի պաշտօնատարին թողուցած կինն և որդիքը՝ վախճանելոյն կապուած
կամ կապուելիք հանգստեան թոշակին մի մասն ստանալու իրաւունք ունին,
կինը մինչեւ ցմահ, իսկ որդիքը մինչեւ 16 տարին լրանալու հասակը ։

ՅՕԴ· 492· — Պայմանագրով պաշտօնի մտած պաշտօնատարք, պայմանա-
գրին տրամադրութիւններէն դուրս ուրիշ որ և է իրաւունք չեն կրնար ու-
նենալ Նահանգին վրայ ։

ՅՕԴ· 493· — Նահանգային օրէնք մը պիտի որոշէ նախընթաց չորս յօդ-
ուածոց մէջ պարունակեալ պայմաններուն գործադրութեան պարագաները,
որք ներկայ կազմական կանոնագրին մէջ որոշուած չեն ։

ՅՕԴ· 494·— Ընդհանուր կառավարիչը տարեկան 300,000 ղուրուշ ոսկե-
դրամ հաստատուն թոշակ կ'ստանայ, 100,000 ղուրուշ ոսկեդրամ ալ իւր
պաշտօնական այլ և այլ ծախուց համար ։ Ասկէ զատ Նահանգին ծախիւք
կահաւորեալ բնակարան մ'ունենալու իրաւունք ունի ։ Այս թոշակը չպիտի
կրնայ աւելնալ կամ պակսիլ ։

Ուրիշ ամեն պաշտօնատարաց թոշակը Նահանգային ժողովոյ առաջին
շրջանին մէջ նահանգային օրէնքով մը պիտի որոշի ։

Մինչեւ այն ժամանակ, թոշակները ընդհանուր կառավարչին հրամա-
նագրով առժամապէս պիտի որոշուին, ցերութեան ուրիշ գաւառաց մէջ նոյն
պաշտօնները վարող պաշտօնատարաց թոշակն օրինակ բռնուելով ։

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 495· — Ներկայ կազմական կանոնագիրը չկրնար փոփոխիլ առան-
ց Բ. Դրան և 1878 Յուլիս 13 ին Պերլինի մէջ կնքուած դաշնագիրն ստո-
րագրող Տէրութեանց միջեւ համաձայնութեան,՝ի բաց առեալ ՅԲ· և
ՅԳ· քննին ո-
ղեսոց մէջի այն յօդուածներն, որոց համար սոյն կանոնագիրն ին
րոշած է թէ կրնան Նահանգային օրէնքով մը փոփոխիլ ։

Նմանապէս կրնան Նահանգային օրէնքով մը փոփոխիլ ներկայ կանոնագ-
գրին յարակից կանոնագրութեանց և ազգասակաց տրամադրու-
թիւնները ։

Մեր, Թագուհիք Տէրութեանց, որ 1878 յունիս 13ին Պերլին՝ դաշնագրութիւնն ստորագրեցին, կը յայտնենք և կը հաստատենք ըլ վերոյիշեալ պրոտոկոլին պարունակութիւնը ինչպէս կանոնագիրը ինչ չինեցինք ու տուինք այնքան. դաշնագրութեան 18րդ յօդուածին համաձայն ։

Ի հաստատութիւն այսմ, սոյն կազմական կանոնագիրը ստորագրեցինք, և մեր գինաքաշ կնիքով կնքեցինք ։

Կ· Պոլիս 14/26 ապրիլ 1879, 4 ճէմազիվ էվվէլ 1296

(Ստորագրեալ) ԱՍԻՄ
ԱՊՐՕ
ՊՐԱՆՍԻՎԷՑԿ
ՔԱԼԷՑ
ՐԷՆ
ՔՈՒԹՈՒԼԻ
Հ· ՏՐՈՒՄՊՈՆՏ ՈՒՕԼՖ
ՎԷՐՆՕՆԻ
ՅԷՐԷՔԼԷՎ

ՅԱՐԱԿԻՑՔ

ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ-ՐՈՒՄԷԼԻԻ

Բ

ՅԱՐԱԿԻՑՔ

ԿԱԶՄԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻՆ

ԹԻՒ 1

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒ 2

ՊԱՇՏՕՆՔ ԳԱՒԱՌԱՊԵՏԱՑ

ԹԻՒ 3

ՁԵՌՆՀԱՍՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՈՐՀՐԴՈՑ

ԹԻՒ 4

ՊԱՇՏՕՆ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՐՀՐԴՈՑ

ԹԻՒ 5

ՊԱՇՏՕՆՔ ՏԵՂԱԿԱԼ ԿԱՌԱՎԱՐՁԱՑ

ԹԻՒ 6

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԵՒ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՑ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒ 7

ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՄ ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ՆԻՒԹՔ

ԹԻՒ 8

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՊԱՐՏԱԻՈՐԻՋ ԾԱԽՔ

ԹԻՒ 9

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒ 10

ԵՐԿՐԱԴՈՐԾՈՒԹԻՒՆ, ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑԻՆ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՔ

ԹԻՒ 11

ՊԱՇՏՕՆՔ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

ԹԻՒ 12

ԱՌԱՄԱՆԱԿԵԱՑ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ՋԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՒ 13

ԱՌԱՄԱՆԱԿԵԱՑ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՍՏԻԿԱՆ ՋԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

ԹԻՒ 1.

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

(Յարակից Ե. գլխոյն)

ՅՕԴ. 1. — Ով որ ընտրական ցանկէն յանկրաւ դուրս մնացած կարծէ ինքզինք, կրնայ յիշեալ ցանկին պատրաստուիլը կամ վերաքննուիլը ծանուցանող աղդարարութեան կանոնաւոր հրատարակութեան թուականէն վճռելու 15 օրուան ժիջոցին՝ իւր անուան ալ նոյն ցանկին մէջ անցնիլը պահանջել քաղաքապետէն, որ սահպետ է 24 ժամուան մէջ այդ պահանջն ընտրական ցանձնախորհրդին յղել։ Եթէ բողոքողին պահանջն ընդունելի չհամարուի, քաղաքապետը պարտի դարձեալ 24 ժամ չանցած այդ ժերժուժը բողոքողին իմացնել։

Ցանկին մէջ անունը նշանակեալ որ և է ընտրող կրնայ վերոյիշեալ ժամանակամիջոցին մէջ մի և նոյն եղանակաւ՝ անուննին յանկրաւ դուրս մնացեալ կարծող մէկ կամ մէկէն աւելի անձանց արձանագրուիլը խնդրել, ինչպէս նաեւ յիշեալ ցանկին մէջ անուննին յանկրաւ արձանագրեալ կարծող մէկ կամ մէկէն աւելի անձանց մասին բողոքել։ Այս պարագայիս մէջ ցանձնախորհուրդը պարտի բողոքոյն հետեւորդ երեք օրուան մէջ իւր վճիռը տալ։

ՅՕԴ. 2. — Որ և իցէ մէկն, որոյ բողոքն Ընտրական ցանձնախորհրդոյն կողմանէ մերժուած լինի, նախընթաց յօդուածին մէջ յիշատակեալ տասն և հինգ օրուան աւարտելէն վերջը յետագայ տասնեհինգ օրուան մէջ կրնայ իւր բողոքը շրջանակի Դատաւորին ներկայել որ քաղաքապետաց այս մասին բացատրութիւններն ստանալէ վերջը վճիռը կուտայ։

Շրջանակի Դատաւորին տուած վճիռը կրնայ վերաքննութեան ենթարկուիլ շրջանակի դատարանին առջեւ թէ ըստ խնդրանաց բողոքողին՝ երբ բողոքը մերժուած ըլլայ, թէ ըստ խնդրանաց քաղաքապետին, երբ հակառակը պատահի, և թէ վերջապէս թաղային ընտրական ցանկին մէջ անունն արձանագրեալ որ և է անձի մը խնդրանօք։

ՅՕԴ. 3. — Ե. գլխոյն 71 յօդուածին մէջ յիշեալ 36 ընտրական շրջանակներէն իւրաքանչիւրը՝ Դատաստապետաց հրամանագրով երկու կամ աւելի մասանց պէտք է բաժնուի։ Այս բաժանումն այնպէս պէտք է լինի, որ ընտրողք քուէարկութեան կեդրոնատեղին երթալու համար ութէն մինչեւ տասը քիլոմէթրէ աւելի ճանբայ չքնեն։

Գործարանի տնօրենը պետք է ամեն տարի հաստատի արտադրության ծրագիրը, որի մեջ պետք է նշված լինեն հետևյալ տվյալները՝ ա) ապրանքների անվանումները, որոնք պետք է արտադրվեն տվյալ տարվա ընթացքում, բ) ապրանքների քանակը, գ) ապրանքների որակը, դ) ապրանքների ինքնարժեքը, ե) ապրանքների վաճառքի գինը, զ) ապրանքների արտադրության ծախսերի նախահաշիվը, է) ապրանքների արտադրության համար անհրաժեշտ հումքի, նյութերի, վառելիքի, էլեկտրական էներգիայի, ջրի, գազի, շոգու, սարքավորումների, գործիքների, պահեստամասերի, տարաների, փաթեթավորման նյութերի, ինչպես նաև ապրանքների պահպանման համար անհրաժեշտ նյութերի քանակը, ը) ապրանքների արտադրության համար անհրաժեշտ աշխատողների թիվը, թ) ապրանքների արտադրության համար անհրաժեշտ աշխատավարձի ֆոնդը, ժ) ապրանքների արտադրության համար անհրաժեշտ կապիտալ ներդրումների ծավալը, ի) ապրանքների արտադրության ծրագրի կատարման ժամկետները։

Ձեռնարկության տնօրենը պարտավոր է ապրանքների արտադրության ծրագրի կատարման ընթացքում ապահովել ապրանքների արտադրության ծրագրի կատարման համար անհրաժեշտ հումքի, նյութերի, վառելիքի, էլեկտրական էներգիայի, ջրի, գազի, շոգու, սարքավորումների, գործիքների, պահեստամասերի, տարաների, փաթեթավորման նյութերի, ինչպես նաև ապրանքների պահպանման համար անհրաժեշտ նյութերի անխափան մատակարարումը։

Հումքի, նյութերի, վառելիքի, էլեկտրական էներգիայի, ջրի, գազի, շոգու, սարքավորումների, գործիքների, պահեստամասերի, տարաների, փաթեթավորման նյութերի, ինչպես նաև ապրանքների պահպանման համար անհրաժեշտ նյութերի մատակարարումը կատարվում է ձեռնարկության տնօրենի հետ կնքված պայմանագրերի հիման վրա։ Պայմանագրերում պետք է նշվեն ապրանքների տեսակները, քանակը, որակը, ասորտիմենտը, մատակարարման ժամկետները, ինչպես նաև կողմերի պատասխանատվությունը պայմանագրերի պայմանները խախտելու դեպքում։

§ 80։ 4։ — Ընդհանուր տևողությամբ օրական 8 ժամ (ընտրովի) տևողությամբ հերթափոխով աշխատող ձեռնարկություններում, որտեղ չի կարող կիրառվել հերթափոխով աշխատանքի ռացիոնալ կազմակերպում, ինչպես նաև ընդհատվող արտադրական գործընթացներ ունեցող ձեռնարկություններում, ինչպես նաև ամենօրյա աշխատանքի ռեժիմով աշխատող հաստատություններում, որոնք սպասարկում են բնակչությանը

Քուէից հաւաքումն և վերջնական քուէհամարը դռընբաց նստի մէջ կը լինին որ առ նուազն 24 ժամ յառաջ պէտք է ծանուցուած լինի հասարակութեան։

Քուէից հաւաքումն և ամիոփումը լինելէ անմիջապէս յետոյ, Գաւառապետն՝ իբր ատենապետ՝ բարձր ձայնիւ անոր արդիւնքը կը ծանուցանէ և ընտրեալը պաշտօնապէս երեսփոխան կը հռչակէ։

ՅՕԴ· 11· — Եթէ հարկ լինի, Դատական բարձրագոյն ատեանը կրնայ վերջին քուէհամարին արդիւնքն ուղղել եթէ հաշուոյ սխալ կամ ուրիշ որ և է թիւրիմացութիւն մը պատահած լինելն ստուգէ, Գաւառապետին իմաց կուտայ որ բարձրագոյն ատենին դիտողութիւնն աչօք տեսնելէ վերջը քուէհամարի ծանձնախորհուրդը վերստին հրապարակային նիստի կը հրաւիրէ, և հակառակորդներէն աւելի քուէ վաստակած լինելը բարձրագոյն ատենին կողմանէ յայտարարեալ անձն ընտրեալ կը հռչակէ։

Թէ Աբեւելեան-Րումելիի Ընդհանուր կառավարչին հրամանաւն Ընդհանուր դատախազն և թէ քուէարկութեան տեղի ունեցած շրջանակին բնակիչ որ և է ընտրող կրնայ ընտրութեան մը դէմ բողոքել Դատական բարձրագոյն ատենին առջեւ։ Ա.յս բողոքները պէտք է ընտրեալին պաշտօնապէս հռչակուելուն յետագայ 15 օրուան մէջ մատուցուին առ Նախագահն յիշեալ Ատենին։

Եթէ ընտրութեան մասին որ և է բողոք կամ դիտողութիւն չկայ, Ատեանը քուէարկութեան ատենագրութիւններն և անոնց յարակից թղթերը քննէ, և եթէ հարկ լինի՝ ընտրուած անձէն իւր ընտրելիութեան մասին բացատրութիւն ստանալէ վերջն իւր վճիռը կուտայ։

Իսկ եթէ՝ ընդհակառակն՝ բողոք կամ դիտողութիւն կայ, Ատենին Նախագահն՝ եղելութիւնն ընտրուած անձին կ'իմացնէ, որ իրաւունք ունի եղած դիտողութեանց կամ բողոքոց, ինչպէս նաեւ քուէարկութեան ատենագրութեան և այս մասին յառաջ բերուած որ և է թղթոց օրինակն ստանալու։ Ընտրեալը նմանապէս իւր ընտրութիւնն արդարացնող որ և իցէ յիշատակագիր ներկայացնելու իրաւունք ունի։

Ատեանը կրնայ քննութիւն բանալ՝ իւր անդամներէն մէկին յատկապէս այս բանիս համար կարգելով և կամ նոյն քննութիւնը ձեռնհաս դատաբանի մը յանձնարարելով։

Բարձրագոյն ատենին արձակած վճիռները, թէ՛ ընտրութիւնը վաւերացընելու համար լինին և թէ՛ անվաւեր հրատարակելու համար, միշտ պատճառաբանեալ պէտք է լինին։

Ընդհանուր դատախազին կողմանէ իւրաքանչիւր վճռագրի մէկ օրինակն Ընդհանուր կառավարչին պէտք է ղրկուի։

Ընդհանուր կառավարիչն, երբ տեսնէ թէ ընտրութիւն մը անվաւեր վճռուած է, յետագայ 15 աւուրց մէջ վերստին քուէարկութեան կը հրա-

ւիրէ այն շրջանակայ ընտրողներն, որք ըստ վերոյիշեալ դատավճռոյն՝ առանց ներկայացուցչի և երեսփոխանի մնացած կը լինին։

ՅՕԴ· 12· — Նահանգային Ընդհանուր Ժողովոյ երեսփոխանք՝ Ժողովոյ նստից բոլոր տեւողութեան միջոցին օրը 40 ղուրուշ կ'ստանան օսկի դրամ իբր վոխարկնութիւն· ինչպէս նաեւ երթի և վերադարձի ատեն իբր ճանապարհի ծախք օրը 40 ղուրուշ օսկի։ Ուղեւորութեան տեւողութեանը գալով, երեսփոխանին ընտրութեան տեղւոյն և նահանգագլուխ քաղաքին մէջ տեղի հեռաւորութեան 20 քիլոմեթրը մէկ օր կը հաշուի։

ԱՌԺԱՄԱՆԱԿԵԱՅ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 13· — Ներկայ կանոնագրին հրատարակութենէն վերջն առաջին անգամ կատարուելիք ընտրութեանց համար, որք Ընդհանուր կառավարչին հաստատութեան յետագայ երեք ամսոյ մէջ տեղի պիտի ունենան, Կանոնագրին որոշած թուովը կազմուելիք ընտրական շրջանակներն առժամանակեայ կերպիւ Ընդհանուր կառավարչին հրամանագրովը պիտի որոշուին, որ նախ և առաջ այս մասին յատուկ յանձնաժողովոյ մը կարծիքը պիտի առնու և ըստ այնմ շարժի։

Սոյն յանձնաժողովոյ անդամք են Ընդհանուր Տնօրէնք, Մուֆթին, հինգ քրիստոնեայ հասարակութեանց գլուխք, նահանգագլուխ քաղաքը կեցող խախամգլուխն և այժմեան գանուած շրջանակայ ներկայացուցիչք, որք վարչական ժողովներէն նշանակուած կըլլինին մէն մի շրջանակի համար մեկ ներկայացուցիչ հաշուելով։ Սոյն առաջին ընտրութեանց միջոցին իւրաքանչիւր ընտրական շրջանակի համար տեղւոյն դատական իշխանութեան կողմանէ գաղաքապետաց և քրիստոնեայ աղգաց կրօնական գլխոց աջակցութեամբն առժամանակեայ ընտրական ցանկերը կը պատրաստուին։

Ա.յս ցանկերը թաղ առ թաղ կը պատրաստուին· իւրաքանչիւր թաղի ցանկը տասնեհինգ օր շարունակ թաղին ամենէն բազմամարդ տեղը պէտք է կախուի լաւ աչքի երեւնալու կերպով։

Վերոգրեալ 15 աւուր միջոցին մէջ ոչ ոք կրնայ թէ՛ իւր ցանկէն դուրս մնացած լինելուն համար և թէ՛ ուրիշի մը ցանկն անցած լինելուն համար բողոք կամ դիտողութիւն ներկայացնել Դատական իշխանութեան։

Սոյն պայմանաժամը լրանալէ վերջը, ցանկերն՝ ինչպէս նաեւ եղած դիտողութիւններն ու բողոքներն՝ ամենքն՝ ի միասին պաշտօնական ատենանաւորաց միջոցաւ Գաւառապետին պէտք է յղուին։

Գաւառապետն յիշեալ ցանկերուն պարունակութիւնը վերջնականապէս կ'որոշէ։

Թաղերուն ընտրական դիւանները կը նախագահեն Թաղապետը, կամ իւր օգնականներէն մին և կամ Թաղապետական խորհրդական մը։

իւրաքանչիւր ընտրական շրջանակի ընդհանուր քուէհամարն հրապարակաւ կը կատարուի Գաւառապետին ձեռօք և Գաւառապետին քաղաքին քրիստոնեայ հասարակութեանց դլուխներուն օժանդակութեամբ։

ՅՕԴ. 14. — Ընդհանուր կառավարիչն, երբ արժան դատէ, կրնայ նախընթաց յօդուածին համաձայն ընտրեալ նահանգային ընդհանուր ժողովին առաջին անդամ՝ի նիստ հրաւիրել։

ԹԻՒ 2.

ՊԱՇՏՕՆ ԿԱՄ ՊԱՐՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՒԱՌԱՊԵՏԱՑ

ՊԱՏԿԵՐԱՑՈՑՑ ՅԻՇԱՏԱԿԵԱԼ Ի ԳԼՈՒԽՆ Զ. ՅՕԴՈՒԱԾ 114

ՅՈՒՅԱԿ Ա.

1. Գաւառին սահմովը կառուցեալ շինութեանց նախագծագիտարք, յատակագիծք և հաշուեցոյցք։

2. Գաւառապետութեանց և շրջանակաց թանգարաններու համար վարչական գրեանց՝ Գաւառին սահմովը դնումն։

3. Կամրջոց և ճանապարհաց հսկող երկրաչափ ճարտարագիտաց համար գաւառային ելմտացոյցին մէջ նշանակեալ սովորական և արտաքոյ կարգի դրամական հատուցմանց բաշխումն։

4. Բանտարկելոց գաւառին մէկ բանտէն միւս բանտ մը փոխադրութիւնը։

5. Բանտերու պաշտօնէից 15 օրէն աւելի չլինելու պայմանաւ հրաժեշտ շնորհել։

6. Աղքատանոցներու ներքին կանոնադրութիւնք։

7. Իր մը գաւառէ մ'ուրիշ գաւառ և կամ օտար երկիր փոխադրելու հրաման տալ։

8. Ոստիկանութեան տեսուչներու առժամանակեայ հրաժեշտ շնորհել 15 օրէն աւելի չլինելու պայմանաւ։

9. Վերաքննութիւն թաղական ելմտացոյցներու և հաշիւներու, երբ սոյն ելմտացոյցք արտաքոյ կարգի հարկապահանջութեանց տեղի չեն տար։

10. Գաւառին՝ գլխաւոր քաղաքէն զատ միւս քաղաքաց փոխառութիւն ընելու համար բանալիք բաժանորդագրութեանց կամ մէկու մը հետ կռելիք դաշնագրութեանց պայմաններուն հաւանութիւն տալ։

11. Թաղերու որ և իցէ գոյք մը ծախելուն, գնելուն, փոխանակելուն կամ մաս առ մաս բաժնելուն մասին հաւանութիւն տալ, ինչ տեսակ ալ որ լինին սոյն գործողութիւնք։

12. Թաղերու կամ բարեգործական տեսչութեանց՝ի նպաստ եղած ամեն տեսակ ընչից նուէրներու կամ կտակներու վաւերացում, երբ ընտանեաց կողմանէ պահանջուի և նուէրին կամ կտակին արժէքն ալ 100 օսմանեան ոսկիէ աւելի լինի։

13. Թաղերու կողմանէ որ և է գոյից փոխանակութեանց, ինչ արժէք որ ալ ունենան, հաւանութիւն տալ։

14. Գիւղէ գիւղ տանող ճանապարհներու կամ սոյն ճանապարհայ վրայ գտնուած կամուրջներու չինութեանց համար կանխաւ լինելիք ընտրութեանց տեւողութեան պայմանաժամ որոշել, երբ սոյն չինութիւնք մի և նոյն գաւառի շրջանակներուն կամ վիճակներուն միայն վերաբերին։

15. Գիւղէ գիւղ ճանապարհներու չինութեան համար գետանէն հանուելիք նիւթերու պատճառաւ յառաջ եկած վնասուց փոխարինութեանց կարգադրութիւն։

16. Վարչութեան պարտքն եղած շինութեանց և գնահատութեանց ծանր ծախուց կարգադրութիւն, մանաւորապէս գիւղային ճանապարհաց արտաքոյ կարգի կերպով աւրուելուն առթիւ վճարելի մանաւոր դրամական օգնութեանց խնդիրներու մէջ։

17. Գիւղային ճանապարհաց գործակալներու նպաստք։

18. Նոր գործակալաց տուելիք պարգեւք։

19. Գիւղային ճանապարհաց համար գործիքներ գնելու կամ մանաւոր տպագրութեանց ծախուց համար գաւառական մնացուկէն սահմի վճարումն։

ՅՈՒՅԱԿ Բ.

1. Տօնավաճառներ և շուկաներ բանալու թոյլտուութիւն։

2. Տօնավաճառներու, շուկաներու, նաւահանգիստներու և ուրիշ հասարակաց տեղերու համար թաղային ոստիկանութեան կանոնադրութեանց քննութիւն և ընդունելութիւն։

3. Ապահովութեան ձեռնակար եղող հաստատութեանց՝ այս մասին որոշեալ կանոնաց համեմատ թոյլտուութիւն։

4. Մաքսատանց շրջանակին մէջ գործարանաց և գործատանց բացման համար, Մաքսապետին հաւանութեամբ թոյլտուութիւն։

5. Արուեստական հանքային ջրերու գործարանաց բացման թոյլտուութիւն։

6. Բնական կամ արհեստական հանքաջրեր պահելու յատկացած շէնքերու կամ կրպակներու թոյլտուութիւն։

ՅՈՒՅԱԿ Գ.

1. Նահանգային, գաւառական և գիւղային ճանապարհաց գծին վրայ գտնուած պետական հողերու՝ նոյն ճանապարհաց համար թողում։

2. Ձանբայներու փոփոխութենէ զատ այլ գետիններու փոխանակութիւն։

3. Նահանգին կամ գաւառին կալուածոց համար հարկ եղած ծառայութեանց ժամանակաւոր կերպիւ մէկուն յանձնում։

ՅՈՒՅԱԿ Դ.

1. Նաւարկելի կամ լաստաբեր ջուրի ընթացքներու վրայ մեքենաներով ջուր դարձնելու թոյլտուութիւն, այս պայմանաւ որ ջրոց քանակին և ծաւալին համեմատութեամբ այս բանս նոցա ընթացքին զգալի կերպով չի ճնշասէ։

2. Ցիշեալ ջրոց ընթացքներու վրայ առժամանակեայ հաստատութեանց թոյլտուութիւն, նոյն իսկ եթէ ջրոյն ընթացքը կամ մակերեւոյթն այդ պատճառաւ փոխելու առիթան ալ լինի։

3. Աննաւարկելի կամ անլաստաբեր ջրոց ընթացքներու վրայ որ և է նոր հաստատութեան, զբօսրենակ ջաղացքի, գործարանի, ջրարգելի, ջրադարձի, դաշտերու ոռոգման համար ջրաբաշխի, և մեռաղները մաքրելու ծեծելու և լուալու համար գործածուած մեքենայից թոյլտուութիւն։

4. վերոյիշեալ հաստատութեանց գոյութեան կարգադրում, եթէ կանոնաւոր արտօնութիւն առացած չլինին, կամ արդէն հաստատեալ կանոնաց փոփոխութիւն։

5. Աննաւարկելի և անլաստաբեր ջրոց ընթացից յատակին մաքրուելուն և լաւ պահպանութեան համար միջոցներ ձեռք առնուլ, և եթէ հարկ լինի այդ մասին չահ ունեցող կալուածոց տէրերն հաւաքելով հոգաբարձական ընկերութիւններ կազմել։

6. Աննաւարկելի և անլաստաբեր ջրի ընթացքները ջրերուն արուեստաստանց և դաշտերէից ’ի նպաստ բաժնել։

7. Ցողու և նաւարկելի կամ աննաւարկելի գետերու, վտակներու և հեղեղներու դէմ պահպանողական թումբերու, ինչպէս նաև ոռոգիչ կամ ցամքեցուցիչ ջրանցքներու շինութեան և պահպանութեան մէջ չահ ունեցող կալուածատէրերէն հոգաբարձական ընկերակցութիւններ կազմել, երբ այն կալուածատարաք յիշեալ շինութեանց գործածութեան և ծախուց բաշխման մասին միջերնին համաձայնած լինին։

8. Նաւարկութեան համար գետերու և վտակներու եղերքը նաւամատոյցներու արտօնութիւն և հաստատութիւն։ Այդ նաւամատոյցներու համար վճարուելիք արոց ցուցակին և գործածութեան պայմաններուն որոշում։

9. Նահանգին հաշուոյն վարձու տրուած կուրերու (գետի մասունա) իրենց կարասեօքն հանդերձ՝ վարձակալութեան պայմանաժամը լրացած առեն՝ արժէքնին պակսած կամ աւելցած լինելը հաստատող որոշման հաւանութիւն։

10. Բացուելիք քննութեանց տեւողութիւնը որոշել։

11. Նահանգին կամ գաւառաց անտուկներէն վճարուելիք շինութեանց համար ընդհանուր կառավարչին հաւանութեամբ կատարուած նուազուրդներու հաւանութիւն տալ, երբ որ պայմանագրութիւնք արտաքոյ կարգի պայման մը չպարունակեն, և այս մասին որ և է բողոք մը կամ պահանջ մը ներկայացնող չգտնուի. վասն զի այն առեն խնդրոյն կարգադրութիւնը ընդհանուր կառավարչին կ’ընայ։

12. Շինուածական ծախուց ցուցակին մէջ կանխաւ չնչանակեալ մասանց ամրողջացուցիչ դներուն հաւանութիւն տալ, երբ նոյն մասանց շինութեամբ շէնքին համար լինելիք ընդհանուր ծախքը չաւելնայ։

13. Բացուած վարկերուն ներածին չափ յետադայ ծախուց հաւանութիւն տալ։ Ա. Գինեերնին 1000 օսմ. ոսկիէն աւելի չեղող հողերու և անշարժ ստացուածոց գնումն։ Բ. Շարժական փոխարինութիւնք։ Գ. վնասուց համար փոխարինութիւնք։ Դ. կալուածոց գնման, շարժական փոխարինութեանց և վերոգրեալ ցնասուց յարակից եղող երկրորդական ծախք։ Ե. մերանոցներու, գետիններու եւայլն վարձք։ Զ. Մանաւոր հրահանգաց ներած սահմանին մէջ գործէ գագարեալ կամ վիրաւորեալ գործաւորաց նպաստք։

14. Զեռնարկութեանց պահպանութեան յատկացեալ գումարներուն և այն ձեռնարկութեանց հաշուէն զեղչուելիք գումարին վաւերացեալ բաշխման հաւանութիւն, երբ կանխաւ արտօնացեալ ծախքերը չեն աւելցած։

15. վարձակալաց կամ անոնց երաշխաւորներուն ինչքէն առնուած գրաւներն ազատելու և չինութիւններն աւարտելէն և վերջնականապէս յանձնուելէ յետոյ գրաւ առնուած ստակներն ետ տալու արտօնութիւն տալ։ Այլ եւս գործի չկոչուղ հողերուն պետական կալուածոց վարչութեան վերադարձնելու թոյլտուութիւն տալ։

ԹԻՒ 3.

ՋԵՌՆՀԱՍՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԽՈՐՀՐԴՈՑ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՅԻՇԱՏԱԿԵԱԼ Ի ԳԼՈՒԽՆ Զ. ՅՕԴՈՒԱԾ 136

ՅՕԴ. 1. — Ընդհանուր խորհուրդը նահանգային տրոց վրայ աւելնալիք վարայներն ինչպէս նաեւ օրինաց թոյլատրած ուրիշ դաւառական տուրքերը կը քուէարկէ։

Կրնայ նաեւ դաւառին եկամուտներովը 15 տարուան միջոցի մէջ վճարուելիք գաւառային փոխառութիւնները քուէարկել։ Երբ վերոգրեալ սահմանն անցնող տուրք մը քուէարկելու լինի, այն տուրքը կամ փոխառութիւնն հարկ է որ օրէնքով մը հրամայեալ լինի, որպէս զի կարենայ վաւերական համարուիլ։

ՅՕԴ. 2. — Ընդհանուր խորհուրդն ամեն տարի սեպտեմբերին, նահանգային եւմնացուցի օրինաց ներած սահմանին մէջ՝ քաղաքային և գիւղային թաղերու, ինչպէս նաեւ գիւղային թաղերու ստորաբաժանմանց արդիւնքն արտաքոյ կարգի ծախուց յատկացնելու նպատակաւ ընդհանուր հարկաց և գաւառային տրոց վրայ բարդուելը քուէարկած յաւելադրական դրամին առաւելագոյն աստիճանը կը սահմանէ։ Եթէ այս գործը չկատարած՝ ընդհանուր խորհուրդը ցրուի, առաջին տարւոյն համար որոշեալ առաւելագոյն աստիճանը նոյն տարւոյն համար ալ ընդունելի կը մնայ։

Վարչական մանաւոր կանոնադրութիւն մը կրնայ թոյլատրել որ քաղաքային և գիւղային թաղք, ինչպէս նաեւ գիւղային թաղից ստորաբաժանմունք տարւոյն համար որոշեալ առաւելագոյն չափէն աւելի տուրք մը դնեն իրենք իրենց վրայ։

ՅՕԴ. 3. — Ընդհանուր խորհուրդը՝ գիւղէ գիւղ տանող ուղիներէն մեծ հաղորդակցութեանց ծառայող ուղիներուն չինութեան նախնական քննութիւնը կ'ընէ. անոնց լայնքը կ'որոշէ և անոնց բացումը կամ ընթացքն ուղղելը կը հրամայէ։

ՅՕԴ. 4. — Ընդհանուր խորհուրդը կ'որոշէ թէ գաւառին թոշակաւոր պաշտամանց համար ինքզինքին ներկայող անձանց համար ինչ հանդամանք պէտք է պահանջուին։

ՅՕԴ. 5. — Ընդհանուր խորհուրդն հետեւեալ իրաց վրայ վերջնական նապէս որոշում կուտայ։

1. Գնում, վաճառում կամ փոխանակութիւն գաւառական չարժուն կամ անշարժ սեփականութեանց, երբ այս սեփականութիւնք 4. թուահամարին մէջ նշանակեալ պիտոյից մէկուն սահմանեալ չեն։

2. Գաւառական սեփականութեանց վարչութեան եղանակը։

3. Վարձակալութեան դաշինք։

4. Գաւառական անշարժ ստացուածոց գործածութեան մասին փոփոխութիւնք, բայց ի դատարանաց և ոստիկանութեան և աղգային ղինուորութեան գործածութեանը յատկացեալ չէնքերէ։

5. Ի նպաստ գաւառին եղած նուիրաց և կտակաց ընդունելութիւն, երբ սոնք չահ ունեցող երրորդներու և կամ կտակողին ընտանեաց կողմանէ բողոքոց տեղի չտան։

6. Կարգաւորութիւն և ուղղութիւն գաւառային ճանապարհաց, անոնց չինութեան, ուղղութեան և բարւոք պահպանութեան համար հարկ եղած աշխատութեան նախագաղափարներու, յատկագծերու և ծախուց ցուցակներու հաւանութիւն, ինչպէս նաեւ անոնց չինութեան և պահպանութեան համար պէտք եղած պայմանէութեանց որոշում։

7. Մեծ հաղորդակցութեանց սահմանեալ գիւղային ճանապարհաց դասակարգութիւն. ձեռնհաս խորհրդոց կարծեաց համեմատ նշանակել թէ սոյն ճանապարհաց չինութեան և բարւոք պահպանութեան համար ո՞ր թաղերը պէտք է նպաստեն և ո՞րչափ նպաստեն իւրաքանչիւր տարի։ Սոյն աշխատութեանց համար պէտք եղած պայմանականաց նշանակում։

8. Գաւառային ճանապարհաց և մեծ հաղորդակցութեան ծառայող գիւղային ուղիներու թողում։

9. Գաւառային անտուկէն վճարուելիք որ և է ուրիշ չինութեանց ծրագիրք, յատկագիծք և ծախուց ցուցակք։

10. Գաւառին համար չահաւէտ եղող ծախուց մանակցելու համար թաղերէ, ընկերակցութիւններէ և մասնաւոր անհատներէ եղած առաջարկութիւնք կամ հրաւէրք։

11. Գաւառին համար չահաւէտ եղող չինութեանց անհատի մը կամ ընկերութեան մը յանձնում։

12. Ուղղակի գաւառին վերաբերեալ ճանապարհներու և գետակներու վրայ կուրերու կամ լաստերու և միւս կողմը անցնելու յարմար տեղերու հաստատութիւն և պահպանութիւն։ — Բաժերու գնոց որոշում։

13. Գաւառին վերաբերեալ չէնքերու ապահովադրութիւն։

14. Ցանուն գաւառին բացուելիք դատավարութիւնք, բայց ի տիպողական պարագաներէ՝ զորս գնահատելը Գաւառական յանձնախորհրդին վերապահեալ է։

15. Գաւառին իրաւանց վերաբերեալ փոխանակութիւնք։

16. Ցիմարանոցներու վարչութիւն։

17. Գաւառին ընդհանուր բարեգործական հաստատութեանց, որբանոցաց և այլոց հիմնարկութիւն և կանոնաւոր պահպանութիւն։

18. Գաւառէն թոշակ ստացող պաշտօնակալաց վարձք։

19. Գաւառին քիչ շատ օգուտ բերող թաղային շինութեանց համար լինելիք ծախուց մէջ գաւառին լինած բաժնին որոշումն։

20. Տօնավաճառներ ու վաճառանոցներ հաստատելու, բառնալու կամ փոխելու մասին Թաղապետական խորհրդոց որոշմունք։

21. Քաղաքամէջ կամ դիւղամէջ բաժերու մասին Թաղապետական խորհրդոց որոշմունք։

ՅՕԴ. 6. — Ընդհանուր խորհրդոց որոշմունք գործադրելի են եթէ նոսին փակմանէն մինչեւ 15 օր Գաւառապետն անոնց ձեռնհասութենէն վեր կամ օրէնքի մը և կամ վարչական կանոնագրութեան մը տրամադրութեանց հակառակ լինելը պատճառ բերելով՝ անոնց ոչնչացումը չպահանջէ։ Գաւառապետին այսպիսի պահանջն ընդհանուր խորհրդոց նախագահին պէտք է զեկուցուի պաշտօնապէս։

Եթէ՝ այս զեկուցմանէն մինչեւ 20 օր նոյն որոշմանց ջնջումը չվճռուի, նոյն որոշմունք գործադրելի են։ Իսկ ջնջման վճիռն ընդհանուր կառավարչին մէկ հրամանագրովը կը տրուի՝ վարչական կանոնագրի մը ձեւով։

ՅՕԴ. 7. — Ընդհանուր խորհուրդը Գաւառապետին կամ իւր անդամներէն միոյն առաջարկութեամբ խորհուրդ և որոշում կ'ընէ ուրիշ որ և է գաւառական օգտակարութիւն ունեցող նիւթոց վրայ, զորս մինակ իւր իշխանութեամբը չկրնար լուծել։ — Այս տեսակ խորհրդոց արդիւնք եղող որ և է որոշմունք գործադրելի կը լինին, եթէ նիստերու փակմանէն մինչեւ 6 շաբաթ ընդհանուր կառավարչին կողմանէ տրուած հրամանագրով մը անոնց գործադրութիւնը չարգիլուի կամ բոլորովին չարգիլուի։

ՅՕԴ. 8. — Ընդհանուր խորհուրդը կարծիք կը յայտնէ այն ամեն խնդրոց վրայ, որոց մասին կարծիք յայտնելու իրաւունք ունի ըստ օրինի, ինչպէս նաև անոնց վրայ՝ որոց մասին ընդհանուր կառավարչին կամ ընդհանուր անօրէններէն միոյն կողմանէ խորհուրդ կը հարցուի իրեն։

ՅՕԴ. 9. — Ընդհանուր խորհուրդը կընայ իւր անդամներէն միոյն կամ մի քանիին յանձնարարել, որ խորհրդին ձեռնհասութեան վերաբերեալ գործոց բուն իսկ տեղն երթալով իրեն պէտք եղած տեղեկութիւններն հաւաքեն։

ԹԻՒ 4.

ՊԱՇՏՕՆ ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎՈՅ

ՅՈՒՅԱԿ ՅԻՇԱՏԱԿԵԱԼ Ի ԳԼՈՒԽՆ Զ. ՅՕԴՈՒԱԾ 130

1. Որ և է նպատակի մը չգործածուած գաւառային սեփականութիւն մը, գաւառին համար շահաւէտ եղող գործի մը գործածել։

2. Գաւառական շէնքերու ապահովագրութեան համար պայմանագրութիւնք։

3. Գաւառին սեփական եղած շինութեանց նուաղուրդի հանումն։

4. Գաւառական փոխառութեանց նուաղուրդ, օրինաց ներած սահմանին մէջ։

5. Մասնաճառութեան, հացագործութեան և տնտեսական և վաճառատեղեաց մէջ ուտելեաց վաճառման կատարեալ կարգադրութիւն։

6. Վնասակար կենդանեաց ջնջման համար տրուելիք վարձատրութիւնք։

7. Կենդանեաց համաճարակ հիւանդութեանց դարմանի ծախուց կարգադրութիւն։

ԹԻՒ 5.

ՊԱՇՏՕՆ ՏԵՂԱԿԱԼ ԿԱՌԱՎԱՐՉԱՅ

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՅԻՇԵԱԼ Ի ԳԼՈՒԽՆ Զ. ՅՕԴՈՒԱԾ 136

Տեղական կառավարիչք հետեւեալ գործերը անօրինելու իշխանութիւն ունին։

1. Ընդադրեր տալ։

2. Որսորդութեան և զէնք կրելու արտօնագրեր տալ։

3. Շրջանակէն կամ վիճակէն դուրս տարուելիք պաշտօնական գրուածոց վրայ քաղաքապետաց և ոստիկանութեան տեսչաց ստորագրութիւններու վաւերացումն։

4. Հասարակաց կառքերու գործածութեան թոյլտուութիւն։

5. Բարեգործական վիճակահանութեանց թոյլտուութիւն։

6. Արձակեալ՝ բայց տակաւին ոստիկանութեան հսկողութեան ենթակայ գանուող պատժապարտներուն՝ շրջանակին սահմանին մէջ տեղափոխութիւն։

7. Գինետանց արտօնութիւն։

8. Թաղային չէնքերու համար հրդեհի դէմ ապահովական ձեռնարկութեանց հաւանութիւն։

9. Շուկայից, տօնավաճառաց և վաճառատեղեաց մէջ՝ իւրաքանչիւր տեղւոյ համար վճարելի տրոց ցուցակներու վաւերացումն։

10. Կշռոց, չափանց և նաւաչափուց համար վճարեալ տրոց ցուցակներու վաւերացումն։

11. Թաղերու և կրօնական կամ բարեգործական հաստատութեանց անտառներուն մէջ ընտասակար կենդանեաց ջնջման համար ընդհանուր արտօնութիւն։

12. Վիճակին բարեգործական հաստատութեանց հաշուեկշիռք և հաչիւք։

13. Վիճակային բարեգործական հաստատութեանց ընչից մատակարարութիւն։

14. Ծիշեալ հաստատութեանց ներքին կանոնադրութիւն։

15. Թաղից և վիճակային բարեգործական հաստատութեանց հրիտակաց և կտակաց ընդունելութիւն, երբ անոնց արժէքն 100 Օսմ. ոսկիէն աւելի չէ, և այս պայմանաւ որ այն նուէրներն ու կտակները նուիրատուներուն ընտանեաց կողմանէ բողոքոց տեղի չտան։

Երբ 6. պարբերութեան մէջ յիշեալ տեղափոխութիւնը վիճակէն դուրս տեղի պիտի ունենայ, այդ մասին արտօնութիւն տալն այն առեն դատական գործոց տնօրէնին կ'ինայ։

Թիւ 6.

ԹԱՂԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՄ ՓԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՐՀՐԴՈՑ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՐԱԿԻՑ Զ. ԳԼԽՈՑՆ

ՅՕԴ. 1. — Փաղաքացեաց ընտրական այլ և այլ հատուածներու բաժանումը Թաղապետական կամ Փաղաքապետական յանձնախորհրդոց ձեռօք կը կատարուի, որոց յանձնուած է ընտրական ցանկերը պատրաստել կրօնական հաստարակութեանց գլուխներուն հետ համաձայնութեամբ։

Այս մասին՝ որչափ կարելի է՝ ընտրողաց հանգստութիւնը պէտք է 'ի

հաշիւ առնուլ. հետեւաբար հատուածներն այն կերպով պէտք է սահմանուին, որ մերձաւոր հաշուով այլ և այլ թաղերու համապատասխանեն։

Իւրաքանչիւր հատուած որոշ և միայն ընտրական ցանկ մ'ունի, որ տարին անգամ մը պէտք է վերաքննուի։ Այս ցանկը վերոգրեալ թաղապետական յանձնախորհուրդը կը պատրաստէ և կը վերաքննէ՝ թաղին հասարակութեան գլխոյն հետ համաձայնութեամբ։

Եթէ միաբանութեամբ կատարուելիք գործոյ մը վրայ թաղապետական յանձնախորհրդոյ և հասարակութեան մը գլխոյն միջեւ վէճ մը ծագի, այն վէճը Տեղակալ կառավարիչը կը լուծէ։

Թաղապետական ընտրութեանց ցանկի մը մէջ ինքզինք յանիրաւի դուրս ձգուած կարծող որ և է անձ կրնայ իւր արձանագրուիլն ալ պահանջել, ինչպէս որ դատաւորին ընտրութեանց վերաբերեալ կանոնադրութեան մէջ ըսուած է։

Թաղապետական ընտրութեանց ցանկերը դատաւորական ընտրութեանց ցանկերուն նման կը պահուին, կը հրատարակուին և 'ի տես հասարակութեան կը կախուին։

Թաղապետական ընտրութեանց գործողութիւնք ճիշդ նահանգային ընդհանուր ժողովոյ երեսփոխանաց ընտրութեան կանոնին համաձայն կը կատարին։ Մի և նոյն թաղապետութեան ամեն հատուածներուն մէջ մի և նոյն օրը և մի և նոյն ժամուն կը կատարին։

ՅՕԴ. 3. — Թաղաքապետին կամ անոր փոխանորդին բացակայ գտնուած առեն, ընտրութեանց մէջ ամենէն աւելի քուէ ստացող անդամը խորհրդոյ նախագահութիւն կընէ։

Իւրաքանչիւր չրջանի առաջին նստին՝ Թաղապետական խորհրդոյ անդամք միջերնէն քաղտնի քուէարկութեամբ առենապետ մը կ'ընտրեն, որ մինչեւ չրջանին վերջը պաշտօն կը վարէ։

Թաղապետական կամ Փաղաքապետական խորհրդոյ նիստերն հրապարակային չ'են։

ՅՕԴ. 4. — Թաղապետական խորհուրդն իւր պաշտօնավար անդամոց մեծամասնութեան ներկայութեամբ միայն կրնայ նիստ ընել։

Որոշմունք քուէից բացարձակ առաւելութեամբ կը տրուին։ Երբ քուէից հաւասարութիւն պատահի, Փաղաքապետին կամ անոր օգնականին քուէն խնդիրը կ'որոշէ։

Այն անդամ որ ներկայ անդամներէն երեքը պահանջեն, քուէարկութիւնը գաղտնի կը լինի։

ՅՕԴ. 5. — Փաղաքապետը կամ Թաղապետը կրնայ իւր պաշտօնին մէկ մասն իւր օգնականաց միոյն կամ մի քանիին յանձնել, և երբ օգնականք չգտնուին, նոցա պաշտօնը վարելու կոչուած Թաղապետական խորհրդականաց յանձնել փոխանորդաբար։

Երբ որ և է պատճառաւ քաղաքապետը բացակայ գտնուի, նորա պաշտօնն ամենայն իրաւամբ իւր օգնականներէն միոյն կ'անցնի, նոցա պաշտօնի անուանման կարգաւն։ Եթէ օգնականք ալ քաղաքապետին հետ միանգամայն բացակայ գտնուին կամ արգելք մ'ունենան, այն ատեն քուէից առաւելութեան համեմատ պատրաստուելիք ցանկին մէջ ամենէն յառաջ անցնող թաղապետական խորհրդականը քաղաքապետին կը փոխանորդէ։

ՅՕԴ. 6. — Թաղապետական խորհրդոյ որոշմունք Թուականի կարգաւ կ'արձանագրին տետրակի մը մէջ, որ Տեղական կառավարչին կողմանէ թուադրեալ և ստորագրեալ պէտք է լինի։ Պատճէնին ներքեւ բոլոր անդամք ստորագրութիւններին կը դնեն, և եթէ ոմանք արգելք մ'ունենան ստորագրելու, պատճառը պէտք է յիշուի թէ ինչու չեն ստորագրած։

Որոշումը քուէարկող մեծամասնութեան հետ տարակարծիք գտնուողք անդամք կրնան նոյն որոշման ներքեւ իրենց զատ քուէները յիշել։

Իրաքանչիւր որոշման օրինակն ութ աւուր մէջ պէտք է յղուի առ Տեղական կառավարիչն. նա ալ յետագայ ութ աւուր մէջ Գաւառապետին պէտք է յղէ զայն։

ՅՕԴ. 7. — Քաղաքապետը կամ Թաղապետը կրնայ՝ եկմտական տարւոյ մը հաշուին՝ մինչեւ յետագայ մայիս 15 վճարմանց հրաման տալ. իսկ վճարմունք կը կատարուին մինչեւ մայիսի 31, որ հաշուակալութեան վերջնական ժամանակն է։

Թիւ 7.

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆԻՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԱՌԱՐԿԱՅՔ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՅԱՐԱԿՑԵԱԼ Ի ԳԼՈՒԽՆ Զ.

ՄԻԱԿ ՅՕԴՈՒԱԾ

Քաղաքային և Գիւղային ոստիկանութեան պաշտօնին առարկայք են հետեւեալք։

1. Հասարակային ճանապարհաց ապահովութիւն և անդորրութիւն։
2. Հասարակային տեղեաց մէջ բարեկարգութեան պահպանութիւն։
3. Ուսելեաց մաքրութեան և նոցա վաճառման հատատարմութիւն։
4. Կշռոց և չափուց քննութիւն և վաւերացում։

5. Արհածից և հասարակաց աղետաբեր ցնցուղաց առաջքն առնելու կամ դադրեցնելու միջոցք։
6. Հասարակային տեսարանք։
7. Ըստ օրինի տուրք վճարող նպարեղինաց որոց որոշումն։
8. Ըստ սովորութեան միակերպ և հնձելու ժամանակաց հրատարակումն։
9. Ծառոց թրթռուններու ջարդ։
10. Ապահովութիւն հնձոց։
11. Ընդհատաններն ուղղելու սահմանեալ ջրոց վրայ հսկողութիւն։

Թիւ 8.

ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ԹԱՂԵՐՈՒ ԿԱՄ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ ՊԱՐՏԱՒՈՐԻՉ ԾԱԽՔ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՅԱՐԱԿՑԵԱԼ Ի ԳԼՈՒԽՆ Զ.

ՄԻԱԿ ՅՕԴՈՒԱԾ

Քաղաքային Թաղից համար պարտաւորիչ են.

1. Թաղային տան կամ Թաղապետութեան յատկացեալ տեղւոյն վերաբերեալ ծախք։
2. Թաղային պիտոյից համար դիւանական և տպագրական ծախք։
3. Վարչական որոշումները պաշտօնապէս պարունակող լրագրոյ, ծանուցագրոց և այլ հրատարակութեանց բաժանորդագրութիւն։
4. Ժողովրդեան մարդահամարի ծախք։
5. Տեղական գինւորութեան կազմական ծախք։
6. Տեղական գինւորագրաց վարժութեան կամ ուրիշ նպատակաւ դումարուած առն՝ ղօրանոցներու մէջ բնակութեան համար ծախք։
7. Քաղաքապետական հարկահաւաքին և քաղաքամոից բաժերու (եթէ կան) պաշտօնէից ամսականներն և ամեն տեսակ Թաղային որոց հաւաքման ծախքերն։
8. Անտառապահաց և դաշտային պահապանաց թոշակն։
9. Օրինաց և կանոնագրութեանց համեմատ Թաղին պարտաւորութիւնն եղած ոստիկանական ծախք։
10. Քաղաքապետական կամ Թաղապետական սորվին պաշտօնէից կանոնաւորապէս մաքրուած հաշուոց համեմատ՝ տուելիք թոշակներն։

11. Թաղային Ջրանկրաց խուժքի և կարասեայ պահպանութեան ծախք։

12. Ընկերիկ կամ լքեալ մանկանց խնամատարութեան համար Թաղերու բաժնին ինկած ծախք։

13. Թաղապետական հիւանդանոցներու պէտք եղած սովորական ծախք։

14. Թաղային մեծամեծ շէնքերու ստիպողական մեծ նորոգութիւնք։

15. Գերեզմանատանց շրջապատման, պահպանութեան և տեղափոխութեան ծախքերն, օրինաց և կանոնաց որոշած պարագայից մէջ։

16. Թաղային ընչից և եկամտից վրայ օրինաց սահմանած տուրքերն և պահանջներն։

17. Պահանջելի պարտուց վճարումն։

18. Եւ ընդհանրապէս օրինաց որ և է տրամադրութեան ուժով Թաղերու վրայ դրուած պարտաւորութիւնք և վճարք։

ԹԻԻ 9.

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՅԱՐԱԿՑԵԱԼ Ի ԳԼՈՒԽՆ Է.

Ա. ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՕՍՄ. ԿԱՅՍԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ ՈՒՆԵՆԱԼԻՔ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ. 1. — Արեւելեան-Րումելիի տարեկան հասոյթները միջին հաշուով 800,000 Օսմանեան լիրա հաշուած են։ Նահանգային եկամտից վարչութիւնն այս գումարէս տարին 240,000 Օսմ. ոսկի առնելով Օսմ. կեդրոնական կառավարութեան կը յանձնէ։

ՅՕԴ. 2. — Սոյն 240,000 լիրային վճարումը չորս վճարքով կը կատարուի, իրարմէ երեք ամիս հեռաւորութեամբ։ Առաջին վճարքն յունիսի առաջին օրը (Հ. Տ.) տեղի կ'ունենայ։

ՅՕԴ. 3. — Սոյն եռամսեայ վճարքները փկրիպէի մէջ կը կատարուին, և հոն Օսմ. կայսերական Պանքային կը յանձնուին.

ՅՕԴ. 4. — Արեւելեան-Րումելի, իւր արդի վիճակին պատճառաւ, ներկայ կազմական կանոնագրով սահմանեալ առաջին եկամտական շրջանին մէջ Օսմ. պետութեան ընդհանուր պարտուց չմասնակցիր։

Իսկ երկրորդ տարին միայն 125,000 ոսկի պիտի վճարէ։

ՅՕԴ. 5. — Հինգ տարի վերջը նահանգին՝ կեդրոնական կառավարութեան վճարած 240,000 Օսմ. ոսկւոյ անփոփոխ գումարն յաջորդ 5 տարուան շրջանին մէջ տարին 20,000 Օսմ. ոսկի կ'աւելնայ։

Այս երկրորդ շրջանէն վերջը կեդրոնական ու տեղական կառավարութիւնք կը քննեն և կը հասկնան թէ արդեօք նահանգին եկամտից վիճակը նորա կողմանէ վճարուելիք տուրքին վրայ վերսին նոր յաւելում մը կրնայ ներել։

Նահանգին ինկած բաժինը՝ նորա ամբողջ հասութից երեք տասներորդը պիտի լինի միշտ։

ՅՕԴ. 6. — Մաքսատանց տարեկան զուտ հասոյթն եղող հինգ հազար Օսմ. լիրան՝ վերոյիշեալ առաջին յօդուածին մէջ յիշատակեալ 240,000 Օսմ. ոսկին վրայ կը բարդուի, և 2. յօդուածին տրամադրութեանց համեմատ կեդրոնական կառավարութեան կը վճարուի։

Բ. ՄԵՆԱՇՆՈՐՀՔ

ՅՕԴ. 7. — Արեւելեան-Րումելիի մէջէն եկած աղը կառավարութեան շտեմարանաց մէջ պէտք է ամբարուի։

ՅՕԴ. 8. — Նահանգին ներքին սպառման համար պէտք եղած աղը կառավարութիւնը կը գնէ՝ աղը հանողներուն հետ սակարկութեամբ։

ՅՕԴ. 9. — Նահանգին կառավարութիւնն ինք անձամբ կը վաճառէ վաճառողաց կամ մանաւորաց պէտք եղած աղը։

Վաճառման գինը բուն ապրանքին գինէն հոխային 20 փարայէն աւելի բարձր չկրնար լինիլ։

Երկրագործութեան ի նպաստ, արջառաց ուտեստին պէտք եղած աղին գինը բուն ապրանքին գնէն 10 փարայէն աւելի չպիտի լինի։

Գ. ՈՒՂՂԱԿԻ ՏՈՒՐՔ

Ա.) ՎԷՐԿԻ

ՅՕԴ. 10. — Վէրկի ըսուած տուրքը դարձեալ ըստ առաջնոյն պիտի հաւաքուի։

ՅՕԴ. 11. — Այն կալուածները, զորս իրենց տէրերն անձամբ կը գործածեն, իրենց վաճառման արժէքին համեմատութեամբ տարին հազարին 4 տուրք կուտան։

ՅՕԴ. 12. — Վարձու տրուած կալուածք եկամտին վրայ հարիւրին 4 տուրք կը վճարեն։

ՅՕԴ. 13. — Անշարժ կալուածէ յառաջ չեկող որ և է եկամտի վրայ հարիւրին 3 տուրք կ'առնուի։

ՅՕԴ. 14. — Վէրկիի տրոց բաշխումն ու հաւաքումն արդէն գտնուած կա-

Նեղոց Տամբովի գնացող ճանապարհի վրայ։

բ) ՈՉՈՒՆՑ ԵՒ ԱՁԻՒ ՏՈՒԳ

Ո՞ր է ճանապարհը Ղարաքիլիսայ։

307. 20.— Ճշմարտիւ է ասել թէ ամենայն ոք ինձ ճանապարհ ցուցանէ, բայց ոչ ոք ինձ ասէ թէ ո՞ր ճանապարհն երթամ։

Ես ոչ գիտեմ ճանապարհն։

Ո՞ր ճանապարհն է երթալոյ Ղարաքիլիսայ։

Ո՞ր ճանապարհն է տանի Ղարաքիլիսայ։

Ո՞ր ճանապարհն է ցուցանէ Ղարաքիլիսայ։

Ո՞ր ճանապարհն է ցուցանէ ինձ Ղարաքիլիսայ։

Ո՞ր ճանապարհն է ցուցանէ ինձ երթալոյ

ՅՕԴ· 31· — Իւրաքանչիւր ոգելից ըմպելեաց մթերանոցի կամ գինետան վարձուն կամ վարձական արժէքին համեմատ 25 առ հարիւր բաթանթէ տուրք կ'առնուի ։

Սոյն տուրց սահմանն է տարին 200 ղուրուշ ։

Ըմպելեաց մթերանոցներու կամ խանութներու վարձուց կամ վարձական արժէքից վրայ դրուած հարիւրին 25 տուրքը կրնայ հաստատուն տուրց վերածիլ ։ Այս նպատակաւ ոգելից ըմպելի վաճառողք այլ և այլ սահմաններու կը բաժանուին՝ իրենց մթերանոցին կամ խանութին վարձուց կամ վարձական արժէից համեմատ ։

Գ) ԴՐՈՇՄ

ՅՕԴ· 32· — Կազմական կանոնագրին Ի· գլխոյն 233-234 յօդուածոց մէջ ակնարկեալ դրոշմի տուրքն յիշեալ Թղթոց մէջ նշանակեալ իւրաքանչիւր 1000 ղուրուշին $^1/_2$ ղուրուշ է ։

ՅՕԴ· 33· — Նահանգին սեփհականութիւնն եղող անշարժ կալուածք, ինչ կերպով ալ լինի, պատկանեալ անօրէնութեան ձեռօք կը մատակարարուին, ի բաց առեալ անտառներն ու հանքերն ։

Նահանգային սեփհականութեանց մասն լինելէ դադրելնուն պէս ելու-մըտից անօրէնութեան վարչութեան ներքեւ կ'իյնան ։

Իւրաքանչիւր անօրէնութեան իւր կամ իրմէ կախեալ գործոց համար պէտք եղած կարասիք նոյն անօրէնութեան կը պատկանին ։

ՅՕԴ· 34· — Ելումտից անօրէնութիւնը նահանգային սեփհականութիւն եղող բոլոր անշարժ սեպհականութեանց ցուցակը կը պատրաստէ, իւրաքանչիւրին ինչ բանի գործածուիլը նշանակելով ։

Այս ցուցակն յիշեալ սեպհականութեանց տեսակին և արժէքին համար պէտք եղած բոլոր տեղեկութիւնները կը պարունակէ ։

Իւրաքանչիւր անօրէնութիւն իւր վարչութեան ներքեւ գտնուող և նահանգին վերաբերեալ սպասուց, նիւթոց և կահ կարասեաց ցուցակը կը շինէ և մէկ օրինակն Ելեւմտից անօրէնութեան կը յանձնէ ։

Թէ այս ցուցակներն ի՞նչպէս պիտի պատրաստուին և պահպանուին, մասնաւոր կանոնով մը պիտի որոշուի ։

ՅՕԴ· 35· — Նահանգին այլ և այլ վարչութեանց և այլ և այլ պաշտամանց վերաբերեալ մատակարարութիւնք, տեղափոխութիւնք, գնումնք, վաճառումնք, վարձատուութիւնք և չինութիւնք պայմանագրութեամբք կը կատարուին ։

ՅՕԴ· 36· — Նահանգին եկամուտ հայթհայթող կամ ծախք պատճառող պայմանագրութեանց կնքուելէն առաջ՝ աճուրդ կամ նուազուրդ մը պէտք է տեղի ունենայ, ի բաց առեալ օրինաց նախատեսած և մանաւանդ յեսադայ երկու յօդուածոց մէջ յիշատակեալ բացառութիւնք ։

ՅՕԴ· 37· — Հետեւեալ պարագայից մէջ վարչութիւնը կրնայ առանց կանխաւ աճուրդի կամ նուազուրդի հանելու պայմանագրութիւն կնքել ։

1· Մենաշնորհ ունեցող գործարանները եւլած և կամ ուրիշ այնպիսի տեսակ ապրանքներ գնելու ժամանակ, որք իրենց տեսակին պատճառաւ նուազուրդի դրութեամբ չեն կրնար ձեռք բերուիլ ։

2· Որ և է տեսակ մատակարարութեանց, տեղափոխութեանց կամ շինութեանց համար, երբ ստիպողական հարկ լինի, առանց նուազուրդի պատճառաւ կատարուելիք պաշտօնական ձեւոց սպասելու՝ անմիջապէս ի գործ դնել ։

3· Այն տեսակ նիւթեր կամ պարէններ ամբարելու ժամանակ, որք իրենց հանգամանաց և մանաւոր գործածութեան պատճառաւ բուն իսկ եւլած տեղերնին պէտք է գնուին և կամ ուղղակի նոյն արտադրողներուն ձեռօք մատակարարուին ։

4· Այնպիսի արհեստական նիւթեր, մեքենաներ, գործիքներ և մասնաւոր ճշդութիւն պահանջող աշխատութիւններ ձեռք բերելու համար, որոց չինութիւնն յատուկ գործատորներու կամ արուեստագէտներու պէտք է յանձնուիլ ։

5· Կալուածներ վարձու տալու կամ առնելու ատեն, ամեն անգամ որ մասնաւոր պատճառներով զանոնք աճուրդի դնել կարելի չլինի ։

Այսոցմէ զատ վարչութեան պատասխանութիւն պրուած է առանց աճուրդի կամ նուազուրդի պայմանագրութիւն կնքել, երբ առաջարկեալ աճուրդին կամ նուազուրդին մասնակցող կամ վարչութեան որոշած գնոց չափ առող չգտնուի · սակայն այս պարագայիս մէջ աճուրդի կամ նուազուրդի համար որոշեալ պայմանները, ինչպէս նաեւ որոշեալ գիներուն առաւելագոյն աստիճանը մասնաւոր պայմանագրութեան մէջ չեն կրնար փոխուիլ, բայց եթէ ի նպաստ նահանգին ։

ՅՕԴ· 38· — Կրնայ նաեւ առանց աճուրդի ձեռնարկելու պայմանագրութիւն կնքուիլ, երբ մասնաւոր պարագայներ աճուրդի գործողութեան պաշտօնական ձեւերը շատ անյարմար կընեն, Սոյն կանոնս ի մասնաւորի յետագայ պարագայից կը վերաբերի ։

1· Երբ 20,000 ղուրուշէն աւելի ծախք մ'ընել պէտք լինի, և կամ այնպիսի ծախք մը՝ որ տարին 4,000 ղուրուշէն աւելի չլինելով, առ առաւելն 3 տարիէն աւելի ժամանակ բեռ չլինի նահանգին ։ Սակայն այն առեն հարկ է որ մի և նոյն նիւթին համար պէտք եղած դումարը վերոյիշեալ սահմաններէն անդին անցուցնող ուրիշ որ և է պայմանագրութիւն չգտնուի ։

2· Գնահատական արժէքին 16,000 ղուրուշէն աւելի չեղող անգործածելի չարժական գոյք կամ նպարեղէնք վաճառելու համար · բայց այս պարագայիս մէջ ալ միշտ ներկայ յօդուածոյս 1 թուոյն մէջ նշանակեալ դիտողութիւնը պէտք է յարգել ։

3. Դեղջկական գոյից, չէնքերու, կարմրյաց և այլ անշարժ սեռացուածոց վարձու տրուելու կամ առնուելու առեն, այն պայմանաւ որ տարեկան վարձուն գինն երկու հազար ղուրուչէն բարձր գումարի մը չհլնէ, պայմանագրութեան տեւողութիւնը 6 տարիէն անդին չանցնի, և վերջապէս մի և նոյն սեռացուածոց մի մասն արդէն վարձու տրուած կամ առնուած լինի ուրիշ այնպիսի պայմանագրութեամբ մը, որոյ գումարն և տեւողութիւնը նոր պայմանագրութեան վրայ աւելնալով ներկայ պարբերութեան մէջ յիշուած սահմանէն անդին չանցնին։

4. փորձի համար եղած մշակութեանց, գործարանէ եղած նիւթոց և մատակարարութեանց համար։

5. Բանտարկելոց ապրուստին հարկաւոր եղած մատակարարութեանց համար, երբ այս մատակարարութիւնը բարեգործական հաստատութեան մը յանձնարարուած են, եւս և նոյն բանտարկելոց ձեռամբ կատարուելիք աշխատութեանց համար։

ՅՕԴ. 39. — Մատակարարութիւնք, տեղափոխութիւնք և շինութիւնք զատ զատ կը տրուին տանձնողաց (կէօթիւրիւ) երեսից տեսակին համեմատ, և եթէ կարելի լինի՝ կը բաժնուին տանձնողաց գիւրութեան համար մաս առ մաս։

ՅՕԴ. 40. — Երբ բազում տարիներու համար կնքեալ պայմանագրութեանց մէջ յիշուած լինի թէ մատակարարը պարտի միշտ վարչութեան տրամադրութեան ներքեւ դնել մանաւանդ քանակութեամբ նիւթ, կամ թէ յարմար ժամանակին իւր տանձնած նիւթերը մատակարարելու կամ պայմանագրին մէջ յիշուած շինութիւնները կատարելու համար հարկ եղած միջոցներն ի ձեռին պէտք է ունենայ, այն առեն նահանգին պաշտօնական լրագրին մէջ երեք անգամ ծանուցուելէ վերջը յիշեալ պայմանաց ամբողջ և կատարեալ գործադրութեան մասին հաստատուն ապահովութիւն տուող անձինք միայն աճուրդի կամ նուազուրդի պէտք է մասնակցին։

ՅՕԴ. 41. — Մատակարարութեանց, փոխադրութեանց և շինութեանց վերաբերեալ որ և է պայմանագրի մէջ թերհաշիւ տրամադրող որ և է պայման չկրնար ներմուծուիլ, բայց եթէ երբ խնդիրը մասնաւոր աշխատութեան մը և կամ մասնաւոր տեսակաւ և չափով մատուցուելիք նիւթոց վրայ լինի։

Այս արգելքէն դուրս են բարեգործական հաստատութեանց ապսպրուածքն բանտարկելոց ապրուստին պէտք եղած նիւթոց մատակարարութեան համար պայմանագրութիւնք, այն բանտարկելոց յանձնուած աշխատութիւնք և վերջապէս հանրածանօթ ապահովութիւն ունեցող վաճառական կամ արհեստագործական տուներու կամ հաստատութեանց հետ կնքուելիք օգտակար համարուած պայմանագրութիւնք, երբ այն տուները կամ հաստատութիւնները իրենցմէ պահանջուած աշխատութիւնները կամ մատակարարութիւնները պայմանագրութեանց գումարէն մաս մը չստացած յանձնել չեն հաճիր։

ՅՕԴ. 42. — Մատակարարաց կամ ձեռնարկուաց հետ կնքեալ պայմանագրութեանց գործադրութեան համար կանխաւ անոնց մատուցանելիք դրամին վրայ շահ կամ յանձնարարողէք (քօմիսիօն) չկրնար շնորհուիլ։

ՅՕԴ. 43. — Հրապարակական աճուրդէ վերջը կնքուելիք պայմանագրութեանց ծրագիրք, երբ 60,000 ղրուչէն աւելի լինին, և առանց աճուրդի կնքուելիք պայմանագրութեանց ծրագիրք, երբ 12,000 ղրուչէն աւելի գումարի համին, Առանձնական խորհրդին պէտք է հաղորդուին, նորա կարծիքն առնելու համար։

Տնօրէնութիւնք Առանձնական խորհրդին կարծիքն ընդհանուր համաբառութեան (քօնթրօլ) Մանախորհրդին կամ հատուածին կը յղեն նորա հաւանութեան գրութիւն, որ պէտք է յիշեալ հատուածին մէջ արձանագրուի։

ՅՕԴ. 44. — Ամեն տարւոյ վերջէն, ելեւմտից տնօրէնը նահանգային ընդհ. ժողովոյ կը հաղորդէ ընդհ. համաբառութեան դիւանէն արձանագրեալ և այն մասին Առանձնական խորհրդոյն կարծիքն առնուած պայմանագրութեանց ցուցակը։

Ամեն պայմանագրի մէջ կը նշանակուին առարկայն, տեւողութիւնը, վարչութեան առաջարկած գինը, վերջնապէս որոշեալ գինը, պայմանագրողաց անուանքը և բնակութիւնը. նոյնպէս աճուրդով կամ առանց աճուրդի կնքեալ լինելը կը յիշատակուի։ Այս վերջին պարագային մէջ, նեռ կայ կանոնագրութեան 37 և 38 յօդուածոց մէջ նշանակեալ պայմաններէն որուն համեմատ առանց աճուրդի կնքուած լինելն ալ պէտք է բացատրուի։

ՅՕԴ. 45. — Պայմանագրութիւնք այս բանիս համար կարգեալ պաշտօնատարաց առջեւ կը կնքուին յատուկ կանոնագրի մը մէջ ցուցուելիք եղանակաւ։

Ցիչեալ պաշտօնատարաց միջոցաւ կնքեալ պայմանագիրք վաւերական կը համարուին։

ՅՕԴ. 46. — Պայմանագրութիւնք ելեւմտից տնօրէնին կամ նորա կողմանէ կարգեալ փոխանորդին հաւանութիւնն ստանալէ և ընդհանուր համաբառութեան հատուածին կողմանէ արձանագրուելէ անմիջապէս վերջը գործադրելի կը լինին։

Երբ աճուրդի դրուած նիւթն իրեն տեսակին կամ ծախուած տեղւոյն պատճառաւ հարկ լինի անմիջապէս գնողին յանձնել, պայմանագրութիւնն աճուրդին կամ վաճառման նախագահող պաշտօնէին հաւանութեան ենթակուելէ յետոյ գործադրելի կը լինի։

Բայց պայմանագրութիւն մը գործադրելի ընելու այս իշխանութիւնը միայն տնօրէնութեանց միոյն կողմանէ տրուած հրամանագրով մը կրնայ տացուիլ, որ ընդհանուր համաբառութեան դիւանէն արձանագրուած պէտք է լինի. բայց դարձեալ նախ Առանձնական խորհրդոյն կարծիքը պէտք է առնուի։

Ցիչեալ պայմանագրութենէն ծագելիք ծախուց կամ հատութից պատ-

ճառները բացատրող և չատագովող Թղթոց հետ պայմանագրութեան մէկ օրինակն ալ պէտք է կցուի ։

ՅՕԴ· 47· — Նահանգին անշարժ գոյից վաճառումը կամ Թողումը յատուկ օրինօք պէտք է Թոյլատրուին ։

Այն գոյից վաճառումը կամ փոխանակութիւնը, որք Նահանգին չահուն համար՝ առնելեաց և հարկաց վճարումը ձեռք բերելու նպատակաւ՝ մանաւորաց ստացուածոց իշխանութեան հրամանաւ բռնի վաճառման ա տեն աճուրդով ստացեալ են, և նահանգային ընդհանուր կալուածոց մասն լինելու սահմանեալ չեն, նոյնպէս յատուկ օրինաց տրամադրութեան հա մեմատ ջուրերը դարձնելու համար տրուած արտօնութիւնք նախ Մինայն ՅանձնաժողովոյԿարծիքն ստացուելէ յետոյ ընդհ· կառավարչին հրամանագրաւը կրնան Թոյլատրիլ ։

ՅՕԴ· 48· — Երբ նախապէս Առանձնական խորհրդոյ կարծիքը չառնուած պայմանագրութեան մը գործադրութեան միջոցին՝ հարկ տեսնուի անոր մէջ նախատեսեալ ծախքերն աւելցնող ինչ ինչ փոփոխութիւն ներմուծել, այնպէս որ վճարելի ամբողջ գումարը ենթադրաբար 43 յօդուածին մէջ յիշուած սահմանէն անցնի, լինելիք ծախքերն ամբողջապէս վճարելէ առաջ այն գործոյն վերաբերեալ հաշիւները պէտք է Առանձնական խորհրդոյ հաղորդուին և նորա կարծիքն առնուի այս մասին ։

ՅՕԴ· 49· — Երբ պայմանագրութիւն մը, որոյ մասին արդէն Առանձնական խորհրդոյ կարծիքն առնուած է, նոյն պայմանագրութեան մէջ չնախատեսեալ պատճառներով չնչուիլ կամ փոփոխուիլ հարկ լինի, գործը վերջաւին նոյն խորհրդոյ որոշման պէտք է ենթարկի ։

ՅՕԴ· 50· — Թէ որ տեսակ չինութիւնք, իրենց տեսակին պատճառաւ Նահանգին ծախիւքը և Բեւեռ դրութեամբ պէտք է կատարուին, Նահանգային ընդհանուր ժողովոյ հաւանութեամբ հրատարակեալ հասարակային վարչական կանոնագրութիւն մը պիտի որոշէ ։

Զ· ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՇՈՒԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 51· — Ընդհանուր հաշուակալութիւնն և ընդհանուր գանձապահութիւնն ելեւմտից անօրէնութենէն կախում ունին ։

ՅՕԴ· 52· — Ընդհանուր հաշուակալութիւնը կրկնաւորմարի դրութեամբ պատրաստեալ, տետրակներ պէտք է ունենայ, յորս Նահանգին հաստատից, ինչպէս նաեւ անօրէնութեանց կամ նոցա ստորակարգեալ վարչութեանց կողմանէ հրամայեալ և վճարեալ ծախուց ստացման վերաբերեալ հաշուոց արդիւնքը բացայայտ ցուցին՝ ոչ միայն այն ծախքերն ելմտացոյցին որ գլխոյն մէջ նշանակուած լինելը պարզելով, այլ և 1· որ պաշտամանց համար և որ պաշտօնէին կողմանէ եղած լինիլն, 2· որ անօրէնութենց այն մասին պատասխանատու լինիլը բացատրելով ։

Ընդհանուր հաշուակալութիւնը Նահանգին անշարժ գոյից մասին գընմամբ վաճառմամբ կամ այլով եղանակաւ պատահած փոփոխութիւնները բացայայտ պէտք է ցուցնէ ։ Այս բանիս համար իւրաքանչիւր անօրէնութեան ունեցած գոյից ցուցակներուն կամ անոնց համառօտ ցանկերուն և այս մասին տեղի ունեցած փոփոխութեանց օրինակներն ինչ եղանակաւ Ընդհանուր հաշուակալութեան գիւանին պիտի հաղորդուին, յատուկ կանոնագրութեամբ պիտի որոշուի ։

ՅՕԴ· 53· — Ընդհանուր հաշուակալութիւնը պարտաւոր է գանձուն վիճակին և ընդհանուր ելմտական վիճակին պատկերացոյցն յօրինել, և մէկ կողմանէ իւրաքանչիւր անօրէնութենէ ելեւմտից անօրէնութեան ներկայեալ առաջարկութեանց համեմատ, և միւս կողմանէ միւս անօրէնութեանց ձեռօք ելեւմտից անօրէնութեան տրամադրութեանը ներքեւ դրուած տարեքոք Նահանգային ընդհանուր ժողովոյ մատուցանելի ելմտացոյցին ծրագիրը պատրաստել ։

Ընդհանուր հաշուակալութիւնը պարտաւոր է նաեւ իւրաքանչիւր ելմտական շրջանի վերջը Նահանգին վարչութեան ճշդիչ հաշիւները պատրաստել ։

ՅՕԴ· 54· — Կեդրոնական վարչութեանց մէջ գտնուած հաշուակալութեան գիւաններն իրենց գրութիւններն Ընդհանուր հաշուակալութեան գրութեանց համեմատ և անոնց յարմարող կերպիւ կը բռնեն ։ Այս պատճառաւ այն գիւանք ընդհանուր հաշուակալին հսկողութեան ներքեւ են ։

Թէ որոշեալ ժամանակաց մէջ մատնաւոր հաշուակալութիւնք ինչ հաշիւներ կամ պատկերացոյցներ և այլ թուղթեր Ընդհանուր հաշուակալութեան պիտի ներկայեն, յատուկ կանոնագրով մը պիտի բացատրի ։

Այն կանոնագրութեան մէջ պիտի նշանակուի թէ ինչ միջոցներով Ընդհանուր հաշուակալութիւնը Նահանգին ամբողջ ելմտական մատակարարութեան վերաբերեալ թուղթերն ապահով կերպիւ պիտի ստանայ և իւր ձեռաց ներքեւ պահպանէ ։

ՅՕԴ· 55· — Ընդհանուր հաշուակալութեան գլուխ և անօրէն Ընդհանուր հաշուակալ մը կայ, որ հաշուակալական արձանագրութեանց ճշդութեանն ու արագութեան անձնապէս պատասխանատու է ։

Ընդհանուր հաշուակալութեան գլուխն Ընդհանուր կառավարչէն կը կարգուի ներքին խորհրդոյ մէջ ։ Միւս հաշուակալներն Ընդհանուր կառավարիչը կը կարգէ միաբան առաջարկութեամբ ելեւմտից անօրէնին և այն անօրէնին որոյ վարչութեան մէջ պաշտօն պիտի ունենան ։

ՅՕԴ· 56· — Ընդհանուր գանձապահն ելմտացոյցերուն և հաստատեալ օրինաց համեմատ հարկահանութեանց և գանձուն ուղղակի պահանջն եղող որ և է գումարներուն վճարման հսկողութիւն կ'ընէ ։ Բոլոր հաստատից՝ գան-

ձուն անասուները մսնելուն համարառութիւն կ'ընէ։ Պատրաստ դրամոց չարժման հոգ կը տանի. այլ և այլ տնօրէնութեանց կողմանէ յղուած յանձնարարագրոց (մնետա) վճարումը կը հրամանագրէ, հաստատուն ծախուց վճարման հոգ կը տանի և ելեւմտից տնօրէնին կողմանէ իրենց հրամայեալ գանձային եկամտական դործողութեանց համար տումար կը բռնէ։

Է. ԵԼԻՄՏԱԿԱՆ ՏԱՐԻ

ՅՕԴ. 57. — Ելմտական տարին Մարտի 1 ին (Հ. Տ.) կ'սկսի և փետրվարի վերջին օրը կ'աւարտի (Հ. Տ.)։

ՅՕԴ. 58. — Ելմտական տարւոյն չրջանին մէջ հաւաքեալ հասոյթք նոյն տարւոյն հաշուոց մէջ պէտք է նշանակուած լինին։

ՅՕԴ. 59. — Ա.յլ և այլ պաշտամանց գլուխք կրնան Ելմտացոյցին նշանակած դումարներուն սահմանին մէջ ելմտական որոշեալ չրջանի մ'ի հաշիւ յետագայ չրջանին Յունիսի 30ը վճարքներ հրամանագրել. իսկ վճարքները կրնան տեղի ունենալ մինչեւ Յուլիսի 31։

Վերոգրեալ միջոցներուն մէջ ելմտական չրջանի մը հաշուոյն եղած ծախքերը նոյն չրջանին հաշուոց կարգը պէտք է նշանակուին։

Ը. ԵԼԻՄՏԱՑՈՅՑ

ՅՕԴ. 60. — Իւրաքանչիւր տարւոյ ընթացքին մէջ նախատեսեալ հասոյթք և ծախք ելմտացուցի ծրագրին մէջ կը նշանակուին։

ՅՕԴ. 61. — Ելեւմտից տնօրէնն իւրաքանչիւր տարի, ընդհանուր հաշուակալութեան ձեռօք ելմտացուցին ծրագիրը պատրաստել կուտայ։

Ա.յս նպատակաւ միւս տնօրէնք ելմտական ծրագրին առ ընդհանուր կառավարիչն ներկայացուելէն դէթ երկու ամիս յառաջ հարկ եղած տարբերքն ելեւմտից տնօրէնին կը հաղորդեն։

ՅՕԴ. 62. — Ելմտական ծրագիրն երկու մասի կը բաժնուի. առաջին մասը հաստութից կը վերաբերի, երկրորդը ծախուց։

ՅՕԴ. 63. — Հասոյթք և ծախք կամ սովորական են կամ արտասովոր։

Սովորական հասոյթ են անոնք՝ որ մշտակայ եկամտից աղբիւրներէ կը գոյանան։

Սովորական ծախքերն են անոնք՝ որք վարչութեան կանոնաւոր ընթացքն ապահովելու կը ծառայեն։

ՅՕԴ. 64. — Սովորական հասոյթք և ծախք երկու տեսակ են. հաստատուն և փոփոխական։

ՅՕԴ. 65. — Ելմտացուցի ծրագրին մէջ թէ սովորական և թէ արտասովոր հասոյթք գլուխ առ գլուխ դասակարգեալ են։

Հաստատուն եկամուտք և ծախք ելմտացուցի ծրագրին մէջ փոփոխական հաստութից խորագրէն տարբեր խորագրով կ'արձանագրին։

ՅՕԴ. 66. — Հաստատուն ծախք և հասոյթք և նոցա մասունք՝ որոց պայմանաժամն ելմտացոյցին պատկանեալ չրջանէն յետոյ կը լրանայ, իւրաքանչիւրն իրենց դլխոյն մէջ ամբողջապէս պէտք է արձանագրին. նոյն իսկ եթէ այն ծախուց մէկ մասը նախորդ տարւոյն մէկ ժամանակամիջոցին պատկանեալ լինի։

ՅՕԴ. 67. — Հասոյթք՝ ելմտացուցի ծրագրին մէջ իրենց ամբողջ գումարով կ'արձանագրին, առանց իրենց հաւաքման համար կամ ուրիշ որ և է եղանակաւ եղած ծախքը մէջէն հանուելու։

Նոյնպէս ծախք՝ ելմտացուցի ծրագրին մէջ իրենց բուն և նախնական վիճակին մէջ պէտք է նշանակին։

ՅՕԴ. 68. — Վարչութիւնն ելմտացուցին նշանակած ինչ ինչ գումարներու անբաւականութեան ատեն առանց դրամական միջոցի չթողելու կամ անակընկալ ծախուց համապատասխանելու համար, ծախուց ելմտացոյցն երկու յատուկ գլուխներ պէտք ունենայ, որոց առաջինը մակագրեալ լինի պահեստի դրամ, իսկ երկրորդն անակնկալ ծախուց համար պատրաստի դրամ։

Թէ որ տեսակ ծախուց համար «պահեստի դրամագլխէն» ստակ կրնայ առնուիլ, յատուկ ցուցակով մը կը նշանակուի. որ ելմտացոյցին տարեկան օրինաց յարակցեալ կը լինի։ Պահեստի դրամագլխէն քնաւ ստակ չկրնար առնուիլ առանց ելեւմտից տնօրէնին հրամանագրին, որ ընդհանուր համարառութեան հաստատէն ըստ օրինի արձանագրեալ պիտի լինի։

Անակնկալ ծախուց համար պատրաստ դրամագլխէն ստակ չկրնար առնուիլ, բայց եթէ ելեւմտից տնօրէնին առաջարկութեամբ և ներքին խորհրդոյն որոշմամբ տրուած վարչական կանոնագրի մը զօրութեամբ։ Այդ կանոնագրէ կառավարութեան օրինաց և որոշմանց հաւաքածոյին մէջ պէտք է արձանագրին և նահանգին պաշտօնական լրագրին մէջ հրատարակին՝ ընդհանուր համարառութեան հաստատէն մինչեւ 10 օր։

Թէ պահեստի և թէ անակնկալ ծախուց յատկացեալ դրամոց գործածութիւնն յետոյ պէտք է արդարացուցուի նահանգային ընդհանուր ժողովոյ առջեւ։

Եթէ նահանգային ընդհանուր ժողովոյ նիստերուն միջոցին անակնկալ ծախք մ'ընել հարկ համարուի, այն ծախքին համար պէտք է որ օրէնք մը արտօնութիւն տայ։ Երբ այն օրէնքին տրամադրութիւններն յիշեալ ծախքը թոյլատրեն, չնորհեալ գումարն ելմտացոյցին մէջ անակնկալ ծախուց համար նշանակեալ գումարէն պէտք է ղեղչուի։

ՅՕԴ. 69. — Եթէ մտից և ելից հաշուեկշիռը բաց մը թողու, ելմտական օրինաց ծրագիրն ելմտացոյցն հաւասարակշռելու միջոցները պէտք է ցուցնէ։

Ա) ՀԱՍՈՑԹՔ ԿԱՄ ՄՈՒՏՔ

ՅՕԴ. 70. — Ելեւմտից ծրագրին հաստութից կամ մտից վերաբերեալ մասն

երկու հատուածներու կը բաժնուի. առաջինն հատուած սովորական հասութէ և երկրորդ հատուած արտասովոր հասութէ։

Մէն մի հատուած այլ և այլ գլխոց կ'ստորաբաժնուի, որք չարունակեալ թուահամար մը կ'ունենան։

ՅՕԴ. 71. — Ելմտացուցի ծրագիրն հասութէ մասին հետեւեալներէն կը բաղկանայ.

1. Տնօրէնութեանց թուոյն չափ խորագրերու բաժնուած ցուցակէ մը. իւրաքանչիւր խորագիր ալ այլ և այլ գլխոց կ'ստորաբաժնուի։

2. Գլուխներու մանրամասն ցուցակէ մը, որք նախկին ելմտացուցին գլուխներուն դէմ առ դէմ դրուած լինին, այնպէս որ՝ նոյն ելմտացուցի ծրագրին և նախորդ ելմտացուցին մէջ կեցած առաւել կամ նուազ տարբերութիւններն յատուկ սիւնակի մը մէջ կարենան նշանակուիլ։

3. Ա.յլ և այլ առաջարկութիւնները բացատրելու համար հարկաւոր եղած յարակից նկատողութիւն։

4. Ա.յլ և այլ առաջարկութեանց պատճառները բացատրող տեղեկագրէ մը։

ՅՕԴ. 72. — Սովորական հասութէ հատուածին մէջ մանաւոր գլուխ մը կայ «Պատահական եկամուտք տնօրէնութեանց» խորագրով։

Ա.յս գլխոյն մէջ կ'արձանագրին անգործածելի նիւթոց վաճառմանէն դոյացած հասոյթք, իրենց տեսակին համար ուրիշ գլխոյ մը մէջ արձանագրուիլն անհնար եղած հասոյթք, և այնպիսի հասոյթք՝ որք իրենց դոյզն կարեւորութեան պատճառաւ յատուկ գլուխ մը բանալու չափ արժէք չունին։

Ա.յս գլուխը տնօրէնութեանց թուով հատուածներու կը բաժնուի։

ՅՕԴ. 73. — Նահանգին հետ ընկերակցութեամբ եղած ծախքերու մէջ իրրեւ մանակցական բաժին և կամ նահանգին կողմանէ եղած փոխատուութեանց իրր՝ ի վճար՝ դատական անձանց կամ մանաւորաց կողմանէ վճարելի պարտքերն յատուկ գլուխներով կը նշանակուին։

Բ) ԾԱԽՔ ԿԱՄ ԵԼՔ

ՅՕԴ. 74. — Ելմտացուցի ծրագրին ծախուց վերաբերեալ մասն՝ իւրաքանչիւր տնօրէնութեանց համար զատ զատ երկու հատուածներու կը բաժնուի. առաջինը սովորական ծախուց հատուած, երկրորդն արտասովոր ծախուց հատուած։

Մէն մի հատուած այլ և այլ գլուխներու կ'ստորաբաժնուի որ չարունակեալ թուահամար մը կը կրեն։

ՅՕԴ. 75. — Գլուխները կազմելու մասին նիւթոց և հասարակային պաշտամանց զանազանութիւնք՝ ի համար կ'առնուին։

Ա.յսպէս առանձին առանձին գլուխներ կը կազմուին.

ա) Վարչական նիւթոյն զանազանութիւնները՝ ի հաշիւ առնելով.

բ) Մի և նոյն նիւթոյն կամ միւնոյն վարչական նպատակին վերաբերեալ գլխոց զանազանութիւնները՝ ի նկատ առնելով.

գ) Պաշտօնէից ծախուց համար.

դ) Նիւթեղինաց և կահուց վերաբերեալ ծախուց համար.

ե) Պատահական ծախուց համար։

ՅՕԴ. 76. — Ելմտացուցի ծրագրին ծախուց վերաբերեալ մասն հետեւեալներէն կը բաղկանայ.

1. Տնօրէնութեանց թուոյն չափ մակագրերու բաժնուած ցուցակէ մը. մէն մի մակագիր կամ տիտղոս ալ գլուխներու կ'ստորաբաժնուի։

2. Գլխոց մանրամասն ցուցակէ մը, որք նախորդ տարուան ելմտացուցին գլխոց դէմ առ դէմ դրուելով՝ նոյն ծրագրին և նախորդ ելմտացուցին միջեւ կեցած աւելի կամ պակաս տարբերութիւնքը մանաւոր սիւնակի մը մէջ ցուցուի։

3. Ա.յլ և այլ առաջարկութիւնները բացատրուելու համար պէտք եղած յարակիցներէն։

4. Ա.յլ և այլ առաջարկութեանց պատճառները բացատրող տեղեկագրէ մը։

Ծրագրին ծախուց վերաբերեալ մէն մի մասն պէտք է որ սովորական ծախուց ամբողջութիւնն արտասովոր ծախուց ամբողջութենէն որոշ կերպիւ ցոյց տայ. նաեւ սիւնակ մ'ալ պէտք է պարունակէ դումարները նշանակելու համար։

Ամենէն վերջն իւրաքանչիւր տնօրէնութեանց ելմտացուցի ծրագրին մէն մի մասին մէջ նշանակեալ բոլոր ծախքերն համառօտիւ պէտք է ամփոփել, սովորական ծախքերն արտասովոր ծախքերէն որոշելով։ Ա.յս ծախուց այլ և այլ գումարներն յետոյ ի մի կը հաւաքուին, որպէս զի նախորդ տարւոյն ելմտացուցին մէջ ընդունուած ծախուց և նոյն տարուան մէջ առաջարկեալ ծախուց ամբողջ գումարները դէմ առ դէմ երեւին։

ՅՕԴ. 77. — Նոր պէտքի մը գործածուելու համար 20,000 ղուրուչէն աւելի ծախքերը նախ յատուկ օրինօք պէտք է ընդունուին, որպէս զի կարենան մասամբ կամ ամբողջապէս ելմտացուցին մէջ արձանագրիլ։

ՅՕԴ. 78. — Որ և իցէ արտասովոր ծախք՝ որ բազում տարիներ մաս առ մաս պիտի վճարուի, յատուկ գլխոյ մը մէջ պէտք է արձանագրի՝ օրէնքով մը վաւերացեալ ստորաբաժանմունքն ալ նշանակուելով։

Նոյն գլուխը պէտք է յաջորդ ելմտացոյցներու մէջ ալ գտնուի մինչեւ որոշեալ սահմանին վերջը, նոյն իսկ եթէ միջանկեալ տարւոյ մը մէջ բնաւ ոտակ մը չտրուի։

ՅՕԴ. 79. — Ծախուց կանխատեսութեան ամեն ցուցակներու մէջ ալ սովորական ծախուց եռեւէն «պատահական ծախուց» անուամբ գլուխ մը բացուած է, որ սովորական ծախուց վերջին գլուխը կը կազմէ։

Ա.յս գլուխը բացառիկ կերպով մի միայն պատահական տեսակէ եղող

Ծախուց սահմանեալ է, որք որ և իցէ նմանութեամբ չեն կրնար միւս գլխոց և ոչ միոյն մէջ պարունակիլ, և իրենց համար զատ գլուխ մ'ալ յատկանալու չափ կարեւորութիւն չունին։

Գ) ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆ ԵԼՄՏԱՑՈՒՑԻ ԾՐԱԳՐԻՆ

ՅՕԴ. 80. — Սեպտեմբերի առաջին կիսուն մէջ ելեւմտից տնօրէնն յետագայ տարւոյն ելմտացուցի ծրագիրը, տպագրեալ և անոր վերաբերեալ օրինաց բոլոր ծրագրերովին հանդերձ ընդհանուր կառավարչին պէտք յանձնէ։

Ընդհանուր կառավարչին յանձնուելէ առաջ ելմտացուցի ծրագիրը ներքին խորհրդոյ մէջ պէտք է քննուի և վաւերանայ։

Դ) ԵԼՄՏԱՑՈՒՑԻ ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼ ԳԼԽՈՑ Ի ՅՕԴՈՒԱԾՍ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆ

ՅՕԴ. 81. — Ելմտից ծրագիրը նահանգային ընդհանուր ժողովէն ընդունելէ և վեհ. Սուլթանէն վաւերանալէ յետոյ, իւրաքանչիւր տնօրէն՝ իւր տնօրէնութեան վերաբերեալ մէն մի գլխոց յատկացեալ դումարն յօդուածներու կը բաժնէ։

Այս բաժանումն այլ և այլ տնօրէնութեանց կողմանէ տրուած հրամանագրերով պէտք է հաստատութիւն ստանայ, որք յետոյ ընդհանուր համալրակալութեան հաստուածին կողմանէ կ'արձանագրին։

Սոյն հրամանագրոյ մի վաւերական օրինակն ընդհանուր հաշուակալութեան դիւանին կը հաղորդուի։

Ե) ՅԱՒԵԼՄՈՒՆԴ ԵՒ ԲԱՐԵՓՈԽՄՈՒՆԴ ԵԼՄՏԱՑՈՑՑՆ

ՅՕԴ. 82. — Եթէ ելմտացոյցը պաշտօնապէս հրատարակուելէ յետոյ նոր եկամուտ մը դիտութիւնն երեւան հանէ, ելեւմտից տնօրէնը զայն ելմտացուցին ճշդիւ յարմարցնելու հոգ կը տանի հրամանագրովմը, յորում նոր բացուած գլուխն, այն հասոյթին ինչ բանի դործածուիլն և ինչ կարգահամարով ելմտացուցին յարակցիլը նշանակուած պէտք է լինի։

Սոյն հրամանագրէն օրինակներ կը հաղորդուին ընդհանուր համալրակալութեան հաստուածապաժնին, ընդհանուր հաշուակալութեան, գանձապետութեան և ձեռնհաս տնօրէնութեան։

ՅՕԴ. 83. — Ելմտացուցին մէջ կանխատեսեալ և արտօնացեալ ծախքերէն դուրս որ և է ծախք պէտք չէ լինի և այլ և այլ տնօրէնութեանց պահպան գլուխներուն յատկացեալ վարկերուն սահմանէն անդին պէտք չէ անցնի։

ՅՕԴ. 84. — Այն ծախքերն՝ որոց համար յօդուտ հասարակային պաշտամանց ելմտացուցին մէջ իրենց յատկացեալ վարկին սահմանն անցնիլ հարկ լինի, երկու տեսակի կը բաժնուին, նոր ծախք և յաւելական ծախք։

Նոր ծախք են անոնք՝ որ ելմտացուցին մէջ կանխատեսեալ չեն, և որք նոր պատճառէ մը ծագելով նոր գլխոց մը բացումը հարկ կ'ընեն։

Յաւելական ծախք են անոնք՝ որք ելմտացուցի գլխոց մէջ արդէն կանխատեսեալ ծախուց վրայ կը յաւելնան վերջէն։

ՅՕԴ. 85. — Ելմտացուցին պաշտօնապէս հրատարակուելէն վերջն որ և է նոր ծախք չկրնար թոյլատրիլ, բայց եթէ օրէնքի մ'ուժով։

Նոր ծախուց թոյլատուութեան առաջարկները տնօրինաց կողմանէ կը ներկային սաորագրեալ ծանուցագրի ձեւով։ Այս ծանուցագրաց մէջ նոր ծախքերն հարկ ընող պատճառները պէտք է բացատրին և զայնս ապացուցանող թղթերն և ելմտացուցին մէջ նոր գլուխ մը բանալու առաջարկին ալ միանգամայն յարակցին անոր։

Այս խնդիրներն՝ առաջարկող տնօրէնին ձեռօք ելեւմտից տնօրէնութեան կը հաղորդուին։ Ծանուցագրին մէջ պէտք է ցոյց տրուած լինին թէ առաջարկած նոր ծախքերն իւր տնօրէնութեան ելմտացուցին մէջ նշանակուած որ հասոյթով պիտի դոցուին և թէ նոյն ելմտացոյցը կրնայ դոցել զայնս՝ արգէն ապահովեալ ենթացոյցութեամբք կամ արդէն թոյլատրեալ ծախք մը մասամբ կամ ամբողջապէս զեղչելով։

Նոր ծախքերը թոյլատրելու համար պատրաստեալ օրինաց ծրագիրք ընդհանուր կառավարչին կը ներկային իրենց վերաբերեալ թուղթերովին և յիշեալ ծախքերն հակակշռելու յարմար հասոյթները ցուցնող ծանուցագրով։

ՅՕԴ. 86. — Տնօրինաց մէկուն ելմտացուցին վերաբերեալ նոր ծախք մը նահանգային ընդհանուր ժողովէն ընդունելէ յետոյ, նոյն տնօրէնն՝ եթէ հարկ լինի՝ յիշեալ ծախքերն և ժողովոյն կողմանէ հաստատել զեղչերն ուրոյն յօդուածներու կը բաժնէ։

Այս գործողութիւնն հրամայելու համար տնօրէնութենէն միոյն կողմանէ տրուած հրամանագիրն ընդհանուր համարատուութեան հաստուածաբաժնին մէջ կ'արձանագրի և մէկ օրինակն ալ ընդհանուր հաշուակալութեան կը ղրկուի։

ՅՕԴ. 87. — Նոր ծախուց արտօնութիւնն անոնց ամբողջ դումարին համար պէտք է խնդրուի՝ թէ այն ծախքերը մէկ տարւոյ համար սահմանեալ լինին և թէ մէկէն աւելի տարիներու։

Ծախքին բազմաթիւ տարիներու բաժանումն՝ արտօնութեան օրինաց մէջ արդէն կ'որոշուի։

ՅՕԴ. 88. — Ելմտացուցին տարեկան օրինաց յարակցեալ ցանկին մէջ պարունակեալ ծախուց համար «պահեստի դրամին» ստակ առնելու հարկին մէջ գտնուող տնօրէնք իրենց պահանջն արդարացնող ծանուցագրով ելեւմտից տնօրէնին խնդիր կը մատուցանեն այս բանիս համար. այն ծանուցագրին պէտք է յարակցեալ լինին խնդրուած ստակին հարկաւորութիւնը հաստատող թուղթերն։

Ելույթ ունենում են ընդդիմադիր պատգամավորները և ժեստագրում են իրենց ելույթները, ինչպես նաև կառավարության անդամները, որոնք պատասխանում են հարցերին։

Ելույթ ունենում են նաև կառավարության անդամները։

Ելույթ ունենում են նաև կառավարության անդամները։

Ելույթ ունենում են նաև կառավարության անդամները

Հոգևոր ուսումնական հաստատություններ և պետական ու հասարակական հիմնարկներ, որոնք ունեն իրենց մեջ ուսանողներ կամ աշակերտներ, պարտավոր են ամեն տարի մինչև հոկտեմբերի 15-ը ներկայացնել Ծիսական հանձնաժողովին ցուցակներ այն ուսանողների կամ աշակերտների, որոնք ստացել են ազատություն զորակոչից։ Ցուցակների մեջ պետք է նշված լինեն ուսանողների կամ աշակերտների ազգանունները, անունները, հայրանունները, ծննդյան թվականները, ինչպես նաև այն, թե որ դասարանում են նրանք սովորում։

Ծիսական հանձնաժողովը, ստուգելով ներկայացված ցուցակները, ուսանողների կամ աշակերտների մասին տեղեկությունները, ինչպես նաև նրանց ուսումնական առաջադիմությունը, ներկայացնում է Ռազմական գերատեսչությանը իր եզրակացությունը։

Ծիսական հանձնաժողովի եզրակացությունը ներկայացվում է Ռազմական գերատեսչությանը ոչ ուշ, քան նոյեմբերի 1-ը։

Ռազմական գերատեսչությունը, ստանալով Ծիսական հանձնաժողովի եզրակացությունը, ուսանողների կամ աշակերտների մասին, որոնք ունեն ազատություն զորակոչից, ոչ ուշ, քան նոյեմբերի 15-ը, ծանուցում է Ծիսական հանձնաժողովին, թե որ ուսանողները կամ աշակերտները ազատվում են զորակոչից։

Ծիսական հանձնաժողովը, ստանալով Ռազմական գերատեսչության ծանուցումը, ոչ ուշ, քան նոյեմբերի 20-ը, ծանուցում է ուսանողներին կամ աշակերտներին, որ նրանք ազատվում են զորակոչից։

Ռազմական գերատեսչությունը, ստանալով Ծիսական հանձնաժողովի եզրակացությունը, ուսանողների կամ աշակերտների մասին, որոնք չունեն ազատություն զորակոչից, ոչ ուշ, քան նոյեմբերի 15-ը, ծանուցում է Ծիսական հանձնաժողովին, թե որ ուսանողները կամ աշակերտները չեն ազատվում զորակոչից։

Ծիսական հանձնաժողովը, ստանալով Ռազմական գերատեսչության ծանուցումը, ոչ ուշ, քան նոյեմբերի 20-ը, ծանուցում է ուսանողներին կամ աշակերտներին, որ նրանք չեն ազատվում զորակոչից։

Ծիսական հանձնաժողովը, ստանալով Ռազմական գերատեսչության ծանուցումը, ոչ ուշ, քան նոյեմբերի 20-ը, ծանուցում է ուսանողներին կամ աշակերտներին, որ նրանք չեն ազատվում զորակոչից։

Ծիսական հանձնաժողովը, ստանալով Ռազմական գերատեսչության ծանուցումը, ոչ ուշ, քան նոյեմբերի 20-ը, ծանուցում է ուսանողներին կամ աշակերտներին, որ նրանք չեն ազատվում զորակոչից։

9. ՏԱՆԻՔ ՂՎԱՂՈՒԹՅԱՆ

809։ 100։ — Ծիսական հանձնաժողովները կազմում են տարեկան ցուցակներ այն ուսանողների կամ աշակերտների մասին, որոնք ունեն ազատություն զորակոչից։

809։ 101։ — Ծիսական հանձնաժողովները ցուցակները կազմում են ըստ ուսումնական հաստատությունների։ Ցուցակների մեջ նշվում են ուսանողների կամ աշակերտների ազգանունները, անունները, հայրանունները, ծննդյան թվականները, ինչպես նաև այն, թե որ դասարանում են նրանք սովորում։

809։ 102։ — Ծիսական հանձնաժողովները ցուցակները կազմում են տարեկան կարգով։ Ցուցակների մեջ նշվում են ուսանողների կամ աշակերտների ազգանունները, անունները, հայրանունները, ծննդյան թվականները, ինչպես նաև այն, թե որ դասարանում են նրանք սովորում։

809։ 103։ — Ծիսական հանձնաժողովները ցուցակները կազմում են տարեկան կարգով։ Ցուցակների մեջ նշվում են ուսանողների կամ աշակերտների ազգանունները, անունները, հայրանունները, ծննդյան թվականները, ինչպես նաև այն, թե որ դասարանում են նրանք սովորում։

809։ 104։ — Ցուցակները կազմվում են ըստ ուսումնական հաստատությունների, որոնք ունեն ազատություն զորակոչից։ Ցուցակների մեջ նշվում են ուսանողների կամ աշակերտների ազգանունները, անունները, հայրանունները, ծննդյան թվականները, ինչպես նաև այն, թե որ դասարանում են նրանք սովորում։

809։ 105։ — Ցուցակները կազմվում են ըստ ուսումնական հաստատությունների, որոնք ունեն ազատություն զորակոչից։ Ցուցակների մեջ նշվում են ուսանողների կամ աշակերտների ազգանունները, անունները, հայրանունները, ծննդյան թվականները, ինչպես նաև այն, թե որ դասարանում են նրանք սովորում։

809։ 106։ — Ցուցակները կազմվում են ըստ ուսումնական հաստատությունների, որոնք ունեն ազատություն զորակոչից։ Ցուցակների մեջ նշվում են ուսանողների կամ աշակերտների ազգանունները, անունները, հայրանունները, ծննդյան թվականները, ինչպես նաև այն, թե որ դասարանում են նրանք սովորում։

809։ 107։ — Ցուցակները կազմվում են ըստ ուսումնական հաստատությունների, որոնք ունեն ազատություն զորակոչից։ Ցուցակների մեջ նշվում են ուսանողների կամ աշակերտների ազգանունները, անունները, հայրանունները, ծննդյան թվականները, ինչպես նաև այն, թե որ դասարանում են նրանք սովորում։

դրութեամբ նահանգին կողմանէ եղած չինուածքին համար պէտք եղած դրամը կանխիկ վճարելու համար ցնօրէնք կրնան քանի հազար ղրուշէն աւելի չեղող Մանատներ տալ, այն պայմանաւ որ հետզհետէ տալիք Մանատներուն ամբողջ գումարն ելմտացուցին մէջ սոյն գնմանց և չինուածքին համար որոշեալ գումարը չանցնին։

ՅՕԴ· 108· — Նահանգին հաշոյն եղած գնումներուն՝ ինչպէս նաեւ նահանգին՝ ի հաշիւ Ռէժիի դրութեամբ եղած չինուածքին համար պէտք եղած գումարները կանխիկ վճարելու սահմանեալ Մանատներն՝ հաստատեալ օրինաց կամ սոյն գնումն ու չինուածները թոյլատրող կանոնադրութեանց համաձայն պէտք է տրուին։

ՅՕԴ· 109· — Յատկապէս տրուած Մանատներու զօրութեամբ կանխիկ վճարեալ ծախուց արդարացումն 105 յօդուածոյն մէջ յիշուած եղանակաւ կը լինի։

Տեղական ղինուորութեան այլ և այլ գունդերուն և զինուորական հաստատութեանց միջոցաւ եղած ծախքերը միայն իւրաքանչիւր եռամսեայ վերջը կ'արդարացուցուին։

ՅՕԴ· 110· — Որպէս զի գանձուց ընդհանուր տնօրէնին կողմանէ վճարման հաւանութիւն տրուի, այն Մանատներն՝ որովք նահանգին պաշտօնատարաց վարկերը բացուած են, և անոնք՝ որոց վրայ կանխիկ վճարմունք կրնան լինիլ, ինչպէս նաեւ 102 յօդուածին մէջ թուարկեալ Մանատները պէտք է որ ցնօրէնին կամ նորա փոխանորդին և գլխաւոր հաշուակալին առորագրութիւնները կրեն և ընդհանուր համարառութեան հատուածին մէջ արձանագրեալ լինին։

102 յօդուածոյն մէջ թուարկեալ Մանատներուն մէջ վճարելի գումարը, ծախքին նպատակն և նոյն ծախուց ելմտացուցին որ գլխուն պատկանիլը պէտք է նշանակուած լինին։

ՅՕԴ· 111· — Գումարներն և պայմանաժամերն որոշ և հաստատուն ծախուց, ինչպէս են ամսականք, ռոճիկք, տեղեաց վարձք և այս տեսակ ուրիշ ամեն ծախք, վճարումը գանձապետութեան կողմանէ յանձնեալ ցանկերու և ցուցակներու համեմատ կրնայ կատարիլ։

Գանձապետութեան տեսուչն յիշեալ ցանկերն ու ցուցակներն առորագրելէ վերջն ընդհանուր համարառութեան հատուածին մէջ արձանագրել կուտայ զանոնք և յետոյ գանձուց գործակալներուն կը յղէ, որք յիշեալ ցանկերուն կամ ցուցակայ համեմատ պարտապահանջից առնելիքը կը վճարեն կամ առորակարգեալ գործակալաց ձեռօք վճարել կուտան յատուկ կանոնադրութեամբ սահմանեալ եղանակաւ, յորում պարտապահանջից վճարմունք ընող հաշուակալաց ինչ տումարներ կամ թուղթեր ներկայացնելու պարտաւորեալ լինին աւ պէտք է նշանակուի։

Հաստատուն ծախուց արդարացումը պէտք է ընդհ· համարառութեան

դիւանին մատուցուի ամսական հաշուոյ հետ՝ ի միասին, զոր վճարքն անձամբ ընողները պէտք է յանձնեն։

ՅՕԴ· 112· — Ընդհանուր համարառութեան հատուածը կամ դիւանն ելմտացուցին անոր պատկանեալ գլխոյն մէջ նշանակեալ գումարէն աւելի մեծ կամ պահեստի դրամն ալ չգոյացուղ վճարման Մանտա մը պէտք չէ արձանագրէ։ Ընդհանուր հաշուակալութեան այն մերժմամբ Մանտան կը ջնջուի։

Ընդհանուր համարառութեան դիւանին մերժումը բացարձակ պէտք է լինի երբ՝ իւր կարծեօքը՝ Մանտային մէջ նշանակեալ գումարն ելմտացուցին արդէն սպառեալ մեկ գլխոյն և ոչ թէ ցնօրէնին տուած Մանտային մէջ նշանակեալ գլխոյն պատկանի։

ՅՕԴ· 113· — Երբ Մանտաները, հաստատուն ծախուց ցուցակները և նահանգին պաշտօնէից՝ ի նպաստ տրուած Մանտաներու վրայ վճարման հրամանները ներկայ կանոնադրութեան 102, 104, 110 և 111 յօդուածոց տրամադրած ձեւական պայմանները չունենան վրանին, որ և իցէ գումար մը չվճարեր վճարիլ ատոնց, ի բաց առեալ 103 և 107 յօդուածոց տրամադրութիւններն։

Ցնօրինաց և իրենց ստորակարգեալ պաշտօնէից առժամանակեայ Մանտաներ տալ և վճարելը բացարձակապէս արգիլեալ է։

Սակայն սոյն յօդուածոյս տրամադրութիւնք չեն պատկանիր այն դրամական չարժման՝ որ 56 յօդուածին համեմատ գանձապետին հրամանաւը տեղի կ'ունենայ։

ՅՕԴ· 114· — Երբ տնօրէնութեանց հաշուակալք և Մանտաներ ստացող երկրորդական գործակալք, ինչպէս նաեւ այն պաշտօնատարք որ յատկապէս տրուած Մանտաներու վրայ կանխիկ վճարումներ ձեռք բերած են, ներկայ կանոնադրութեան 102, 104, 105, 109 և 110 յօդուածոց զօրութեամբ իրենց ստանձնած պաշտօնին մէջ իրենց յանցանօք կամ անհոգութեամբ պակասութիւն գործած լինին կամ հաշիւնին տալու զանցառութիւն ընեն, ընդհ· համարառութեան կողմանէ գաստատանի կ'ենթարկին։

ՅՕԴ· 115· — Մանտայի մը ընդհ· համարառութեան դիւանէն արձանագրումը՝ ծախուց արդարացուցման և Մանտային առարկայ եղող գումարին վաւերացման մասին հաշուակալը պատասխանատուութենէ չազատեր նոյն Մանտան տուող տնօրէնութեան առջեւ։

Եթէ հաշուակալն ինչ և իցէ անկանոնութեան պատճառաւ Մանտան ստորագրել չուզէ, պէտք է խնդիրը ցնօրէնին որոշման յանձնէ։ Եթէ ցնօրէնը նոյն Մանտային տրուելին յարմար դատի, հաշուակալին դրաւոր հրաման մը կուտայ, զոր այս վերջինս գործադրելու պարտաւորեալ է։

Եթէ անկէց վերջն հաշուակալը դատի կոչուի իւր այս ընթացքն արդարացնելու համար, ցնօրէնին վերոյիշեալ հրամանագիրը կրնայ ներկայել՝ ի չատագովութիւն անձին։

ՅՕԴ· 116· — Օրինայ սրամադրած պարագայից մէջ Նահանգին պարտքն եղած որ և է դատարի վերաբերեալ դրաւք, արգելմունք (սեքեսթրօ), ընդդիմութիւնք, թողմունք և փոխանագրութիւնք (հավալէ), ՚ի մի բան՝ վճարումն արգիլող կամ առկախող որ և է դրութիւնք գանձուց տեսչին պէտք է մատուցուին, որ զայն ձեռնհաս դատարանայ և վճարման պաշտօն ունեցող գործակալին կը հաղորդէ։

Եթէ գանձուց տեսուչը Մանտայի մը վճարումը որոշած լինի՝ արգելիչ ջնկուցումն անօգուտ և ապարդիւն կը մնայ։

Սակայն և այնպէս պարտապահանջը կրնայ իւր ազդարարութիւնը վճարման պաշտօն ունեցող գործակալին հաղորդել։

Թողմունք կամ ՚ի նպաստ այլոց հրաժարմունք և փոխանակագրութիւնք (հավալէ) պաշտօնագրով կամ մասնաւոր անձանց կողմանէ ստորագրեալ խնդրագրով մը կրնան տեղի ունենալ, այս ստորագրութիւնք ըստ օրինի վաւերացեալ պէտք է լինին։

ՅՕԴ· 117· — Նախորդ յօդուածով յիշուած դրութեանց մէջ առկախել ուզուած նահանգային պարտքին տիտղոսն ու առարկայն պէտք է նշանակուին։

Հասարակաց սպասարկութեան մը վերաբերեալ մատակարարութեանց կամ ձեռնարկութեանց համար նահանգին պարտքն եղած դրամոց նկատմամբ նախորդ յօդուածոյն մէջ յիշուած դրութիւնք ապարդիւն կը մնան և չեղեալ կը համարուին, եթէ կանխաւ հաւանութիւնն ստացած չեն այն ՏՆօրէնութեան՝ որոյ հաշուոյն այն մատակարարութիւնք կամ շինութիւնք եղած են։

ՅՕԴ· 118· — Գանձային պարտամուրհակները դուրս հանուիլն ու շրջաբերութեան դրուելիք գումարին բարձրագոյն աստիճանը տարեկան ելումտից օրէնքին համեմատ կը կարգադրուին։

Պարտամուրհակները տրուելու համար անպատճառ հարկ է որ անոնց համապատասխանող ստակն իրօք Նահանգին անուկներուն վճարուի։

ՅՕԴ· 219· — Գանձային պարտամուրհակներ շրջաբերութեան հանելու համար պէտք է որ նախ անոնք ընդհանուր համարառութեան կոչնանէ վաւերագրին (վիզա)։

Է· ՆԱՀԱՆԳԻՆ ԴՈՅԻՑ ՄԱՏԱԿԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ՈՒՆՆՑՈՂ ԱՑԼ ԵՒ ԱՑԼ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՔ

ՅՕԴ· 120· — Ա.յլ և այլ անօրէնութեանց այն պաշտօնատարք որք ստակ հաւաքելու կամ վճարելու պաշտօն ունին, որք նահանգին պահանջն եղած գումարներ կամ նորա վճարելու պարտաւոր եղած գումարները կ'ընդունին, որք հասարակային եկամտից կամ բնական բերքէ եղած հասութից (տասա-

նորդք և այլն) որ և իցէ գործածութեան պաշտօն ունին և մինչեւ իսկ ասոնք որք որ և իցէ եղանակաւ մը այս տեսակ գործողութեանց մասնակից կը գտնուին, նուիրապետութեան և կարգապահութեան մասին յիշեալ այլ և այլ անօրէնութիւններէն կախումն ունին. բայց մի և նոյն ատեն ելումտից անօրէնութեան հսկողութեան և ձեռնհաս դատարանաց ալ իշխանութեան ներքեւ են։

ՅՕԴ· 121· — Եթէ տերութեան ստակի և կամ որ և է գոյից մատակարարութիւնը, ստանձնող պաշտօնատարաց համար օրէնքը չորամատրէ, թէ յիշեալ պաշտօնեայք երաշխաւորութիւն պիտի տան, որքան պիտի ըլլան տուած երաշխաւորութիւնները և ինչպէս պիտի տրուի, այն ատեն երաշխաւորութեան եղանակն և չափն առանձին խորհրդոյ մէջ տրուած ընդհանուր կառավարչին մէկ հրամանագրաւը կ'որոշուի, որ յետոյ ընդհանուր համարառութեան դիւանէն կ'արձանագրուի։

ՅՕԴ· 122·— Ընդհանուր համարառութեան հատուածը կամ դիւանն իրեն վերաբերեալ կանոնագրութեան համաձայն պաշտօն կը վարէ։ Նորա պարտքն է ամիսն անգամ մը Գանձային տեսչութեան մատուկին վիճակը քննել։

Նոյնպէս գոնէ ամիսն անգամ մը՝ ընդհանուր համարակալութեան հատուածին ինամք՝ գատառաց մատուկներուն վիճակը կը քննուի։ Ելումտից տնօրէնին խնդրանօքն արտաքոյ կարգի եղանակաւ ալ այս տեսակ քննութիւնք կրնան լինիլ։ Ամեն անգամ որ մատուկի մը վիճակը կը քննուի, սոյն գործողութեան համար ատենագրութիւն պէտք է բռնուի։ Այս ատենագրութիւնը՝ քննութիւնն ընողները պէտք է ստորագրեն։

ՅՕԴ· 123· — Նահանգէն ամսական ստացող հասարակային պաշտօնատարք, նա մանաւանդ մատուկներուն և մթերանոցայ համարառութեան և քննութեան պաշտօն ունեցողք իրենց պահատութեամբը կամ անհոգութեամբը կորսուած որ և է արժէքի համար պատասխանատու են։

Ա.յս պարագայիս մէջ Ձեռնհաս դատարանայ իշխանութեան ներքեւ կը գտնուին, որք կրնան կորսուած արժէքին ամբողջը կամ մէկ մասն իրենց վրայ ձգել։

ՅՕԴ· 124· — Նահանգին հաշուոյն եղած ծախքերը կամ վճարումներն հրամանագրող՝ ինչպէս նաեւ համարառութեան պաշտօնէից պաշտօնն՝ անմիաբանելի է ստակ կամ գոյք առնելու կամ վճարելու և կամ ամրացնելու պաշտօններու հետ, ՚ի բաց առեալ Նահանգին հաշուոյն Ռէյէն գործութեամբ կատարուած գործողութեանց համար պէտք եղած ծախուց աստեն, գործողութիւնք՝ որք յատուկ կանոնագրութեամբք կ'որոշուին։

ՅՕԴ· 125· — Երբ Տնօրէնութեան մը մէջ ստակի բաց մը և կամ գանձուն ՚ի միասս կորուստ մ'երեւան եկնէ, և եթէ այն բացը կամ կորուստը նոյն իսկ հաշուակալաց և 120 և 123 յօդուածոց մէջ յիշատակեալ անձանց պատճառաւ տեղի ունեցած և կամ այնպիսի մոռացութեան մ'արդիւնք

ըլլայ որ նոյն անձանց պակասութեան կամ անփութութեանը կրնայ վերագրուիլ, դատարանք կրնան նոյն իսկ հաշիւները չի քննած և չհաստած հարկ եղածը տնօրինել թէ՛ այն անձանց դէմ և թէ՛ անոնց երաշխաւորաց դէմ։

Ը· ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹԵԱՆ ՀԱՇՈՒՈՑ ՄԱՏՈՒՑՈՒՄՆ

ՅՕԴ· 126· — *Յուլիս ամսոյ 31 էն սկսեալ այլ և այլ տնօրէնութեանց հաշուակալութեան գիւանն անոնց իւրաքանչիւրին նախորդ ելմտական շրջանին մէջ հասութէից և ծախուց ուղղիչ հաշիւը կը պատրաստէ։ Այս հաշիւն ընդհանուր հաշուակալութեան պէտք է ղրկուի։*

Ընդհանուր հաշուակալութիւնն՝ յետոյ սոյն տարերքներով նահանգին ամենայն վարչութեանց ուղղիչ հաշիւը կը յօրինէ և ընդհանուր համարատուութեան հատուածին կը ղրկէ։

ՅՕԴ· 127· — *Ուղղիչ ընդհանուր հաշիւը կը բաղկանայ տարւոյն իրական ելմտական շրջանը կազմող հասութէից և ծախուց հաշուէն։*

Սոյն հաշիւս՝ ելմտացուցին իւրաքանչիւր գլխոյն՝ ելմտացուցի ծրագրին անոնց համապատասխանող մէկն մի գլխոյն մէջ որոշեալ կամ ենթադրեալ գումարներուն դէմ առ դէմ տարուան ընթացքին մէջ ստացեալ եկամտից և մի և նոյն տարւոյն՝ի հաշիւ եղած ծախուց ամբողջ գումարը պէտք է ցուցնէ։ Նմանապէս տնօրինաց կողմանէ արդէն տրուած հրամաններուս և կամ ելմտացուցէ վերաբերեալ արդէն ստանձնուած յանձնառութեանց համեմատ ըլլուելիք ծախուց ալ ամբողջ գումարը պէտք է ցուցնէ։

Սոյն հաշուին պէտք է յարակցին նաեւ.

1· Մարտի սկիզբէն մինչեւ Յուլիսի վերջին օրը անտուկի ընդհանուր հաշիւը։

2· Ուղղիչ հաշուոյն ենթակայ եղող տարւոյն Մարտի մէկին նահանգին ընչից պարտքն ու պահանջը յայտնող ցուցակը, տարւոյն ընթացքին մէջ պատահած փոփոխութեանց բացատրութեամբք և յիշեալ տարւոյն վերջը պարտին ու պահանջին վճռակացուցիւն հանդերձ։

3· Մենաշնորհներու, գանձային պարտամուրհակներու, Գանձուց տեսչութեան բոլոր գանձային գործողութեանց և առ հասարակ նահանգին ելմտից վերաբերեալ որ և իցէ գործողութեանց կամ մատակարարութեանց մանրաւոր հաշիւներն։

4· Վերջացած շրջանէն միացած առնելիքներու հաշիւներն։

ՅՕԴ· 128· — *Ընդհանուր համարատուութեան հատուածը, նախորդ յօդուածին մէջ յիշեալ ընդհանուր ուղղիչ հաշիւն և մանրաւոր հաշիւներն ստանալէ յետոյ, պատճառաբանեալ տեղեկագիր մը կ'ուղղէ առ ելմտից Ցնօրէնն, որ զայն բոլոր նահանգին վարչութեան ուղղիչ հաշուոյն և անոր վերաբերեալ օրինաց ծրագրին հետ միատեղ Մնայուն յանձնաժողովոյ կը հաղորդէ։*

Թ· ՆԱՀԱՆԳԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼԱՑ ՁԵՌՕՔ ԵՂԱՆ ՀԱՐԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆՔ, ՎՃԱՐՈՒՄՆ ԵՒ ՑԱՆՁՆՈՒՄՆ ԵԿԱՄՏԻՑ

Ա) ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԹԱՂՔ ԿԱՄ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ· 129· — *Բաշխման որոշեալ ցանկի մը համեմատ թաղապետք կամ Հատուածոց թաղապետք հարկերը կը հաւաքեն, և անմիջապէս առանց բնաւ ստակ մը վար դնելու թաղին անտուկին կը յանձնեն։*

ՅՕԴ· 130· — *Թաղապետք և Հատուածոց թաղապետք տուրքը կամ որ և է հարկ մը ստանալու առեներին՝ ստացագրոց մասին յատուկ կանոնագրութեան մը տրամադրած կանոնաց և ձեւին համաձայն ստացագիր մը կու տան տուրքը վճարողին։*

ՅՕԴ· 131· — *Թաղապետք և Հատուածոց թաղապետք ալ որ և է դրամ մը թաղային անտուկին յանձնած առեներին ստացագիր մը կ'ընդունին։*

Գանձապետը սոյն ստացագիրը կ'ստորագրէ։

Բ) ՓԱՂԱՔԱՑԻՆ ԹԱՂՔ

ՅՕԴ· 132· — *Թաղապետը կամ փաղաքապետը անտուկը մնած ստակներն ամենայն փութով շրջանակին կամ վիճակին (քանթօն) գլխաւոր քաղաքը կ'ուղարկէ։*

Ղրկուած ստակներուն հետ առեներագրութիւն մ'ալ պէտք է գտնուի, յորում անոնց գումարը, դրամոց տեսակներն և ինչ հարկի կամ տուրքի արդիւնք ըլլալը բացատրեալ լինին։

Այս առեներագրութիւնը փաղաքապետին կամ թաղապետին, գանձապետին և թաղապետական խորհրդոյ երեք անդամոց ստորագրութիւնը պէտք է կրէ։

ՅՕԴ· 133· — *Թաղապետը՝ վիճակին գլխաւոր քաղաքի անտուկին յանձնած դրամոց համար ստացագիր մը կ'ընդունի։*

Գ) ՎԻՃԱԿԻ (ՔԱՆԹՕՆ)

ՅՕԴ· 134· — *Ամեն տասն և հինգ օրն անգամ մը գանձապահն հաւաքած ստակները գաւառագլուխ քաղաքը կը ղրկէ։*

Ստակներուն հետ տեղական կառավարչէն, Հարկահանէն, անուղղակի տրոց վերակացուէն և գանձապետէն ստորագրեալ առեներագրութիւն մ'ալ պէտք է գտնուի, յորում այն ստակներուն ուստի գալը, որքանութիւնն և ինչ տեսակ դրամներէ բաղկացեալ լինիլն, ինչպես նաեւ ինչ տեսակ տրոց արդիւնք լինիլը պէտք է նշանակուած լինին։

ՅՕԴ· 135· — *Հարկահաւաքի և անուղղակի տրոց վերակացուին բռնած*

տետրներն, յորս օրուան հասոյթներն նշանակուած կը լինին, ամեն օր Գանձապետին տետրին հետ կը բաղդատուին և այս երեք պաշտօնէից կողմանէ կ'ստորագրուին։ Սոյն պաշտօնեայք միանգամայն օրուան հասոյթից և ծախսուց գումարը ցուցնող տոմսակ մ'ալ կ'ստորագրեն, որ Տեղական կառավարչին կը յանձնուի։

Այս ձեւակերպութիւնը կատարուելէ վերջը՝ տեղական կառավարիչը Գանձապետին տումարը կը վաւերացնէ և կ'ստորագրէ։

ՅՕԴ· 136· — Իւրաքանչիւր ամսոյ վերջը՝ վիճակին անտուկն Ելումտից Տնօրէնութեան կողմանէ նշանակեալ ցուցակին համեմատ ամսականներն ու ծախքերը կը վճարէ։

ՅՕԴ· 137· — Իւրաքանչիւր ամսոյ վերջը Տեղական կառավարիչը Հարկահաւաքին իրեն յանձնած տոմսակները Գանձապետին ամենօրեայ տումարին հետ կը բաղդատէ, կը քննէ թէ արդեօք ծախք և հասոյթք կանոնաւորապէս և Ելումտից Տնօրէնութեան կողմանէ նշանակեալ ցուցակաց համաձայն եղած են, և թէ արտաքոյ կարգի ծախուց համար գտնուած կանոնագրութիւնք ճշդիւ գործադրուած են. վերջապէս գաւառին անտուկին եղած վճարումները կը վաւերացնէ։

Դ) ԳԱՒԱՌՈՑ

ՅՕԴ· 138· — Հարկահաւաքը իւրաքանչիւր ամսոյ վերջը հաւաքած ստակները Նահանգին գլխաւոր քաղաքը կը ղրկէ։

ՅՕԴ· 139· — Մի և նոյն ժամանակ գաւառին Հարկահաւաքն իւր դիւանոց միջոցաւ գաւառին հաշուակալութեան ամսական վիճակագոյցները պատրաստել կուտայ որք ամեն ամիս Ելումտից տնօրէնութեան պէտք է ղրկուին ստակներուն հետ միատեղ։ Այս թուղթերս Գաւառապետին և գաւառին Ելմտական խորհրդին անդամոց կողմանէ ստորագրեալ պէտք է լինին։

ՅՕԴ· 140·— Ելումտից խորհրդին մասնակցող Գաւառական խորհրդոյ երեք անդամք յիշեալ գրութիւնն ստորագրելէ յառաջ իրաւունք ունին·

1· Գրութեանց մանրամասնութիւնքն ստուգելու·

2· Գաւառին ելումտից վերաբերեալ բոլոր պաշտօնագրերն ու թուղթերը տեսնելու·

3· Ծախուց կողմանէ որոշեալ և 111 ՅօԴ·ուածին մէջ յիշատակեալ ցուցակին համեմատ եղած Ելումտից տնօրէնութեան և արտաքոյ կարգի ծախուց ալ հաստատեալ կանոնին համաձայն տեղի ունեցած լինելը կամ չլինելին ստուգելու։

4· Գաւառաց ստորակարգեալ վիճակաց կողմանէ անտուկին յանձնուած ստակներուն վճարումն ստուգելու և անոնց հաշիւները քննելու։

ՅՕԴ· 141· — Նախորդ յօդուածոյն տրամադրած ձեւակերպութեանց կատարուելէն վերջը՝ գաւառին հաշուակալութեան միամեայ վերջնական վի-

ճակագոյցը կը շինուի երկու ցուցակի և չորս օրինակի վրայ։ Սոյն ցուցակներէն մէկուն մէջ մէկ կողմն ամսուան հասոյթներն և միւս կողմն ալ նոյն ամսուան չրջանին հաշուոյն տեղի ունեցած ծախք և վճարմունք կը նշանակուին։

Երկրորդ ցուցակին մէջ նախորդ ելմտական չրջանաց ելքն ու մուտքը կը նշանակուին։ Սոյն վիճակագոյցներուն մէկ օրինակը Գաւառապետին և գաւառին ելումտից խորհրդոյ կողմանէ վաւերանալէ, ստորագրուելէ և կնքուելէ վերջը՝ անտուկին կը յանձնուի, ուր տեղ վիճակագոյցներուն հետ ղրկուած ստացագրերուն տեղը կը բռնէ։

Միւս երկու օրինակները, բոլոր բացատրիչ և արդարացուցիչ թուղթերով հանդերձ Ելումտից տնօրէնութեան կը ղրկուին։ Մնտուկին մէջ բնաւ ստացագիր մը պէտք չէ մնայ։

ՅՕԴ· 142· — Ամսոյն վերջը անտուկն՝ 111 յօդուածին մէջ յիշատակեալ Ելումտից տեսչութեան պատրաստած ցանկին համեմատ ամսականներն և ուրիշ ծախքերը կը վճարէ։

ՅՕԴ· 143· — Ելմտական տարւոյն վերջը գաւառական անտուկը՝ միամեայ վիճակագոյցներու համեմատ՝ վերջացեալ տարւոյն ընդհանուր հաշիւները բովանդակող երկու ցուցակ կը պատրաստէ։

Սոյն ցուցակներէն միոյն մէջ նոյն տարուան ելքն ու մուտքը, և միւսին մէջ նախորդ տարւոյն ելքն ու մուտքը, ինչպէս նաեւ անտուկին ետ մնացած առնելիքներն ու պարտքերը կը նշանակուին։ Այս ցուցակներէս իւրաքանչիւրն երեքական օրինակ կը պատրաստուին, այսինքն ընդ ամենը 6 օրինակ։ Ասոնցմէ չորսը, որ ըսել է երկերկու վիճակագոյցք Ելումտից Տնօրէնութեան կը ղրկուին, իսկ միւսները գաւառին անտուկին մէջ կը պահուին։

ՅՕԴ· 144· — Ելումտից Տնօրէնութիւնը, վերոգրեալ տրամադրութեանց ճշդիւ գործադրութեանը կը հսկէ։

ԹԻՒ 10.

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ, ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՅ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆՔ

ՅԱՐԱԿԻՑ Ը. ԳԼԽՈՑՆ

Ա. ՀԱՍԱՐԱԿԱՅԻՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽՆԱՄԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՑ

ՅՕԴ. 1. — Ծախքը նահանգին կողմանէ վճարելի հասարակային օգտակարութիւն ունեցող շինութիւնք՝ նահանգին տարեկան ելմտացուցին մէջ և յատուկ օրէնքներու ձեռօք այս նպատակաւ բացուած վարկերով կը գործադրուին։

ՅՕԴ. 2. — Հասարակային շինութեանց վերաբերեալ ծախք երկու տեսակի կը բաժնուին, սովորական ծախք և արտաքոյ կարգի ծախք։

Սովորական կը համարուին այն ծախքերն, որք նահանգին սեփականութիւնն եղած ամեն տեսակ շինուածոց և արհեստագիտական աշխատութեանց ամենօրեայ ծախուց և պահպանութեան, ինչպէս նաեւ նոցա հետ առնչութիւն ունեցող սպասարկութեանց ծախուցը կը վերաբերին։

Արտաքոյ կարգի կը համարուին այն ծախքերն որ նոր շինուածոց կառուցման և կամ արդէն գոնուած շինուածոց վերաշինութեան և բարւոքման կը վերաբերին։

ՅՕԴ. 3. — Իւրաքանչիւր տարի երկրագործութեան, վաճառականութեան և հասարակային շինութեանց ՏՆօրէնութեան ելմտացուցին մէջ գումար մը կը նշանակուի՝ թաղերու կամ հասարակութեանց և սինոիքներու պարտաւորութիւնն եղած հասարակային շինութեանց գործադրութեանն իբր նպաստ։

Սոյն գումարիս բաշխումը երկրագործութեան, վաճառականութեան և Հասարակային շինութեանց ՏՆօրէնութեան ձեռօք տեղի կ'ունենայ։

Նոյն ՏՆօրէնութիւնը՝ հնորհուած նպաստից ճշդիւ գործածութեանն ալ կը հակէ։

ՅՕԴ. 4. — Իբր ընդհանուր սկզբունք, շինութիւնք՝ ի գործածութեան գոնուած կանոնաց և պատուիրանաց համաձայն պատրաստուած ծրագրաց և շինուածադնոց համեմատ պէտք է կատարուին, որպէս զի նոյն ծրագրաց կանոնաւորութիւնն և շինուածադնոյն վերլուծութեանց և հաշուոց ճշդութիւնն ապահովի։

Այս ծրագիրք, ներքին խորհրդոյն կարծիքն ստացուելէ յետոյ, պէտք է որ երկրագործութեան, վաճառականութեան և Հասարակային շինութեանց ՏՆօրէնութեան հաւանութիւնն ստանան։

Բացառութիւնք են այն յատուկ պարագայք՝ յորս ՏՆօրէնութիւնն ստիպողական պատճառներով կրնայ առանց նախ կանոնաւոր ծրագիր մը ստանալու՝ ընդհանուր հաշուակալութեան կանոնագրին տրամադրութեանց հակառակելու շինութիւնք հրամայել՝ նահանգին իրաւունքները ջնաւեն պահպանելու համար։

ՅՕԴ. 5. — Որ և է ծրագիր պէտք է իւր հետ ունենայ նաեւ պայմանատետր մը, յորում լինելիք շինութիւնք ճշդիւ ցոյց տրուին, և որոշուին ձեռնարկուին վրայ դրուելիք այն մասնաւոր պարտականութիւնք, որ երկրագործութեան, վաճառականութեան և հասարակային շինութեանց ձեռօք պատրաստուած յատուկ կանոնագրութեանց որոշած պայմաններէն և ընդհանուր տրամադրութիւններէն դուրս են։

Պայմանատետրն այնպէս պէտք է պատրաստուի, որ շինուածադնէն և անոր հին եղող վերլուծութիւններէն ամենեւին կախում չունենայ։

ՅՕԴ. 6. — Պայմանատետրին մէջ պէտք է բացատրուի թէ սեփականութեանց գրաւմունք ուղղակի վարչութեան ծախիւք տեղի պիտի ունենան, եթէ ոչ ձեռնարկուին վրայ են։

Սեփականութենէ հրաժարման պայմանագիրք կամ ընկալագիրք սեփականութեանց գրաւման օրինաց տրամադրած պայմաններուն համեմատ պէտք է գրուին։

Բ. ԴԱՇՆԱԳԻՐՔ ԿԱՄ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ. 7. — Կատարուելիք շինութիւնք և մատակարարութիւնք՝ կամ երկրագործութեան վաճառականութեան և Հասարակային շինութեանց ՏՆօրէնութեան և կամ անոր փոխանորդաց կողմանէ յօրինեալ դաշնագրաց և կամ ՌԷՅԻ միջոցաւ կը գործադրին՝ ընդհանուր հաշուակալութեան կանոնագրութեան ցուցած սահմանին տրամադրութեանց համաձայն։

ՅՕԴ. 8. — Դաշնագիրք կը կնքուին միշտ որոշեալ շինութեան մը կամ որոշեալ մատակարարութեան մը գործադրութեան համար, որոց գինը չափու կամ հատի վրայ որոշուած կը լինի։

Գ. ՁԱՆԱՊԱՐՀՔ

ՅՕԴ. 9. — Հասարակաց գործածութեան սահմանեալ ճանբաներն երեք տեսակ են։

ա) Նահանգային ճանապարհք.

բ) Գաւառական ճանապարհք.

գ) Գիւղական ուղիք։

ա) ԱՆՀԱՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ

Հոդված 10. — Ընտանեկան աշխատանքի են համարվում այն գործողությունները, որոնք կատարվում են ընտանիքի անդամների կողմից՝ առանց աշխատավարձ ստանալու, ինչպես նաև ընտանիքի անդամների կողմից ընտանիքի համար կատարվող այն աշխատանքները, որոնք կատարվում են ընտանիքի անդամներից մեկի կամ մի քանիսի կողմից՝ առանց աշխատավարձ ստանալու, եթե այդ աշխատանքները

հասարակութիւնք՝ իրենց ունեցած սոյն չահուն համեմատութեամբ կը մասնակցին նոյն ուղղոց կառուցման, վերաչինութեան և պահպանութեան։

ՅՕԴ· 27· — Ալանք կամ թաղք իւրաքանչիւրն իրենց սահմանին մէջ բացուած ուղիներու վերաբերեալ ծախքերն, իրենց ձեռքին տակ գըտնուած միջոցներով և կամ օրինաց զօրութեամբ հնարաւոր տուրքերով պէտք է հոգան։

Երբ նոր գիւղային ուղիներ բանալ և կամ հին ուղիները գլխովին նորոգել հարկ լինի, և պէտք եղած ծախքն ալ աւանաց համար չատ ծանր գայ, սոյն աւանաց թաղապետական խորհուրդք կրնան գաւառապետին և գաւառական յանձնախորհրդոյ հաճութեամբ հարկ եղած ստակը ձեռք բերելու համար բաժեր հաստատել։

Բայց և այնպէս սոյն բաժերն այնքան ժամանակ միայն կրնան տեւել, մինչեւ որ աւանք նոյն բաժերու հաստատութեան պատճառ եղող չինութեանց համար ըրած ծախքերնուն բացը դոցեն։

Շինութեան ծախքը դոցուելուն պէս, նոյն ուղիէն անցքն աղատ կը լինի, և աւանք անկէց վերջը գիւղային ճանապարհաց և անոնց համապատասխան կամուրջներու պահպանութիւնն իրենց ունեցած միջոցներովը պէտք է հոգան։

ՅՕԴ· 28· — Գաւառային յանձնախորհրդէն չի վաւերացեալ բաժք և բաժից սակագինք իբր ոչինչ և չեղեալ կը համարուին։

Դ) ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ԵՒ ԳԱՒԱՌԱՅԻՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԱՑ ԵՒ ԳԻՒՂԱՅԻՆ ՈՒՂԻՈՑ ՄԱՍԻՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ· 29· — Նահանգային և գաւառային ճանապարհաց և գիւղային ուղոց գետնին հողաւիրութիւնն, ինչպէս նաեւ անոր յարակից չինուածոց սեփականութեան մասին ծագելիք որ և է վէճ սովորական ատեաններէ կը գատուին։

ՅՕԴ· 30· — Բազմաթիւ գաւառաց մէջ ճանապարհի մը ընթացից ուղղութեան մասին տեղի ունեցած անհամաձայնութիւնք և վէճք՝ գաւառապետաց ձեռօք և նոյն գաւառաց ընդհանուր խորհրդոց հետ համաձայնութեամբ կը լուծուին։ Երբ համաձայնութիւն չի կարենայ գոյանալ, վէճին նիւթն ընդհանուր կառավարչին կը ներկայացուի, որ նահանգային ընդհանուր ժողովոց Մնայուն յանձնախմբին հետ համաձայնութեամբ խնդիրը կը լուծէ։

ՅՕԴ· 31· — Այլ և այլ աւանաց կամ թաղից մէջ՝ գիւղային ուղիներու գծին նկատմամբ ծագած վէճերն տեղական կառավարիչը կը լուծէ, թէեւ անկից վերջը կարելի է խնդիրը վերատին գաւառապետին ատեանն հանել։

ՅՕԴ· 32· — Նահանգային ճանապարհաց գետինը նահանգին ստացուածքն է, նոյնպէս գաւառայնոցը գաւառաց և գիւղային ուղիներունն աւանաց կամ թաղին ստացուածքն են։

ՅՕԴ· 33· — Երկրագործութեան վաճառականութեան և հասարակային չինութեանց ցնօրէնութիւնն որքան կարելի է չուտով նահանգային և գաւառային ճանապարհաց և գիւղային ուղոց վրայ կարգապահութեան և ապահովութեան վերաբերեալ կանոնագրութիւն մը պիտի պատրաստէ։

Այն կանոնագրութիւնը Ներքին խորհրդոյ կարծիքն ստացուելէ վերջը Նահանգային Ընդհանուր ժողովէն պէտք է վաւերանայ։

Դ· ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ

ՅՕԴ· 34· — Երկաթուղեաց այլոց յանձնման, կառուցման, պահպանութեան, չահստացութեան և նոցա վրայ կարգապահութեան և հսկողութեան մասին Օսմանեան կայսերութեան մէջ՝ ի զօրութեան գտնուած օրէնք և կանոնագրութիւնք Ադրեւլեան-Բուամելիի մէջ անփոփոխ կը մնան։

ՅՕԴ· 35 — Նահանգէն կախումն ունենալիք երկաթուղեաց նկատմամբ՝ Կայսերութեան երկաթուղեաց մասին նորա կեդրոնական իշխանութեան ունեցած իրաւունքներն ու պաշտօնք՝ Նահանգին մէջ նոցա համապատասխանող իշխանութեանց կ'անցնին։

Ե· ՋՈՒՐՔ

Ա) ԱՂԲԵՐԱԿՈՒՆՔ

ՅՕԴ· 36· — Որ և է անհատ որ իւր կալուածոց մէջ աղբերակն մ'ունի, կրնայ ըստ իւր հաճոյից գործածել զայն, միայն թէ ստորին կողմը գտնուած կալուածատիրոջ կալուածագրով կամ որ և իցէ օրինաւք ստացած իրաւանց չի դպչի։ Եթէ այն ակն աւանի մը կամ գետնի մը բնակչաց հարկաւոր եղած ջուրը կը մատակարարէ, կալուածատէրը չկրնար արգելուլ որ գիւղացիք այն ջուրը չի գործածեն։

ՅՕԴ· 37· — Աղաղբերց չահագործութիւնը միմիայն Նահանգային կազմական կանոնագրութեան Լ· գլխոյն 217 յօդուածոյն տրամադրութեանց համեմատ կրնայ տեղի ունենալ։

ՅՕԴ· 38· — Հանքային ջրոց աղբերականց չահագործութիւնն երկրագործութեան վաճառականութեան և հասարակային չինութեանց ցնօրէնութեան նպատակ պատրաստեալ կանոնագրութեան մը տրամադրութեանց համաձայն կրնայ տեղի ունենալ։

Բ) ԱՌՈՒՔ

ՅՕԴ· 39·— Առուք երկու եզերաց վրայ գտնուղաց սեփականութիւնքն են։

Եզերաբնակներէն դուրս երրորդական անձանց ստացած բոլոր պարտաւորութիւնք անփոփոխ պարտին մնալ։

Ա) Ֆիզմատ ճաշարան կամ բաժնային տիպի.

801. 40. — Ֆիզմատ ճաշարան է լսասիկների համար ընդհ. ճաշա-
ռուժ կազմակերպելու համար նախատեսված շենքերի կամ շենքերի մասերի ամբողջությունը:

Ընդհ ճաշարանի հիմնական շենքերն են՝ ճաշասենյակների և ճաշասեղանների համար նախատեսված շենքերի մասերը, իսկ ոսկորական ճաշարանների համար՝ նաև խոհանոցը:

801. 41. — Ընդհ ճաշարանի ճաշասենյակների համար նախատեսված սրահները կարող են լինել միաձև կամ տարբեր չափերի: Սրահների ճաշասեղանների քանակը որոշվում է ճաշարանի հզորությամբ և ճաշասեղանների չափերով: Ընդհ ճաշարանի ճաշասենյակների մեջ պետք է նախատեսել նաև ճաշասեղանների համար նախատեսված սրահներ՝ ճաշասեղանների համար նախատեսված սրահներ՝ ճաշասեղանների համար նախատեսված սրահներ՝

ջոց և ճանապարհայ միայնութեան նպատակաւ լինելիք կառուցմունք նոյն կամրջին կամ ճանապարհին պահպանութիւնն ստանձնող վարչութեան կողմանէ կը լինին և կը պահպանուին։

Եթէ այն աշխատութիւնք ուրիշ մասնաւոր կամ հանրական կալուածոց օգտակար են, նոյն կալուածատէրք իրենց համար անկից ծագելիք օգտից համեմատութեամբ պէտք է մասնակցին անոնց։

ՅՕԴ· 57· — Երկրագործութեան վաճառականութեան և Հասարակային շինուածոց Տնօրէնութիւնը պարտի, որքան հնար է չուտով, կանոնագրութիւն մը յօրինել յետագայ առարկայից վրայ·

ա) Նահանգին վաղուկ ջրերու վրայ լինելիք որ և է շինութեանց համար կազմեալ Սինտիքաներու վրայ·

բ) Նոյն ջրերուն համար լինելիք շինութեանց կամ աշխատութեանց վրայ·

գ) Նաւարկութեան, լաստարկութեան և ջրոյն հոսանքին ձգուած փայտից վրայ·

դ) Վաղուկ ջրերը գարձնելու և նոցա չարժիչ զօրութիւնը գործածելու արտօնութեանց վրայ։

ե) Նահանգին ջրընթացից վրայ կարգապահական հսկողութեան վրայ։

Ցիշեալ կանոնագրութիւնն օրինօք մը պէտք է վաւերանայ։

ՅՕԴ· 58· — Երկրագործութեան վաճառականութեան և Հասարակային շինուածոց Տնօրէնութիւնը պարտի, որքան կարելի է չուտով, նաւարկելի և լաստարկելի վտակաց, աննաւարկելի և անլաստարկելի վտակաց և սահմանագլխոց բաժանման ծառայող ջրընթացից ցանկը չինել։

Զ· ՄԵՆ ԵՒ ՓՈՓՐ ԱՆՏԱՌՔ

Ա) ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ ԵՂՈՂ ԱՆՏԱՌՔ

ՅՕԴ· 59· — Նահանգին անտառաց և չրջակայ կալուածոց մէջտեղ սահման գծելու համար եղած խնդիրք նոյն գաւառին Գաւառապետին պէտք է ուղղուին։

ՅՕԴ· 60· — Կալուածատէրոց թէ սահմանագծութեան միջոցին և թէ նոցա վերջանալէն զկնի մինչեւ տարիմը այս մասին յարուցանելիք գանգատներն ու բողոքները գաւառին Գաւառապետին պէտք է մատուցուին, որ զանոնք Երկրագործութեան վաճառականութեան և Հասարակային շինուածոց Տնօրէնութեան կը հաղորդէ։

ՅՕԴ· 61· — Փայտ կարելու մասին կանոնի մը ենթարկեալ չեղող անտառաց մէջ, փայտահատութիւնը կանոնի ներքեւ պարտի առնուիլ։

ՅՕԴ· 62· — Անտառներէն փայտ կարելու կանոններն Երկրագործութեան վաճառականութեան և Հասարակային շինութեանց Տնօրէնութեան կողմանէ՝ ի գիր առնուած և ներքին խորհրդոյ կարծիքն ստացուելէ վերջը Նա-

հանգային Ընդհ· ժողովէն վաւերացեալ կանոնագրութեան մը համեմատ պէտք է տեղի ունենան։

ՅՕԴ· 63· — Ամեն տարի անտառային գործակալք դեռ յատուկ կանոնի ներքեւ չառնուած անտառաց մէջ այժմ՝ ի կիր առնուած փայտահատութեանց կանոններու և սովորութեանց համեմատ անտառաց մէջ թոյլատրելի սովորական փայտահատութեանց ցուցակները պէտք է ղրկեն Երկրագործութեան վաճառականութեան և Հասարակային շինուածոց Տնօրէնութեան։ Սոյն ցուցակներս Ներքին խորհրդոյ կը ներկայացուին՝ ի հաւանութիւն։

Նմանապէս անտառաց գործակալք, Ներքին խորհրդոյ հրամանագրով թոյլատրելի իւրաքանչիւր արտաքոյ կարգի փայտահատութեան համար տեղեկագիր մը կը ղրկեն Երկրագործութեան վաճառականութեան և Հասարակային շինութեանց Տնօրէնութեան։ Սոյն տեղեկագրին մէջ պէտք է մի առ մի նշանակեալ լինին առաջարկեալ փայտահատութեանց պատճառներն, հատանելի փայտից վիճակը, տարիքը, կարծրութիւնն և տեսակը, պահեստի համար քանի ծառ պահպանուելիքն և յօգուտ անտառին հողին ինչ աշխատութիւնք՝ ի գործ դնել հարկ լինիլը։

ՅՕԴ· 64· — Հատուածներէն գոյացած փայտք՝ իւրաքանչիւր հատման առջի ամսոյն կը կազմեն և կամ մանր առեւտրոյ եղանակաւը կը ծախուին։

ՅՕԴ· 65· — Իւրաքանչիւր տարի անտառաց գործակալք կամ տեսուչք վաճառելու համար գործածելի փայտից սահմանն՝ ինչպէս նաեւ ածխաշինութեան տեղւանքը կը ցուցնեն։

ՅՕԴ· 66· — Ամուրդներու ընդհանուր պայմանները պայմանատետրով (Cahier des charges) կը հաստատուին, զոր իւրաքանչիւր տարի Երկրագործութեան, վաճառականութեան և Հասարակային շինութեանց Տնօրէնութիւնը կը պատրաստէ և Ներքին խորհուրդը կը վաւերացնէ։

Մասնաւոր պայմաններն անտառաց վերատեսուչներու ձեռօք կ'որոշուին։

Թէ մասնաւոր և թէ ընդհանուր պայմանք առհասարակ պարտաւորիչ են և բնաւ չեն կրնար բռնական համարուիլ։

ՅՕԴ· 67· — Անտառը չահագործելու արտօնագիրը Տեղական Ընտանային տեսչութեան գլուխը գանուող գործակալին կողմանէ կը տրուի, առ ամուրդի առնողն այս մասին պայմանատետրին պահանջած ապացուցական թուղթերը ներկայացնելուն պէս։

ՅՕԴ· 68· — Երկրագործութեան վաճառականութեան և Հասարակային շինութեանց Տնօրէնը պարտի անտառաց մէջ կարուածներուն տեղ նորէն ծառեր անկելու յանձնառութեանց ծրագրերը Ներքին խորհրդոյ հաստատութեան ներկայացնել, բոլոր այս բանիս վերաբերեալ արդարացուցիչ թղթերուն հետ միատեղ։

ՅՕԴ· 69· — Նահանգին անտառները գործածելու իրաւունքները կանոնագրութեան մը համեմատ պիտի կարդադրին, որ Երկրագործութեան վա-

ճառականութեան և Հասարակային Հինուածոց Տեսչութեան կողմանէ պիտի պատրաստուի և Հասարակային վարչութեան կանոնագրութեամբ մ'ալ վաւերանայ։

Բ) ԹԱՂԻՑ ԿԱՄ ԱԻԱՆԱՑ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿԱՑԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ԱՆՏԱՌՔ

ՅՕԴ· 70· — Երկրագործութեան Վաճառականութեան և Հասարակային Հինութեանց Տնօրէնութիւնը, որքան կարելի է շուտով, աւանայ կամ թաղից և Հասարակային Հաստատութեանց սեփականութիւն եղող և անտառային կանոնական դրութեան ենթարկեալ անտառաց ընդհանուր ցուցակը պիտի պատրաստէ։

Եթէ այս մասին սեփականատէր թաղից կամ Հաստատութեանց կողմանէ անհամաձայնութիւն ծագի, գաւառապետին տեղեկագրոյն և թաղերու թաղապետական խորհրդոց և կամ Հաստատութեանց Տեսուչներուն խորհրդակցութեանց և որոշմանց Համեմատ՝ խնդրոյն վերջնական լուծումն Երկրագործութեան Վաճառականութեան և Հասարակային Հինուածոց Տնօրէնը կուտայ Ներքին խորհրդոյ կարծիքն ստանալէ վերջը։

Գ) ՄԱՍՆԱՒՈՐԱՑ ԱՆՏԱՌՔ

ՅՕԴ· 71· — Որ և իցէ անհատ իրաւունք չունի իւր անտառները ջնջելու կամ մշակելի հողի փոխելու՝ առանց կանխաւ Տեղական կառավարչին Հաց տալու։

ՅՕԴ· 72· — Անտառի մը մշակելի հողի փոխուելուն դէմ այն առեն միայն քննդիմութիւն կրնայ լինիլ, երբ նոյն անտառին պահպանութիւնն Հարկաւոր կը ճանչցուի։

Դ) ՀՍԿՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՆՏԱՌԱՑ

ՅՕԴ· 73· — Երկրագործութեան Վաճառականութեան և Հասարակային Հինուածոց Տնօրէնութիւնը պարտաւոր է, որքան կարելի է շուտով, իւր վերբաժանութեան ենթարկեալ մեծ և փոքր անտառաց Հսկողութեան և պահպանութեան վերաբերեալ կանոնագրութիւն մը պատրաստել։

Սոյն կանոնագրութիւնս օրինօք մը պէտք է վաւերանայ։

Է· ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՑ ԵՒ ՈՉ ՍՏՈՐԵՐԿՐԵԱՑ ՀԱՆՔ

ՅՕԴ· 74· — Ստորերկրեայ և ոչ ստորերկրեայ հանքայ և բովուց հետազննութեան, յանձնարարման, շահագործութեան և կարգապահական հրսկողութեան մասին Օսմանեան կայսրութեան մէջ՝ի գործութեան դանուած օրէնք և կանոնագրութիւնք, ինչպէս նաեւ այս հանքայ նկատմամբ ապահովութեան և Հասարակայ առողջապահութեան միջոցներն Արեւելեան-Քումելիի մէջ ալ մի և նոյն կը մնան։

Ը· ՁԿՆՈՐՍՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 75· — Գետոց, նաւարկելի և լաստարկելի վտակաց, և պահպանութեան ծախքերը Նահանգին վրայ եղած ջրանցից և փոսերու մէջ ձկնորսութեան իրաւունքը Նահանգին կը վերաբերի։

Նահանգը սոյն իրաւունքն ուրիշներու կը յանձնէ հրապարակային աճուրդով և կամ առանց աճուրդի, երբ աճուրդի դրուելու Համար գոհացուցիչ առաջարկութիւնք չլինին մէկու մը կողմանէ։

ՅՕԴ· 76· — Ննաւարկելի և անլաստարկելի ջրընթացից, ինչպէս նաեւ իւր ընթացից հոսանքին ձգուած փայտեր տանող ջրընթացից մէջ ձկնորսութեան իրաւունքն եղերաբնակ կալուածատէրոց կը պատկանի մինչեւ հոսանքին մէջ տեղը· բայց սեփականութեամբ կամ պաշտօնագրով մը ասոր հակառակ հաստատուած իրաւունք ալ դարձեալ անվթար պէտք է մնան։

Երբ ջրընթացք մը նաւարկելի կը լինի կամ կը յայտարարուի, ձկնորսութենէ ղրկուած կալուածատէրոք փոխարինութիւն մը պահանջելու իրաւունք ունին։

ՅՕԴ· 77· — Թէ ո՛ր ժամանակներու մէջ ձկնորսութիւնը պէտք է արգիլուի ձկանց նորածնութիւնը պաշտպանելու Համար, Երկրագործութեան Վաճառականութեան և Հասարակային Հինուածոց Տնօրէնութեան կողմանէ պատրաստեալ յատուկ կանոնագրութեամբ մը պիտի որոշուի։

Ձկնորսութեան պահպանութիւնն և կարգապահական հսկողութիւնն Հասարակային վարչութեան կողմէ յատուկ կանոնագրութեան մը նիւթ պիտի լինին։

ՅՕԴ· 78· — Գաւառապետք կրնան իւրաքանչիւր տարի՝ ընդհանուր խորհրդոց կարծիքն ստանալէ ղինի՝ յատուկ վճռագրով Երկրագործութեան Վաճառականութեան և Հասարակային Հինութեանց Տնօրէնին կանոնագրութեամբ որոշեալ չրջանի մը մէջ ալ ամեն տեսակ ձկանց ձկնորսութիւնն արտաքոյ կարգի կերպով արգելուլ, մեծագոյն մաս կազմող ձկանց տեսակը պահպանելու Համար։

Սոյն վճռագրերս յիշեալ Տնօրէնին Հաւանութեան կ'ենթարկին։

ՅՕԴ· 79· — Ձկնորսութեան արգիլման իւրաքանչիւր չրջան, նախորդ չաբթուն թաղին մէջ պէտք է հրատարակութեամբ ծանուցուին, նոյն չրջանց ո՛ր թուականէն սկսիլն ու երբ վերջանալը։

Թ· ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 80· — Ոչ ոք կրնայ որսորդութիւն ընել՝ որսորդութեան որոշեալ ժամանակէն դուրս և առանց որսորդութեան արտօնագրի։

ՅՕԴ· 81· — Իւրաքանչիւր գաւառի մէջ, Գաւառապետն, առ նուազն

տան օր յառաջուց հրատարակեալ վճռագրով մը որոշդութեան սկզբնաւորութեան և վերջացման ժամանակը կ'որոշէ։

ՅՕԴ. 82. — Որոշդութեան արձանագիրք տարի մը զօրութիւն ունին, և Տեղական կառավարչաց կողմանէ կը տրուին Քաղաքապետաց աղդարարութեան վրայ, առ որս պէտք է մատուցուին որոշդութեան խնդրագիրք։

Արձանագիր ստանալու համար 50 դրչ. ոսկի կը վճարուի, որոյ 35 դրչը՝ի չահ նահանգին են և 15ն ալ՝ի չահ այն թաղին՝ որոյ թաղապետը վերդրեալ աղդարարութիւնն ըրած է։

ՅՕԴ. 83. — Ընդհանուր խորհրդոց հաւանութեամբ գաւառապետք վճռագրով հետեւեալները կ'որոշեն.

1. Լորամարդիներէն՝ի զատ միւս անցորդ կամ գաղթական թռչնոց որոշդութեան ժամանակն, ինչպէս նաեւ այն որոշդութեան կերպերն ու միջոցները։

2. Ձահիճներու, լճակներու, գետերու և վտակներու մէջ Լրային երէսները կամ թռչուններն որսալու թոյլտուութեան ժամանակը.

3. Ան ինասակար կամ վտանգաւոր կենդանեաց տեսակները զորս կալուածատէրը կամ տէրը և կամ վարձակալը կրնայ ուզած ժամանակը ջնջել իւր կալուածոց մէջէն, առանց կապտելու վարձակալին կամ կալուածատիրոջ իւր կալուածոց վրայ տուող վայրի կենդանիները՝ նոյն իսկ հրազէնքով վանելու կամ ջնջելու մասին ունեցած իրաւունքը։

Նոյնպէս կրնան վճռագրեր արձակել.

1. Թռչնոց կոտրածն ու ջնջումն արգիլելու համար.

2. Վնասակար կամ վտանգաւոր կենդանիները ջնջելու համար որսական բարակաց (չուն) գործածութիւնը թոյլատրելու համար։

3. Ջեան ժամանակները որոշդութիւնն արգիլելու համար.

ՅՕԴ. 84. — Երկրագործութեան վճռաւականութեան և Հասարակային չինուածոց Տնօրէնութեան կողմանէ որսի արձանութեանց և այս մասին օրինազանցից համար սահմանուելիք պատժոց նկատմամբ կանոնագրութիւն մը պիտի պատրաստուի, որ Հասարակային վարչութեան կանոնագրի մը ձեւով պէտք է հրատարակուի։

ԹԻՒ 11.

ՊԱՇՏՕՆԻ ԿԱՄ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆԻ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՅԱՐԱԿՑԵԱԼ Ի ԳԼՈՒԽՆ Թ.

Ա. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ. 1. — Դատաւորաց անփոփոխելիութեան սկզբունքէն առժամանակեայ զարտուղութեամբ հարկ եղած ծանօթութիւնները չունեցող տեղ նակալք կամ դատաւորք միմիայն չորս տարուան համար պիտի ընտրուին։ Սոյն պայմանաժամէն վերջը կրնան բոլորովին անփոփոխելի մնալ՝ Ընդհանուր կառավարչին Նահանգային Մնայուն յանձնաժողովոյ և Ներքին խորհրդոյ կարծիքն ստանալէ վերջը տուած մէկ հրամանագրով։

ՅՕԴ. 2. — Մահմետականաց միջև ժառանգական խնդիրները Շերիի դատարանաց ձեռնհասութեան կը պատկանին։

ՅՕԴ. 3. — Ա.յժմեան՝ի գործածութեան եղած դատավարական կանոնները անոնք՝ որոց հակառակ տրամադրութիւն մը չի գտնուիր կազմական կանոնագրութեան և ներկայ կանոնագրիս մէջ, գործադրել ըստ առաջնոյն պիտի մնան։

Բ. ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

Ա) ՓԱՂԱՔԱՑԻՆ ԴԱՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ա) Քաղաքապետք կամ Թաղապետք.

ՅՕԴ. 4. — Իշխանութիւնն ստացած Թաղապետը պէտք է յօժարութեամբ կատարէ իրմէ խնդրուած օրինական ատուգումները, նոյն իսկ եթէ գործն իւր դատաւորական իրաւասութենէն դուրս լինի։ Այս ատուգումները վճռական մը և պաշտօնական քարտուղարին օժանդակութեամբը կ'ընէ և ատեանի գրութիւնը կը չինէ։ Սոյն ատենագրութեան կամ տեղեկագրին վաւերական մէկ օրինակն ալ՝ որ կողմն որ խնդրէ իրմէ, անոր կուտայ։

ՅՕԴ. 5. — Թաղապետը, դատավարութեան մնալու որ և է խնդրագիրը ստանալուն պէս նախ և առաջ երկու կողմն հաշտեցնելու համար իւր առջեւը կը կանչէ, և եթէ չդան և կամ իրարու հետ չկրնան համաձայնիլ՝ մերձակայ դատավարութեան օրը կ'որոշէ և երկու կողմն՝ի պաշտօնէ յատեան կը հրաւիրէ նոյն օրը։

ՅՕԴ· 6· — Թաղապետը դէմ չարաթեն անդամ մ'առեան բանալու է, որուն իւր օգնական դատաւորներն ալ պէտք է հրաւիրուին։

ՅՕԴ· 7· — Դատավարութեան որոշեալ օրը դատերը կարգաւ մի ըստ միոջէ և իւրաքանչիւրին կոչման Թուականին համեմատ յաւեան կը հանուին։

ՅՕԴ· 8· — Երկու կողմն ալ պարտին առենակալաց առաջին ունկնդրութեան բոլոր ըսելիքներն և միջոցներն երեւան բերել, ապա թէ ոչ՝ յետոյ անլսելի կը մնան անոնք։ Սակայն և այնպէս, եթէ երկու կողմերէն մին իւր ամեն միջոցներն յառաջ բերելու մասին արգելիչ օրինաւոր պատճառ մը առարկէ, դատը յետադայ շաբթուան կը մնայ, և նոյն նստին մէջ՝ առանց նոր կոչման հարկ մնալու, իսկոյ կը տրուի իրենց։ Այս բանս դատավարութեան թերթին մէջ ալ կը յիշատակուի։

ՅՕԴ· 9· — Եթէ՝ նախորդ յօդուածոյն տրամադրութենէն հետեւեալ դատին համար պաշտօնական կանոնադրով կամ թաղապետին կողմանէ նշանակեալ օրը՝ երկու կողմանց մին երեւան չելնէ, թաղապետը՝ ներկայ գտնուող կողման խնդրանօք՝ նորա դէմ բացակայական վճիռ մը կուտայ։

ՅՕԴ· 10· — Բացակայական վճռոյ և անոնց դէմ լինելիք բողոքոյ նկատմամբ Օսմանեան առեւտրական ատենավարութեան կանոնները թաղապետին վճռոյ նկատմամբ ալ գործածելի են։

ՅՕԴ· 11· — Եթէ երկու կողմն ալ դատին օրն երեւան չելնեն, դատը ցանկին մէջէն կը ջնջուի, և դատախազ կողմն եթէ նորէն խնդիրը ներկայացնել ուզէ, պէտք է այն առեն վերստին դատուելու աղերսագիրը տայ։

ՅՕԴ· 12· — Եթէ ունկնդրութեան օրն երկու կողմն ալ ներկայ գտնուին, նախ թուղթերը կը կարդացուին, յետոյ հակառակորդ կողմանց խօսք կը տրուի։ Թաղապետը կրնայ երկու կողմանց ալ խնդիրը լուսաբանելու համար հարկ սեպած հարցումներն ուղղել, և իւր պարտաւորութիւնն է որ երկու կողմանց ալ կազմական կանոնադրութեան և ներկայ կանոնադրին չնորհիւ ունեցած իրաւունքնին լմնցնէ և բացատրէ իրենց։ Պատրաստական հարցումներ պէտք չէ որ ընէ երկու կողմանց։

ՅՕԴ· 13· — Թաղապետը վիճաբանութիւնները կը փակէ և իւր օգնականց օժանդակութեամբ նորէն կը ջանայ հակառակորդ կողմերն համաձայնեցնել։ Եթէ որ և է համաձայնութիւն մերժուի, թաղապետն՝ իւր օգնականց կարծիքն առանձին վերջը՝ վճիռը կ'արձակէ մի և նոյն նստին մէջ։

ՅՕԴ· 14· — Թաղապետը պարտի տումար մ'ունենալ, որոյ մէջ բոլոր իրերն ներկայացեալ վճիռներն և անոնց նկատմամբ արուած վճիռներն արձանագրեալ լինին։ Սոյն տետրին մէջ՝ իւրաքանչիւր դատի համար՝ երկու հակառակորդ կողմանց անուանները, վճիռին նիւթը, դատավարութեան տուրը Թուականը, երկու կողմանց բռաճներուն և մէջ բերած միջոցներուն ինչպէս նաև վկայից, եթէ կան, վկայութեանց համառօտ բովանդակութիւնը պէտք է մի առ մի նշանակուին։

Ակէց՝ի ղատ, եթէ համաձայնութիւն գոյացած է երկու կուսակցութեանց մէջ, սոյն համաձայնութեան պայմաններն, և եթէ համաձայնութիւն կամ հաշտութիւն չէ գոյացած, օժանդակ դատաւորաց կարծիքն և հուակ ուրեմն թաղապետին արձակած վճիռը պէտք է նշանակուին անդ։

Սոյն տետրին մէն մի երեսը պէտք է թաղապետին, իւր օգնականներուն և քարտուղարին կնիքը կամ ստորագրութիւնը կրէ։

ՅՕԴ· 15· — Վճռոյն հրատարակմանէն յետոյ առ առաւելն ութ աւուր մէջ թաղապետն անոր մէկ մէկ օրինակը իւրաքանչիւր կողման կը հաղորդէ, հաղորդման աւուր Թուականը կրող ստացագիր մ'առնելով իւրաքանչիւրէն։

Բ) Վիճակաց Դատաւորք։

ՅՕԴ· 16· — Վիճակային դատաւորներն ընդհանուր կառավարիչը կ'ընտրէ՝ գաւառաց ընդհանուր խորհրդոց կողմանէ պատրաստեալ կրկնապատիկ ընտրելեաց ցանկի մը մէջէն։

Ընդհանուր կառավարիչն, Ազգարութեան տնօրէնին առաջարկութեանը վրայ ընտրութիւններէը կ'ընէ՝ առանց ընտրելիներն առաջարկեալ գաւառին մէջէն անուանելու ստիպեալ լինելու։

ՅՕԴ· 17· — Միայն առաջին տարուան համար ընդհանուր կառավարիչն իշխանութիւն ունի վիճակային Դատաւորական չրջանակներն որոշել, եթէ նահանգային օրէնքով մ'որոշեալ չլինին անոնք։

ՅՕԴ· 18· — Թ· Գլխոյն 35 յօդուածին համաձայն, վիճակային դատաւորը ձեռնհասութիւն ունի բոլոր չարժական գոյից վերաբերեալ անձնական դատերու, և անկից զատ ալ,

1. Կալուածատեարց և վարձուորաց կամ ադարակային վարձակալաց միջեւ ծագած վէճերու։

2. Ալրաերու, պաղոց և հնձոց, ծառոց, ցանկերու, փոսերու, չրանցից, տանց և այլ կալուածոց տրուած ջնաններու պատճառաւ ծագած վէճերու, երբ կալուածատիրութեան իրաւունքը խնդրոյ ներքեւ չէ։

3. Երկու կողմանց հատասար սեփականութիւնը լինելը խնդրոյ ներքեւ չեղող պատերու վրայ չինութեանց կամ նորոգութեանց վերաբերեալ վէճերու։

4. Ստացուածոց վերաբերեալ բոլոր դատախազութեանց։

5. Թշնամանաց, անուանարկութեան կամ գանակոծութեան պատճառաւ փոխարինութեան պահանջի վերաբերեալ բոլոր դատերու։

ՅՕԴ· 19· — Վիճակային դատաւորք չաբաթուան մէջ քանի անգամ որ հարկ լինի, այնքան անգամ և ընդհանրապէս առնուազն անպատճառ չաբաթը մի անգամ առեան կը բանան։

ՅՕԴ· 20· — Վիճակին դատաւորին առջեւ դատավարութեան եղանակը

Թաղապետին առջեւ եղածին մի և նոյնն է, սա տարբերութեամբ միայն որ հաշտարարութեան փորձը միայն մէկ անգամ պէտք է տեղի ունենայ նստին սկիզբը։

ՅՕԴ· 21· — Վիճակային դատաւորին վճռոյն դէմ վերաքննութիւն պահանջելու համար տասն և հինգ օր պայմանաժամ կը տրուի։ Վերաքննութեան պահանջը նոյն իսկ վիճակային դատաւորին պէտք է մատուցուի, որ ութ օրուան մէջ դատին բոլոր թուղթերովը միասեղ վերաքննութեան ատեանին պէտք է յղէ զայն։

Դ) Գաւառային դատարանք.

ՅՕԴ· 22· — Գաւառին առաջին կաղմուրութեան միջոցին քաղաքային և եղեռնագործական խնդիրները դատելու համար միայն մէկ հատուած մը պիտի հաստատուի։ Միւս երկու հատուածոց կազմութիւնն այն ատեն պիտի լինի երբ հարկ լինի։

ՅՕԴ· 23· — Մինչեւ քաղաքային նոր դատաստանագրի մը հրատարակութիւնը, Գաւառային իւրաքանչիւր դատարանի քաղաքային հատուածին դատաւորներէն մին, ինչպէս նաեւ վերաքննութեան ատենին քաղաքային հատուածին կալուածական խնդիրները դատելու սահմանեալ սենեկին խորհրդականներէն մին, ըստ օրինի ճանչուած Օսմանեան կրօնական մը (Նախպ) պէտք է լինի, որն որ զատողական պաշտօնէ զատ Մահմէտական իրաւաբանութեան (Շերիաթ) օրինաց տրամադրութեան մասին Դատարանին բացատրութեան մասնաւոր պաշտօնն ալ պիտի ունենայ ամեն անգամ որ Դատարանը վերոյիշեալ իրաւաբանութեան և օրինաց ենթարկեալ կալուածական խնդիրներ քննելու լինի։

Ինչ որ ալ լինի դատաւորաց խորհրդակցութեան հետեւանքը, կրօնական դատաւորին յայտնած կարծիքն ատենագրութեան մէջ պէտք է արձանագրի։

ՅՕԴ· 24· — Գաւառային ատեանք բաց՝ի ուրբաթ և կիրակի օրերէ, շաբթուան միացեալ ամեն օրերուն պէտք է նիստ ընեն։

ՅՕԴ· 25· — Դատարանին նախագահը կանխաւ շաբթուան մէջ գէթ օր մը կը նշանակէ առեւտրական վէճերը դատելու համար, և իր օգնականաց ալ իմաց կուտայ զայն։

ՅՕԴ· 26· — Երբոր Շերիի կանոնաց և իրաւաբանութեան ենթարկեալ և մանաւանդ ցոյց արուած կալուածագրոյ և կամ վաղքիններու վերաբերեալ խնդիրներ ներկայանալու լինին, Ատեանը կրնայ Օսմանեան Առեւտրական կանոնագրութեան 39 և 40 յօդուածոց հետեւողութեամբ Ցանձնախորհուրդ մը կազմել, որ պաշտօն ունենայ թուղթերը քննելու, երկու կողմերը մօտիկ ընելու և յետոյ պատճառաբանեալ տեղեկագրով մը Ատենին հաղորդելու իւր կարծիքն, որ իշխանութիւն ունի նորա եզրակացութիւնը ընդունելու, փոփոխելու կամ մերժելու և կամ զայն վերստին նոյն Ցանձնախորհրդոյ ղրկելու, որպէս զի աւելի ընդարձակ բացատրութիւններ տայ խնդրոյն վրայ։

ՅՕԴ· 27· — Մոյն Ցանձնախորհուրդք միշտ հնգական անդամէ բաղկացեալ կը լինին, որոց երկուքը դատարանէն և երկուքն ալ հակառակորդ կողմերէն կ'ընտրուին։ Ատենին անդամ եղող Նայիպը կամ կրօնական դատաւորն իրաւամբ կը նախագահէ սոյն Ցանձնախորհրդոյ։

Դ) Բարձրագոյն Ատեան արդարութեան.

ՅՕԴ· 28· — Արդարութեան Բարձրագոյն ատենին առաջին անգամ կազմութեան ժամանակ միայն երկու հատուածաբաժինք, այն է քաղաքայինն ու եղեռնականը պիտի հաստատուին։

Հետզհետէ քանի որ Ատենին առջեւ ներկայացեալ գործերն հարկ ընեն, Յ սենեակներու կազմութիւնն յաջորդաբար տեղի պիտի ունենայ։

ՅՕԴ· 29· — Արդարութեան բարձրագոյն ատենին իւրաքանչիւր սենեկին և Գաւառական իւրաքանչիւր դատարանի համար Արդարութեան Տնօրէնն եռապատիկ ատենակալաց ցուցակ մը կը պատրաստէ։

Մնայուն յանձնաժողովն իրաւունք ունի սոյն ցուցակաց իւրաքանչիւրին մէջ պարունակեալ անուանց մէկ երրորդը չնչելու։

Ընտրութիւնք ընդհանուր կառավարչին կողմանէ կը լինին ճշտեալ անուանց մէջէն։

Ե) Դատավարական եղանակ վերաքննութեան.

ՅՕԴ· 30· — Երբ վիճակային դատաւորի մ'արձակած վճռոյն դէմ բողոք ըլլայ և վերաքննութիւն խնդրուի, Գաւառին դատարանին նախագահն, որուն առջեւ եղած է խնդիրը, քաղաքային և եղեռնական հատուածներէն երկու կամ չորս դատաւոր՝ի ժողով կը գումարէ և անհապմամբ վերաքննութեան ատեանը կը կազմէ։

Արդարութեան վերին ատենին նկատմամբ՝ի տորեւ նշանակեալ կանոնք վերաքննութեան ատենի պաշտօն տանձնող Գաւառական դատարանաց ալ կը վերաբերին։

ՅՕԴ· 31· — Երբ Գաւառական դատարանի մ'արձակած վճռոյն դէմ բողոք և վերաքննութեան խնդիր լինի, խնդրագիրը նոյն դատարանին նախագահին կը մատուցուի, սա ալ վճռոյն պատճէնին և ուրիշ թղթոց պատճէններուն հետ՝ի միասին, եթէ կան, վերաքննութեան կը հաղորդէ 15 օրուան պայմանաժամի մը մէջ։

ա. Ընդհանուր դրույթներ

ՅՕՂ. 32. — Ընդ հանուր կոչեցեալ ի Քրիստոս ամենայն ս. ժողովոյ, բայց յ'այլ ոմանց ի ժամանակս ս. Պատարագին ի Տեառնընդառաջին, և ի Պայծառակերպութեանն, և ի Խաչվերացին, և ի Վերափոխման Աստուածածնին, և ի Ծնունդ Տեառն, և ի Մկրտութեանն, և ի Յայտնութեանն, և ի Ս. Յարութեանն, և ի Համբարձմանն, և ի Վարդավառին, և ի Վերափոխման Ս. Աստուածածնին, և ի Խաչվերաց

վերջապէս՝ երբ ներկայ կանոնագրութեան 18 յօդուածին 1 և 5 պարբերութեանց մէջ թուարկեալ գործոց վրայ է խնդիրը, վճռի առարկայ եղող իրին գանուած տեղւոյն դատարանին առջեւ։

Բ) ԴԱՏԱՒՈՐ, ԵՂԵՒՆԱԴԱՏ ԵՒ ՑԱՆՑԱԴԱՏ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՔ

Ա.) Թաղապետք.

ՅՕԴ. 45. — Վիճակային դատաւոր չի գանուած թաղի մը թաղապետը Թ. գլխոյն 293 յօդուածին մէջ նշանակեալ օրինազանցութիւնները վնտռտելու և պատժելու պարտաւորութիւն ունի։

ՅՕԴ. 46. — Երբոր իմանայ թէ իրեն յանձնուած թաղին մէջ օրինազանցութիւն մը գործուեր է, անմիջապէս գործի կը ձեռնարկէ։

ՅՕԴ. 47. — Ցանցաւորն և դատախազն, եթէ կայ, առջեւը բերել կուտայ և գործը կը քննէ։

ՅՕԴ. 48. — Իրողութիւնն և անոր քննութիւնը ատենագրելու պարտաւոր է։ Ատենագրութեան մէջ՝ առջեւը բերել տուած անձանց անունները, իրողութեան ինչ լինիլը և ո՛ր ժամանակ և ո՛ր տեղ գործուած լինիլը պէտք է բովանդակուի։

ՅՕԴ. 49. — Իրողութիւնը լաւ մը ստուգուելէ զկնի անմիջապէս վճիռը կը տրուի։

Վճիռն ատենագրութեան մէջ կ'արձանագրուի։

ՅՕԴ. 50. — Եթէ եղելութեան ստուգումն առաջին նստին չի կրնար տեղի ունենալ, թաղապետը գործին ապառնի քննութեան համար օր մը կը սահմանէ։

Այս եղանակս երկերկու անգամ կրնայ կրկնուիլ։

ՅՕԴ. 51. — Եթէ թաղապետին գործը քննելէն մինչեւ 30 օր՝ տեղի ունեցած եղելութիւնն օրինաւորապէս ստուգուած չըլլինի, ոչ ալ վճիռ արձակուած, յանցապարտ կարծուած անձն ալ գործուած օրինազանցութեան պատճառաւ չի կրնար հետախուզութեանց առարկայ լինիլ։

ՅՕԴ. 52. — Սոյն կանոնս՝ դատախազի մը վրայօք փոխարինութիւն պահանջելու իրաւանց չի դպչիր։

ՅՕԴ. 53. — Ո՛ր թաղապետ որ և իցէ մկրտութիւն մը դէմ կազմական կանոնագրին որոշած պատժոց առաւելագոյն աստիճանէն բարձր պատիժ մը վճռէ և գործադրէ, 500 ղրչէն մինչեւ 1000 ղրչ տուգանքի կը դատապարտուի, բաց՝ ի այն պատիժներէն՝ որոց կրնայ ենթարկիլ՝ եթէ ըրածը պատժական օրինագրին մէջ աւելի ծանր նկատուի։

Ամէն գատ, նոյն յանցանքն եթէ երկրորդ անգամ ալ կրկնէ, իւր պաշտօնէն անկեալ կը համարուի։

ՅՕԴ. 54. — Գաւառային Ընդհանուր դատախազն որ թաղապետայ իրը դատաւոր գործածնուն վրայ յատուկ հսկողութեան պարտաւորութիւն ունի, նախորդ յօդուածին մէջ նշանակեալ պատիժները կը գործադրէ նոցա դէմ։

Բ) Վիճակային դատաւորք.

ՅՕԴ. 55. — Թ. գլխոյն 298 յօդուածին մէջ բացատրեալ պարագայից մէջ՝ վիճակային դատաւորը՝ եղելութիւնն իմանալուն պէս՝ ի պաշտօնէ կը գործէ առանց Գաւառին դատարանին կամ Ընդհանուր դատախազին զեկուցանելու։

ՅՕԴ. 56. — Ցանցաւոր կարծուած անձինքն, ինչպէս նաեւ գանգատողներն ու վկայները՝ պարզ կոչնագրի մը միջոցաւ յատեան կը հրաւիրէ։

Եթէ ամբաստանեալը կոչնագրին օրինաւորապէս ստանալէ յետոյ երեւան չելնէ, նորէն անգամ մ'ալ կը հրաւիրուի ստիպաւ։ Եթէ երկրորդ անգամին ալ չի գայ, ի բացակայութեան խնդիրը կը քննուի։

ՅՕԴ. 57. — Եթէ յետ երկրորդ անգամ կոչման ամբաստանեալն երեւան չելնէ, դատաւորը բացակային դէմ հարկ եղած քննութիւնն ու ստուգումն ընելէ յետոյ ի բացակայութեան վճիռ կուտայ։

ՅՕԴ. 58. — Եթէ ամբաստանեալը ներկայանայ և գանգատողը բացակայ գտնուի, դարձեալ ի բացակայութեան վճիռ կը տրուի։

ՅՕԴ. 59. — Թէ ամբաստանեալն և թէ դատախազն իրենց բացակայութեան ատեն արձակեալ վճռոց դէմ բողոքելու իրաւունք ունին։

ՅՕԴ. 60. — Վճռոյն դէմ բողոքը՝ վճռոյն հաղորդմանէն յետոյ 15 օրուան մէջ՝ զայն արձակող դատաւորին առջեւ պէտք է ելնէ։

ՅՕԴ. 61. — Բողոքը մատուցելուն պէս, դատաւորը դատը մտիկ ընելու համար նորէն օր մը կ'որոշէ և երկու կողմն ալ նոյն օրը ներկայանալու կը հրաւիրէ։

ՅՕԴ. 62. — Այս երկրորդ ունկնդրութեան ատեն բողոքողն իւր առաջին անգամ բացակայ գտնուելն օրինաւոր պատճառներով պէտք է արդարացնէ։

ՅՕԴ. 63. — Եթէ առարկած պատճառները՝ նոյն օրը ներկայութեան իրական արդելք մ'ապացուցանող հանգամանք չունին, բողոքը կը մերժուի և առաջին վճիռը կը վերահաստատուի։

ՅՕԴ. 64. — Իսկ եթէ՝ ընդհակառակն՝ մէջ բերած պատճառներն իւր բացակայութիւնն արդարացնելու համար գոհացուցիչ լինին, դատաւորն առաջին վճիռն իրը չեղեալ կը յայտարարէ և խնդիրը վերատին քննութեան առնու։

ՅՕԴ. 65. — Երբ երկու կողմն ալ ներկայ լինին, երկու կողման հարց պատասխանիով խնդիրը կը քննուի. վկայք պարտին երկու կողմանց ներկայութեանը վկայութիւննին ընել, որոնք իրաւունք ունին դատաւորին բերնովն ուղած հարցումներն ընել տալու իրենց։

ՅՕԴ. 66. — Դատախազութիւնը կամ դանգատողը կ'ընէ, որուն 'ի ձեռս եղելութիւնը տեղի ունեցած է, կամ պաշտօնէին և կամ գործը դատաւորին իմաց տուող իշխանութեան պաշտօնակալին կողմանէ կը լինի։

ՅՕԴ. 67. — Եթէ հարկ լինի գործին պատահած տեղը քննել, դատաւորն իւր ատենադպրին հետ հոն կ'երթայ։

Երկու կողմն ալ կրնան ներկայ գտնուիլ քննութեան։

ՅՕԴ. 68. — Վճիռը մի և նոյն նստին մէջ կ'արձակուի։

Վճռոյն մէկ մէկ օրինակն երկու կողմանց կը հաղորդուի։

ՅՕԴ. 69. — Վերաքննութիւն խնդրելու համար վճռոյն հաղորդուելէն յետոյ 15 օր պայմանաժամ որուած է։

Այս պայմանաժամն անժխտելի է։

ՅՕԴ. 70. — Դատաւորը բոլոր վերաքննութեան խնդիրները, նոյն իսկ անոնք ալ որ պայմանաժամէ դուրս են, Արդարութեան գերագոյն ատենին պարտի հաղորդել ուղղ աւուր մէջ։

ՅՕԴ. 71. — Երբ արձակեալ վճիռն օրէնքի ուժ ստանայ, այսինքն վերջնական լինի, դատաւորը ձեռնհաս իշխանութեամբ կը ծանուցանէ զայն 'ի գործադրութիւն։

Իսկ երբ բողոքող կողման ձեռաուց փոխարինութիւն վճարել հարկ լինի, այն ատեն բողոքողին կ'ինայ գործադրութիւնն պահանջել։

ՅՕԴ. 72. — Վիճակի դատաւորը զատ տետրակ մը կը բռնէ, յորում համառօտ կերպիւ նշանակուած կը լինին յանցուածոց համար որուած բոլոր վճիռները՝ վերաքննութեան հրատարակման և գործադրութեան թուականն հանդերձ։

ՅՕԴ. 73. — Իւրաքանչիւր ամիս սոյն տետրէն մէկ մէկ օրինակ Գաւառական Ընդհանուր դատախազին կը ղրկուի։

ՅՕԴ. 74. — Դատապարտեալը դատաւորին կեցած տեղւոյն թաղային բանտին մէջ կ'արգիլուին, որ տախտակ է գոնէ ամիսը մի անգամ այցելել անդ, նորա ներքին վիճակին վրայ հսկողութիւն ընել և բանտարկելոց մէջէն և ելից տումարներն աչքէ անցուընել և ստուգել։

Իսկ բանտին պահպանութիւնը Ժանտարմայից կամ ոստիկանութեան յանձնուած է։

Գ) Գաւառային ատեանք.

ՅՕԴ. 75. — Գաւառին մէջ գործուած որ և է յանցանայ կամ եղեռանց ծանուցմունք Ընդհանուր փաստաբանին կողմանէ կ'ընդունուին։

Սոյն պաշտօնակալը կ'ընդունի նաեւ բոլոր այն գանգատներն՝ որք յանցանական կամ եղեռնական գործոց նկատմամբ աղերսագրի ձեւով դատարանին կը հաղորդուին, առանց կանխաւ սոյն գանգատները դատարանին կողմանէ որ և է քննութեան ենթարկուելու։

ՅՕԴ. 76. — Գաւառին բոլոր վարչական կամ դատային պաշտօնեայք, 'ի մանաւորի դատաւորական պաշտօն վարող Թաղապետք կամ Քաղաքապետք և ոստիկան ղէնուորութեան սպայք պարտաւոր են իրենց անձնական պատասխանատուութեան ներքեւ, իրենց իմացած որ և է եղեռնագործութիւնը կամ յանցանքն անմիջապէս Ընդհանուր փաստաբանին իմացնել։

ՅՕԴ. 77. — Ընդհանուր դատախազն այսպիսի աղդարարութիւն մը ստանալուն պէս՝ եթէ դատողական գործ կայ, զայն քննիչ դատաւորին կը հաղորդէ և կը պահանջէ որ յանցապարտը բերել տրուի կամ ձերբակալուի, յանցանքին գործուած տեղւանքը կամ անոր առարկայն աչքէ անցնին և ուրիշ հարկ եղած որ և է քննութիւն կատարուի։

ՅՕԴ. 78. — Առհասարակ ծանր պարագայից մէջ, Ընդհանուր փաստաբանն անձամբ եղելութեան տեղը կ'երթայ քարտուղարի մը հետ։ Կրնայ նաեւ իւր փոխանորդը ղրկել իւր տեղը։

Իրեն կ'ընկերակցի նաեւ քննիչ դատաւորն, որ իւր ստուգութեամբն ատենագրութիւնը կը վաւերացնէ։

ՅՕԴ. 79. — Քննիչ դատաւորն աղատ է իրեն յանձնուած գործն իրեն ամենէն աւելի արագ երեւցած եղանակաւը քննել։

ՅՕԴ. 80. — Քննութիւնն աւարտելէ յետոյ Ընդհանուր փաստաբանին ուղղելիք տեղեկագրին հետ՝ քննութեան ընթացքին մէջ 'ի գիր առնուած ատենագրութիւնք ինչպէս նաեւ բոլոր ձեռք առնուած թուղթերն ու նիւթերը կը կցին։

ՅՕԴ. 81. — Ընդհանուր փաստաբանն հակողութիւն կ'ընէ, որպէս զի այս տեղեկագիրը Քննիչ դատաւորին կողմանէ ժամանակին իրեն հաղորդուի։

ՅՕԴ. 82. — Քննութեան տեղի չի տալու հրամանագիր մը մի միայն Քննիչ դատաւորին կամ դատարանին կողմանէ կրնայ տրուիլ։

ՅՕԴ. 83. — Երբ Ընդհանուր փաստաբանը քննութեան արդեանցը մէջ ամբաստանութիւն մը յօրինելու բաւական պատճառներ գտնէ, դատարանին կը ներկայացնէ զայն։

ՅՕԴ. 84. — Ատեանը դատը մտիկ ընելու օրը կ'որոշէ։

ՅՕԴ. 85. — Նոյն օրը ներկայ գտնուելու հրաման կ'ստանան ամբաստանեալը, դատախազը, վկայներն ու գնահատներն, եթէ կան։

ՅՕԴ. 86. — Որոշեալ օրն ատեանը բացուելուն՝ Ընդհանուր փաստաբանն ամբաստանագիրը կը կարդայ։

ՅՕԴ. 87. — Նմանապէս կը կարդացուին քննիչ դատաւորին տեղեկագիրն և անոր յարակից թղթերը։

ՅՕԴ. 88. — Ատենին նախագահը հարցափորձի կ'ենթարկէ ամբաստանեալն, յետոյ վկայները կը հարցաքննէ։

Մխս դատաւորք և Ընդհանուր փաստաբանն ալ իրաւունք ունին ամբաստանեալն և վկայից հարցումներ ուղղելու։

Ամբաստանեալը կամ իւր փաստաբանը կրնան նոյնպէս վկայից հարցում ուղղել։

ՅՕԴ· 89· — Վկայք Ատեանին մէջ երդում կ'ընեն։

ՅՕԴ· 90· — Վկայից վկայութենէն և անոնց պատճառաւ եղած խօսքերէն վերջը, դատախազն և ընդհանուր փաստաբանն ամբաստանութեան ուժ տուող կէտերն ու միջոցներն ընդլայնմամբ կը բացատրեն։

Ամբաստանեալն և իւր փաստաբանը կրնան պատասխանել անոնց։

Դատախազն և ընդհանուր փաստաբանը կրնան վերստին պատասխանել անոր, բայց ամեն ատեն վերջին անգամ խօսիլն ամբաստանելոյն և անոր փաստաբանին կ'իյնայ։

ՅՕԴ· 91· — Ատեանը վիճաբանութեանց փակումը կը յայտարարէ և խորհրդակցելու համար կ'առանձնանայ։

ՅՕԴ· 92· — Խորհրդակցութիւնը գաղտնի կը լինի և վճիռը, քուէից ա֊ռաւելութեամբ կը տրուի։

Վճիռը մի և նոյն ատեանին մէջ կը ծանուցուի։

Դ) Վերաքննութեան դատական եղանակը.

ՅՕԴ· 93· — Վերաքննութեան դատաւարութիւնը գաւառական գատա֊րանաց հետեւած եղանակին նոյն և նմանն է։

ՅՕԴ· 94· — Ամեն վերաքննութեան խնդիրք նախ ընդհանուր փաստաբա֊նին կը յանձնուին, որ կը քննէ զանոնք և յետոյ իւր եզրակացութեամբքը բարձր Ատեանին կը մատուցանէ զայն։

ՅՕԴ· 95· — Բարձր ատեանն ունկնդրութեան օրը կ'որոշէ, և առաջին վճռոյն տուած դատարանին նատին ներկայ գտնուող բոլոր անձինքը կը կոչէ կամ բերել կուտայ։

Բարձր ատեանը կրնայ, ընդհանուր փաստաբանին կամ չատագովին ա֊ռաջարկութեամբ խնդիրն առաջին վճիռը տուող դատարանին վերադար֊ձընել, որպէս զի որոշեալ պայմանաժամու մը մէջ քննութիւնը կատարելա֊գործէ։

Ե) Դատական տուրք

ՅՕԴ· 96· — Դատական տուրքերն յատուկ ցուցակաւ մը պիտի կարգա֊դրին, որ մէն մի դատարանի մէջ 'ի ցոյց պիտի կախուի։

Մինչեւ նոր սակագնոյ ցուցակին հրատարակութիւնն՝ այժմեան առնը֊ւած տուրքերը պիտի շարունակուին առնուիլ։

Տուրքերն ատենադպիրք կը հաւաքեն։

Թիւ 12.

ԱՒԱՆԱՆԱԿԱՑ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՏԵՂԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

ՑԱՐԱԿԻՑ ԺԲ. ԳԼԽՈՑՆ

Ա· ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆ

ՅՕԴ· 1· — Ժբ· գլխոյն 369 յօդուածոյն համեմատ Աբեւելեան-Րումելիոյ նահանգը 12 Զինուորագրական շրջանակի բաժնուած է, որ ըսել է վեց գաւառաց իւրաքանչիւրն երկերկու շրջանակի։

Վերոյիշեալ սկզբան հետեւողութեամբ՝ շրջանակաց կազմութիւնը նա֊հանգին վարչական վիճակաց ստորաբաժանման համաձայն պէտք է լինի այն կերպով որ վիճակները չանդամակցին։

Զինուորագրութեան շրջանակաց գլխաւոր քաղաքներն հետեւեալք են·

1 նոյն	համար	փիլիպէ·	7 ին	համար	Սլիվնօ·
2 ին	»	»	8 ին	»	Եամպօլու·
3 ին	»	Թաթար Պազարճըք·	9 ին	»	Հարմանլը·
4 ին	»	Քարլօվա·	10 ին	»	Հասքէօյ·
5 ին	»	Քըզանլըք·	11 ին	»	Այտօս·
6 ին	»	Էսկի Ջաղրա·	12 ին	»	Պուրկաղ։

Եթէ պատահի որ զինուորագրութեան գաւառաբաժնից անհաւասար տարածութեան պատճառաւ, շրջանակաց ոմանք բաւական թուով տեղա֊կան զինուոր չպարունակեն, ընդհանուր կառավարիչը պէտք եղածին չափ մարդոց առժամանակեայ կերպիւ մէկ գաւառէն միւսն անցնիլը կը հրա֊մայէ, պատուիրելով որ որքան կարելի է՝ սահմանակից թաղերու կամ գոնէ վիճակներու մէջէն առնուին սոքա։

ՅՕԴ· 2· — Իւրաքանչիւր զինուորագրութեան շրջանակի գլուխ վերին աստիճանի սպայ մը կամ հարիւրապետ մը դրուած է։

Նոյն պաշտօնակալը նոյն շրջանակին մէջ զինուորական վարժութեան, շարժականութեան (պատերազմական վիճակի մէջ դրուիլ) և վարչութեան վերաբերեալ գործողութեանց վրայ մշանջենաւոր տնօրէնութիւն կը վարէ։ Ակէց 'ի զատ Տեղական զինուորութեան Ա· կարգին վաշտին հրամանա֊տարն, և նոյն վաշտին՝ ինչպէս նաեւ Բ· կարգին վաշտին վարչութեան ժո֊ղովոյ ատենապետն է։

Պատերազմական վիճակի մէջ դրուելու ատեն իրեն տեղ ներկայ գտնուող

գումարտակին հրամայող հարիւրապետը կ'անցնի իբր զինուորական հրամանատար չրջանակին։

Շրջանակին մէջ զինուորագրութեան պաշտօն ստանձնող յիսնապետի տեղակալին վրայ չարունակ հսկողութիւն և անօրէնութիւն կ'ընէ։

ՅՕԴ. 3. — Շրջանակին յիսնապետի տեղակալին (պաշ Զավուշ) յանձնուած են վիճակին զինուորական հրամանատարին անմիջական անօրէնութեան ներքեւ զինուորագրութեան գործադրութեան վերաբերեալ ամեն գործերը։ Վիճակահանութեան և վերաքննութեան գործողութեանց ներկայ կը գտնուի, արձանագրութեան տումարը կը չինէ և ամեն օր կը բռնէ և չրջանակին զինուորական հրամանատարին ստորագրած բացառութեանց, առժամանակեայ աղատութեանց և յետաձգմանց վկայագիրները կը չարադրէ. զինուորագրութեան կոչման անհատական հրամանները կը պատրաստէ և թաղապետաց հետ չարունակ թղթակցութիւն կ'ընէ տեղական զինուորաց բնակութեան փոփոխութիւնները արձանագրելու համար։

Իւր պաշտօնին մէջ տասնապետ մը և տեղական զինուոր մը կ'օժանդակեն իրեն իբր քարտուղար։

ՅՕԴ. 4. — Տեղական զինուորութեան մէջ աստիճանական դասակարգութիւնն հետեւեալն է։

Տասնապետ.
Յիսնապետ (չավուշ).
Յիսնապետի տեղակալ (պաշ չավուշ).
Փոխ տեղակալ (միւլազիմ).
Տեղակալ (պաշ միւլազիմ).
Հարիւրապետ.
Հազարապետ.
Տեղակալ դնդապետ (գայմագամ).
Գնդապետ (միրալայ).
Զօրավար (լիվա).
Եւ՝ի հարկին Զօրագլուխ (ֆէրիք).

ՅՕԴ. 5. — Տեղական զինուորութեան մէջ ամեն աստիճանի յառաջադիմութիւնն երկու տարբեր տեսակներու վրայ կը լինի, այն է մին Մնայուն չրջանակայ և միւսն ոչ Մնայուն չրջանակայ տեսակներն։

Բոլոր մեծ և փոքր սպայք, տասնապետք և հասարակ զինուորք սոյն երկու տեսակներէն ոյն կամ ոմն մէջ յառաջադիմելու համար կը մրցին մէջերնին։

ՅՕԴ. 6. — Մնայուն չրջանակայ մէջ.

Ոչ ոք կրնայ Տասնապետի աստիճան ելնել մինչեւ որ առնուազն վեց ամիս հասարակ զինուորութիւն չընէ։

Ոչ ոք կրնայ Տեղակալ Յիսնապետի աստիճան ելնել մինչեւ որ գէթ վեց ամիս Տասնապետութիւն ըրած չըլլինի։

Ոչ ոք կրնայ Յիսնապետի աստիճան ելնել մինչեւ որ առնուազն տարի մը Տեղակալ Յիսնապետութիւն չընէ։

Ոչ ոք կրնայ փոխ Տեղակալի աստիճան ստանալ մինչեւ որ գէթ երկու տարի անկից վարի կարգին մէջ ծառայած չըլլինի։

Ոչ ոք կրնայ Տեղակալի աստիճան ելնել մինչեւ որ առնուազն երկու տարի Տոխ Տեղակալութիւն չընէ։

Ոչ ոք կրնայ Հարիւրապետ լինիլ մինչեւ գէթ երկու տարի Տեղակալութիւն չընէ։

ՅՕԴ. 7. — Ոչ-Մնայուն չրջանակայ մէջ.

Ոչ ոք կրնայ Տասնապետի աստիճան ելնել, եթէ գէթ չարունակ տարի մը Տեղական զինուորութեան վաշտի մը տեսրակին մէջ արձանագրուած չէ և իւր երկամեայ վարժութիւններն ամբողջապէս աւարտած չէ։

Ոչ ոք կրնայ Տեղակալ Յիսնապետի աստիճան ելնել եթէ գէթ տարի մը Տասնապետութիւն չէ ըրած և իբր Տասնապետ տարեկան փորձի մասնակից գտնուած չէ։

Ոչ ոք կրնայ Յիսնապետ լինիլ, եթէ գոնէ տարի մը Տեղակալ Յիսնապետութիւն չէ ըրած և եթէ գէթ 15 օր վարժութեանց համար իւր վաշտին մէջ չէ կեցած (գլուխ ԺԲ. յօդ. և եթէ 409) իբր տարին սպայ տարեկան փորձի մը մասնակից չէ եղած։

Ոչ ոք կրնայ փոխ Տեղակալի աստիճան ելնել՝ եթէ գոնէ երկու տարի տարին սպայութիւն չէ ըրած, զինավարժութեան համար վարժոց-վաշտին մէջ գոնէ երկու ամիս չէ ծառայած (գլուխ ԺԲ. յօդ. 414) և երկու տարեկան փորձերու մասնակից չէ եղած։

Ոչ ոք կրնայ Տեղակալի աստիճան բարձրանալ եթէ առնուազն երեք տարի փոխ Տեղակալութիւն չէ ըրած, և նոյն աստիճանաւ գոնէ երկու ամիս զինավարժութեան համար վարժոց-վաշտին մէջ չէ ծառայած։

Ոչ ոք կրնայ Հարիւրապետ լինիլ եթէ գոնէ երեք տարի Տեղակալութիւն ըրած և այս աստիճանաւ գէթ երկու ամիս վարժոց-վաշտին մէջ չէ ծառայած։

ՅՕԴ. 8. — Որ և է զինուոր, տասնապետ, փոքր սպայ կամ սպայ որ Մնայուն չրջանակայ մէջ գոնէ երկու տարի ծառայելէ վերջը՝ գործօն ծառայութիւնը կը թողու, կրնայ անմիջապէս աստիճան մը վեր բարձրանալ Ոչ-Մնայուն չրջանակայ մէջ ծառայելու համար։

Ոչ-Մնայուն չրջանակայ մէջ այլ և այլ սպայական աստիճանայ հասնելու համար պահանջեալ պայմանաժամը Մնայուն չրջանակայ նախկին

սպայներու համար կխովին կը զեղչուին, այս պայմանաւ որ նոյն սպայք Մնայուն չրջանակայ մէջ գոնէ երկու տարի իբր սպայ ծառայած պէտք է լինին։

ՅՕԴ· 9· — Հեռաւակայ և հեծելոց տասնապետք և յիսնապետք իրենց վաշտերուն մէջ՝ վաշտապետներու ձեռօք կ'ընտրուին։

Տեղակալ յիսնապետք, ինչպէս նաեւ չրջանակայ տեղակալ յիսնապետք Տեղական և Ոստիկան զինուորայ հրամանատարին ձեռօք կ'ընտրուին վաշտապետայ և չրջանակայ զինուորական հրամանատարայ առաջարկութեամբ։

Սատրին կարդի սպայք Ընդհանուր կառավարչին կողմանէ կը նշանակուին։

ՅՕԴ· 10· — Սպայութեան այլ և այլ աստիճանաց բարձրացման առաջարկք ամեն տարի փորձերուն աւարտելէն վերջը տեղի կ'ունենան։ Առաջարկեալ ընտրելիք անմիջապէս վերջը վարժոց-վաշտը կը ղրկուին վարժութեան պէտք եղած ժամանակն հոն կենալու համար։

Սոյն ժամանակը լրանալուն պէս քննութիւն մը կուտան յատուկ յանձնախորհրդոյ մ'առջեւ, որ կը բաղկանայ Տեղական և Ոստիկան զինուորութեան հրամանատարէն, երեք վերին աստիճանի սպայներէ, որոց մէջ պէտք է գոնուի վարժոց-վաշտին հրամանատարն, և հեռաւակայ հեծելոց կամ Ընդհանրութեան գումարտակի այն հարիւրապետէն, որոյ հրամանաց ներքեւ ծառայած է քննուողը վարժոց-վաշտին մէջ։

Սոյն յանձնաժողովս պատասխանատու պիտի լինի որ տարի մը շարունակ՝ի զօրութեան կը մնայ։

ՅՕԴ· 11· — Սոյն տրամադրութեան իբր բացառութիւն՝ մնայուն կերպիւ ծառայած մեծ և փոքր սպայք կրնան վարժոց-վաշտին մէջ մնալու պայմանէն ազատիլ և առանց քննութեան յանձնախորհրդին չլինած ազիւսակին վրայ անցնիլ։

ՅՕԴ· 12· — վերոյիշեալ 6 և 7 յօդուածոց տրամադրութիւնք կազմաւորութեան չրջանին մէջ պարտաւորիչ չեն։

Մնաց որ Ընդհանուր կառավարիչն ամեն ժամանակ իրաւունք ունի՝ դասաւորութեան յանձնախորհրդոյ կարծիքն հարցնելէ վերջը՝ կարողութեան ապացոյցներ տուող և բացառիկ երաշխաւորութիւններ ընծայող որ և է օտար ընտրելի մ'ընտրել, այս պայմանաւ որ օտար սպայից թիւը՝ Տեղական զինուորութեան սպայից ամբողջ գումարին մէկ հինգերորդէն աւելի չլինի։

Ս.յս ընտրութիւնք միշտ ՅԳ· գլխոյն 473 յօդուածոյն մէջ յիշեալ պայմանաց համաձայն պէտք է լինին։

ՅՕԴ· 13· — Տեղական զինուորութեան իւրաքանչիւր սպայ, տեղացի լինի թէ օտար, զինուորութեան մէջ ընդունուելէն վերջը վերոյիշեալ հնութեան պայմանաց ենթարկեալ է։

Ընկեց բացառութիւն միայն պատերազմի առեն և կամ այնպիսի քաղա-

գործութեան մը համար կը լինի որ Տեղական զինուորութեան օրակարգը կ'անցնի։

ՅՕԴ· 14· — Տեղական զինուորութեան զինուորայ և սպայից չնորհեալ նահանգային վարձատրութիւնք՝ Ոստիկան զինուորութեանց առաժամանակայ կանոնագրին 10 յօդուածոյն մէջ նշանակելոց նոյն և նմանն են։

ՅՕԴ· 15· — Զինուորական բժշկայ և անասնաբուժից դասուն դասակարգութեան մէջ երեք աստիճանի սպայք կան։

Բժշկապետ· Հարիւրապետի աստիճան·

Բժշկապետ օգնական կամ Անասնաբոյժ Ա· սպիճան· Տեղակալի աստիճան·

Բժշկապետ օգնական կամ Անասնաբոյժ Բ· սպիճան· Փոխ Տեղակալի աստիճան·

Հիւանդապահից դասը 4 աստիճան ունի·

Հիւանդապահապետ· Տեղակալ Ցինապետի աստիճան·

Հիւանդապահ Ա· սպիճան Ցինապետի աստիճան·

» Բ· » Տասնապետի աստիճան·

» Գ· » Զինուորի աստիճան։

ՅՕԴ· 16· — Այլ և այլ աստիճանի զինուորական բժշկայ յառաջացման համար պարտաւորիչ եղող պայմանք Տեղական զինուորութեան սպայից համար պարտաւորիչ համարուած պայմանաց հետ մի և նոյնն են, այս տարբերութեամբ որ ոչ ոք կրնայ սպայի աստիճան ստանալ բժշկայ կամ անասնաբուժից դասուն մէջ, մինչեւ որ իւր բժշկական կամ անասնաբուժական ուսմունքն աւարտած և հարկ եղած վկայագիրն (տիպլոմա) առած չլինի։

Գ. ԹՈՇԱԿ· — ՀԱՏՈՒԾՄՈՒՆՔ

ՅՕԴ· 17· — Թոշակայ վարչութեան պաշտօնն է՝ Տեղական զինուորութեան սպայից և զինուորաց դրամական թոշակին և պարագայից վճարումն անհատաբար կամ հաւաքաբար։

ՅՕԴ· 18· — Դվխաւորաբար երկու տեսակ թոշակ կայ։

Թոշակ գործօնէութեան և Թոշակ ոչ-գործօնէութեան։

ՅՕԴ· 19· — Տեղական զինուորութեան Թէ սպայներէն և Թէ զինուորներէն և ոչ մին գործօնէութեան Թոշակ չկրնար ստանալ, եթէ գործօն ծառայութեան մէջ չէ։

ՅՕԴ· 20· — Գործօնէութիւնը՝ Մնայուն չրջանակէն սպայից և զինուորաց համար՝ իրենց զօրագունդերը մտած օրերուն հետեւեալ օրէն կ'սկսի, իսկ Ուղեւոր չրջանակէն սպայից համար՝ այն օրէն կ'սկսի, երբ անոնք իրենց սովորական բնակավայրը Թողլով բարձրագոյն հրամանի մը զօրութեամբ իրենց անդամակից գոնուած զօրագնդին կամ վարժոց-վաշտին մէջ մտնելու կուգան։

Ուղեւոր չրջանակէն սպայք, սանասնաւորապէս և զինուորք բնաւ որ և է Թոշակ ստանալու իրաւունք չունին, նոյն իսկ իրենց զօրագնդին կամ վարժոց-վաշտին մէջ գործօն ծառայութիւն -վարած ժամանակնին։ Սոյն

տրամադրութիւնս կրնայ միայն պատերազմի ժամանակ փոփոխիլ ընդհ. կառավարչին հրամանաւ։

ՅՕԳ. 21. — Գործօնէութիւնը կը դադրի, Մնայուն ընդհանուկին սպայից համար՝ իրենց պաշտօնէ դադարման, պաշտօնանկութեան, իրենց հրաժարականաց ընդունելութեան կամ հանգստութեան ռոճիկի անցնելնուն ծանուցման երկրորդ օրէն։

Մնայուն ընդհանուկի ստորին սպայից, տանտպետաց և գինուորաց համար՝ իրենց վերջին հրաժեշտը կամ հանգստեան ռոճիկի անցնելնուն ծանուցման ստացած օրերնուն երկրորդ օրն և կամ առանց որ և իցէ ծանուցման իրենց կամաւոր գինուորագրութեան վերջանալուն երկրորդ օրը։

ՅՕԳ. 22. — Գործօնէութիւնը կը դադրի, Ընդհանուկին սպայից համար այն օրն որ իրենց զօրագնդին կամ վարժոց-վաշտին մէջ կենալու պայմանաժամուն լրմանէն, տարեկան փորձերէն և կամ իրենց մանկակից գըտնուած և՝ ի չարժման դրուած խումբերուն ցրուելէն վերջը՝ իրենց սովորական օթեւանը կը մտնեն։

Սպայից համար իրենց սովորական բնակավայրը վերադառնալու համար որքան օր հարկ լինիլը իրենց երթալուկ հեռաւորութեան լաւագոյն քիլօմէթրին համեմատ կը հաշուի։

ՅՕԳ. 23. — Ուղղակի Օգոստափառ Սուլթանին կողմանէ անուանեալ Տեղական գինուորութեան սպայից գործօնէութեան թոշակը մինչեւ որ Նահանգային ընդհանուր ժողովոյ կողմանէ առաջին անգամ ընտրողը քուէ դրուի, ընդհանուր կառավարչին հրամանագրովը պիտի սահմանուի։ Սոյն ընտրին Օսմանեան բանակին մէջ ծառայող և դինանոյն ատիճանն առնեցող սպայից ընտրելին նոյնպէս ընտրէ էին։

ՅՕԳ. 24. — Տեղական գինուորութեան ամեն ստորին սպայից և գինուորաց գործօնէութեան թոշակն, որք անձնական կամ մանաւանդ պայմանագրութեամբ ծառայութեան մտած չեն, առժամանակեայ կերպիւ հետեւեալ եղանակաւ որոշուած է.

Ատիճան	Տուրն	Ամիսը
Հարիւրապետ	Օսմ. ոսկի 180 .	Օսմ. ոսկի 15
Տեղակալ	» » 144 .	» » 12
փոխ Տեղակալ	» » 120 .	» » 10
Գիւանապետի Տեղակալ . .	Ղուրուշ 1440 .	Ղուրուշ 120
Գիւանապետ	» 960 .	» 80
Տանտպետ	» 600 .	» 50
Գինուոր	» 240 .	» 20

Ասկէ՝ ի զատ Տեղական գինուորութեան զօրականաց անդրեան և բնակութեան ծախքը Նահանգին ընտրողին վրայ էն։

Անոնցմէ՝ անոնք որ արտաքոյ իրենց գաստն պաշտօն մը կը վարեն,

կրնան իրենց տունը անանելու և բնակելու թոյլտուութիւն ստանալ։ Սոյն պարագային մէջ իրենց անդրեան և բնակութեան համապատասխանող փոխարինութիւն մը կ'որոշուի հետեւեալ եղանակաւ.

Գիւանապետի Տեղակալաց համար օրը 10 Ղուրուշ
Գիւանապետաց համար » 8 »
Տանտպետաց համար » 4½ »
Զօրականաց համար » 3 »

Հեծելազօրաց ստորին սպայից, տանտպետաց և գինուորաց թոշակին վրայ հետեւեալ յաւելումները կը լինին.

Օրը 40 փարայ Հեծելոց Գիւանապետի Տեղակալաց համար.
» 30 » Հեծելոց Գիւանապետաց համար.
» 20 » Հեծելոց Տանտպետաց համար.
» 10 » Հեծելոց և Թնդանօթաձգաց համար.

ՅՕԳ. 25. — Վարժոց-վաշտին մէջ գործածուած սպայից, ստորին սպայից, տանտպետաց և զօրականաց թոշակին վրայ հետեւեալ յաւելումները կը լինին.

1/5 վերին Սպայից և Հարիւրապետաց համար.
1/4 Տեղակալաց և փոխ Տեղակալաց համար.
1/3 Ստորին Սպայից, Տանտպետաց և գինուորաց համար։

ՅՕԳ. 26. — Պայմանագրութեանց զօրութեամբ պաշտօնի մտած Տեղական գինուորութեան գինուորականաց թոշակն Ոստիկան գինուորութեան առժամանակեայ կանոնագրին 96 յօդուածոյն մէջ նշանակեալ պայմանաց համեմատ կը սահմանուի։

ՅՕԳ. 27. — Տեղական գինուորութեան ամեն ատիճանի գինուորականաց համար թոշակներն ամէն ամիս և որոշեալ ժամանակ կը վճարուին նոյն ամսան մէջ՝ ի գործօնէութեան անցած աւուրց թուոյն համեմատութեամբ։

Ամիսը միշտ երեսուն օր կը հաշուի։

ՅՕԳ. 28. — 30 օրէ աւելի հրաժեշտ ստացող որ և է գինուորական՝ վերոյիշեալ ցուցակաց մէջ նշանակեալ գումարաց կիսոյն չափ թոշակ կ'ըստանայ, միայն երէք Տեղական գինուորութեան և Ոստիկան գինուորութեան հրամանատարին մի յատուկ անօրէնութեամբը՝ բացառիկ կերպով ամբողջ թոշակ առնելու թոյլտուութիւն ստացած չըլլին։ Ամբողջ թոշակ ստացող հրաժեշտ մը 3 ամիսէն աւելի չի կրնար տեւել։

ՅՕԳ. 29. — Հրաժեշտով մեկնող Տեղական գինուորութեան որ և է գինուորական մինչեւ իր գնացած օրուան առաջին օրը գործօնէութեան թոշակ կ'ստանայ. իսկ ծառայութեան վերադառնալուն երկրորդ օրն ամբողջ թոշակ ստանալու գարձեալ իրաւունք կ'ունենայ։

Սկզբամբ և Ոստիկան գինուորութեան առժամանակեայ կանոնագրին 102 յօդուածոյն տրամադրած պայմանաց համեմատ Տեղական գինուորու-

թեան նկատմամբ դործադրելի փոխանորդ կարդելու պարագային՝ ի զատ, հրաժեշտի ժամանակ բանուած թոշակը միայն Տեղական գինուորութեան զօրականին վերադարձին ժամանակ կը վճարուի իրեն։

ՅՕԴ. 30. — Տեղական գինուորութեան որ և է գինուորական, որ իւր հրաժեշտին կամ Թոյլտուութեան պայմանաժամին լրանալէն վերջը մինչեւ 24 ժամ երեւան չելլեր, բայց յանդիմադրելի (ֆօռս մաժէօռ) պարագայէ, իւր բացակայութեան ժամանակի թոշակը պահանջելու իրաւունքէ կը զրկուի։

Դատաստանի ենթարկեալ, կամ արգիլման, կարդապահական բանտարգելութեան և կամ կալանաւորութեան դատապարտեալ որ և է Տեղական գինուորութեան ապայ, իւր պատիժը կրած բոլոր միջոցին իւր աստիճանին գործօնէութեան Թոշակին միայն կէսը կ'ստանայ։

Իսկ սոյն պայմանաց մէջ գանուող որ և իցէ գինուոր՝ բոլորովին Թոշակէ կը զրկուի պատժոյն տեւողութեան միջոցին։

Սակայն եթէ պատահի որ ամբաստանական արգիլման ենթարկեալ գինուորական մը պատերազմական առենին առջեւէն անդատապարտ ելնէ, իւր գործօնէութեան Թոշակին ձնացորդ մասն իրեն կը վերադարձուի։

ՅՕԴ. 31. — Տեղական գինուորութեան գինուորականաց՝ ի հարկին վճարուելիք փոխարինութիւն 6 տեսակ են. այսինքն

1. Օթեւանի և կահ կարասեաց փոխարինութիւն (սպայից համար).
2. փոխարինութիւն տեղափոխութեան.
3. » ճանապարհի ծախուց.
4. » գումարման.
5. Զի գնելու համար ձիագնոյն փոխարինութիւն (հեծելոց համար).
6. փոխարինութիւն ձիոց խոտի գնոյն։

ՅՕԴ. 32. — Օթեւանի և կահուց փոխարինութիւնը զործօնէութեան վիճակի մէջ գտնուող Տեղական գինուորութեան բոլոր այն սպայից կը չնորհուի, որք բնակչաց տուներն և կամ գինուորական յարկաց ներքեւ չեն բնակիր։

Սոյն փոխարինութեան սակագինն է.

Ամէն 3 Օսմ. լիրա վերին աստիճանի սպայից համար.
» 2 » » հարիւրապետաց համար.
» 1½ » » տեղակալաց և փոխ տեղակալաց համար։

Սոյն փոխարինութիւնս Մնայուն չրջանակի սպայից ամէն ամիս կը վճարուի. իսկ Ուշադրեալ չրջանակի գինուորականաց համար օր ըստ օրէ կը վճարուի իրենց զօրագունդը կամ վարժոց-վաշտը եկած օրէն մինչեւ անկէց մեկնած օրն ի միասին առնելով։

Կը շարունակուի վճարուիլ օթեւանի և կահուց փոխարինութիւնը Մնայուն չրջանակաց հրաժեշտի հրաման ստացող այն սպայից, որոց բացակայութիւնն 30 օրէն անդին չանցնիր, եւս և իրենց տունը կամ հիւանդանոցը դարմանուող հիւանդ սպայից։

ՅՕԴ. 33. — Տեղափոխութեան կամ ճանապարհի ծախուց և ժողվելոց փոխարինութիւնք Տեղական գինուորութեան առ հասարակ ամեն աստիճանէ եղող գինուորականաց համար՝ Ոստիկան գինուորութեան առժամանակեայ կանոնագրին 104, 105, 106 և 107 յօդուածոց մէջ նշանակեալ հիմանց համեմատ կը կարգադրին։

ՅՕԴ. 34. — Տեղական գինուորութեան ամեն աստիճանի հեծեալ սպայք իրենց պաշտօնի մանելուն յետագայ 15 աւուրց մէջ իրենց ծախքովին իրենց պէտք եղած ձին ձեռք բերելու պարտաւոր են։

Այս նպատակաւ ստանալու իրաւունք ունեցած իւրաքանչիւր ձիոց համար՝ նոցա գնման արժէքին համապատասխանող փոխարինութիւն մը կ'ստանան, որ Ոստիկան գինուորութեան առժամանակեայ կանոնագրին 86 յօդուածոյն տրամադրութեանց համեմատ կը վճարուի։

Նոյն կանոնագրին 87 և 88 յօդուածոց տրամադրութիւնք նմանապէս Տեղական գինուորութեան հեծեալ գինուորականաց ալ կը պատշաճին։

Ընդհանուր կառավարչին մէկ հրամանագիրը Տեղական գինուորութեան այն գինուորականաց յատկացեալ ձիոց թիւը կը սահմանէ, որոց մասին ԺԲ. գլխոյն յարակից Ա. և Բ. ցուցակաց մէջ մանրատառ յիշատակութիւն մը չէ եղած։

ՅՕԴ. 35. — վարժոց-վաշտին զօրականաց հեծելութեան համար, հեծելոց վաշտին հրամանատարէն, թնդանօթաշարին հրամանատարէն, ձիաւորաց երկու սպայէ և անասնաբուժէ մը բաղկացեալ յանձնախորհուրդ մը կազմուած է։

Յանձնախորհուրդն այն կերպով ձի կը գնէ, որ այրուձիոյն երիվարաց գնման միջին գինը, մեն մի ձիոյ համար, գինուորական ձիոց գնման համար նշանակեալ փոխարինութենէն աւելի չը լինի։

Թնդանօթաձիոց ձիոց գնման միջին աստիճանը նահանգային ընդհանուր ժողովոյ կողմանէ կը սահմանուի ելմտացոյցին քուէարկութեան օրը։

Նոյն յանձնախումբն՝ Ոստիկան գինուորութեան առժամանակեայ կանոնագրին 90 յօդուածոյն տրամադրութեանց համաձայն՝ վարժոց-վաշտին մէջ ծառայող սպայից և զօրականաց ձիոց անունդին համար հարկ եղած չոր խոտը գնելու ալ իշխանութիւն ունի։

ՅՕԴ. 36. — վարժոց-վաշտին չի վերաբերող Տեղական գինուորութեան բոլոր գինուորականք՝ ստանալու իրաւունք ունեցած ձիոց իւրաքանչիւրին համար՝ գինուորական մշերւանոցներէն ուղղակի խոտի նպար չստացած առեներին ամենօրեայ խոտի փոխարինութիւն մը կ'ընդունին հետեւեալ չափով։

Սպայից ձիոցն համար օրը 4 ղրշ.
Զօրականաց » » » 3½ »

ՅՕԴ. 37. — ԺԲ. գլխոյն 421 յօդուածին մէջ յիշատակեալ հնութեան օրական քաշչ վճիռը կամ Թոշակն Ոստիկան գինուորութեան առժամանակեայ կա-

նոնագրին 108 և 109 յօդուածոց տրամադրութեան համաձայն կը վճարուի։

ՅՕԴ. 38. — Դիւանական ծախուց յատուկ փոխարինութիւն մը յատկացեալ է.

Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարին սպայակոյտ գլխոյն, Տեղական գինուորութեան դիւանատան բոլոր ծախուցը համար.

Շրջանակաց գինուորութեան հրամանատարաց.

Վաշտից վարչութեան սպայից և շրջանակաց յիւնապետի տեղակալաց.

Սոյն փոխարինութեանց որքանութիւնը տարուէ տարի Ընդհանուր կառավարիչը կ'որոշէ՝ հարկ եղած չափով։

ՅՕԴ. 39. — Մնայուն շրջանակաց տորին սպայք մի և նոյն շրջանակին մէջ փոխ Տեղակալի աստիճանի հասնելով առաջին անգամ դէպքէ և յետագային հասած պարգեւ մը կ'ընդունին հետեւեալ չափով.

Զիւաւոր զօրաց սպայք 15 ռակի Օսմանեան.

Հետեւակ » » 12 » »։

ՅՕԴ. 40. — Բարի ծառայութեանց համար տրուած վարձատրութեանց և ոչ-գործնէութեան թոշակին նկատմամբ Ոստիկան գինուորութեան առժամանակեայ կանոնագրին 114 և 115 յօդուածոց տրամադրութիւնք Տեղական գինուորութեան Մնայուն շրջանակին սպայից և զօրականաց ալ կը պատշաճին։

ՅՕԴ. 41. — Թաղապետութեանց խնամք Տեղական գինուորութեան զօրականաց ժԲ. դլխուն 41 յօդուածոյն տրամադրութեանց համաձայն տըրուելիք անունդը՝ Նահանգին Ելմտայողչէն վճարելի փոխարինութեան մը իրաւունք կուտայ։

Այս փոխարինութիւնս հետեւեալ եղանակաւ է.

Փոքր սպայից համար օրը 4 ղրուշ.

Տանապետաց » » 2½ »։

ՅՕԴ. 42. — Վարժոց - վաշտին և Ա. դասուն վաշտերուն ներկայ գտնուող գումարտակաց գալով, օրական առաջուան ֆոխարինութիւնը կրնայ ուղղակի զօրագնդին վճարուիլ, որ այս մասնաւոր դրամը կը դործածէ և զօրականաց ուտեստեան ուղղակիս կ'ապահովէ։

ԶԷՆՔ - ԿԱԶՄԱԾՔ ԶՈՒՑ - ՄԹԵՐՔ

ՅՕԴ. 43. — Զէնքերն հետեւեալք են.

Հետեւակազօրաց հրացանք.

Հեծելոց հրացանք.

Հետեւակազօրաց սուրք.

Հեծելոց և թնդանօթաձգաց սուրք.

Րեվոլվերք.

Եւ թնդանօթք իրենց կազմածքովին։

ՅՕԴ. 44. — Տեղական գինուորութեան համար գործածելի առաձեռն գինուց տեսակն Ընդհանուր կառավարչին մէկ վճռագրովը կը սահմանուի։ Նահանգային օրէնք մը՝ ամենքը միահաղոյն և կամ հեռագետէ դնելու համար պէտք եղած վարկերը կը սահմանէ։

Թնդանօթային գործիքներ ը, սայլք, վառօդարկղք և այլն, ինչպէս նաեւ ձիոց կազմածք մի և նոյն պայմաններով կ'ընտրուին և վերոյիշեալ Նահանգային օրինաց որոշած վարկերուն սահմանին մէջ կը գնուին։

ՅՕԴ. 45. — Ձինուց, գործեաց և ձիու կազմածոց կեդրոնական մթերանոց մը, ինչպէս նաեւ հրաբուեսաի, գինուց նորոգութեան և այլերու շինութեան գործարաններ պիտի կազմուին։

Այս հաստատութիւնք վարժոց - վաշտին յատկացեալ են. իսկ գործարանք թնդանօթաձիգ դնդին և արուեստական գումարտակին յատուկ մարդոցը ձեռօք կը վարին։

ՅՕԴ. 46. — Քանի որ մէկ կողմանէ զէնքերը կեդրոնական մթերանոցն յանձնուին, միւս կողմանէ ալ այլ և այլ զօրագունդերուն կը բաժնուին, այնպէս որ Տեղական գինուորաց կրթութիւնը բոլոր շրջանակաց և վարժոց դպրոցին մէջ շուտով և միահաղոյն կարենան սկսիլ։

Իւրաքանչիւր շրջանակի մէջ՝ ներկայ գումարտակաց գինուորաց և՝ ի զէն կոչուած անձանց բաշխուելէ վերջն աւելցած զէնքերը նոյն շրջանակին գինուց մթերանոցին մէջ՝ ի պահ կը դրուին։

ՅՕԴ. 47. — Շրջանակի գինուորական հրամանատարք սպառազինութեան մթերանոցին կամ գինարանին վրայ յատուկ հսկողութիւն կ'ընեն։

Նորա պահպանութեանը կը հսկեն, և շրջանակին սպայակոյտին յարակցեալ գինագործաց աշխատութեան պէտք եղած ուղղութիւնը կուտան։

Գործածութեան տրուած գինուց լաւ վիճակի մէջ գտնուիլն անձամբ կ'ստուգեն և ստէպ աչքէ կ'անցուներն զանոնք։ Դարձեալ նոցա եւս բերուելն վրայ կը հսկեն և Ընդհանուր կառավարչէն յատուկ հրաման չստացած՝ գինուորաց զէնքերը տուներնին տանելու բնաւ թոյլտուութիւն չեն ըներ։

ՅՕԴ. 48. — Իբր սկզբունք, իւրաքանչիւր գինուորագրութեան շրջանակի գինուց մթերանոցն՝ առ նուազն երկու չարժական վաշտերուն և շրջանակին պահեստի հատուածը կազմող գինուորաց թուոյն չափ հատասար թուով զէնք պէտք է պարունակէ։

Նմանապէս չարժականութեան պարագայի մէջ՝ մէն մի վաշտի յատուկ ապխատարքը կազմող 56 բեռնարարձ կենդանեաց անմիջապէս գործնէութեան վիճակի մէջ դրուելու համար հարկ եղած համեմներն և այլ կազմածները ճիւղաւն կերպով պէտք է գտնուին հոն։

Նոյնպէս՝ իւրաքանչիւր չարժականացեալ վաշտի մէջ՝ ռահվիրայից գործիքներու փոխադրութեան համար գործածուելիք 16 բեռնարարձ կենդանիներու պահեստը պէտք է պատրաստ գտնուի։

ՅՕԴ· 49· — Հրահանգաց և պատերազմի մթերք որքան հնար է վարժոց-վաշտին փամփշտագործաց հատուածին խնամքը կը պատրաստուին ։

Լցուն փամփուշտք մանուածոյ մը մէջ կը դրուին՝ ի պահ, ուակից հետզհետէ իւրաքանչիւր շրջանակի զինարանաց յարակից փոքր ռաքմամթերանոցք իրենց պէտք եղածը կ՚առնուն ։

Տուներնին վերադարձող զինուորաց փորձի կամ պարապ փամփուշտք՝ միմիայն նախընթաց 47 յօդուածոյն վերջին պարբերութեան մէջ նշանակեալ պայմանաց մէջ կրնան տրուիլ ։

ՅՕԴ· 50· — վարժոց-վաշտին մէջ՝ ի գործածութեան եղած թնդանօթք սովորաբար 4 թնդանօթով կէս-պաթարիայէ մը կը բաղկանան ։ Թնդանօթք և աւելորդ ձիոց սպասք՝ թնդանօթացիդ սպայից և վարժոց-վաշտին հրամանատարին հսկողութեան ներքեւ տեղական զինուորութեան սպառազինման կեդրոնական զինարանին մէջ կը մնան ։

Ե· ԶԳԵՑՍՔ-ՀԱՆԴԵՐՁԱՆՔ

ՅՕԴ· 51· — Տեղական զինուորութեան հետեւակազօրաց համազգեստն հետեւեալն է ·

Երկրին բերքն եղող սեւ չուխայէ պատմուճան, գրպաններն և օձիքը վրան դարձած և երկու կարգ վէցեական հարթ պղնձէ կոճակներով · ետեւի կողմն երկու ճարմանդ ունեցող չուխայէ դաստակով մը սեղմուած ։ Թեւերուն ծայրերն և օձիքն ամարանթի գոյն չուխայէ ։ Օձիքին աջակողմը կարմիր չուխայէ դաստակներ կոճակով մը կոճկուած ։ Ուսնոցի տեղ նոյնպէս կարմիր չուխայէ դաստակներ, որոց վրայ դեղին գոյնով վաշտին թուանշանը դրոշմուած է ։

Ցափսաը միեւնոյն պատմուճանին գունովը ։

Կոշկակները բարձր՝ տափատին վրայէն անցած ։

Վերարկու տեղական գորշադոյն չուխայէ, կարգ մը 6 հատ վայլուն պղնձէ կոճակով · ուսնոցի դաստակները կարմիր չուխայէ, վրան վաշտին թիւը նշանակուած, և օձիքին առջեւը կարմիր չուխայէ դաստակներ կոճակով մը բռնուած · յետադոյնին երկու կոճակէ բռնուած դաստակով մը սեղմուած ։

ՅՕԴ· 52· — Հեծելոց համազգեստն հետեւեալն է ·

Պատմուճան, տեղական սեւ չուխայէ՝ 6 հատ վայլուն կոճակի կարգով մը և դարձած օձիքով, որուն առջեւի կողմն երկու հատ կապոյտ չուխայէ դաստակներ իւրաքանչիւրը մէկ մէկ կոճակով բռնուած ։ Պատմուճանը ներքնակողմէն կապով մը իրանին վրայ սեղմուած և բոլոր եզերքը կապոյտ երիզ դրուած ։ Ուսնոցի դաստակները կապոյտ չուխայէ, մէջը սեւ քաշուած ։

Թեւերուն ծայրի կրկնակներն զգեստին գունով չուխայէ սրածայր կըտրուած և կոճակով մը բռնուած ։

Ցափսաը զգեստին չուխայէն կապոյտ չուխայէ լայն երիզով մը ·

Բարձր մորակաւոր կոշիկներ տափատին վրայէն քաշուած ։

Կապոյտ գօտի բաճկոնին վրայէն անցած ։

Վերարկու տեղական գորշ չուխայէ 6 հատ փայլուն սպիտակ կոճակներու կարգով մը · ուսերու դաստակները կապոյտ չուխայէ և մէջքէն ալ երկու կոճակով դաստակով մը սեղմուած ։ Օձիքը վրան դարձած, որուն առջեւի կողմը մէկ մէկ կոճակով բռնուած երկու կապոյտ չուխայէ դաստակներ վրան յարմարցուած են ։

ՅՕԴ· 53· — Թնդանօթաձիգ զօրաց համազգեստն հեծելոց համազգեստին նմանն է, սա տարբերութեամբ որ պատմուճանին երիզներն և տափատին լայն շերտը կարմիր չուխայէ են, կոճակներն հարթ պղնձէ են և պատմուճանին և վերարկուին օձիքին վրայ կարուած դաստակներն, ինչպէս նաեւ ուսերուն դաստակները սեւ չուխայէ են կարմիր երիզներով ։ Ակէտ զատ թնդանօթաձիգները կարմիր ու սեւ գծաւոր գօտի կը կրեն ։

ՅՕԴ· 54· — Պրուեստական դումբարաձին մարդոց զգեստը նման է հետեւակազօրաց զգեստին, այս տարբերութեամբ որ ուսերուն վրայ և պատմուճանին և վերարկուին օձիքներուն առջեւ կարուած չուխայէ դաստակները կարմիր ամարանթի գունով չուխայէ են և պատմուճանն ու տափատը մի և նոյն գոյնով երիզներ ունին վրանին ։

ՅՕԴ· 55· — Մնայուն կերպով վարժոց-վաշտին մէջ գործածուող զօրականք ուսերնուն վրայի դաստակներուն վրայ թուանշանի տեղ վարժոց-վաշտի բառին սկզբնատրերը կը կրեն փոխանակ թուանշանի ։

ՅՕԴ· 56· — Ասաիճաններն հետեւեալ եղանակաւ կ՚որոշուին ·

Հետեւակաց և հեծելոց տանապետաց համար՝ ճերմակ բուրդէ կրկին հիւսկէնով մը, որ ուսնոցի դաստակին վրայ առ ի չեզ կարուած կը լինի ։

Հետեւակաց և հեծելոց լիւնապետաց համար՝ օձիքին թեւերուն բերնի կրկնակներուն վերի կողմը դրուած ոսկիէ կամ արծաթէ ժապաւէնով մը և ուսնոցի դաստակին վրայ առ ի չեզ կարուած երեքպատիկ բրդեայ հիւսկէնով մը ։

Հեծելոց և հետեւակաց լիւնապետի տեղակալաց համար օձիքին և թեւերուն վրայ ոսկեթել կամ արծաթեայ ժապաւէնով մը, և ուսնոցի դաստակին վրայ մի և նոյն չափութեամբ մետաղեայ ժապաւէնով մը ։

ՅՕԴ· 57· — Տեղական զինուորութեան սպայից համազգեստին ձեւն հասարակ զօրականաց զգեստին չար և նմանն է ։ Իրենց գունդերուն կոճակները մետաղին համեմատ ոսկեզօծ կամ արծաթազօծ կոճակներ կը կրեն, և իրը մանաւանդ նշան՝ ուսերնուն վրայի դաստակներն ոսկեայ կամ արծաթեայ կը լինին, որոց վրայ աստիճաններն արծաթեայ կամ ոսկի աստղերով կը նշանակուին ։

Իրը բացառութիւն, թնդանօթաձիգ և ճարտարապետ զօրաց սպայից

օձիքը սեւ թաւիշէ կը լինի՝ թնդանօթաձգաց համար կարմիր և ճարտարադիտաց համար ամարանթի գոյն երիզով շրջապատեալ։

Սպայակուսին մէջ ծառայող սպայք իրենց դնդին համազգեստը կը կրեն՝ կուրծքերնէն կախուած ծոպերով։

ՅՕԴ. 58. — Սմառը, Տեղական գինուորութեան սպայք և զօրականք չունայն պատմուճանի տեղ ճերմակ կտաւէ բաճկոնակ կամ կրկնոց մը կը հագնին, ուսնոցի գաստակներն իւրաքանչիւր զօրագնդին իրեն յատուկ գոյնով չունայ։

ՅՕԴ. 59. — Տեղական գինուորութեան հետեւակազօրաց հանդերձանքն հետեւեալքն են.

Ցած խոչփոչ մը, սեւ գոտուշ ոչխարի մորթէ, վրան կարմիր չունայով. իբր զարդ ճակատը պղինձէ կլորակ մը՝ վրան գրուած Տեղական գինուորութիւն։

Սեւ կաշիէ գօտի մը՝ հանդերձ սուինատարով։

Նոյնպէս սեւ կաշիէ վառօդատարկ և փամփուշտապարկ մը։

ՅՕԴ. 60. — Հեծելազօրաց հանդերձանքն հետեւեալքն են.

Բարձր խոչփոչ մը՝ սեւ գոտուշ ոչխարի մորթէ, վրան կապոյտ չունայ երկայն ծայրով, որ աջ կողմը կը կախուի. ճակատն սպիտակ մետաղեայ կըլորակով մը, որոյ վրայ փորագրեալ է Տեղական գինուորութիւն։

Սեւ կաշիէ գօտի մը երկու ճարմանդով.

Սեւ կաշիէ ծոպ մը։

Սեւ կաշիէ ուսընդանուէթ գօտիէ մը կախուած վառօդատուփ մը։

Գօտւոյն աջ կողմը դրուած սեւ կաշիէ փամփուշտապարկ մը։

Կաշիէ հրացանի պատեան մը։

ՅՕԴ. 61. — Թնդանօթաձիգ զօրաց գալով, սոնոցմէ թնդանօթասայլերը վարող թնդանօթաձգաց հանդերձանքն հետեւազօրաց յար և նման են, իսկ թնդանօթ արձակողաց և գործատրաց հանդերձանքն հետեւակազօրաց հանդերձանացը նման են։

Աբոեոպական ֆոնթպոլին մարդիկն հետեւակազօրաց հետ մի և նոյն հանդերձանքը կ'սահանան։

Խոչփոչին առջեւի կլորակը միշտ զգեստին կոճակներուն մետաղին տեսակէն պէտք է լինի։

ՅՕԴ. 62. — Սյլ և այլ տեսակ զօրաց սպայք խոչփոչ կը դնեն ոսկեզօծ կամ արծաթազօծ կլորակով, և հետեւակաց կամ ձիաւորաց սպայք սուր կը կրեն՝ ճերմանդաւոր գոտիով և ոսկեթել կամ արծաթաթել ծոպով։

ՅՕԴ. 63. — Սպասարկութեան տեղն և տեսակն երբ Տեղական և Ոստիկան գինուորութեան հրամանատարն հրամայէ, խոչփոչ տեղ՝ Ոստիկան գինուորութեան առժամանակեայ կանոնադրին 121 յօդուածոյն մէջ նկարագրեալ գլխարկին նման ոստիկանի գլխարկ մը կրնայ գործածուիլ։

ՅՕԴ. 64. — Տեղական գինուորութեան զօրաց զգեստուց և հանդերձա-

նաց պիտոյքը, ինչպէս նաեւ ճերմակեղէնք և ոտից ապահովիք՝ շրջանակին կամ վարժոց – վաշտին մէթերանոցներէն կը մատակարարուին։

Մնայուն շրջանակին մարդոց համար՝ սոյն հանդերձանաց և պիտոյից օրինական տեւողութիւնը՝ Ոստիկան գինուորութեան առժամանակեայ կանոնագրին 123 յօդուածոյն մէջ նշանակեալ տեւողութեան չար և նման է։

Իսկ Ոչ-մնայուն շրջանակին մարդոց համար՝ սոյն տեւողութիւնն ընդհանուր կառավարչին կողմանէ կը սահմանուի փորձառութենէ յետոյ։

ՅՕԴ. 65. — Հանդերձանաց բաշխման և վերադարձի եղանակն, ինչպէս նաեւ զգեստեղինաց կեդրոնական մէթերանոցին և շրջանակաց մէթերանոց-ներուն վարչութեան մանրամասնութիւնքն յատուկ կանոնագրութեամբ մը պիտի որոշին։

Զ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ. 66. — Տեղական գինուորութեան զօրաց մէջ՝ մինչեւ Նահանգին համար յատուկ կանոնագրութեանց հրատարակութիւնը՝ Ռուսաց գրաւմանէն վերջն առժամանակեայ կերպիւ կազմակերպեալ զօրագնդոց մէջ՝ ի զօրութեան գտնուած գինուորական կանոնագրութիւններէն ոմանք պիտի շարունակին գործածուիլ։

Սոյն կանոնագրութիւնք հետեւեալքն են.

Ռազմադիտական կանոնագրութիւնք.

Զօրագնդից ներքին սպասարկութեան կանոնագրութիւնք.

Բերդօրհից սպասարկութեան կանոնագրութիւնք.

Պատերազմի առեն սպասարկութեան կանոնագրութիւնք.

Զօրագնդոց վարչութեան և ներքին հաշուակալութեան վերաբերեալ կանոնագրութիւնք։

Բայց և այնպէս՝ Նահանգին կազմական կանոնագրին գործադրութեան դրուելէն անմիջապէս յետոյ, ներկայ կանոնագրին տրամադրութիւններէն, ինչպէս նաեւ կազմական կանոնագրին ԺԲ. և ԺԳ. գլխոց մէջ բովանդակեալ կազմական տրամադրութիւններէն հետեւելիք բոլոր բարեփոխութիւնք պիտի մուծուին անոնց մէջ, ի մասնաւորի Տեղական գինուորութեան սպայից և զօրականաց պաշտօնանկութեան, կախակայման և բոլորովին զինուորականութենէ ջնջման վերաբերեալ միջոցներուն, այլ և այլ միութեանց կազմութեան, կրթութեանց ժամանակաշրջանաց, շարժականութեան դրութեան և վարչական ժողովոց պաշտօնավարութեան մասին։

ՅՕԴ. 67. — Նմանապէս մինչեւ ցնոր անօրէնութիւն, Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց մէջ՝ Օսմանեան բանակին մէջ ի կիրառութեան գտնուած Զինուորական Պատժական օրինագիրքը պիտի գործածուի, բայց ի բնականաբար այն տրամադրութիւններէն՝ որք կազմական կանոնագրին տրամադրութեանց հակառակ են։

ԹԻՒ 13.

ԱՒԺԱՄԱՆԱԿԵԱՅ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՈՍՏԻԿԱՆ ՁԻՆՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՐԱԿԻՑ ԺԳ. ԳԼԽՈՑՆ

Ա. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՐԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԵՐԴՈՒՄՆ.

ՅՕԴ. 1. — *Ոստիկան զինուորութեան անդամք, ինչ աստիճանէ որ ալ լինին, հրապարակային նստի մէջ վիճակին դատաւորին առջեւ երդումն ընելու պարտաւորեալ են։ Այն երդմամբ՝ օրէնքները յարգելու և գործադրելու, իրենց պաշտօնին պարտաւորութիւնքն անթերի կատարելու և իրենց դասակարգական զգեստուրայ հրամաններուն հնազանդելու ուխտ կ'ընեն։*

ԴԱՍԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ. 2. — *Գաւառական կամ չարժուն Ոստիկան զինուորութեան մէջ զինուորական դասակարգութիւնն հետեւեալ աստիճաններէն բաղկացեալ է.*

ա) Ա. Ա Բ. կոչէն ոստիկան զինուոր.

Ա. կարգի ոստիկան զինուորք բոլոր զինուորաց գումարին առ առաւելն մէկ հինգերորդին համեմատութեամբն են։

բ) Տաննապետ.

Խմբակի հրամանատար (հետեւակ կամ հեծեալ)։

Խմբակի հրամանատար եղող տարին սպայի մը օգնական քարտուղար.

գ) Յիսնապետ.

Խմբակի հրամանատար (հեծեալ կամ հետեւակ).

Քարտուղար.

Ամբարապետ.

դ) Յիսնապետի պեղակալ.

Միմիայն չարժուն Ոստիկան զինուորութեան մէջ կը գործածուի։

ե) Փոխ Տեղակալ կամ Տեղակալ.

Հաստատի հրամանատար.

Դանձապահ.

Զգեստեղինաց սպայ.

Յոկատի հրամանատար (չարժուն Ոստիկան զինուորութեան վաշտին մէջ).

զ) Հրէ-րապետ.

Գումարտակի հրամանատար.

Դանձապահ.

Զգեստեղինաց վերակացու սպայ.

Շարժուն ոստիկանութեան հրամանատար.

Տեղական և Ոստիկան զինուորութեան հրամանատարին դիւանատան գլուխ.

է) Հաշրապետ.

Տեղական և Ոստիկան զինուորութեանց դիւանատան գլուխ.

Շարժուն Ոստիկան զինուորութեան հրամանատար.

ը) Փոխ Գնդապետ, Գնդապետ.

Տեսուչ, փոխանորդ Ոստիկան զինուորութեան հրամանատարին։

ՅՕԴ. 3. — *Տաննապետի պաշտօնք խմբակներու թուոյն հաւասար թուով կը լինի, որոյ վրայ պէտք է յաւելուլ քարտուղար տաննապետաց թիւն և չարժուն Ոստիկան զինուորութեան մէջ պարունակեալ խմբակաց թիւն։*

Յիսնապետաց թիւը տաննապետաց թուոյն մէկ երրորդին չափ կը լինի։

Յիսնապետք և տաննապետք խմբակաց կը հրամայեն։

Սկզբամբ, խմբակի հրամանատար եղող ամեն յիսնապետ կրնայ օժանդակ տաննապետ մը օգնական առնուլ իրեն։

Փոխ-Տեղակալք և Տեղակալք անխտիր մի և նոյն պաշտօնները կը վարեն։ Իրենց թիւն հաստատոյ թուոյն հաւասար է, որոյ վրայ պէտք է նաեւ յաւելուլ սպայակոյտին և չարժուն Ոստիկան զինուորութեան մէջ այս աստիճանին պաշտամանց թիւը։

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՔ, ՀՐԱՀԵՆՔՔ, ՄԵՐԺՄՈՒՆՔ

ՅՕԴ. 4. — *Միմիայն Տեղական և Ոստիկան զինուորութեան հրամանատարը, գումարտակաց հրամանատարներուն կանխաւ Գաւառապետաց հաւանութիւնն առանձէ վերջէն ըրած առաջարկութեան վրայ կրնայ Ոստիկան զինուորութեան որ և է աստիճանէ եղող սպայից առժամանակեայ արձակուրդ կամ հրաժեշտ շնորհել։*

Գաւառական Ոստիկան զինուորութեան մէջ գումարտակի հրամանատարք և չարժուն Ոստիկան զինուորութեան մէջ նորա հրամանատարը կրնան առ առաւելն 15 աւուրց արձակուրդ շնորհել տարին սպայից և Ոստիկան զինուորաց։ Իսկ 15 օրէն աւելի պայմանաժամու արձակուրդք միմիայն Տեղական Ոստիկան զինուորութեան հրամանատարին կողմանէ կրնան շնորհուիլ՝ գումարտակաց հրամանատարներուն առաջարկութեան վրայ։

ՅՕԴ. 5. — *Ընդհանուր կառավարիչը միշտ իրաւունք ունի Տեղական և Ոստիկան զինուորութեան հրամանատարին առաջարկութեան վրայ՝ տաղրին սպայի մը, տաննապետի մը կամ Ոստիկան զինուորի մը յանձնառու-*

թեան պայմանագրութիւնը չնչել և ճանբայ տալ անոր՝ եթէ գումարտակներու հրամանատարայ և գաւառապետայ կողմանէ նորա վրայօք տրուած տեղեկութիւններէն հասկցուի որ իւր պաշտօնը վարելու անկարող է, և կամ իւր չարունակեալ անկարգութեամբ համազգեսային արժանապատուութիւնն տանհար կ'ընէ։

Նոյնպէս հիւանդութենէ պատճառեալ անկարողութեանց համար ալ կրնայ ճանբայ տրուիլ։ Ա.յս պարագային մէջ ճամբուողը ռոճիկ մը և կամ վերաշնորհելի պարգեւ մ'ստանալու իրաւունք ունի։

Բ. ՅԱՌԱՋԱՑՈՒՄՆ – ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 6. — Ամեն աստիճանի յառաջացմունք Ոստիկան գինուորութեան ամբողջ ղօրագնդին վրայ կը գառնան, չարժուն Ոստիկան գինուորութիւնն ալ՝ ի միասին առնլով։

Հետեւակ և հեծեալ տանտպետի պաշտօնը կարդալ և գրել գիտցող, գոնէ վեց ամիս Ոստիկան գինուորութեան մէջ ծառայութիւն վարող և յառաջացման համար առաջարկեալ Ոստիկան գինուորաց և կամ իրենց կրթութիւնն տուգուելէ վերջը Տեղական գինուորութեան վաշխից հրամանատարներուն կողմանէ առաջարկեալ Տեղական գինուորութեան տօրին սպայից կը շնորհուի։

Հեծեալ և հետեւակ յիսնապետի տեղակալաց ամբողջ պաշտօնը՝ տասնապետի աստիճանաւ գոնէ 6 ամիս ծառայութիւն ըրած և յառաջացման համար առաջարկուած Ոստիկան գինուորութեան տանտպետաց կը տրուի։

ՅՕԴ. 7. — Ոստիկան գինուորաց և տանտպետաց համար յառաջացման ցուցակները՝ իւրաքանչիւր գումարտակի համար՝ նոյն գումարտակին հրամանատարին կողմանէ կը շինուին կանխաւ Գաւառապետաց հաճութիւնն առնուելով։ Իսկ չարժուն Ոստիկան գինուորութեան համար հրամանատար սպային ձեռօք կը պատրաստուին։ Ա.յս ցուցակներս Ոստիկան գինուորութեան վարչական խորհրդին քննութեանը կ'ենթարկուին որ դասակը-ին ցանկը կամ ալբ-սակը կը շինէ։

Սոյն ցանկը Տեղական Ոստիկան գինուորութեան հրամանատարին ընդլիք պաշտօնաբաշխութեանց իրր հիմն կը ծառայէ. սակայն նոյն հրամանատարն՝ արտաքոյ կարգի ծառայութեամբ նշանաւոր եղած և հնութեան կանոնական պայմանները լցնող որ և իցէ Ոստիկան գինուոր կամ տանտպետ՝ ի պաշտօնէ յառաջացման ցանկն անցնելու և մինչեւ իսկ անմիջապէս անոր պաշտօն տալու իրաւունքը կը պահպանէ։

ՅՕԴ. 8. — Ստորին աստիճանի սպայից որ և իցէ աստիճաններու և պաշտօններու մէջ յառաջացումը, կիսովին Ոստիկան գինուորութեան ղօրագնդէն յառաջացման համար առաջարկեալ գինուորականաց, և կիսովին

Ոստիկան գինուորութեան մէջ մտնելու ցանկացող Տեղական գինուորութեան սպայից կը շնորհուի։

Երբ բաւական թուով սոյն պաշտօնները վարելու կարող և փափաքող Տեղական գինուորութեան գինուորականք չգտնուին, բայց գտնուած պաշտօններուն կէսն Ոստիկան գինուորութեան անդամոց և կէսը տեղացի կամ օտար նախկին գինուորականներուն կը շնորհուի, կարողութիւններն ստուգելէ վերջը։

ՅՕԴ. 9. — Իւրաքանչիւր գումարտակի համար փոխ Տեղակալի, Տեղակալի և Հարիւրապետի պաշտօններուն թեկնածուք գումարտակայ հրամանատարներէն կ'առաջարկուին՝ գաւառապետաց հաճութեամբը։ Սոյն առաջարկութեանց ցանկերն ցանձնախորհրդոյ մը քննութեան կ'ենթարկուին, որ կը բաղկանայ Տեղական և Ոստիկան գինուորութեան հրամանատարէն՝ որ կը նախագահէ, վերին աստիճանի վերատեսուչ սպայէն և ուրիշ վերին աստիճանի սպայէ կամ հարիւրապետէ մը։ Սոյն ցանձնախորհուրդս գասակարգութեան աղիւսակը կը շինէ որ յետոյ Ընդհանուր կառավարչին կը հաղորդուի։

Ոստիկան գինուորութեան մէջ մտնելու փափաքող Տեղական գինուորութեան սպայից և տեղացի կամ օտար թեկնածուաց խնդրանքը մի և նոյն ցանձնախորհրդին քննութեան կը մատուցուին, որ անոնց համար ալ մասնաւոր դասակարգութեան ցուցակ մը կը շինէ։

Ընդհանուր կառավարիչն՝ իւր կարողութեան փորձերը տուած և արտաքոյ կարգի ընդունակութեան երաշխաւորութիւններ ցոյց տուող որ և է թեկնածու՝ ի պաշտօնէ սոյն ցանկերէն միոյն մէջ անցունելու և առանց չըրջանի նայելու՝ զայն՝ ի պաշտօն կոչելու իրաւունքն իրեն կը վերապահէ։

Սկզբամբ, ոչ ոք կրնայ փոխ Տեղակալի աստիճան ելնել, եթէ գոնէ երկու տարի ստորին սպայի պաշտօն վարած չէ։

Ոչ ոք կրնայ Տեղակալի աստիճան ելնել, եթէ առնուազն երկու տարի փոխ Տեղակալութիւն ըրած չէ։

Սոյն ժամանակի տեւողութեանց պայմանք՝ կրնան կիսով չափ զեղչուիլ բացառիկ նշանաւոր գործովմը, որ ղօրագնդին օրակարգը կ'անցնի։

ՅՕԴ. 10. — Ոստիկան գինուորութեան բացառիկ ծառայութիւններով նշանաւոր եղող անդամոց այլ և այլ տեսակ վարձատրութիւնք կրնան շնորհուիլ։

Նահանգային վարձատրութիւնքն ասոնք են.

Պարգեւատրութիւն։

Օրակարգն անցընել, հանդերձ պարգեւատրութեամբ կամ առանց անոր։

Սուրի ծոպեր կամ պատուոյ սուսեր ընծայել։

Ա.յս վերջիններս միայն քաջագործութեան և գինուորական անձնուիրութեան՝ ի վարձատրութիւն կը շնորհուին։

Սոյն վարձատրութիւններն Ընդհանուր կառավարիչը կը շնորհէ ներքին խորհրդոյ առաջարկութեամբ։

Գ. ՊԱՐՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՔ ՈՍՏԻԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՍ

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա. – ՊԱՐՏԱԻՈՐՈՒԹԻՒՆՔ ՈՍՏԻԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏՆՕՐԷՆՍ

Պաշտօն եւ պարտաւորութիւնք Տեղական եւ Ոստիկան զինուորութեանց հրամանատարին.

ՅՕԴ. 11. — *Տեղական և Ոստիկան զինուորութեանց հրամանատարին պաշտօնն է և ձեռնհասութեան ենթակայք են՝ սոյն զինուորութեանց սպասարկութեան այլ և այլ մասանց կազմաւորութիւնն և ըստ կանոնի դրօծադրութիւնը, յառաջացումն, բնակութեան փոփոխութիւնք, հանգստեան ռոճիկի անցումն, վարձատրութիւնք, պաշտօնազրկութիւնք և կախակայմունք, զինուորական հրահանգումն, կարգապահութիւնք, կեցումն զինուորաց, սպառազինութիւն, թոշակ, զգեստաւորութիւն, հանդերձանք, հեծանելիք, զօրահանդէսք, անձամբ քննութիւնք, ներքին վարչութիւն, հաշուակալութեան ստուգումն ևայլն ևայլն։*

Քաղաքային իշխանութեանց ուղղեալ պարբերական տեղեկագրաց օրինակները կը հաղորդուին իրեն և հասարակաց ապահովութեան վերաբերող ամեն դէպքեր կը ծանուցուին։ Տեղեկագիրք գումարտակաց հրամանատարներէն և ստիպողական պարագայից մէջ՝ հատուածոց հրամանատարներէն կը ղրկուին իրեն։

ՅՕԴ. 12. — *Սոյն ղեկուցմանց տեղի տուող դէպքերն՝ հետեւեալները կրնան լինիլ.*

Նէյո– հոգիէ աւելի եղող չարագործներու, դրանց խորտակմամբ ըրած գողութիւնք.

Հրդեհք, մարդասպանութիւնք և ողողմունք.

Հասարակաց կառքերու, սուրհանդակաց, տէրութեան դրամոց և առաքմամբերաց դէմ եղած յարձակմունք.

Հասարակային մնաուկներու կամ զինուորական մթերանոցներու յափշտակութիւն կամ աւարառութիւն.

Լրտեսաց ձերբակալութիւնք.

Ապստամբութեան դրգռմունք, ապստամբական համախմբմունք և խռովութիւնք կամ ամբոխք.

Դրամանենգաց ձերբակալութիւնք.

Զօրաց դէմ եղած յարձակմունք.

Զինեալ հրոսախմբից երեւումն.

Ապստամբական նպատակաւ պատրաստեալ զինակոյտերու, ռազմամթերաց, յայտարարութեանց և գանկերու գիւտ.

Հեռադրական կայարաններէ և շոգեկառքի կայարաններէ ներս խուժումն, հեռադրաթելից խզումն։

Եւ ընդհանրապէս, բոլոր այն դիպուածք որ անկարգութեան առաջքը կանխաւ առնելու և կամ զայն զսպելու համար արագ և կարուկ միջոցներու գործադրութիւնը կը պահանջեն։

ՊԱՇՏՕՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐԻՆ, ՈՐ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾՈՑ ՏՆՕՐԷՆՆ Է

ՅՕԴ. 13. — *Երկրին անդորրութիւնն ապահովելու, կարգապահութիւնը պահպանելու և Ոստիկանական և վարչային օրէնքներն ու կանոնները գործադրելու համար սահմանեալ միջոցներն ընդհանուր քարտուղարին կողմանէ կ'որոշուին, որ ներքին գործոց տնօրէնն է։*

Իրեն կը պատկանի ընդհանուր խաղաղութեան հսկողութեան և նահանգին ապահովութեան համար հրամաններ տալը։

Ոստիկան զինուորութեան սովորական սպասարկութեան մասին համար կը տրուի իրեն։

ՅՕԴ. 14. — *Ա.յսնպատակաւ՝ գումարտակաց հրամանատարք իւրաքանչիւր ամսոյ 5 էն մինչեւ 10ը ներքին գործոց տնօրէնին կը ղրկեն հետեւեալները.*

1. Գումարտակին ինչ վիճակի մէջ գտնուելուն մէկ ցուցակն, առձեռն պատրաստ մարդիկն և ձիանը նշանակելով.

2. Նախորդ ամսուան մէջ գաւառին մէջ գործադրեալ ապասարկութեան համառօտիւ բովանդակիչ մէկ վիճակացոյցն, յորում՝ նոյն ամսուան մէջ եղած քաղաքային և զինուորական ձերբակալութեանց, տրուած յուղարկաւոր զօրաց, և վերջապէս իրենց բնութեամբն հասարակաց խաղաղութեան վրայ ազդեցութիւն ընող ամեն դիպաց հաւաքական և կարճառօտ ցանկը գտնուի.

3. Նոյն ամսուան մէջ ձերբակալեալ անձանց անուանական ցուցակն, յորում նոցա ձերբակալութեան պատճառներն և ուր տարուիլնին նշանակեալ լինի.

4. Տեղեկագիր մը արդէն քանիցս գաւառապարեալ ոճրագործաց, մուրացկանաց, գաւարկաշրջիկներու, ազատեալ գաւառապարելոց, Ոստիկանութեան հսկողութեանն ենթարկեալ անհատից և այլոց նկատմամբ՝ ի գործ դրուած հսկողութեան վրայ։

ՅՕԴ. 15. — *Սոյն պարբերական ազդարարութիւններէն ի զատ՝ հասարակաց խաղաղութիւնը խռովելու կարող և մանրամասնութիւնը 12 յօդուածին մէջ յիշեալ ամեն դիպուածոց մասին ուղղակի և անմիջապէս տեղեկութիւն կը տրուի Ներքին գործոց տնօրէնին։*

ՅՕԴ. 16. — *Գաւառային Ոստիկան զինուորութեան խումբերուն պահանոցներու մէջ բնակութեան միջոցները՝ գաւառաց հետ համաձայնու-*

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՆՐԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐ

տու կը ձնայ իրեն յանձնուած պաշտօնին կատարման, երբ օժանդակ ապացոյց իւր պահանջմանցն համաձայնի։

ՅՕԴ. 26. — Իրը ընդհանուր կանոն, քաղաքային իշխանութիւնք՝ օրինաց և կանոնաց դործադրութիւնն ապահովելու համար Ոստիկան գինուորութիւնն իրենց տրամադրութեան ներքեւ ունենալով հանդերձ՝ դարձեալ անոր գլխաւորներուն հետ իրենց գինուորական աստիճանին վայել յարգանօք պէտք է վարուին։

ՅՕԴ. 27. — Ոստիկան գինուորութեան սպայք, ստորին սպայք և տաճնապետք՝ Տեղական գինուորութեան մէջ իրենց աստիճանին ունեցող գինուորական վայրէն և նախապատուութեանց հաւասարապէս իրենք ալ իրաւունք ունին։

Դ. ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ՅԱՐԱԿԻՑ ՊԱՇՏՕՆԻ

ՅՕԴ. 28. — Տեղական և Ոստիկան գինուորութեան հրամանատրը գումարտակաց սպասարկութեան, վարչութեան և հաշուակալութեան վրայ միանդամայն հսկողութիւն և վերատեսչութիւն կ'ընէ։ Սպասարկութեան մանրամասնութեանց վրայ չդբաղիր, որք իւրաքանչիւր գումարտակի հրամանատարաց կողմանէ կը կարդադրուին. միայն, ի բաց առեալ գեկուցուած անհոգութեան և անճշդութեան պարագաներէ, ընդհանուր չրջաբերականներով և օրական գերով, օրինաց, հրամանադրաց, կանոնադրութեանց, հրահանգաց և որոշմանց դործադրութեան համար հետեւելիք ընթացքին վրայ քննութիւն և հսկողութիւն ընելով կը բաւականանայ։

ՅՕԴ. 29. — Տեղական և Ոստիկան գինուորութեան հրամանատարը տարուէ տարի իւր հրամանաց ներքեւ գտնուող գումարտակաց և հատուածոց մէկ մասն աչքէ կ'անցունէ։ Իւր այս քննութիւնները սովորաբար անակընկալ պահու մէջ կը լինին։ Եթէ պատշաճ դատի, կրնայ Գաւառապետաց հետ համաձայնելէ վերջը գումարտակի մը Ոստիկան գինուորաց մէկ մասը տեղ մը ժողվելով՝ աչքէ անցունել և նոցա գինուորական վարժութեան աստիճանն ստուգել։

ՅՕԴ. 30. — Ոստիկան գինուորութիւնն աչքէ անցունելու պաշտօնը վերի ապիճանի վերաբեալ սպային յանձնուած է։

Սոյն աչքէ անցունելու պաշտօնին ատաղ սկսիլն, որքան տեւելն և ուր հասնիլը ներքին անօրէնին և Ոստիկան և Տեղական գինուորութեանց հրամանատարին մէջ համաձայնութեամբ կ'որոշուին։

ՅՕԴ. 31. — Վերատեսուչ քննիչն, Ոստիկան գինուորութեան որ և է մասն աչքէ անցունելու միջոցին քաղաքային իշխանութեանց հետ յարաբերութեան կը մտնէ. կը քննէ կը հասկընայ թէ Ոստիկանութեան պաշտօնը ճշդութեամբ կը դործադրի՞, թէ Ոստիկան գինուորութեան ամեն աստիճանի գինուորականք գործունէութեամբ և անձնուիրութեամբ կը ծառայեն և անբասիր ընթացք մը կը վարեն։

Ամենամեծ խնամքը մարդիկն աչքէ կ'անցունէ. կ'ստուգէ թէ իրենց վիճակին պարտաւորութիւնները կը ճանչնո՞ն և զանոնք կատարելու կարող են։

Ուշի ուշով ձիերը կը քննէ և անգործածելի կենդանեաց տեղ ուրիշներ դրուելու հրաման կուտայ։

Սպառազինութեան, հանդերձանաց, զգեստեղինաց և ձիոց կազմածներուն վիճակը մանրամասնօրէն կ'ստուգէ։

Մէջերնէն անցնելէն օգուտ կը քաղէ գինուորաց աչխոյժ, արդարասիրութիւն և անձնուրացութիւն պատուիրելու համար, որ իրենց սպասարկութեան հիմունքն են. լաւ ծառայողներն հրապարակաւ կը չնորհաւորէ և պարտաւորութիւններին անկատար կերպիւ դործադրողներն հրապարակաւ կ'այպանէ։

Քննիչը զօրանոցներուն վիճակն ալ կը քննէ և յատուկ տեղեկագիր մը կը չինէ անոնց վրայ։

Չատուածոց և գումարտակաց հաչիւնները կը վաւերացնէ, և դրամոց ուղիղութեամբ և առանց խարդախութեան մատակարարուիլը կ'ըստուգէ։ Իւրաքանչիւր գումարտակի մէջ՝ գումարտակի հրամանատարին բռնած պաշտօնակալաց տումարները կը տեսնէ և դիւանական թղթոց (առչիվ) բարեկարգութեամբ պահպանուած լինելը կամ չլինելն անձամբ կ'ստուգէ։

Ոստիկան և Տեղական գինուորութեանց հրամանատարին՝ աչքէ անցուցած իւրաքանչիւր գումարտակի համար յատուկ քննութեան տեղեկագրեր կը ղրկէ։

ՅՕԴ. 32. — Ոստիկան գինուորութեան գործերուն հրամանատարութեան մանաւորապէս սոյն գինուորութեան սպասարկութիւնն, որոյ գործադրութեանը կը հսկէն, ուղղելու և անոր մանրամասն պարագաները կարգադրելու պաշտօնն ունին։ Այս պատճառաւ իրենց իրաւասութեան չրջանակին մէջ գտնուող քաղաքային իշխանութեանց հետ ուղղակի և սովորական յարաբերութիւններ կը հաստատեն, և հատուածոց հրամանատարներէն իրենց իմաց տրուած բոլոր եղելութեանց վրայօք ամեն 15 օրն անգամ մը, և եթէ հարկ լինի, աւելի յաճախ ընդհանուր տեղեկագրով մը Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարին համար կուտան։

Իրենց գումարտակին վարչութեանը, կարգապահութեանը, կեցուածքին և վարժութեանը մասին պատասխանատու են։

ՅՕԴ. 33. — Գումարտակի հրամանատարք ամեն տարի իրենց հրամանին ներքեւ գտնուող խմբակները չրջագայելով աչքէ կ'անցունեն։ Ձմրան եղելէ յառաջ՝ իրենց գաւառին Գաւառապետին և Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարին իմաց կուտան գոյ։ Իրենց բոլոր բացակայու-

թեանը միջոցին՝ գաւառին գլխաւոր քաղաքին հատուածին հրամանատարութիւնը նոյն հատուածին սպայից հնագոյնը կը վարէ փոխանորդաբար։ Եթէ գաւառապետը խնդիր ընէ, կրնայ նաեւ Ոստիկանութեան կեդրոնական տեսչի մասնաւոր պաշտօնն իրեն տեղ փոխանորդաբար գումարտակին հնագոյն սպային յանձնուիլ։

Յատուկ տեղեկագրի մը մէջ՝ գումարտակաց հրամանատարք իրենց մէն մի շրջագայութեան մէջ քաղած ծանօթութեանց և դիտողութեանց համարը կուտան Տեղական և Ոստիկան ղինուորութեանց հրամանատարին։ Ամէն շաբաթ, աւելն վեց ամիսն անգամ մը, իրենց ստորակարգեալ սպայից, տանապետաց և ոստիկան ղինուորաց յառաջացման համար առաջարկութեան ցանկեր կ'ուղղեն անոր, կանխաւ այն ցանկերուն պարունակութեանը վրայ իւրաքանչիւր տեղւոյն Գաւառապետին հատանութիւնն ստանալէ ղինի։

ՅՕԴ. 34. — Գումարտակաց հրամանատարք օր ըստ օրէ հետեւեալ արձագրութեան տետրակները կը բռնեն։

1. Ոստիկան ղինուորութեան պատասխանութեան վերաբերեալ օրակարգաց և շրջաբերականաց արձանագրութեան տետր մը։

2. Վերին իշխանութենէն եկած նամակաց և հրամանաց համառօտ բովանդակութեանց տետր մը։

3. Թղթակցութեան արձանագրութեան տետր մը։

4. Պատժոց արձանագրութիւն մը։

5. Սպայից, ստորին սպայից, տանապետաց և ոստիկան ղինուորաց անձանց վերաբերեալ արձանագրութիւն մը։

6. Հասարակաց բարեկարգութեան դպչելիք նիւթոց վրայ ընդունած տեղեկագրաց և տեղեկութեանց արձանագրութեան տումար մը։

7. Արձանագրութիւն մ'այն դատախիքներու և անհնազանդից, զորս Տեղական և Ոստիկան ղինուորութեան հրամանատարը վնասուել գտնել հրամայած է։

8. Գաւառին մէջ ընդ հսկողութեամբ գանուող անհատից մէկ արձանագրութիւնը։

Ամէն շաբ՝ գումարտակաց հրամանատարք, իրենց հրամայած հատուածին վերաբերեալ մասին մէջ՝ յետագայ 36 յօդուածով մանրամասնօրէն նշանակեալ հատուածին արձանագրութեան տետրակները կը բռնեն։

Գումարտակաց վարչութեան վերաբերեալ արձանագրութեան տետրակները մանրամասնօրէն նշանակեալ են յետագայ ժ. տիպողսին մէջ (վարչութիւն)։

Նամակք, տեղեկագիրք և սպասարկութեան հրամանք թուահամարով մը դասակարգեալ են։

Երբ հարիւրապետ մը գումարտակի մը հրամատարութիւնը թողու, իր թուղթերն, արձանագրութեան տումարներն ու պաշտօնական տետրներն

իրեն տեղն անցնողին կը յանձնուին՝ ցուցակի մը մէջ նշանակուելէ վերջը։

Գումարտակաց հրամանատարք՝ ստորին սպայ մը և տանապետ մը կամ պարզ ոստիկան ղինուոր մը իրր քարտուղար գործածելու իրաւունք ունին, բայց բնաւ որ և իցէ պարագայի մէջ սոյն քարտուղարները՝ գումարտակը կազմող անձանց արձանագրութեան տետրակը բռնելու պէտք չէ գործածուին, ոչ ալ թողուի որ նորա պարունակութեանը տեղեկանան։

Գումարտակի մը հրամանատարն երբ մեկնելու լինի, սոյն անձանց արձանագրութեան տետրակը ինքեաւ դիւանատունը (արշիվ) կը յանձնէ՝ ի պահ, մինչեւ որ ինք կամ իւր յաջորդը վերադառնայ։

ՅՕԴ. 35. — Ոստիկան ղինուորութեան հաստատէ հրամանաւոր սպայք՝ իրենց բակաց բոլոր սովորական պաշտօնավարութեան վրայ վերատեսչութիւն կ'ընեն, գումարտակի հրամանատարին հետ չարունակ թղթակցութիւն կ'ընեն, որում խմբակաց թղթակցութեամբն իրենց իմաց արուած բոլոր իրողութեանց համարը կուտան ամենօրեայ տեղեկագրովք։

Եթէ՝ իրենց հրամատարութեան բովանդակ տարածութեանը մէջ՝ որ և է կերպիւ հասարակաց խաղաղութեան վրայ ազդեցութիւն ընելու կարող արտաքոյ կարգի դէպք մը պատահելու լինի յանկարծ, պարտաւոր են վիճակին Տեղական կառավարչին հետ համաձայնելէ ղինի, անմիջապէս դէպքին բուն տեղն երթալ, և անոր վրայ գումարտակի հրամանատարին տեղեկութիւն տալ։ Եթէ այն պատահարն արագ միջոցներու գործադրութիւնն հարկաւոր ընէ, մինչեւ իւր հրամանաց ստացումն իրենց ձեռք առնուլ պատշաճ դատած տրամադրութիւնները կը ծանուցանեն անոր։

ՅՕԴ. 36. — Հատուածոց հրամանատարք իրենց խմբակներն աչքէ անցընելու համար՝ տարին չորս անգամ շրջագայութեան կ'ելլեն, որքան կարելի է երեք ամիսն անգամ մը շրջագայութիւն ընելով. բայց նախ և առաջ բացակայութեան համար՝ գումարտակի հրամանատարին հրամանն և Տեղական կառավարչին հաճութիւնն ստանալու են։

Ամ. շրջագայական քննութեան առարկայք են՝ պաշտօնավարութեան, զգեստաւորութեան, կարգապահութեան և զօրանոցաց մէջ բնակութեան ամեն մանրամասնութիւնք։ Ջիերուն ինչ վիճակի մէջ պահուիլը կը քննեն, կ'ստուգեն և կը հսկեն որ պատշաճ եղանակաւ խնամք տարուին և մնունդ տրուի անոնց։ Իւրաքանչիւր խմբակի հրամանատարի բռնած արձանագրութեան տետրը կը քննեն և իրենց ստորագրութեամբը կը վաւերացնեն զայն։

Հատուածոց հրամանատարաց սոյն շրջագայութիւնը կամ պոյտը՝ խմբակաց մէջ սպասարկութեան գործադրութիւնն ընդմիջելու կամ ետ ձգելու պատրուակ չի կրնար լինիլ։

Պոյտին յաջորդող հինգ օրուան մէջ, հատուածոց հրամանատարք՝ իրենց ընթացքին վրայ մանրամասն տեղեկագիր մը կը յղեն գումարտակի հրամանատարին։

Կանոնական պատմաներէն՝ ի զատ Հատուածապետք՝ երբ պատշաճ դատեն՝ խմբակաց մէջ անակընկալ պատմաներ և քննութիւններ ալ կ՚ընեն։

ՅՕԴ. 37. — Հատուածոց հրամանատարք պարտաւոր են հետեւեալ արձանագրութեան տետրակները բռնել.

1. Դումարտակին օրակարգաց և չրջաբերականաց արձանագրութեան տետր.

2. Թղթակցութեան և տեղեկագրոց արձանագրութեան տետր.

3. Հատուածին մէջ՝ ի գիր առնուած ատենագրութեանց համառօտութեանց տետր.

4. Դատական գործադրութեան արտօնագրոց (մանտա) արձանագրութեան տետր.

5. Ընդ հսկողութեամբ գտնուած անձանց արձանագրութեան տետր.

6. Պատժոց արձանագրութեան տետր.

7. Հատուածը կազմող անձանց և ձիոց համարառութեան տետր։

Իւրաքանչիւր ամսոյ 1 էն մինչեւ 3 ը՝ հատուածոց պաշտօնավարութեանը վրայօք ընդհանուր տեղեկագիր մը և մանրամասն վիճակացոյց մը, ինչպէս նաեւ յետագայ 44 յօդուածին մէջ նշանակեալ հատուածոց «պատրիօ-ընեան ամբողջ պոմեըը կամ ընչիերը դումարտակի հրամանատարին կը հաղորդեն։

Նամակք, հրամանք, տեղեկագիրք և պատճէնք թուահամարի կարգաւ կը նշանակուին։

Հատուածոց հրամանատարք՝ մանաւոր Ոստիկան զինուոր մը կամ տասնապետ մը իբր քարտուղար գործածելու արտօնութիւն ունին։

Երբ ապա մը՝ հատուածի մը հրամատարութիւնը թողու, սոյն թուղթերը, տետրակներն և պաշտօնագիրք, իրեն տեղ անցնողին կը յանձնուին ցուցակաւ։

ՅՕԴ. 38. — Ոստիկան զինուորութեան սպայք՝ համազգեստին կրելու հարկադրեալ են։

Բացարձակապէս արգիլեալ է իրենց պատմաներուն ժամանակ իրենց ստորադասելոց տունն օթեւան կամ ճաշ ընդունիլ։

ՅՕԴ. 39. — Խմբակի հրամանատարին առաջին հոգը պիտի լինի իւր ստորադասելոց աշխատիլ, գործանէութեան, կանոնապահութեան և հլութեան օրինակ տալ. իւր ստորադասելոց նկատմամբ իւր իշխանութիւնն հաստատմութեամբ պէտք է գործածէ, բայց առանց ամբարտաւանութիւն կամ ընտանութիւն ցոյց տալու։

Ինքը խմբակին պաշտօնավարութեանը, կեցուածքին և բարեկարգութեան անձամբ պատասխանատու է։

Ամեն օր անջատ խմբակաց սպասարկութիւնը կը կանոնաւորէ և հատուածոց և դումարտակաց կեդրոններուն մէջ հրամատարութիւն ընող սպային հրամանները կ՚ստանայ։

ՅՕԴ. 40. — Խմբակաց հրամանատարք՝ նոյն շաբթուան մէջ իրենց իմացած բոլոր դէպքերը շաբաթն անգամ մը կը տեղեկագրեն իրենց ուղղակի մեծերուն։ Սոխպողական պարագայից մէջ՝ կրնան ուղղակի դումարտակին հրամանատարին հետ թղթակցիլ։ Իրենց գրած նամակներուն և տեղեկագրոց օրինակները միշտ կը ղրկեն իրենց ուղղակի գլխաւորին։

Եթէ խմբակի հրամանատարն՝ օգնական խմբակապետ այսինքն տասնապետ մ՚իրեն օժանդակ ունի, սոյն օգնականն յատկապէս թղթակցութեան կ՚ղբաղի խմբակին հրամանատարին անօրէնութեան ներքեւ։

ՅՕԴ. 41. — Խմբակի հրամանատարք՝ զօրանոցին և սենեկաց մէջ զօրաց կեցութեանը, ախոռներուն վիճակին և ձիոց լաւ պահպանութեան մասին պատասխանատու են։ Մասնաւորապէս պարտին ստուգել թէ ձիերը լաւ կը սնանին և Ոստիկան զինուորութեան պիտոյքէն՝ ի զատ ուրիշ սպասարկութեանց չէն գործածուիր։

ՅՕԴ. 42. — Հսկողութեան պատմաք, ընկերակցութիւնք և առաջնորդութիւնք, որքան կարելի լինի, գէթ երկու հոգիով պէտք է լինին։ Գործի մը համար որոշուած Ոստիկան զինուորք՝ բնաւ պէտք չէ որ ճանապարհ ելնեն՝ մինչեւ որ խմբակին հրամանատարը, մարդիկը, ձիանն և զէնքերն աչքէ չ՚անցունէ։

ՅՕԴ. 43. — Խմբակի հրամանատարը՝ բանտարկելոց տեղափոխութեան, դատական վճռոց ու հրամանաց գործադրութեան, դատարանաց պահանջմանց և մարդ տանելու հրամանաց վերաբերեալ թղթերը կը պատրաստէ և կը կարգադրէ։ Ատենագրութեանց շարադրութեանը կը հսկէ, և եթէ Ոստիկան զինուորն անգրագէտ է, ինքը կը գրէ ըստնք։ Այս վերջին պարագայիս մէջ՝ անոր հետ միասին կ՚ստորագրէ թուղթն իբր իւր ստորագրութեան ճշդութեան վաւերացումն։

Ոստիկան զինուորաց օրուան հրամանները կը հաղորդէ և փնտռուելիք մարդոց կերպարանքը կը բացատրէ անոնց. ուր տեղւանք պատմա, ընթացք կամ պահակաշրջութիւնք ընելիքներին կ՚որոշէ, և ՚ի մի բան՝ սպասարկութեան բարւոք և արագ գործադրութեան համար հարկաւոր եղած ամեն տրամադրութիւնները կ՚ընէ։

ՅՕԴ. 44. — Խմբակի հրամանատարք միշտ պարտաւոր են ամեն օր բաց բռնել «պատրիօ-ընեան աբյանափրօ-ընեան» տեսքն, որոյ մէջ խմբակին գործողութիւնքը կը նշանակուին։

Սոյն տետրս 11 գլուխներու բաժանեալ է հետեւեալ կերպիւ.

Թիւ 1. Օրակարգք և չրջաբերականք.
» 2. Տեղեկագիրք և թղթակցութիւնք.
» 3. Արձանագրութիւն դատաւորական.
» 4. Ատենագրութիւնք.
» 5. Իմաց տրուած դասալիքք.
» 6. Ընդ հսկողութեամբ գտնուող անձինք.

Թիւ 7. Տեղափոխութիւն բանտարկելոց.
» 8. Թղթակցութեան տոմսակը.
» 9. Գիւղային պահակաց համարառուութիւն.
» 10. Պահիժք.
» 11. Ա.ռժամանակեայ հրաժեշտ ստացած գինուորաց համարառուութիւն:

Սոյն արձանագրութեան տեարէն զատ խմբակի հրամանատարք օր ըստ օրէ երկու օրինակ բռնուած սպասարկութեան թերթ մը մէջ խմբակին ըրած բոլոր գործողութիւնները կը նշանակեն: Այս սպասարկութեան թերթերս իրաքանչիւր ամսոյ 1 էն մինչեւ 5 ը հատուածի հրամանատարին կ'ուղղուին՝ նախընթաց ամսուան համար: Իսկ սոյն թղթոց միւս օրինակները խմբակին դիւանատանց մէջ կը մնան:

ՅՕԴ. 45. — Երբ խմբակի հրամանատար մը բացակայ գտնուի կամ հիւանդանայ, հրամանատարութիւնն օգնական տանտապետին կը պատկանի այն խմբակաց մէջ՝ ուր ասոնցմէ կը գտնուին. իսկ եթէ ոչ, ամենէն հին Ա. կարգի Ոստիկան գինուորին. եթէ սա անգրագէտ լինի, գումարտակի հրամանատարն իւր խմբակէն յատկապէս այս բանիս համար անյատեալ օգնական տանտապետ մը կը կարգէ այս գործին վրայ: Ա.րձանագրութեան մատեանք յուցակաւ նոր եկող խմբակի հրամանատարին և կամ նշանակեալ փոխանորդին կը յանձնուին:

Ե. ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՊԱՇՏՕՆ ՈՍՏԻԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

ՅՕԴ. 46. — Դաւառաց մէջ Ոստիկան գինուորութեան սպասարկութիւնն երկու մասի կը բաժնուի. սովորական սպասարկութիւն և արտակարգ սպասարկութիւն:

Սովորական սպասարկութիւնն այն է որ՝ օր ըստ օրէ կամ պարբերաւոր ժամանակամիջոցներով կը կատարուի, և որոյ համար վարչական կամ դատական իշխանութեանց կողմանէ պահանջի կամ հրաւէրի հարկ չկայ:

Ա.րտակարգ կարգի սպասարկութիւնն այն է որ՝ յատուկ հրամանաց կամ պաշտօնական պահանջմանց վրայ տեղի կ'ունենայ:

Շարժուն Ոստիկան գինուորութեան գալով, սովորական ծառայութիւնը դաւառագլուխ քաղաքին մէջ քաղաքային ոստիկանութիւն ընելն է. իսկ արտակարգ կարգի ծառայութիւնն այն է որ կը յանձնուի իրեն երբ Ընդհանուր կառավարչին յատուկ հրամանաւը զօրագունդ՞ին կը դրկուի նահանգին որ և է մէկ կէտին վրայ:

ՀԱՏՈՒԱԾ Ա.— ՍՈՎՈՐԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 47. — Խմբակաց սովորական և հասարակ պաշտօնն է ճանապարհայ և ուղեւոց վրայ, աւաններու, չէներու, ագարակներու և անտառաց մէջ,

և վերջապէս իրենց իրաւասութեան շրջանակին ամեն կողմերը պտոյտներ և գիշերապահական շրջագայութիւններ ընել:

Իրաքանչիւր աւան կամ թաղ գոնէ ամիսն երկու անգամ այցելելու է: Ոստիկանք՝ թաղապետներէն և նոցա օգնականներէն, ինչպէս նաեւ բնակիչներէն և ուղեւորներէն տեղեկութիւն կ'առնուն գործուած ոճրագործութեանց և յանցանաց վրայ: Վկայից վկայութիւնը կը պահանջեն և կ'ընդունին ևցոյց տրուած չարագործները վնասուելու կ'երթեն: Դատարկաշրջիկները կը ձերբակալեն, կը հարցաքննեն անցագիրները կը քննեն:

Երբ ձերբակալութիւն մ'ընեն, որքան կարելի է շուտով անոր ատենագրութիւնը կը չինեն և վկայներէն կը խնդրեն որ իրենք ալ ստորագրեն:

ՅՕԴ. 48. — Հրդեհ, ողողումն կամ այս տեսակ ուրիշ պատահարներ պատահած ատեն՝ Ոստիկան գինուորք առաջին անգամ իմանալնուն պէս վտանգին տեղը կը դիմեն: Իշխանութեանց բացակայ գտնուած ատենն ոստիկանական միջոցներ ձեռք առնուլ կը հրամայեն, մարդ աղատելու աշխատութեանց ուղղութիւն կուտան, եթէ հարկ լինի՝ բնակչաց անձնական աջակցութիւնը, տեղափոխութեան միջոցները (կառք ևայլն ևայլն) կը պահանջեն, և կը չանան որ իրենք անձամբ անխուովութեան, եռանդի և անձնուրացութեան օրինակ տան:

Միանգամայն որքան հնար է շուտով պատահարին պատճառներուն կը տեղեկանան և 'ի գիր կ'առնուն: Եթէ ստացած տեղեկութիւնին որ և է անձի մը մեղապարտութիւնը ցուցնէ, զայն կը վնասուեն, կը հարցաքննեն, և երբ ըստ օրինի կասկած մը յղանան անոր վրայ՝ անմիջապէս կը ձերբակալեն զայն և տեղւոյն Դատական ոստիկանութեան սպային առջեւ կը տանին:

ՅՕԴ. 49. — Ոստիկան գինուորութիւնն իւր պատասխանեալն, թղթակցութեանց, գիշերապահութեանց և հատուածած տեղւոյն սովորական սպասարկութեանը մէջ՝ արդէն քանիցս անգամ դատապարտելոց, աղատեալ դատապարտելոց և ցոյց տրուած ամեն անհատից մասին գործունեայ և յարատեւ հսկողութիւն մը կ'ընէ. անոնց աներեւոյթ լինելն անմիջապէս կ'իմացնէ, անոնց կերպարանացը վրայ ծանօթութիւններ կը ղրկէ և զանոնք վնասուելու կը ձեռնարկէ:

Հատուածամասութեամբ օրինաց և ոստիկանական հրամանագրոց գործադրութիւնը կը պահանջէ, այնպիսի անխուով հանդարտութեամբ և քաղաքավարութեամբ մը, որք բնաւ թշնամանքի մը տեղի չտան:

ՅՕԴ. 50. — Իրենց ցոյց տրուած և կամ ձերբակալութիւննին ըստ օրինի իրենց հրամայուած անձինքը վնասուելու համար, ատրճին սպայք, տանտապետք և ոստիկան գինուորք ամեն պահու մէջ ալ պահպանելը, գինեպետներն և ուրիշ հասարակաց համար բաց եղած տուներն կը մտնեն կ'ելլեն տուներն և ուրիշ հասարակաց համար բաց եղած տուներն կը մտնեն կ'ելլեն:

Իսկ մասնաւորաց տուներուն մէջ չեն կրնար մտնել, բայց եթէ

ցերեկը՝ տան մէջ խուզարկութեան համար տրուած յատուկ հրամանա-

գրով մը, և կամ օրէնքով մը բացարձակապէս Թոյլատրեալ պատճառի մը համար։

Գիշերը՝ հրդեհի, ողողման և կամ տանը ներսէն կոչուելնուն առեն միայն։

Եթէ պատճառները լինին հնթադրելու թէ ոճրով կամ յանցանօք ամբաստանեալ և կամ արդէն ձերբակալութիւնն հրամայեալ մէկը մասնաւորի մը տուն ապաստանած է, Ոստիկան գինուորութիւնը նոյն տունը պաշարելով և հսկողութիւն ընելով կը բաւականանայ մինչեւ որ իշխանութիւնը գայ, որ իրաւունք ունի տանը բացումը պահանջելու։ Մնաց որ Ոստիկան գինուորութեան անդամներէն անոնք որք Ոստիկանութեան պաշտօնակալի պաշտօն ունին, նմանապէս սոյն իրաւունքն ունին։

ՅՕԴ. 51. — Մատրին ապայք, տաճնապետք և Ոստիկան գինուորք՝ վարչական կամ Դատական իշխանութեանց ներկայ չգտնուած առեն չեն կրնար գէնքի դիմել, բայց միայն երբ իրենց դէմ բռնութիւն կամ ծեծկուռք լինի և կամ երբ պահպանութիւնն իրենց յանձնուած անձինքը կամ դիրքերը չկարենան ուրիշ եղանակաւ պաշտպանել։

Բնաւ որ և է պարագայի մէջ իրենց ձերբակալած անձը պէտք չէ որ ձեռքէ հանեն, և կամ բարեկարգութիւնը կատարելապէս չվերահաստատուած տեղէ մը մեկնին երթան։

ՅՕԴ. 52. — Ոստիկան գինուորութիւնը բոլոր գինեալ կամ անգէն գումարումը ներքը կը ցրուէ, և անձանց ապահովութեան դէմ, իշխանութեանց դէմ, արհեստից և տուրեւառի ազատութեան դէմ և օրինաց ճանչած կրօնից ազատութեան դէմ ուղղեալ ժողովրդական ամբոխները, խռովութիւնները ու չարժումները կը ջսպէ։ Խռովարարներն ինչպէս նաեւ անձանց դէմ դանակոծութիւն և կամ այլ տեսակ բռնութիւն մ'ընել համարձակողները կը ձերբակալէ։

ՅՕԴ. 53. — Որովհետեւ Ոստիկան գինուորութեան գլխաւոր պարտականութիւններէն մին ալ ճանապարհաց վրայ հսկողութիւն ընել և հաղորդակցութեանց ազատութիւնը պահպանելն է, պարտաւոր է նա ճանբաներու վրայ ոտնձգութիւններն, ազբերու և կամ ուրիշ տեսակ ճանբայ գոցող նիւթոց կուտակումներն արգելուլ, ճանապարհաց և անոնց եղերքը գտնուած ծառերու, փոսերուն, արուեստական կերտուածներուն և նոցա պահպանութեան համար պէտք եղած նիւթերուն վրայ գործուած ջրանցքն ստուգէ և այս յանցանաց կամ օրինազանցութեան հեղինակներն իշխանութեան մատնէ։ Նմանապէս կառաց ճանբան գոցելու դէմ կը հակառակի և ազատ շրջաբերութիւնը կը հաստատէ, եթէ հարկ լինի՝ անասատողներն ըստ օրինի պատժելով և գիւղային ոստիկանութեան վերաբերեալ կանոնադրութիւններն ու հրամանագրերը գործադրել կուտայ։

ՅՕԴ. 54. — Ոստիկան գինուորութիւնն երկրագործութիւնը պաշտպանելու և արտից և անտառաց մէջ ջնաս գործողները, ցանկերը պատերը կամ

փոսերն աւրողներն և պտուղ կամ ուրիշ որ և իցէ բերք գողցած առեններն բռնուած անձինքը ձերբակալելու պարտաւոր է։

ՅՕԴ. 55. — Ոստիկան գինուորութիւնն ամենամեծ ուշադրութիւն կ'ընէ հասարակաց առողջապահութեան վերաբերեալ բաներու. այս նպատակաւ.

1. Ւբուած կամ նեխեալ նիւթերու և ուտելեաց վաճառումն արգիլելու համար չուկաներուն ու վաճառանոցաց վրայ հսկողութիւն կ'ընէ.

2. Տարախոխիկ հիւանդութեամբ վարակեալ անձանց կամ կենդանեաց անկողնոյ տեղ ծառայած յարդը կամ չոր խոտն այրել կուտայ.

3. Մեռեալ կենդանիները թաղել կուտայ և տարախոխիկ հիւանդութենէ մեռնողներուն մորթն առնելու թոյլ չտար.

4. Գերեզմանատանց վրայ հսկողութիւն կ'ընէ, քաղաքայ և գիւղից սահմաններէն դուրս չգտնուող գերեզմանատուներն իշխանութեան կ'ինդրէ և կը պահանջէ որ մեռելոց համար պեղեալ գերեզմանք առնուազն երկու կանգուն խորութիւն ունենան։

ՅՕԴ. 56. — Ոստիկան գինուորութիւնը պարտաւոր է միշտ ժողովրդական մեծ գումարմանց առեն, ինչպէս են տօնավաճառք, տօնահանդէսք և հասարակային հանդէսք և արարողութիւնք, մեծ և պատրաստ գրաւնուի, որպէս զի բարեկարգութիւնն ու ապահովութիւնը պահպանէ անդ։ Գիշերները պահակ կը չրջի հաղորդութեանց ճանապարհներն ապահովելու և պաշտպանելու համար այն անձինքն՝ որք իրենց վաճառականութեան, արհեստին կամ գործերնուն պատճառաւ ճանապարհորդելու հարկադրեալ են։

ՅՕԴ. 57. — Բոլոր խմբակք յատկապէս պարտաւոր են իրք դասալիք կամ անհնազանդ լմաց տրուած Տեղական գինուորութեան մարդիկը փնտռելու և ձերբակալելու։

Նմանապէս Ոստիկան գինուորութիւնը կ'ստուգէ թէ հրաման կամ հրաժեշտ տացող ամեն Տեղական գինուորք՝ հրամանի կամ հրաժեշտի արժանիր մ'ունի՞ն, և պատշաճ առեներն իրենց դասերուն հետ երթալ միանալ կուտայ անոնց։ Այս բանիս համար մնայուն չրջանակէն եղող որ և է Տեղական գինուոր, որ առժամանակեայ հրաժեշտի արժանիր մ'ունի ձեռքը, պէտք է որ Ոստիկան գինուորութեան խմբակի հրամանատարին ներկայացնէ զայն, որ կը վաւերացնէ իւր ստորագրութեամբն և անունը նախայիշեալ 44 յօդուածին մէջ նշանակեալ սպասարկութեան տետրին մէջ կ'արձանագրէ։

ՅՕԴ. 58. — Տեղական գինուորութեան մարդոց՝ վարժութեան երկամեայ հրահանգաց, տարեկան փորձերու և ամբողջական կամ մասնական չարժականութեան որ և է պարագայից համաբ կոչուած առեն, Ոստիկան գինուորութիւնը պարտաւոր է ընդհանուր հրամանաց՝ ամեն ուրեք՝ ի գոյ հասարակաց կախուիլն ապահովել, անհատական հրամանները տանիլ բերել, եթէ հարկ լինի՝ գիւղային Ոստիկանութեան պաշտօնակալաց ալ ա-

ջակցութիւնը խնդրելով, և հակել որ ամեն կոչուած անձինք անյապաղ իրենց թղթերովը նշանակեալ դատարանն տեղին հաւաքուին։

ՅՕԴ. 59. — Ոստիկան գինուորութեան խմբակաց սովորական պաշտօններ էն մին ալ՝ հատուածոց և դատարանաց հրամանատարաց կողմանէ որոշեալ կէտերու վրայ մնմեանց հետ թղթակցիլն է։ Թղթակցութեան կէտերն այնպէս մը կը կարգադրուին որ ընթանալիք միջոցն երկու կողմանէ ալ գրեթէ հաւասարաչափ լինի։ Ոստիկան գինուորք նամակներն ու տեղեկագիրները կամ իրենց պահպանութեան յանձնուած մարդիկը կը փոխանակեն իրարու հետ, ինչպէս նաեւ հասարակաց խաղաղութեան վերաբերեալ որ և է խնդրոց վրայ ժողոված բերանացի տեղեկութիւններն իրարու կը հաղորդեն։

ՅՕԴ. 60. — Բանտարկելոց մէկ խմբակէ միւս խմբակը տարուելու հրամանները միշտ հատուածի կամ դատարանի հրամանատարաց կողմանէ կը տրուին։ Սոյն հրամանք գրաւոր և իւրաքանչիւր տեղափոխեալ բանտարկելոց համար անհատական կը լինին։

ՅՕԴ. 61. — Իւրաքանչիւր հատուածի գտնուած տեղն, երբ յատուկ բանտ չկայ, առժամանակեայ արգիլման տեղ մը կը պատրաստուի, որ առնուազն երկու սենեկէ բաղկացեալ պէտք է լինի, անանկ որ երկու սեռէ եղող բանտարկեալք կարենան միշտ զատ մնալ։

Սոյն բանտարկելոց կերակուրը թաղապետին խնամքն ու ծախիւքը կը հոգացուի։

Եթէ սոյն արգելարանք Ոստիկան գինուորութեան պահականոցէն դուրս տեղ մ'են, թաղապետական վարչութիւնն անոնց հսկողութիւնը, կազմակերպութիւնն ու պահպանութիւնը կ'ստանձնէ։ Սակայն և այնպէս Ոստիկան գինուորութեան խմբակին հրամանատարը սոյն արգելարանին ապահովութեանը պէտք է հսկէ և ուշադրութիւն ընէ որ առողջապահական և մաքրութեան միջոցներն անպատճառ գործադրուին հոն։

Երբ հսկողութեան բաւական միջոց չունենայ ձեռքն, Ոստիկան գինուորութիւնը կրնայ արտաքոյ կարգի պարագայից մէջ թաղապետութիւններէն պահանջել, որ բնակչաց կողմանէ առժամանակեայ պահակ մը աջակցի իրեն, որոյ հրամանատարութիւնն ըստ իրաւանց ինքը կը վարէ։

ՅՕԴ. 62. — Մէկ խմբակէ միւս խմբակը տեղափոխեալ բանտարկեալք, տեղերնին հասած առեն՝ նախորդ յօդուածոյն մէջ նշանակեալ արգելարանները կը դրուին։

Ոստիկան պարագայից մէջ և կամ երբ ձերբակալեալը կը յայտարարէ թէ ոստիկանաց առաջնորդութեան և ընկերակցութեան ծախքերն իւր վրայ կ'առնէ, այն առեն կրնան զայն արագընթաց միջոցներով իրեն որոշեալ տեղը տանիլ, միայն թէ ուղեկից լինելիք ոստիկանաց երթալովը խմբակին սովորական պաշտօնակատարութեան վնաս մը չդայ։

Բանտարկեալներ տանող Ոստիկան գինուորք պէտք է հսկեն որ ոդել իջ ընկերիք չդործածեն անոնք. վախատեան տեղի չտալու համար պէտք է աչալրջութիւն և հատատամտութիւն՝ի դործ ածեն, միանգամայն զգուշանալով անօգուտ խստութիւններէ և բարբարոսական դործերէ, որք խստիւ արդիլեալ են։

ՅՕԴ. 63. — Շղթայից և պարանոց դործածութիւնը միայն արտաքոյ կարգի պարագայից մէջ թոյլ կը տրուի, երբ ձերբակալելոյն ֆիզիքական ոյժը, բնաւորութիւնը կամ անցեալն ըմբոստութեան կամ վախատեան փորձ փորձելուն կասկած կուտան և կամ երբ ձերբակալելոյ թիւը գերեզ նելու կոչուած Ոստիկան գինուորաց թիւէն զգալի կերպիւ աւելի է։ Բայց որ և իցէ պարագայի մէջ կապերը կամ շղթայները պէտք չէ այն կերպով լինին որ ձերբակալելոյ մարմինը վիրաւորեն։

ՅՕԴ. 64. — Ստորին սպայք, տասնապետք և Ոստիկան գինուորք, բանտարկելոց ապրուստին հսկողութիւն կ'ընեն և անոնց հարկ եղած պարբերները թաղապետութիւններէն կը պահանջեն։

Եթէ բանտարկեալք հիւանդ լինին, անոնց հարկ եղած բժշկական դարմանները կուտան կամ տալ կուտան, և ստիպողական պարագայի մէջ ամենէն մօտակայ քաղաքային հիւանդանոցը կը յանձնեն զանոնք։

ՅՕԴ. 65. — Ընդհանուր կերպիւ առնելով, Ոստիկան գինուորութեան դամբ այնպէս պէտք է ըմբռնեն թէ իրենց միակ պաշտօնն է բարի քաղաքացիները պաշտպանել և չէ թէ ժողովրդոց բեռ լինել, անօգուտ նեղութիւն և հարստահարութիւն պատճառելով անոնց։ Ամեն դիւրաւորի պարտաւորութիւնն է ջանալ որ իւր ստորակարդելոյ մէջ այս դաղափարս զարդանայ, գի այն միայն կրնայ Ոստիկան գինուորութեան յանձնուած վարկ և յաճախ դժուարին և տաղտուկ պաշտօնը դիւրացնել։

ՀԱՏՈՒԱԾ Բ. — ԱՐՏԱՔՈՅ ԿԱՐԳԻ ՊԱՏԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 66. — Խմբակաց արտաքոյ կարգի ծառայութիւնն հետեւեալ անձանց աջակցութեանն ու օդնութեան թիկունք հատցնելու մէջ կը կայանայ։

1. Ելմտական այլ և այլ վարչութեանց դործակալաց, երբ իրենց իշխանութիւնն հրապարակաւ ոտնհար լինի և իրենք ալ յայտնապէս անկարողութեան մէջ դտնուին և երբ ժողովրդական յոյժ մը կրնայ ձանրապէս վնասել դանձուն շահուցը։

2. Արդարութեան դատարանաց հրամաններուն և վճռոց դործադրութեան պաշտօն ունեցող դործակալաց։

3. Երկաթուղեայ հսկողութեան պաշտօնի կարդուած դործակալաց։

ՅՕԴ. 67. — Ոստիկան գինուորութիւնը՝ տերութեան դրամոց, ուղեվարձերոյ և նահանգին ապահովութեանը վերաբերեալ թղթատարաց ուղեկցութեանն համար ըստ օրինի լնդրուած ուղեկիցները կուտայ։

Սոյն նպատակաւ եղած պահանջմունք միշտ գրաւոր պէտք է լինին, և տեղւոյն Ոսիկան գինուորութեան զօրագնդին վերին գլխաւորին ուղղուին։

Ոսիկան գինուորութիւնը կրնայ այս պարագային մէջ, երբ իւր միջոցներն անբաւական լինին, տեղացի պահակի մ'աջակցութիւնը խնդրել, որ իւր ուղղակի հրամանաց ենթարկեալ կը լինի։ Ուղեկից գինուորաց գլխաւորը՝ պարագային պահանջած բոլոր խոհեմութեան և ապահովութեան միջոցները ձեռք կ'առնու, և պատահած դիպաց պատասխանատու կը մնայ, եթէ իրաց քննութենէն ատուգուի որ հարկ եղած հսկողութիւնը չէ ըրեր կամ թոյլատուութեամբ վարուեր է։

ՅՕԴ. 68. — Որ և իցէ Ոսիկան գինուոր, իրեն յանձնուած սովորական կամ արտաքոյ կարգի սպասարկութիւնն ինչ որ ալ լինի, չկրնար առանց յատուկ հրամանի Սրեւելեան-Րումելիի նահանգին սահմանէն դուրս երթալ։

Զ. ՆԵՐՔԻՆ ԲԱՐԵԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ. — ՀՍԿՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿԱՐԳԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ. 69. — Ոսիկան գինուորութեան դունդին անդամք, ինչ աստիճան ալ որ լինին, առանց հրամանի չեն կրնար ամուսնանալ։ Սոյն հրամանը՝ սպայից համար՝ Տեղական և Ոսիկան գինուորութեանց հրամանատարին կողմանէ, իսկ փոքր սպայից տասնապետաց և Ոսիկան գինուորաց համար՝ գումարտակի հրամանատարաց կողմանէ կը շնորհուի։

Շարժուն Ոսիկան գինուորութեան զօրականք այն պայմանաւ միայն կրնան ամուսնանալ որ գաւառական Ոսիկան գինուորութեան մէջ անցնին։

ՅՕԴ. 70. — փոքր սպայք, տասնապետք և Ոսիկան գինուորք՝ որքան հնար է՝ զօրանոցներու և կամ անոնց տեղ որոշուած տուներու մէջ կը բնակին։ Զօրանոցք կը կառուցուին կամ տուն կը վարձուին գաւառաց ծախիք։

Զօրանոցին մէջ Ոսիկան գինուոր մը միշտ 'ի սպասու պէտք է դանուի. այս սպասը 24 ժամ կը տեւէ։

Նոյն իսկ երբ ստորին սպայք, տասնապետք և գինուորք զօրանոցի մէջ դրուած չլինին, արգիլեալ է թէ իրենց և թէ իրենց կանանց առեւտուր ընել, պանդոկ կամ գինետուն բանալ և կամ որ և է արհեստի կամ ձեռնարուեստի զբաղիլ։

ՅՕԴ. 71. — Ոսիկան գինուորութեան անդամոց առ հասարակ արգիլեալ է, ուրկէ որ լինի, ընծայ կամ ստակ ընդունիլ, ապա թէ ոչ՝ պաշտօնէ կը վռնտուին և ասկէց զատ պատժական օրինագրքին սահմանած պատժոց կ'ենթարկին։

Ամենուն ալ արգիլեալ է գինետուններն երթալ, բայց եթէ երբ պաշտօնին պահանջէ. և միշտ պէտք է որ այն տեղն ալ խոհեմութեամբ և արժանապատուութեամբ դործեն։

ՅՕԴ. 72. — կարգապահութեան դէմ յանցանք կը համարուին.

1. Մեծաւորաց կողմանէ.

Իրենց ստորադասելոց նկատմամբ թշնամական կամ նուաստացուցիչ որ և իցէ խօսք, յանիրաւի տրուած որ և է պատիժ և որ և է իշխանութեան զեղծում.

Իրենց ստորադասելոց պակասութիւնները պատժելու և իրենց մեծերուն իմաց տալու մասին որ և է անհոգութիւն։

2. Ստորադասելոց կողմանէ.

Որ և է անհնազանդութիւն, մրմունջ, դէշ խօսք և կամ դժգոհութեան նշան մը առ մեծաւորն.

Որ և է յարգանաց պակասութիւն.

Կարգապահական պատժոյ որ և է բռնաբարում.

Անկանոն վարմանց որ և է նշաններ, ինչպէս պարապ, խաղամոլութիւն, կռիւ, գինեմոլութիւն, ապօրէն կենակցութիւնք և այլն. վերջապէս ամեն ինչ որ վարուց կամ սովորական կենցաղավարութեան մէջ, կարգէ և կանոնէ և կամ ստորակարգելոյ մ'առ իւր գլխաւորս ունենալիք հլութեան և յարգանաց զգացումէն կը զարտուղի։

ՅՕԴ. 73. — Սպայք, փոքր սպայք, տասնապետք և Ոսիկան գինուորք մի միայն իրենց դասակարգական գլխաւորաց ձեռօք կրնան պատժուիլ յետագայ յօդուածոց մէջ նշանակեալ սահմանաց մէջ։

Ամեն անդամ որ վարչական կամ դատական կարգէ պաշտօնեայ մը Ոսիկան գինուորութեան մէկ անդամին դէմ գանգատիլ ուզէ, իւր գանգատը զօրաբաժնին գլխաւորին կը դրկէ որ յանցանքին ծանրութեան համեմատ պատիժ կը տնօրինէ։

Ի սպասու գտնուած Տեղական գինուորութեան սպայք և ստորին սպայք ալ կրնան Ոսիկան գինուորութեան անդամոց դէմ գանգատ յարուցանել, միշտ այն գանգատները դասակարգական չրջաններէն անցնելով։

ՅՕԴ. 74. — Սպայից համար կարգապահական պատիժք հետեւեալներն են.

Պարզ արգելումն.

Հրապարակային կշտամբանք.

Խստիւ արգելումն.

Բանտարկելութիւն.

Պարզ արգելումն սպայից սովորական օթեւանին մէջ կը լինի և որ և է սպասարկութենէ ազատ չրներ ըլլին։

Կշտամբանքն՝ այս բանիս համար գումարեալ հատասարատիճան կամ գերատիճան սպայից ներկայութեանը կը լինի։

Խստիւ արգելումն սպայից սովորական օթեւանին մէջ կը լինի. սուրը իրմէն կ'առնուի և դրանն առջեւ ալ պահակ մը կը դրուի։

Բանտարկելութիւնը նահանգին գլխաւոր քաղաքը կը լինի, յատկապէս այս բանիս համար սահմանեալ տեղւոյ մը մէջ։

Պարզ արգելման պատիժ կրնայ տրուիլ սպայից՝ զօրագնդին որ և իցէ գերատիճան մէկ սպային կողմանէ՝ պարզ արգելումն 30 օրէն աւելի չկըրնար տեւել։

Խստիւ արգելման պատիժ միմիայն քննութեան չըշնադայող վերին աստիճանի սպային և կամ Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարին կողմանէ կրնայ տրուիլ, և տեւողութիւնը 15 օրէն աւելի չկրնար լինիլ։

Բանտարգելութեան պատիժը մի միայն Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարին կողմանէ կրնայ տնօրինուիլ, և ատ ատ-ն 15 օրէն աւելի չկրնար տեւել։

ՅՕԴ. 75. — Տեղականը իւր հրամանին ներքեւ գտնուող փոխ-տեղակալին 4 օր պարզ արգելում կրնայ տնօրինել։

Հարիւրապետը՝ տեղակալաց և փոխ-տեղակալաց 8 օր պարզ արգելում և կշտամբանք։

Հաղարապետը՝ հարիւրապետաց 8 օր, և տեղակալաց և փոխ-տեղակալաց 15 օր պարզ արգելում կրնայ հրամայել։

Քննիչ վերին սպայն՝ տեղակալաց և փոխ-տեղակալաց 15 օր պարզ արգելում, կամ հարիւրապետաց 8 օր խստիւ արգելում, և տեղակալաց և փոխ-տեղակալաց 15 օր նոյն պատժէն կրնայ սահմանել։

Վերին աստիճանի քննիչ սպայն որ և իցէ ստորադաս սպայի կշտամբանաց պատիժ ալ կրնայ տալ։

Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարն՝ իւր հրամանաց ներքեւ գտնուող ամեն աստիճանի սպայից ալ վերոյիշեալ պատժոց իւրաքանչիւրին բարձրագոյն աստիճանը կրնայ սահմանել։

Խստիւ արգելման և բանտարկութեան պատիժք թոշակի զեղչում ալ կը պատճառեն, ինչպէս որ յետագայ 93 յօդուածին մէջ նշանակեալ է։

ՅՕԴ. 76. — Որ և իցէ սպայ, նոյն իսկ երբ յանիրաւի պատժոյ ենթարկեալ կարծէ ինքզինք, պարտի իրեն դէմ որոշեալ կարգապահական պատժոյն հնազանդիլ. բայց հնազանդելէ վերջը կրնայ իւր բողոքը գինքը պատժողէն անմիջապէս աստիճան մը վեր եղող սպային ղրկել։

Ոչ արդարացեալ (անտեղի) բողոքները կրնան պատժոց յաւելում յառաջ բերել, զոր Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարը կը հրամայէ։

Սպայից տրուած բոլոր պատիժք տեղակալաց և փոխ-տեղակալաց համար գումարտակաց մէջ բռնուած յատուկ արձանագրութեան տետրակին մէջ, իսկ հարիւրապետաց և վերին աստիճանի սպայից համար՝ Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարին սպայակոյտին մէջ բռնուած յատուկ արձանագրութեան տետրի մը մէջ կը նշանակուին։

ՅՕԴ. 77. — Տորին սպայից, տանտպետաց և հասարակ Ոստիկան գինուորաց տուելիք պատիժներն հետեւեալք են.

Զօրանոցին մէջ փակում.

Ոստիկանութեան տրահը.

Բանտ.

Սոյն պատիժներէն 30 օրուընէ աւելի չեն կրնար տեւել։

ՅՕԴ. 78. — Պատիժք հետեւեալ եղանակաւ կը տրուին.

Խմբակի հրամանատարաց կողմանէ, 4 օր փակում.

Հատուածի հրամանատարաց կողմանէ, 8 օր փակում, 4 օր ոստիկանութեան տրահ և 2 օր բանտ.

Գումարտակաց հրամանատարաց և հաղարապետաց կողմանէ 15 օր փակում, 8 օր ոստիկանական տրահ և 4 օր բանտ.

Վերին աստիճանի քննիչ սպայն և չարժուն Ոստիկան գինուորութեան հրամանատարը կրնան 30 օր փակման, 15 օր ոստիկանական տրահի և 8 օր բանտի պատիժ սահմանել։

Տեղական և Ոստիկան գինուորութեան հրամանատարը բոլոր այս պատժոց բարձրագոյն աստիճանը կրնայ տնօրինել։

ՅՕԴ. 79. — Սակայն եթէ Ոստիկան գինուորութեան անդամոց մին կարգապահութեան դէմ աւելի խիստ պատժոյ արժանի գործ մ'ընէ, Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարն արտօնութիւն ունի զայն 'ի բանտի պահել՝ մինչեւ որ պաշտօնանկութեան, կալակայման, արտաքսման կամ աստիճանընկեցութեան առաջարկութեանց վրայօք որոշում մը տրուի։ Բայց ինչ որ ալ լինի այս պատիժն՝ երկու ամսէ աւելի չկրնար տեւել։

ՅՕԴ. 80. — Տորին սպայք, տանտպետք և Ոստիկան գինուորք միշտ ոստիկանական տրահի և բանտարկելութեան պատիժներն հատուածին գլխաւոր քաղաքին մէջ կը կրեն՝ որ այս բանիս համար յատուկ տեղ մը սահմանած է։

ՅՕԴ. 81. — Տորին սպայից, տանտպետաց և Ոստիկան գինուորաց կախկայութիւնն, աստիճանընկեցութիւնք կամ արտաքսմունք Ընդհանուր կառավարչին կամ Ոստիկան և Տեղական գինուորութեանց հրամանատարին կողմանէ կը տնօրինուին ՃԴ գլխոյն 476 յօդուածին տրամադրութեանց համաձայն։

Սոյն պատիժք միշտ պէտք է գնդին օրակարգն անցնին պատճառներն ալ նշանակուելով։

ՅՕԴ. 82. — ՃԴ գլխոյն 473 յօդուածոյն տրամադրութեանց համաձայն Ոստիկան գինուորութեան ծառայութեանն ընդունուած օտարազգի սպայից պայմանագրեալ ջնջման վերաբերեալ առաջարկք ներքին խորհրդեան և կամ սոյն խորհրդոյ անգամոց մեծամասնութեան կողմանէ կը ներկայացուին Ընդհանուր կառավարչին։

Ընդհանուր կառավարիչն ալ, ապացուցական թղթերովին հանդերձ՝

Նահանգային ընդհանուր ժողովոյ Մնայուն մասնախորհրդին քննութեանը կ'ենթարկէ զայն որ ձայնից առաւելութեամբ իւր որոշումը կուտայ.

ՅՕԴ. 83. — Տեղացի սպայից պաշտօնանկութեան կամ կախակայման առաջարկը, Տեղական և Ոստիկան զինուորութեանց հրամանատարին կողմանէ, Ներքին խորհրդոյ կը ներկայացուին։

Իրը կարգապահական միջոց՝ սպայի մը կախակայման կամ պաշտօնանկութեան տեղի տուող պատճառները հետեւեալք կրնան լինիլ։

Սովորական դէշ վարմունք, սպասարկութեան մէջ կամ կարգապահութեան դէմ ծանր յանցանք.

Պատուոյ դէմ յանցանք.

Վեց ամսէ աւելի բանտարկելութեան մը դատապարտութիւն.

Եթէ պաշտօնէ ընկեցեալ սպայն 15 տարիէ աւելի ժամանակ իրական սպասարկութիւն ըրած է, Ներքին խորհրդոյ առաջարկութեամբ կրնայ պարգեւատրուիլ մը լինիլ իրեն, այն պայմանաւ որ պատուոյ դէմ յանցանք մը գործած չըլինի։

Է. ՀԵՏԱՆԵԼԻՔ – ԽՈՏԵՂԷՆՔ

ՅՕԴ. 84. — Ոստիկան զինուորութեան բոլոր սպայք, բաց 'ի վարչութեան պաշտօն ունեցող սպայներէ՝ որոց գործը բոլորովին նստողական է, և բոլոր ստորին սպայք, տանապետք և ձիաւոր Ոստիկան զինուորք, բաց 'ի մնայուն քարտուղարներէ և մեքերանոցապահներէ, միշտ պէտք է որ առձեռն պատրաստ ունենան հետեւեալ յուցակին մէջ նշանակեալ թուով ձի.

Քննութեան պատոյ ընդ վերին աստիճանի սպայն 3 ձի.

Շարժուն Ոստիկան զինուորութեան հրամանատարն 2 ձի.

Դիւանապետն 2 ձի.

Գումարտակի հրամանատարն 2 ձի.

Հատուածի հրամանատարք 1 ձի.

Շարժուն Ոստիկանութեան ջոկատի հրամանատարք 1 ձի.

Ստորին սպայ, տանապետ կամ ձիաւոր Ոստիկան զինուոր 1 ձի։

ՅՕԴ. 85. — Գաւառական Ոստիկան զինուորութեան սպայք, ստորին սպայք, տանապետք և հեծեալ զօրականք իրենց պաշտօնի անցնելէն մինչեւ 15 օր իրենց ծախիւքն իրենց ձին և հանդերձանքը գնելու պարտաւոր են։

Շարժուն Ոստիկան զինուորութեան ստորին սպայք, տանապետք և ձիաւորք, գնդին միւս անդամոց պէս, իրենց սեփականութիւնն եղած ձիերու վրայ կը հեծնան, բայց յետագայ 89 յօդուածին մէջ նշանակեալ յատուկ պայմաններով։

ՅՕԴ. 86. — Ոստիկան զինուորութեան որ և է հեծեալ անդամ, շարժուն Ոստիկան զինուորութեան զօրականներէն զատ, պաշտօնի մնած

ատեն՝ իրեն իրաւունքն եղած իւրաքանչիւր ձիոյ համար ֆնման ֆնոյն համապատասխանող փոխարինող մը կ'ստանայ։

Այս փոխարինութիւնս 5 տարին անգամ մը նորէն կը վճարուի։

Փոխարինութեան գումարն սպայից ձիոց իւրաքանչիւրին համար 20 Օսմանեան լիրա. իսկ հասարակ զօրականաց ձիոց համար 10 ական Օսմ. լիրա է։

Ոստիկան զինուորութեան որ և է հեծեալ անդամ որ վերոգրեալ 5 տարուան պայմանաժամը չի լրացած՝ ծառայութենէ կը հրաժարի, պարտաւոր է պակաս մնացած ամաց և ստացած փոխարինութեան գումարին համեմատ գումար մը՝ գանձուն ետ տալ։ Եթէ սոյն պարտքը վճարելու անկարող է, ձին կը ծախուի գնդին ձեռօք և վաճառման գնոյն աւելորդը միայն ձիոյն տիրոջը կամ ժառանգացը կը յանձնուի։

ՅՕԴ. 87. — Սպայից ձիերն ընդունուած ատեն որ և է քննութենէ չեն անցնիր, միայն քննութեան պատոյն եղող գումարտակի հրամանատարն և քննիչ վերին աստիճանի սպայն՝ պատոյն եղած ատեն աչքէ կ'անցընեն զանոնք։ Սա իրաւունք ունի որ և իցէ ստորադաս սպայ ստիպելու որ ծառայութեան անկարող դատուած երիվար մը անմիջապէս փոխէ և տեղն ուրիշը գնէ։

Իսկ զօրականաց ձիանը՝ գումարտակի հրամանատարէն, հատուածին սպայէն և կանչուած անասնաբուժէ մը և կամ հատուածի սպայէն անասնաբուժէն և ստորին սպայէ մը բաղկացեալ յանձնախորհրդոյ մը միջոցաւ կ'ընդունուին։ Ջիերն առնուազն 4 տարեկան և առ առաւելն 8 տարեկան լինելու են, և քիչ ատենէն գիրենք ծառայութեան անկարող ընող պակասութիւններէ պէտք է զերծ լինին։

Վերին աստիճանի քննիչ սպայն ալ ծառայութեան անյարմար եղող ձիոց գործածութենէ հանուիլը կը հրամայէ, և եթէ անպատճառ փոխարինութեան պահանջ մը լինի, իւր պատճառաբանեալ կարծիքը կուտայ այս մասին յետագայ 88 յօդուածոյն որամադրութենց համաձայն։

ՅՕԴ. 88. — Եթէ Ոստիկան զինուորութեան հեծեալ անդամ մը 86 յօդուածին մէջ նշանակեալ հնգամեայ պայմանաժամուն լրանալէն յառաջ իւր ձին կորուսանելու լինի, իրեն կը յատկացուի.

Եթէ ձին սպաննուած, մեռած և կամ վերք մը ընդունած կամ սպառկութեան միջոցին հիւանդութիւն մը ստացած լինելուն համար՝ գործածութենէ հանուիլ որոշուած է, գնման համապատասխանող փոխարինութեան $^{2}/_{3}$ ին հաւասար փոխարինութիւն մը.

Եթէ ձին համաճարակ կամ ոտարափոխիկ հիւանդութեան մը պատճառաւ և կամ նախընթաց պարբերութեան մէջ յիշուածներէն դուրս դիպուածական ախտով մը մեռած կամ գործածութենէ հանուիլ որոշուած է, գնման համապատասխանող փոխարինութեան $^{1}/_{3}$ ին հաւասար փոխարինութիւն մը։

Ա.յս երկու պարագայից մէջ ալ, սոյն փոխարինութեանց վճարման համար գնդին վարչական խորհրդին ուղղեալ խնդրագրոյն հետ պէտք է գանուին նաեւ կորսեան կամ վաճառման առեւնագրութիւն մը, անասնաբոյժին մէկ վկայագիրն և հատուածի կամ գումարտակի հրամանատարին մասնաւոր մէկ տեղեկագիրն, յորում ձիոյն տէրը պատասխանատուութենէ ազատ կացուցած լինի։

Շառայութենէ դուրս հանուած ձիոյն վաճառման գինը նախորդ պարբերութեանց մէջ գուշակեալ փոխարինութեան գումարէն կը զեղչուի։

ՅՕԴ. 89. — Շարժուն հեծեալ Ոստիկան զինուորութեան զօրականաց հեծելութեան համար՝ կիսաալշտին հրամանատարէն սպայէ մ'և անասնաբոյժ մը բաղկացեալ գնման մասնախորհուրդ մը կազմուած է։

Չի առնուլ ուզող ատորին սպայն, տասնապետը կամ զօրականն առնելիք ձին ցանձախորհրդին կը ներկայէ, որ անոր ընդունելութիւնը կամ մերժումը կը վճռէ, առանց գնոյն սակարկութեանը միջամտելու։

Ձին ընդունուելուն պէս գնման համապատասխանող փոխարինութիւնն Ոստիկան զինուորին ձեռքը կը վճարուի։

ՅՕԴ. 90. — Գաւառական Ոստիկան զինուորութեան ամեն հեծեալ անդամց, իրենց սեռնալու իրաւունք ունեցած իւրաքանչիւր ձիոյ համար, և զինուորական ատբարանոցներէն ուղղակի խոտ չառուած առեն ձիոյ կերման խոտի օրական փոխարինութիւն մը կը յատկացուի հետեւեալ չափով.

Սպայից ձիոյն համար, օրը մէկ ձիոյ համար 4 ղրուշ.

Չօրաց » » » » » 3½ »

Ա.յս փոխարինութիւնս ամէն ամիս կը վճարուի որոշեալ ժամանակաց մէջ և այնքան օրուան համար որ ձին գումարտակին համարառութենանց ցուցակին մէջ նշանակեալ մնացած լինի։

Եթէ երկու յաջորդական քննութեան անցքերու մէջ՝ հատուածոց հրամանատարաց ըրած դիտողութիւններէն հատատուի որ Ոստիկան զինուոր մ'իրեն չնորհուած արտօնութիւնը չարաչար գործածելով իւր ձին լաւ չէ խնամեր և մնուցեր, գումարտակի հրամանատարը կրնայ, մարդոյն տուեալ կարգապահական պատժէն զատ, հրամայել որ յիշեալ ձին առժամակեայ կերպիւ խմբակապետին խնամքը մնուցուի, որ նոյն միջոցին չոր խոտի համապատասխանող փոխարինութիւնը կ'առանայ։

ՅՕԴ. 91. — Շարժուն Ոստիկան զինուորութեան գալով՝ չոր խոտերն ուղղակի վաշտին հեծելութեան յանձնախորհրդին կողմանէ կը գնուին։

Ա.յս վախճանաւ համարառութեան տետրիկ մէջ արձանագրեալ բոլոր ձիոց համար խոտի գնոյն համապատասխանող փոխարինութիւնը գունդին կը վճարուի ամէն ամիս կանխիկ։ Խոտ մատակարարողաց առակը գանձապահ ապային կողմանէ կը վճարուի՝ գնդին կողմանէ տրուած առապագրոյ ներկայացման առեն։

Եթէ անանկ փոքր զօրագունդ մը կազմուի որ այս մատակարութիւնն չկարենայ՝ ի գործ դրուիլ, այն առեն մարդիկը ուղղակի իրենք կ'ստանան փոխարինութիւնը՝ գաւառական Ոստիկան զինուորութեան ենթարկեալ պայմանաց համեմատ։

Ը. ԹՈՇԱԿ.—ՓՈԽԱՐԻՆՈՒԹԻՒՆՔ.—ՊԱՐԳԵՒԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆՔ

ՅՕԴ. 92. — Թոշակաց մատակարարութեան պաշտօնն է յատկացեալ ամեն վճարքներն ընել դրամով, թէ անհատաբար Ոստիկան զինուորութեան ամեն աստիճանի անդամոց և թէ հաւաքաբար անոնց գումարտակներուն կամ շարժական գունդերուն։

Սոյն մատակարարութեան ընելիք վճարքներն են.

Թոշակը.

Թոշակի յարակից.

Ա.րտաքոյ կարգի պարգեւատուութիւնք և փոխարինութիւնք.

Բայց ի պատերազմի պարագայէ, այս վճարումներս ամեն տեսակ կերակրոյ, չեռուցման և լուսաւորութեան ծախուց կը գործածուին, զորս իրենք իրենց հոգալու պարտաւոր են Ոստիկան զինուորք։

ՅՕԴ. 93. — Գլխաւորաբար երկու տեսակ Թոշակ կայ.

Գործօնէութեան Թոշակ.

Ընդգործօնէութեան Թոշակ։

ՅՕԴ. 94. — Ոստիկան զինուորութեան և ոչ մէկ անդամը չկրնար գործօնէութեան Թոշակ ստանալ, եթէ գործունեայ ծառայութեան մէջ չէ։ Իսկ գործօնէութիւնն իրեն համար կ'սկսի նախայիշեալ յօդուածի մը մէջ սահմանուած երդումն ըրած օրէն։

Գործօնէութեան Թոշակի իրաւունքը կը դադրի.

Հասարակ զօրականաց համար՝ իրենց վերջնական հրաժեշտը կամ իրենց հանդստեան Թոշակի անցնելուն լուրը ստանալնուն հետեւեալ օրն, և կամ առանց ուրիշ ձեկուցման պայմանագրութիւնը վերջանալուն երկրորդ օրը։

ՅՕԴ. 95. — Մինչեւ նահանգային ընդհանուր ժողովոյ կողմանէ քուէարկուելիք առաջին եըմտացոյցն, անձնական և յատուկ պայմանագրութեամբ չկապուած Տեղական զինուորութեան այլ և այլ աստիճանի անդամոց համար գործօնէութեան Թոշակն յետագայ ցանկին համեմատ որոշուած է.

Աստիճան	Տուէն	Ամսը
Գնդապետ	Օրմ. ոսկի 480	Օրմ. ոսկի 40
Գնդապետի տեղակալ . .	» » 360	» » 30
Հազարապետ	» » 300	» » 25
Հարիւրապետ	» » 192	» » 16
Տեղակալ	» » 156	» » 13
փոխ-Տեղակալ	» » 132	» » 11

Ցինապետ	Ղ֊ր֊Ղ	4800	Ղ֊ր֊Ղ	400
Ցինապետի Տեղակալ	»	4000	»	350
Տանապետ	»	3600	»	300
1. կարգի Ոստիկան զինուոր	»	3000	»	250
2. » »	»	2640	»	220

Հեծեալ ստորին սպայից, տանապետաց և զօրականաց Թոշակին վրայ հետեւեալ յաւելումը կը լինի.

Օրն 2 ղուրուշ փոքը սպայից համար.
» 60 վարայ տանապետաց »
» 40 » զօրականաց »

ՅՕԴ. 96. — Պայմանագրութեամբ Ոստիկան զինուորութեան մէջ մտած անդամոց Թոշակին, անոնց իւրաքանչիւրին համար իրեն պայմանագրոյն որոշուած է։ Սոյն պայմանագրութիւնք առ նուազն 3 տարուան և առ առաւելն 6 տարուան համար աւելորդութեամբ կրնան հաստատուիլ։ Եթէ ժամանակէն յառաջ ջնջուելու լինին, դրամական հատուցում մը տալ հարկ կը լինի պայմանագրութեան տիրոջն, որ պայմանագրին մնացորդ տարինէրուն համար գործօնէութեան Թոշակին կիսուն հաւասար պէտք է լինի։

ՅՕԴ. 97. — Ոստիկան զինուորութեան ամեն աստիճանի անդամոց ալ Թոշակներն առնէ առնս և նորա լրանալուն կը վճարուին, նոյն առնուան մէջ՝ի գործօնէութեան անցուցած աւելոյ Թուոյն համեմատ։

Ամիսը միշտ 30 օր կը համրուի։

ՅՕԴ. 98. — 30 օրուընէ աւելի տեւող հրաժեշտ մ'ստացած որ և է Ոստիկան զինուորի առնական որոշեալ սակադնոյն կէսովը կը զեղչուի, միայն Թէ Ընդհանուր կառավարչին յատուկ մէկ որոշմամբը բացառիկ կերպով ամբողջ Թոշակ կը շնորհուի իրեն։ Բայց՝ի հիւանդութեան պարագայէ, ամբողջ Թոշակով արձակուրդն յաջորդաբար 2 ամսէ աւելի չկրնար տեւել։

Ձիոց խոտին համապատասխանող փոխարինութիւնը կը չարունակի վճարուիլ Ոստիկան զինուորութեան որ և է հրաժեշտ ստացող զօրականի մ'իրեն ըստ կանոնի ունեցած ձիոյն համար։

Ընդհանուր կերպով առնլով և յետագայ 102 յօդուածով նշանակեալ յանձնարարութեան կամ փոխանորդութեան պարագայէ զատ, հրաժեշտի Թոշակը միայն հրաժեշտ ստացող սպային, ստորին սպային, տանապետին կամ զինուորին վերադարձած առենը կը վճարուի իրեն։

ՅՕԴ. 99. — Իւր հրաժեշտին կամ Թոյլտուութեան լրանալէն մինչեւ 24 ժամ չվերադարձող Ոստիկան զինուորութեան որ և իցէ անդամը կրնայ, անդիմադրելի պարագայէ զատ, Տեղական և Ոստիկան զինուորութեանց հրամանատարին որոշմամբը, Թոշակի մնացորդը պահանջելէ զրկուիլ։

Խոտեղէնի համապատասխանող փոխարինութիւնն, հրաժեշտ ստացող

Ոստիկան զինուորութեան անդամին բացակայութեան միջոցին, ամսէ ամիս նորա գումարտակի հրամանատարին կամ գնդին վարչական խորհրդին քով կարդած փոխանորդին կը վճարուի։

Հրաժեշտ ստացող սպայք, ստորին սպայք, տանապետք և հասարակ զօրականք, մինչեւ իրենց մեկնած օրն, և զայս մէջը չհաշուելով, գործօնէութեան Թոշակ կ'ստանան. իսկ իրենց ամբողջ Թոշակի իրաւունքն իրենց վերադարձած օրուան հետեւեալ օրուընէ սկսեալ վերստին կ'ստանան։

ՅՕԴ. 100. — Ոստիկան զինուորութեան հիւանդանոցը գտնուող որ և է անդամին Թոշակը գործօնէութեան Թոշակին հաւասար է, ուսկից միայն կը զեղչուին դարմանատուութեան աւուրց գինէրն՝ որք գումարտակի հրամանատարաց կամ գնդին վարչական խորհրդին խնամքն ուղղակի հիւանդանոցին կը յանձնուին։

ՅՕԴ. 101. — Խստիւ արգելանաց ենթարկեալ կամ բանտարկեալ սպայք, բանտարգելութեան կարգապահական պատիժ ստացող ստորին սպայք, տանապետք և ոստիկանք և գնդին դատաստանի կամ արգելման ենթարկեալ ամեն անդամք, նոյն ժամանակին մէջ և գործօնէութեան Թոշակին վճարման սահմանեալ Թուականներուն, սպայք գործօնէութեան Թոշակին կէսն, և հասարակ զինուորք $^2/_3$ ին հաւասար Թոշակ կ'ստանան։

ՅՕԴ. 102. — Պաշտօնով դուրսը գտնուող, պատերազմի գնացող կամ կանոնաւոր հրաժեշտ ստացող սպայք, ստորին սպայք, տանապետք և ոստիկանք՝ կրնան իրենց ընտանեաց և կամ որ և է անձանց՝ի նպաստ և իրենց գնացած ատեն ունեցած ստիճաննուն Թոշակին մինչեւ քառորդն յանձնարարել (հեվալէ ընել)։

Սոյն վախճանաւ պէտք է որ մեկնելնէն յառաջ գումարտակին Հրամանատարին կամ գնդին վարչական խորհրդին գրաւոր յայտարարութիւն մը յանձնեն երկու վկայից ստորագրութեամբ, յորում յանձնարարեալ դումարին որքանութիւնը, վճարման ժամանակներն և որո՛յ՝ի նպաստ յանձնարարութիւն լինելն ուրոյն ուրոյն նշանակուին։

Յանձնարարութիւնք միայն մէկ տարուան համար ընդունելի կրնան լինել. բայց կրնան վերստին նորոգիլ՝ գնդին վարչական խորհրդին հաւանութեամբ։

ՅՕԴ. 103. — Ոստիկան զինուորութեան որ և է անդամ որ յատուկ հրամանաւ մ'իւր իրաւասութեան սահմանէն դուրս կը զրկուի արտասովոր պաշտօնով, իրաւունք ունի.

1. Տեղափոխութեան համար փոխարինութեան մը.

2. Ընթացած հեռաւորութեան համեմատ հաշուեալ ճանապարհի ծախուց փոխարինութեան մը։

Նոյնպէս կրնայ, Ընդհանուր կառավարչին որոշմամբը ֆոմաթան անունով փոխարինութիւն մը յատկացուիլ Ոստիկան զինուորութեան այն ամեն անդամոց, որք այնպիսի տեղ մը կը գործածուին, ուր պարագայից բերմամբ

կամ շատ մը ղօրաց դումարման պատճառաւ ապրուստի միջոցներն աւելի ծանրացած կը լինին։

ՅՕԴ. 104. — Տէր-էխ-ՈՒԼԱՆ էխ-ՍՈՒԼԹԱՆ՝ սպայի մը, ստորին սպայի մը, տաճապետի մը կամ սոսկական զինուորի մ'իրեն տուողական իրաւասութեան սահմանէն դուրս անցուցած աւուրց ոզքանութեան համեմատ կը վճարուի հետեւեալ կերպիւ.

Վերին սահմանի սպայից համար օրը 30 ղրուշ.

Ստորակարգ սպայից համար օրը 20 ղրուշ.

Ստորին սպայից և տաճապետաց համար օրը 5 ղրուշ.

Սոսկական զինուորաց համար օրն 3 ղրուշ։

ՅՕԴ. 105. — ՁԱՆԱՊԱՐՀ ԾԽՈ հետաւորութեան իւրաքանչիւր քիլօմէթրին համեմատ կը վճարուի։

Եթէ Սպայն կամ Ոստիկան զինուորը խնդրէ, կանխաւ կրնայ վճարուիլ։

Եթէ ուղեւորութիւնը ցանաքէն պիտի լինի, ծախքը հետեւեալ կերպով կ'որոշուի.

Վերին սահմանի սպայից համար քիլօմէթրին 3 ղրուշ.

Ստորին սահմանի սպայից համար քիլօմէթրին 2 ղրուշ.

Փոխ սպայից, տաճապետաց և Ոստիկան զինուորաց համար քիլօմէթրին քսան վարայ։

Եթէ ուղեւորութիւնը ծովով կամ շոգեկառքով է, ճանապարհի ծախքը շոգենաւուց կամ շոգեկառաց սակագնոյն հաւասար պէտք է լինի։

Վերին սահմանի սպայից համար Ա. կարգի տեղ.

Ստորադաս սահմանի սպայից համար Բ. կարգի տեղ.

Փոխ-Սպայից, տաճապետաց և զինուորաց համար Գ. կարգի տեղ.

ՅՕԴ. 106. — Ա.րտաքոյ կարգի պարագայից մէջ, ինչպէս են օրինակի համար ծովու վրայ այնպիսի տեղւոյ անք նաւագնացութիւն, ուր կանոնաւոր շոգենաւ չի բանիր, ֆոտման և ճանապարհի ծախոյ փոխարինութեանց սակագինն ընդհանուր հրամանատարին յատուկ որոշմամբը կը սահմանուի։

ՅՕԴ. 107. — Կանոնին պահանջած պատմաներու առեն Ոստիկան զինուորութեան սպայից ճամբու ծախք և տեղափոխութեան փոխարինութիւն չեն տրուիր։ Այս կանոնէս բացառութիւն կը լինի միայն վերին սահմանի շրջագայող քննիչ սպային և Տեղական և Ոստիկան զինուորութեանց հրամանատարին համար՝ իրենց քննութեան պատմի եղած առենը։

ՅՕԴ. 108. — Ժ.Դ. գվինայն 480 յօդուածով ցուցուած հնութեան օրէնք ԹՈՒՅԼ ՏՐՅՒՆ օրը 20 վարայ է, և Ոստիկան զինուորութեան մէջ ծառայութեան հինգերորդ տարին սկսած օրէն կը վճարուի։

ՅՕԴ. 109. — Բարձր վարձքը տարուէ տարի ստորին սպայից համար 20 վարայ և տաճապետաց և Ոստիկան զինուորաց համար 10 վարայ կ'աւելնայ, այնպէս որ ութերորդ տարւոյն առաջին օրն ստորին սպայից համար երկու ղուրուշի և տաճապետաց և զօրականաց համար 50 վարայի հասնի։

Ա.յս վերջին կէտէս սկսեալ օրական բարձր վարձքն աւելնալէ կը դադրի և նորէն ծառայութեան համար վար դրուած զինուորականաց համար, ինչ որ ալ լինի աստիճանին, միշտ անփոփոխ կը մնայ։

ՅՕԴ. 110. — Երբ Ոստիկան զինուորութեան սպայք գաւառաց և նահանգին ծախիւքն հայթայթեալ և կանոնաւորեալ յարկաց ներքեւ չեն բնակիր, իրենց օրնէն և կթոսէց ծախուց փոխարինութիւն մը կը հատուցուի հետեւեալ եղանակաւ.

Բարձրաստիճան սպայից համար ամիսն 3 Օսմ.ոսկի

Հարիւրապետաց » » 2 » »

Տեղակալաց և փոխ-տեղակալաց » 1½ » »

Օթեանի փոխարինութիւնն 30 օրէ աւելի չեզող արձակուրդի հրաման ստացող սպայից, ինչպէս նաեւ իրենց տուներին կամ հիւանդանոցին մէջ գտնուող սպայից ալ կը չարունակուի վճարուիլ։

ՅՕԴ. 111. — Դէտանական ծախոյ յատուկ փոխարինութիւն մը կը հատուցուի.

Դիւանապետին.

Գանձապահ սպային.

Զգեստաւորութեան սպային.

Գումարտակի հրամանատարաց.

Հատուածի հրամանատարաց.

Խմբակի հրամանատարաց։

Սոյն փոխարինութեանց ոզքանութիւնը տարուէ տարի Ընդհանուր կառավարչին կողմանէ կը սահմանուի, ըստ պահանջման հարկին և յատկացեալ վարկաց։

ՅՕԴ. 112. — Ամեն ստորին սպայ, տաճապետ կամ զինուոր, իւր ծառայութեան մնած վայրկենէն սկսեալ, և եթէ բնակչաց տունը չբնակիր, օրը քսան վարայ անվնաս ֆոթբոլնութեան իրաւունք կ'ունենայ։

Սոյն փոխարինութիւնս չարժուն Ոստիկան զինուորութեան մարդոց չի վճարուիր, երբ զօրանոցի մէջ բնակին և զօրականի անկողիններ ունին։

ՅՕԴ. 113. — Ստորին սպայք երբ Ոստիկան զինուորութեան սպայի աստիճան եղնեն, ընթացաւորութեան և հանդերձեանց ֆոթբոլնութեան մը կ'ստանան հետեւեալ չափով.

Հեծելոց համար 20 Օսմ. ոսկի.

Հետեւակաց » 15 Օսմ. ոսկի։

ՅՕԴ. 114. — Բուէ ծառայութեանց համար ներկայ կանոնագրին 10 յօդուածին մէջ նշանակեալ պարգեւատուութիւնք նոյն իսկ սպայից ալ կրնան տրուիլ մինչեւ հարիւրապետի աստիճանը, զայս ալ՝ ի միասին առնելով։ Պարգեւատուութեան քանակը՝ զոյն չնորհող Ընդհանուր հրամանատարին որոշմանէն

կախումն ունի։ Սոյն պարագաստուածքիւնք պարբերաբար ենթարկուելու են փոփոխութեան մը կը հայթայթուին։

Նոյնը կը լինի նաեւ հիւանդ կամ անկարող եղող Ոտիկան գինուորութեան նախնի զօրականաց, անոնց այրեաց կամ որբոցը չնորհուած պարգեւատուութեանց մասին ալ, վերաշնորհելի լինելն թէ ոչ։

ՅՕԴ. 115. — Ոչ-գործածնէութեան թոշակ մի միայն կարգապահական պատժով կամ առժամանակեայ անկարողութեանց համար պաշտօնէ կախակայեալ սպայից կը վճարուի։

Ա. Պարագային մէջ, վերին աստիճանի սպայից համար յատուկ պայմանագրութեամբ կապուած լինելն թէ ոչ, իրենց թոշակին կէսն է, առանց ուրիշ յարակից վճարմանց։ Իսկ հասարակ սպայից համար իրենց թոշակին $^{2}/_{3}$ը՝ առանց յարակցաց։

Բ. Պարագային մէջ վերին սպային համար, պայմանագրով կապուած լինելն թէ ոչ, թոշակնուն $^{2}/_{3}$ն է, առանց յարակից վճարմանց։ Հասարակ սպայից համար թոշակնուն $^{3}/_{4}$ն է, առանց յարակից վճարմանց։

ՅՕԴ. 116. — Գաւառական Ոտիկան գինուորութեան հեծեալ զօրականաց հագուստն հետեւեալն է.

Թոյլ պաճուճանք մը տեղական կապոյտ չուխայէ, յղկեալ պղնձեայ երկու կարգ 6 կոճակով, եռեւէն ալ երկու կոճակով դաստակաւ մը սեղմուած։ Ձգեստին եզերքը, կարանաց տեղուանքն և թեղանեայ չուրջը կարմիր երիզ, թեւերուն բերանն ալ նմանապէս կարմիր կրկնակով։ Օձիքն ձգեստին գոյնէն չուխայէ, առաջակողմը կոճակով մը կոճկուած կարմիր դաստակներով զարդարեալ։ Ուսերուն վրայ միացեալ կարմիր դաստակներով։

Տափարը ձգեստին չուխայէն կարմիր երիզներով։

Կօշիկները (չիզմէ) յղկեալ երկաթեայ խթաններով և տափատին վրայէն քաշուած։

Կուրծքին վրայ կախուած ձոպ+ կարմիր բրդէ ալ ուսէն կախուած։

Գօտին կարմիր բարակ կապոյտ շերտով, ղգեստին վրայէն կապուած։

Վէբօլո՝ տեղական գորշագոյն չուխայէ յղկեալ պղնձեայ երկու կարգ 6 ական կոճակով, կարմիր չուխայէ ուսնոցի դաստակներով և եռեւի կողմէն ալ երկու կոճակով դաստակաւ մը սեղմուած։

Գլխաձոձկ (պաշլըխ) գորշ չուխայէ։

Շարժուն Ոտիկան գինուորութեան ձիաւորք ալ մի և նոյն համազգեստը կը կրեն սա տարբերութեամբ, որ ղգեստներուն երիզները, դաստակներն և գարձած կողմերը կարմիր չուխայի տեղ սպիտակ չուխայէ են, ծոպերն ալ սպիտակ բամպակէ և կոճակներն ալ սպիտակ են։

ՅՕԴ. 117. — Գաւառական Ոտիկան գինուորութեան հետեւակ զօրականաց զգեստն՝ հեծեալ ոտիկանութեան զգեստին չար և նմանն է ձեւով, սա տարբերութեամբ որ՝ պատմուճանն ու տափատը տեղական գորշ չուխայէ են և կոշիկները խթան խթան կամ մտրակ չունին։

Շարժուն Ոտիկան գինուորութեան հետեւակք՝ գաւառական Ոտիկան գինուորութեան մարդոց զգեստին նման զգեստ կը կրեն, դաստակները, գարձուածքներն ու երիզները միայն սպիտակ չուխայէ՝ վոխանակ կարմիրի, ծոպք սպիտակ բամպակէ և կոճակներն ալ սպիտակ են։

Ամառուան եղանակին՝ հեծեալ և հետեւակ Ոտիկան գինուորք չուխայէ պատմուճանին տեղ ճերմակ լաթէ պլուզ մը կը հագնին՝ ուսերնուն վրայ չարժուն կարմիր չուխայէ դաստակներով. ծոպ չեն կրեր։

ՅՕԴ. 118. — Ոտիճանները սապէս կ'որոշուին. տասնապետաց համար՝ սպիտակ կամ կարմիր բուրդէ կրկին հիւսկէնով մը, որ ուսնոց դաստակին վրայ առ'ի շեղ կարուած կը լինի. յիսնապետաց համար՝ ոսկեթել կամ արծաթաթել ժապաւէնով մը, որ օձիքին վերի կողմն և պատմուճանին կամ վերարկուին թեւերուն գարձուածքներուն վրայ դրուած կը լինին, և ուսնոցի դաստակներուն վրայ ալ սպիտակ կամ կարմիր երեքկին հիւսկէնով։ Զիսնապետ տեղակալաց համար նախորդին նման օձիքին և թեւերուն վրայ դրուած ոսկեթել կամ արծաթեայ ժապաւէնով, և ուսին դաստակին վրայ դրուած մի և նոյն լայնութեամբ մետաղեայ ժապաւէնով մը։

ՅՕԴ. 119. — Գաւառական և չարժուն Ոտիկան գինուորութեանց սպայք՝ իրենց զօրականաց հագած զգեստին ձեւովն և գոյնովն համազգեստ կը հագնին. Գաւառական Ոտիկան գինուորութեան մէջ՝ ոսկեթել ծոպեր և ոսկեզօծ ճարմանդ կը կրեն. իսկ չարժուն Ոտիկան գինուորութեան մէջ արծաթաթել ծոպեր և արծաթազօծ կոճակներ։

Ամեն սպայք ձի հեծած ատենին սովորական խթաններ կը կրեն։ Նմանապէս ամենուն ալ գօտին կարմիր մետաքսեայ և ոսկի թելերով և կամ կարմիր մետաքսեայ և արծաթի թելերով բանուած գօտի կը կապեն։

Ոտիճաններն, ինչպէս Ռուսաց գրաւման ժամանակ կազմակերպեալ գնդից մէջ, ուսնոցի դաստակներուն վրայ՝ ղգեստին կոճակներուն համեմատ ոսկի կամ արծաթեայ աստղերով կ'որոշուին։

ՅՕԴ. 120. — Ոտիկան գինուորութեան հեծեալ մարդոց հանդերձանքն ու սպառազինութիւնն հետեւեալն է.

Սեւ գառուղ ոչխարի մորթէ խալփախ մը՝ վրան կարմիր չուխայէ. ճակատը պղնձէ կլորակ մը, վրան գրուած պեղոյէ ոսկինան գինուորական.

Ծոպերուն գոյնովն ատրճանակի ժապաւէն մը։

Սեւ ժապաւէնով մը կախուած սուրիչ մը։

Հեծելոց թուր մը, մետաղեայ պատեհով, որ երկու ճարմանդով կարմիր կամ սպիտակ կաշի գօտիէ մը կախուած լինի՝ պատմուճանին տակէն։

Սպիտակ կամ կարմիր կաշիէ երախակալի ծոպ մը.

Փայլուն պղնձէ հաւկթաձեւ կլորակ մը կուրծքին ձախ կողմը դրուած և ատորին սպային, տաճապետին կամ Ոստիկան գինուորին կարգահամարը վրան փորագրուած.

Հեծելազօրաց համար խարտիշագոյն կաշիէ փամփիշտապարկ մը.

Գօտիին աջ կողմը հաստատուած և խարտիշագոյն կաշիէ պատեհի մէջ դրուած վեցհարուածեան ատրճանակ մը.

Տեղական գինուորութեան համար ընդունուած տեսակէն այրուձիոյ հրացան մը, որ միայն ձիոյ վրայ պաշտօնավարութեանց ատեն կը գործածուի։

Հետեւակ Ոստիկան գինուորաց հանդերձանքն ու սպառազինութիւնը, խալփախէն, ատրճանակի կապէն, շչակէն, թուարկեալ կլորակէն և ատրճանակէն զատ՝ հետեւեալներէն կը բաղկանայ.

Հետակազօրաց հրացանէ մը.

Սեւ կաշիէ ժապաւէնով աջ ուսէն կախուած չերքէզի թուրէ մը.

Սեւ կաշիէ փամփիշտարանէ մը և արտաքին կամ գնդին մէջ սպասարկութեան համար կատէ պայուսակէ մը։

ՅՕԴ. 121. — Սպայք հետեւեալները կը կրեն. Խալփախն ոսկեզօծ կամ արծաթազօծ պղնձէ կլորակով, ատրճանակին կապն ոսկեթել կամ արծաթաթել, հեծեալ սպայի թուր՝ ոսկեայ կամ արծաթեայ գօտիով, ճարմանդով և ծոպով, և համազգեստի վեցհարուածեան ատրճանակ։

Սպասարկութենէ դուրս և ամառ ատեն, երբ Տեղական և Ոստիկան գինուորութեան հրամանատարն հրամայէ, տօնական խալփախի տեղ ոստիկանի գլխարկ մը կրնայ գործածուիլ։ Այս գլխարկը պատմուճանին չի՛ խայէն և. անոր գոյնովը պէտք է լինի՝ զօրականաց ուսի դասակներուն գոյնով բարակ ծիրով մը։ Ոստիկանի գլխարկայ վրայ սպային աստիճանները ոսկեայ կամ արծաթեայ թիթեղնաթելով կը նշանակուին։

ՅՕԴ. 122. — Մինչեւ ցնոր կարգադրութիւն, ձիոյ կաղմածքը չերքէզական թամբէ և երասանակէ կը բաղկանայ։

ՅՕԴ. 123. — Զգեստաւորութեան, հանդերձանաց և սպառազինութեան պիտոյք՝ ինչպէս նաեւ ճերմակեղէնք և գուլպայք Ոստիկան գինուորութեան զօրաց՝ գնդին մթերանոցներէն կը տրուին։

Իւրաքանչիւր գինուորականի պատմուճանը, տափատը, կոշիկներն և ամառուան զգեստն երկերկու հատ կը տրուին. իսկ բոլոր միւս հանդերձանք մէկ մէկ հատ։

Սոյն պիտոյից կանոնական տեւողութիւնը հետեւեալն է.

Պատմուճանին	համար	18 ամիս
Տափատին	»	1 տարի
Վերարկուին	»	2 »
Գլխածածկին	»	2 »

Խալփախին	համար	2 տարի
Ծոպերուն	»	1 »
Գօտիին	»	1 »
Ատրճանակի ժապաւէնին	»	2 »
Կաշի գօտիին և սրոյ ծոպին	»	2 »
Ատրճանակի պատեհին	»	6 »
Սուրի կամարին	»	6 »
փամփիշտապարկին	»	6 »
Հրացանի փոկին	»	6 »

Խալփախին կլորակը, թուարկեալ պղնձատախտակը, սուրն, ատրճանակն ու հրացանն անսահմանապէս՝ ի գործադրութեան կը մնան։ Անոնց տեղ ուրիշը դրուիլը և կամ անհոդութեան պատճառաւ հարկ եղած նորոգութիւնք տիրոջն հաշուոյն կը սեպուին, գինուց կամ կարասեաց վաճառուած կամ տեղ մը ձգուած և կամ կամաւորապէս ատրուելուն պատճառաւ պատժական տրամադրութիւնք ալ զատ գործադրուելով։

ՅՕԴ. 124. — Զգեստաւորութեան, հանդերձանաց և սպառազինութեան վերաբերեալ նիւթք՝ կեդրոնական մթերանոցի մը մէջ կը պահուին որ Ոստիկան գինուորութեան զգեստաւորութեան սպային ուղղակի հսկողութեան ներքեւ դրուած է։

Իւրաքանչիւր գաւառական գումարտակի մէջ մէկ մէկ փոքրիկ մթերանոց (տէպօ) կը հաստատուի՝ գումարտակին մէջ՝ ի կիրառութեան գտնուած նիւթոց կանոնաւոր փոխանակութեան համար։ Այս մթերանոցներն իւրաքանչիւր գումարտակի հրամանատարի հսկողութեան ներքեւ դրուած են. նոցա մատակարարութեանն, ինչպէս նաեւ անդիմադրելի պատճառներէ զատ՝ նոցա պահպանութեանը մասին պատասխանատու է։

Իւրաքանչիւր գումարտակի մէջ սոյն գոյից բաշխումը կամ փոխանակութիւնը՝ գումարտակին հրամանատարին կողմանէ կը հրամայուի, հատուածին հրամանատարին կողմանէ չինուած անուանական պօնօյի մը ներկայացմանը վրայ։ Մարդուն յանձնուելէ յառաջ՝ զօրագնդին և գումարտակին յատուկ եղած դրոշմովն և մարդահամարի թուանշանովը կը նշանուին։

Մարդուն իւր անձնական տումարին վրայ ստացմանն յիշատակութիւն կը լինի, գոյքին օրինական տեւողութիւնն ու գինը միանգամայն նշանակուելով։

Շարժուն Ոստիկան գինուորութեան զօրականաց համար գոյքերն ուղղակի գնդին մթերանոցը կը յանձնուին, ինչպէս որ յետագայ 147 յօդուածին մէջ ցուցուած է։

ՅՕԴ. 125. — Ոստիկան գինուորութեան սպասարկութեան վախճանն հասած և նորէն ծառայութեան չբռնուած, ճանբու դրուած, հանգստեան թոշակի անցած և կամ մեռած անդամոց սեփականութիւն եղող գոյք, եթէ

իրենց օրինական ժամանակին աւարտն հասած չէ, գումարտակին մթերա-
նոցը կը յանձնուին։

Այս գոյքերս կրնան վերստին բաշխուիլ իբր երկրորդ զգեստաւորութեան գոյք, արդէն գործածուած ժամանակնուն տեւողութիւնն երկրորդ տեւո-
ղութենէն վեղչելով։

ՅՕԴ· 126· — Կանոնական պայմանաժամէն յառաջ եթէ գոյք մը փոխուե-
լով տեղն ուրիշ մը դրուելու լինի, մարդուն թոշակէն՝ նոյն գոյքին ժամա-
նակէն ւրքան յառաջ սպացած լինելուն և քանի դահեկան արժելուն հա-
մեմատ մաս մը վար կը դրուի։

ՅՕԴ· 127· — Ձիոց կաղմածոց, ախոռի և դարմանի վերաբերեալ գոյքե-
րուն գնումն Ոստիկան զինուորութեան զինուորականաց վրայ է։

Սոյն գոյքերս գնդին մթերանոցներէն կը տրուին սպակը վճարուելու պես։

Ժ· ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՕԴ· 128· — Ոստիկան զինուորութեան վարչութիւնն և ընդհանուր հաշուակալութիւնը կազմական օրինագրոյն ԺԴ· գլխոյն 467 յօդուածոյն մէջ ինչպէս բացատրուած վարչական խորհրդին վերատեսչու-
թեամբն ու անօրէնութեամբը կը լինի։

Սոյն խորհրդին երկու ուղղակի գործադրութեան պաշտօնեայք գնդապետ պաշն և զինապետութեան պաշն են։

ՅՕԴ· 129· — Գանձապահ պաշն վարչական խորհրդին քով աթենադպրի պաշտօն կը վարէ։ Սոյն խորհրդոյ վերատեսչութեան և հսկողութեան ներ-
քեւ կանոնադրութեանց որոշած ամեն եկամուտները գանձելու և ամեն ծախքերը վճարելու պաշտօնն ունի։ Պատասխանատու է բոլոր այն դրամոց համար, որոց սպացումն իրեն կը յանձնուի, մինչեւ որ զօրագնդին մնտուկը ղրկէ ընդունելագիր, և բոլոր անոնց համար՝ զորս խորհուրդն իրեն կը յանձնէ զօ-
րագնդին ծախսուցը դործածուելու համար։ Նմանապէս վարչական խորհր-
դին առջեւ վճարմանց կանոնաւորութեանն և իր տերտակաց բռնուելու եղանակի մասին պատասխանատու է։

Իբր վարչական խորհրդին քարտուղար, գումարտակաց և հատուածոց հրամանատարաց հետ կը թղթակցի, նմանապէս թոշակաց փոխարինու-
թեանց, պարգեւատրութեանց և վճարման հրամանագրոց, հաշուեթղթոց, տպագրելոց եւայլն համար կը թղթակցի։

Ի տորեւ մանրամասնօրէն նշանակեալ տերտակներն և մանաւորապէս պպայից, տորին պպայից, տանապետաց և հասարակ զինուորաց մարդա-
համարի տումարները կը բռնէ։

ՅՕԴ· 130· — Զգեստաւորութեան պպայն վարչական ժողովին պատաս-
խանատու անդամ է։ Բաց ասոր, գնդին մթերանոցներուն յանձնուած կերպասուց, նիւթոց և ամեն տեսակ գոյից՝ ինչպէս նաեւ բաշխմանց կանո-

նաւորութեանն և տերտակները բռնուելուն անձամբ պատասխանատու է։

Իր պաշտօնն է վարչական խորհրդին ուղղութեան և հսկողութեանը ներքեւ, վաճառականներէն առնուած զգեստուց, հանդերձանաց և ձիա-
կազմածոց ընդունելութիւն և բաշխումն ընել· նոյնպէս է նաեւ սպառա-
զինութեան համար։

Խորհրդին հաւանութեանն ենթարկեալ սակարկութիւններն, ինչպէս նաեւ մատակարարաց կամ գումարտակի հրամանատարաց հետ իր պաշ-
տօնին վերաբերեալ նիւթոց համար ըրած թղթակցութիւնը կը ջարադրէ։

ՅՕԴ· 131· — Ոստիկան զինուորութեան վարչական խորհուրդը՝ չարժուն Ոստիկան զինուորութեան գումարտակն և կէս ձիաւորաց վաշտն ուղղակի կը կառավարէ։

ՅՕԴ· 132· — Զօրագնդին վարչութենէն և հաշուակալութենէն ծագած գրութիւք և գործողութիւնք խել մը տերտակներու և թղթերու մէջ կը նշանակուին, որոց գլխաւորքն հետեւեալներն են·

ԳԱՆՁԱՊԱՀԻՆ ԲՌՆԱԾ ՏԵՏՐՆԵՐՆ

1· վարչական խորհրդին խորհրդակցութեանց և որոշմանց արձանա-
գրութեան տետր·

2· Խորհրդին թղթակցութեանց արձանագրութեան տետր·

3· Սպպիից մայր տումար·

4· Զօրականաց մայր տումար·

5· Ձիոց մայր տումար·

6· Ա. ձեռն գանուած դրամոց օրըստօրեայ վիճակացոյց տետր·

7· Թոշակաց տետր·

8· Մնտուկի տետր·

9· Գանձուն հետ բացուած հաշուոց տետր·

10· Ելումտից օրագրութեան տետր·

11· Ելումտից կեդրոնացուցման տետր·

12· Ձանապարհի և տեղափոխութեան փոխարինութեանց արձանագրու-
թեան տետր·

13· Ա.յլ և այլ դրամագլխոց տետր·

14· Շարժուն Ոստիկան զինուորութեան և գումարտակաց հետ բացուած հաշուոց տետր։

ՋԳԵՍՏԱՒՈՐՄԱՆ ՍՊԱՑԻՆ ԲՌՆԵԼԻՔ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՏԵՏՐԱԿՆԵՐՆ

1· Գունդին կեդրոնական մթերանոցէն եկնող և մտնող ապրանաց օրա-
գրութեան տետր·

2· Ցուցակաց արձանագրութեան տետր·

3. Զգեստաւորութեան, հանդերձանաց և սպառազինութեան պաշտօնին եկամիւոց և ծախուց արձանագրութեան տետր.

4. Զինակազմածոց սպասարկութեան եկամիւոց և ծախուց արձանագրութեան տետր.

5. Գումարտակաց և շարժուն Ոստիկան զինուորութեան հետ բացուած հաշուոց տետր.

6. Սպառազինութեան տետր.

7. Զինուց ընդհանուր համարառութեան տետր.

8. Ռազմամթերաց տետր:

ՅՕԴ. 133. — Գաւառական Ոստիկան զինուորութեան գումարտակի հրամանատարք՝ իրենց գումարտակին համար գանձապահ սպայի և զգեստաւորութեան սպայի պաշտօնները կը կատարեն: Մնատուկին մէջ գտնուած դրամներուն և գումարտակին մթերանոցին մէջ պահուած գոյից և զինուց պահպանութեան և բաշխմանը մասին պատասխանատու են:

Ա.յս վախճանաւ գանձապահ սպային և գնդին զգեստաւորութեան սպային հետ ուղղակի թղթակցութիւն կ'ընեն իրենց գումարտակին հատուցուելիք ամեն դրամական կամ նիւթական նպարաց վերաբերեալ խնդրոց վրայ:

Ա.յս բանիս համար յետագայ տետրակները կը բանեն.

1. Գանձապահին և զգեստապահ սպային հետ եղած թղթակցութեանց արձանագրութեան տետր մը:

2. Գումարտակին սպայից, մարդոց և ձիոց մայր տումար մը.

3. Գումարտակին մէջ ներկայ գտնուող մարդոց և ձիոց օրական վիճակացոյց տետր մը.

4. Հատութիւց և ծախուց օրագրութեան տետր մը.

5. Թոշակի փոքր մատեան մը.

6. Զգեստաւորութեան, հանդերձանաց, սպառազինութեանց և ձիակազմածոց հատութիւց և սպառմանց արձանագրութեան տետր մը.

7. Խմբակաց հետ բացուած հաշուոց արձանագրութեան տետր մը.

8. Սպառազինութեան մատենիկ մը.

9. Ռազմամթերաց մատենիկ մը:

ՅՕԴ. 134. — Սպայից և զօրաց մայր տումարներուն մէջ մանրամասնօրէն նշանակուելու են.

Զօրագնդին անդամոց քաղաքային վիճակը.

Իրենց ձեւն ու կերպարանքը.

Իրենց ծառայութիւնքն եւայլն եւայլն:

Ձիոց մայր տումարներուն մէջ պէտք է միառմի արձանագրուին.

Ձիոց մայր թուահամարները.

Ձանոնք ստացող սպայից, վոխ-սպայից, տանապետաց կամ զօրականաց անունքը.

Ձիոց կերպարանքն և ծագումը.

Նոցա ընդունելութեան թուականն և գնման գինը.

Ա.յլ և այլ զօրահանդէսներու ժամանակ քանիի գնահատուիլնին.

Կորստեանց թուականք և պատճառք:

ՅՕԴ. 135. — Գունդերուն և գումարտակաց օրական վիճակացոյց տետրակաց մէջ, ոչ ըստ ոչէ պէտք է արձանագրուին գնդին կամ գումարտակին մէջ պատահած փոփոխութիւնք (թէ մարդոց, թէ կենդանեաց):

ՅՕԴ. 136. — Օրագրութեան տետրին մէջ գնդին կամ գումարտակին հաշուոյն եղած բոլոր հատոյթներն և իրը վճարում անտուկէն եղած ամեն գումարները պէտք է արձանագրուին:

ՅՕԴ. 137. — Զգեստաւորութեան և այլոց հատութիւց և սպառմանց տետրին մէջ մթերանոցները մուտքն ու ելքը պէտք է նշանակուին. այն տետրակները չորս գլուխի կը բաժնուին.

Գլուխ 1. Զգեստեղէնք.

» 2. Հանդերձանք.

» 3. Կապմածք.

» 4. Ջէնք և զինուց մասունք:

ՅՕԴ. 138. — Բացուած հաշուոց տետրին մէջ կեդրոնական մթերանոցէն, գումարտակաց և կամ գումարտակին մթերանոցէն հատուածոց տրուած զգեստեղէնք և ջէնքերը կը նշանակուին:

ՅՕԴ. 139. — Իւրաքանչիւր ստորին սպայ, տանապետ և ոստիկան զինուոր իւր գունդին մէջ մնած ատենն անհատական մատենիկ մը կ'ընդունի որ վարչական խորհրդին նախագահին և կամ Գաւառական Ոստիկան զինուորութեան մէջ, գումարտակի հրամանատարին կողմանէ ստորագրեալ և թուարկեալ պէտք է լինի, որոյ մէջ մայր տումարին համեմատ իւր քաղաքային վիճակին, իւր արտաքին կերպարանքին և ծառայութեանցը վերաբերեալ տեղեկութիւնք կը նշանակուին:

Սոյն մատենիկներուս մէջ, զինուորին տրուած զգեստեղինաց և այլոց ցանկն ալ կը նշանակուի անոնց գնման գիներովնին և յանձնուելուն թուականը:

Նոյնպէս կը նշանակուի ձիոյն մայր թիւը, կերպարանքը, գինն և ընդունելութեան թուականը.

Զինուց թուանշանն եւայլն.

Իրը թոշակ եղած վճարումներն.

Իրը փոխարինութիւն եղած վճարումներն:

Սոյն մատենիկն՝ որ ոստիկան զինուորի որ տրուի, անոր սեփականութիւնը կը լինի, և ծառայութենէ ելած ատենն ալ ետ չառնուիր:

Ամեն եռամսոյ վերջը՝ սոյն մատենիկները կը գոցուին և կ'ստորագրուին գումարտակաց հրամանատարներէն:

Պատկերի ընդհանուր տեսքը ներկայացնել։

807. 140. — Գրահատուփ Սոկոլով-Սկալոնի իրագործած մարդատարների ընդհանուր տեսքը՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ձախից՝ վարորդի խցիկ, ապա՝ ուղևորների համար նախատեսված բաժանմունքներ, որոնց միջև կան անցումներ։ Ներքևում՝ առանցքների կոճղերը։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների թեքությանը և ծայրերի կլորացմանը։

Ընդհանուր տեսքը, գրահապատման ընդհանուր ձևը, հետևի մասի ելուստները, ինչպես նաև ուղևորների համար նախատեսված բաժանմունքների դռները։

808. 141. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփի, որի վրա տեղադրված է գնդացրային աշտարակ։ Ուշադրություն դարձնել աշտարակի ձևին, նրա պտտման մեխանիզմին և հրացանի ամրացման եղանակին։

Գրահատուփի ընդհանուր տեսքը, աշտարակի ձևը, հրացանի ամրացման եղանակը։

809. 142. — Գրահատուփ Սոկոլով-Սկալոնի դասակարգի մարդատարների ընդհանուր տեսքը՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ուղևորների համար նախատեսված բաժանմունքների դռների ձևին, ինչպես նաև հրացանների ամրացման եղանակին։

Գրահատուփի ընդհանուր տեսքը, դռների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 143. — Շարժիչ դասակարգի գրահատուփերի ընդհանուր տեսքը՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին և դրանց պաշտպանության համար նախատեսված պողպատե վահանների ձևին։

Գրահատուփի ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, վահանների ձևը։

809. 144. — Բեռնատար գրահատուփ, որի յուրաքանչյուր կողմում երկու ուղևորների համար նախատեսված բաժանմունք է։

Ընդհանուր տեսքը, ուղևորների համար նախատեսված բաժանմունքների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 145. — Ընդհանուր տեսք գրահատուփերի, որոնք նախատեսված են ուղևորների համար։ Ուշադրություն դարձնել ուղևորների համար նախատեսված բաժանմունքների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ուղևորների համար նախատեսված բաժանմունքների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 146. — Ընդ սպասող գրահատուփերի ընդհանուր տեսքը՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 147. — Ընդհանուր տեսք և տարբեր տարատեսակ գրահատուփերի՝ ճակատային մասից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 148. — Սպասողական գրահատուփերի ընդհանուր տեսքը՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, դռների ձևը։

809. 149. — Ընդհանուր տեսք գրահատուփերի՝ ճակատային մասից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին և հրացանների ամրացման եղանակին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 150. — Գրահատուփ Սոկոլով-Սկալոնի դասակարգի մարդատարների ընդհանուր տեսքը՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 151. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփերի՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 152. — Գրահատուփ Սոկոլով-Սկալոնի դասակարգի մարդատարների ընդհանուր տեսքը՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 153. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփերի՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 154. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփերի՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 155. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփերի՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 156. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփերի՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 157. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփերի՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 158. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփերի՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 159. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփերի՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

809. 160. — Ընդհանուր տեսք մարդատար գրահատուփերի՝ ճակատային և հետևի մասերից։ Ուշադրություն դարձնել ճակատային ապակիների ձևին, հրացանների ամրացման եղանակին և ուղևորների համար նախատեսված դռների ձևին։

Ընդհանուր տեսքը, ապակիների ձևը, հրացանների ամրացման եղանակը։

Մնաուկին մէջ գանուած դրամն և մթերանոցին մէջ մթերեալ պիտոյք իրեն ցոյց կը տրուին ։

ՅՕԴ· 149· — Տարուէ տարի զօրագնդին հաշուոց վերջնական փակումը սոյն գերագոյն սպային ներկայութեամբ կը լինի ։

ՅՕԴ· 150· — Ոստիկան գինուորութեան սպասարկութեան, վարչութեան և հաշուակալութեան վերաբերեալ տուժարները, յուցակները, գրքոյկները և ամեն տեսակ թղթերը՝ Տեղական և Ոստիկան գինուորութեանց հրամանատարին կողմանէ որոշեալ տիպարներու և ձեւերու համեմատ կը շինուին ։

Սոյն տիպարներս տպուելով վարչական խորհրդոյ կողմանէ՝ ամեն հարկ եղած անձանց տրամադրութեան ներքեւ կը դրուին ։

Մեր, Գօֆներ Տեր-Ղեւոնդ, որ 1878 յունիս 13ին Պերլինի դաշնադրութեան որոշեցած են, կը յայտնենք և կը հաստատենք ըստ նախընթաց պրոտոկոլներուն պարունակող Աբեղեան-Րոմելիէ կալմական կանոնագրին ցարակիցներս ևս ընդունելով ու խոստովանելով յիշեալ դաշնադրութեան 18րդ յօդուածին համայն ։

Ի հաստատութիւն այսմ, այն ցարակիցներս որոշեցինք, և ձեր ընդօրինակ կնիքով կնքեցինք ։

Կ· Պոլիս 14/26 ապրիլ 1879, 4 ճէմազիլ էվվել 1296

(Ստորագրեալ) ԱՍԻՄ
ԱՊՐՕ
ՊՐԱՆՍԽՎԷՅԿ
ՔԱԼԷՑ
ՐԻՆ
ՔՈՒԹՈՒԼԻ
Հ. ՏՐԳՄՄՕՆՏ ՈՒՕԼՖ
ՎԷՐՆՕՆԻ
ՅԷՐԷԹԷԼԷՎ

Վաւերացեալ վասն ճշդութեան բնագրին

ՈՕԶԷ
ՍԷԼԻՄ
ՔՈՒՐԻԷԼ

NL02495 19
<< Цифровой архив >>